

~~388/.~~

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

DRIE EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHÉ
ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OOR-
LOG TUSSEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT,
TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte
Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaatén.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS
VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE EN DERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.

M D C C C I V.

1945-1946

Harvard College Library

Motley Collection

July 11, 1906

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ST. JOHN'S COLLEGE, NEW YORK

1. The first part of the document is a list of references. The references are listed in a standard format, with the author's name, the title of the work, and the publisher. The references are as follows:

1. The first group of people who are interested in the results of the study are the researchers themselves. They want to know if the study was successful in achieving its objectives and if the results are consistent with their expectations. They also want to know if the study was conducted in a rigorous and unbiased manner.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN NEGENTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Stoffe van dit Boek. Schikking daar in xcv.
te houden, de Gewesten betreffende. Holland BOEK.
eerst beschouwd en waarom. Verslag van den
staat der Geldmiddelen in Holland. Besluit
tot het doen opbrengen van gemaakt Goud-
en Zilverwerk in Holland. Aanmaaning aan
de andere Gewesten om dit voorbeeld te vol-
gen. Veele zyn daar toe ongereed, en omhel-
zen liever een ander Plan. Holland blyft 'er
op staan en aandringen. Publikatie wegens
het opbrengen van gemaakt Goud en Zilver.
Nadere aandrang van Holland by de andere
Gewesten. Tydsverlenging. Zorgdraagingen
tegen de ontduikingen in die opbrengst. Hoe
weinig in een Kist te Amsterdam ter vrye In-
zameling gesteld werd opgebracht. Opbrengst
van Gespen in 's Gravenhaage. Kist daar
geplaast. De toebrenging van het daar in
geofferde. Hoe ontvangen. Veel Gouds en
Zilvers opgebracht. De Burgeresje C. J.
XXXIII. DEEL. A STEEN.

xcv.
BOEK.

STEENGRAFT vergund, een Beker, den Admiraal DE RUITER weleer geschonken, te mogen uitzonderen van de gevorderde opbrengst. De Weduwe van de Luitenant Admiraal J. A. ZOUTMAN vry verklaard van het opbrengen des Gouden Deegens haaren Man ver-eerd. J. G. H. HAHN verwerft een Getuig-schrift wegens een door hem opgebracht Zilveren Koelvat. De Burger DENYS BOUWMAN te Leyden verkrygt een dergelyk Getuig-schrift. Verzoek van F. BOGAARTS afgeslaagen, zo hy de waarde niet betaald. De Regentesfen van het Weeshuis te Alkmaar tot de opbrengst van eenig Zilverwerk gemagtigd. Zo ook de Wed. AMESHOF. Beleenbank in Holland opgericht. Loflyk gedrag van J. J. A. GOGEL by diens aanstelling als Commisfaris. Maatregel ten opzigte van GOGELS voorflag genomen. Misbruiken der Beleenbank tegengegaan. Eene vrywillige Geldheffing geopend. Voorstel daar toe. De Betaaling der Introsfen by Holland toegezegd. Reden van dit agterblyven. Waakzaamheid tegen valsche Receptsen. De Vrywillige Negotiatie heeft geen genoegzaamen opgang. Uitschryving van de groote Geldheffing. Vee-ler traagheid in de Opbrenging. Het Tydperk der Betaalinge verlengd. Voorstel der Urkenaaren ten dien opzigte. Besluit daar op. Agterlykheid in de betaaling tegengegaan. Nog kragtiger middelen voorgeslaagen. Nadere aandrang. In Friesland wordt de Geldheffing des voorleden Jaars voortgezet. Taal by de bekendmaaking hier van gevoerd. Uitzonderingen op de betaaling. Erkennenis
der

der gemaakte schulden. Vermindering van het xcv.
 Hoofd- en Familie-geld. Belasting op zaa- B O E K.
 ken van Weelde. Bevel tot de opgave van
 Goud- en Zilverwerk. Ten welken einde. Dit
 gaat niet door. Eene Belasting van vier ten
 honderd der Bezittingen. Proeye van Lyf-
 renten by Stad en Lande genomen. Losren-
 ten beproefd. Geldheffing van vier ten hon-
 derd uitgeschreeven. Onwilligheid van zom-
 migen in de opbrengste. Hoe daar in voor-
 zien. Zeeland schryft de opbrengst van Goud
 en Zilver uit. Uitgeputheid der kasfe. Eene
 vrywillige Geldleening uitgeschreeven, doet
 weinig af. Andere Redmiddelen, en eene
 Belasting van zes ten honderd. De Wissel-
 bank der Stad Middelburg hersteld. Geld-
 heffingen in het Sticht. Overysfels geldelooze
 staat. Wat men tot herstel deelt, onder veel
 tegenkantings. Een vyftigste Penning gehee-
 ven. Gelderlands toestand ten opzichte van
 de Geldmiddeleu. Bezuinigingen in het Kwar-
 tier van Nymegen. Vergelyking van den staat
 des Kwartiers van Nymegen met andere Kwar-
 tieren. Voorstellen daar op gegrond. Tot hoe
 Geldheffing in het Kwartier van Nymegen be-
 slooten. De andere Kwartieren konden tot
 geen Provinciaale Geldligting verstaan. Hoe
 zeer dat van Nymegen zich des beklagt. Het
 Valkenhof te Nymegen verkogt.

Herinneringen en overwyzingen zonder 1705.
 tal, zouden den voet deezer bladzyde on- Stoffe
 zer *Vaderlandsche Historie* beslaan, indien van dit
 wy ophaalden en aanweezen, hoe in alle Boek.

xcv. deelen des Landbestuurs, en in alle Ge-
 NOEK. westen, Geldgebrek heerschte. De groot-
 heid des gebreks, de buitengewoone mid-
 1795. delen, aangewend om 't zelve te gemoet
 te komen en te vervullen, gepaard met
 veele byzondere omstandigheden, maaken
 het noodig, de Naakomelingschap te on-
 derrigten van veele zaaken, die, hoe zeer
 ons en onze Tyd- en Lotgenooten, by
 grievende ervaarenisse, bekend, in 's Lands
 Geschiedenis verdienen bewaard te wor-
 den. Wy durven ons verzekerd houden,
 dat de Naaneef, ons Geschiedblad leezen-
 de, verbaasd zal staan, wegens de Vor-
 deringen van geldigen onderstand, over
 de Middelen daar toe aangewend, en de
 beantwoording daar aan door den Land-
 zaat, die reeds, jaaren agter den anderen,
 zo veel in Koophandel, Zeevaard en Fa-
 brieken geleden, en zo veel schats, meer
 dan gewoonlyk, hoe zwaar ook de alge-
 meene Belastingen mogen weezen, in
 's Lands staag ledige schatkist gestort hadt.
 Opofferingen, die te zwaarder vielen, en
 te drukkender waren, by eene meeren-
 deels stilstaanden, en alleszins belemmer-
 den Koophandel, terwyl de anders winst-
 geevende Volkplantingen van den Staat,
 geen Voorraad opleverden, en deels on-
 der vyandlyke overmagt moesten bukken,
 gelyk wy, eer dit Jaar der Omwentelinge
 ten einde liep, zullen moeten vermelden.

Schikking Schoon de nieuwe Inrichting van het
 daar in te Algemeene Landsbestuur, als mede der by-
 houden. zondere Gewesten, veel veranderings in
 een

een en ander, te wege gebragt hadt, bleef xcv.
 de onderscheiding der Gewesten, wat de BOEK.
 Geldmiddelen betreft, ten vollen stand ———
 houden, en zal, hoe zeer eene meer- 1795.
 dere ondereenmenging, in andere op-
 zigten, plaats grypende, ons aanleiding
 gawe, om op een algemeener voet in on-
 ze Geschiedenisfe voort te gaan, dit stuk
 vorderen, dat wy den Gewestlyken toe-
 dragt onderscheiden vermelden. Iets, te
 meer noodig, om dat men op verre naa,
 hoe zeer ook werkzaam tot het beko-
 men van Geld, denzelfden weg niet in-
 sloeg.

Niemand verwondere zich, dat wy met Holland
Holland eenen aanvang maaken, dat Ge- eerst be-
 west, 't welk reeds zo lang en zo veel schouwd
 gedraagen hadt, en in het torschen van en waar-
 dien last voortvoer op eene wyze, die om.
 verwondering verwekte, naayver ontvonk-
 te, en intusfchen, door eenen overwee-
 genden invloed, welken het in de groote
 zaaken, thans in bewerking, volgens eeni-
 ger oordeel, te regt verkreeg, en naar
 anderer begrip zich aanmaatigde, by de
 eerstgemelden dank en by de laatstgenoem-
 den ondank behaalde. Van wegen het we-
 derstreevend *Friesland* heeft onze Geschie-
 denis reeds een en ander voorbeeld te
 boek geslaagen (*). Dan laten wy ter
 zaak treden, en de onaangename taak
 der veelvuldige Belastingen, ten tegen-
 woordigen Jaare, afwerken.

Reeds

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXI. D. bl. 271 en 366.

xcv. : Reeds te meermaalen gewaagden wy,
 B O E K. in byzondere gevallen, van de Geldbe-
 ——— hoeftede deezes Gewests; dan uit een alge-
 1795. meen tafereel deswegen voor 't oog des
 Volks opgehangen, moeten wy de hoofd-
 beelden neemen, die ontzetting zullen baa-
 ren; doch teffens dienen om de maatrege-
 len vervolgens genomen, te verschoonen,
 zo niet te billyken.

Verflag : De Vertegenwoordigers des Volks van
 van den *Holland* betuigden, hoe uit de plegtig er-
 staat der *Holland* bekende Regten van den Mensch en den
 Geldmid- *Holland*. Burger voortvloeyde, dat het Volk regt
 delen in hadt, om van zyne Vertegenwoordigers
 opening te eifchen, wegens den staat van
 's Lands Finantien, mitsgaders rekenfchap
 van het gebruik der opgebragte Pennin-
 gen, het Comité van 's Lands Financie
 hadt des een hoofdzaaklyk verflag gedaan;
 zy deelden het den Ingezetenen mede.

Het bleek, dat zints't Jaar MDCCLXXXVII,
 tot het tydftip der jongfte Omwenteling,
 door buitengewoone Heffingen van allerlei
 foort van ongehoorde ruineufe Operatien,
 de een den ander onafgebrooken opvol-
 gende, boven de Jaarlykfche Inkomften,
 eene fom van ruim *Tachtig Millioenen*,
 door de Ingezetenen in 's Lands Schatkist
 was opgebragt. Die fchat, behalven ver-
 fcheide andere nieuwe Belastingen, hadt
 niet in staat geweest, om de zaaken naar
 behooren, gaande te houden, en eene ge-
 heele uitputting van 's Lands Kas te voor-
 komen.

„ Dan, ” dus luiden de eigene woorden,
 „ hoe

„ hoe zeer deeze schrikbaarende toestand
 „ van 's Lands vermogen natuurlyk de ge-
 „ moederen van 's Lands voorige Regeer-
 „ ders hadt behooren te neigen om op Vre-
 „ de en Verzoening met de *Fransche* Natie
 „ bedagt te zyn, was nothans de drift,
 „ om, onder het masker van gevaar voor
 „ Godsdienstige en Burgerlyke Vryheid,
 „ de zaak der Koningen en der zoge-
 „ naamde Grooten, te helpen volhouden,
 „ zo sterk en onverzettelyk geweest, dat,
 „ byaldien het God niet hadt behaagd,
 „ om de raadsagen der Heerschzugt en
 „ des Eigenbelangs te verydelen, in het
 „ midden der droevigste tooneelen van al-
 „ gemeene verwoestinge, goed en bloed
 „ by aanhoudenheid zou hebben moeten
 „ worden opgeofferd, om de byzondere
 „ inzigten van het Huis van *Oranje* en
 „ der Hoven, welke met hetzelfde zamen-
 „ spanden, bevorderlyk te zyn; inzigten
 „ waar van de bewyzen van agteren nog
 „ zo veel duidelyker zyn geworden, naa
 „ dat men te weeten is gekomen, dat
 „ toen de nood aan de lippen was ge-
 „ bragt, en de Godlyke Voorzienigheid
 „ het onmogelyk gemaakt hadt om zich
 „ langer staande te houden, de Vrede
 „ aan *Frankryk*, schoon met gereede op-
 „ offering van onnoemelyke schatten, eg-
 „ ter op geene andere voorwaarde door
 „ hun is aangeboden geworden, dan met
 „ behoud der voorige onbelemmerde uit-
 „ oefening van het Stadhouderyk Alver-
 „ mogen, ten koste van den algeme-
 „ nen

xcv.
 BOEK.
 1795.

xcv. „nen welvaard en het heil van 't Vader-
BOEK. „land (*).”

— Met onnoemelyke Schulden was, inge-
1795. volge van dit gedrag, het Land overlaa-
den geworden, en waren de Finantieele
vermogens tot zulk eene laagte gebragt,
dat men, in het laatst des Jaars MDCCXCIV,
tot eene foort van Papieren geld de toe-
vlugt hadt moeten neemen.

Zedert January des Jaars MDCCCLXXXVIII
was de staat der Capitaalen van *Holland*
agtereenvolgend met meer dan *zestig Mil-
lioenen* vermeerderd, en thans tot die ver-
baazende hoogte aangegroeid, dat tot de
betaaling der Intresfen, mitsgaders der Lyf-
renten, en dertigjarige Renten byna *twaalf
Millioenen* noodig waren; om niet te spree-
ken van de Garantien uit verscheiden
hoofde van tyd tot gedaan, ten beloope
van meer dan *zeventig Millioenen* Guldens.

Wel hadt *Holland*, wegens uitgeschoo-
tene aanzienlyke Geldsommen, ten bedraa-
ge van meer dan *dertig Millioenen* in te
vorderen; doch van wegen den slegten
staat van de meesten der Schuldenaaren,
was het zeer ligt te voorzien, dat dit Ge-
west nimmer, althans niet spoedig, aan
haar agterweezen zou kunnen geraaken;
van de invordering der daar op te goed
zyn-

(*) Ten bewyze hier van voeren zy aan het IX.
Art. der Secreete Instructie aan BRANTSSEN en RE-
PELAAR. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl.
334. Vergeleeken, wat de Geldaanbieding betreft,
met het XXX. D. bl. 99.

zynde veelvuldige Intresfen was, in de tegenwoordige slegte gesteldheid der Geldmiddelen, weinig of geen baat te wagten.

107.
BOEK.

By het opneemen van den staat der Kasfen van alle Ontvangers was gebleeken, dat de penningen daar den laatsten van Louwmaand voorhanden, byna vier *Millioenen* bedroegen, de Geld-recepissen daar onder gerekend. Boven dien hadt *Holland* nog van voorige jaaren, agterstallige Verpondingen te ontvangen, die inkomende omtrent 3400000 Guldens zouden bedraagen; ook moesten van de Middelen, over de Jaaren MDCCXCIII en MDCCXCIV geheeven, nog, naar voorige jaaren gerekend, één Millioen inkomen.

1795.

Dan dit een en ander, vergeleeken met den staat der Schulden van het vorig Bestuur, welke daar uit zouden moeten worden betaald, al kon 'er een daadlyk gebruik van worden gemaakt, zou op verre na niet toereiken om alle de gemaakte Schulden, en veroorzaakte behoeftens, te kunnen vereffenen.

Onmogelyk was het tot nog toe geweest den netten staat op te maaken van alle de Schulden, voornaamlyk met betrekking tot de Generaliteits Lasten: dan voor zo verre zulks hadt kunnen worden nagegaan, beliepen de agterstallige Schulden, waar voor de Ordonnantien ter Financie van *Holland*, by het aanvaarden des tegenwoordigen Bestuurs, waren opge maakt en aangenomen, zo voor de Landals Zeemagt, ruim 230000 Guldens.

xcv.
BOEK.

1795.

Deeze werden dagelyks met nieuwe vermeerderd door den Raad van Staaten, uit het beloop der Staaten van Oorlog en der Petition, waar in de voorige Regeering toegestemd hadt, en waar op *Holland* nog meer dan *negen Millioenen* ten agteren was. — Aan agterstallige Intresfen van voorige Jaaren hadt men nog 6400000 te voldoen. Als mede aan Generaliteits Intresfen over de Jaaren MDCCXCIII en MDCCXCIV, 348416. Mitsgaders aan Rantsoenen der Gemeene Middelen voor de Godshuizen en het Geestlyk Kantoor, geschat op 300000 Guldens. Ook moest, wegens de agterstallige Soldy der oude Militie, als eene oude schuld worden opgegeeven de som van 1400000 Guldens.

Geheel onberekenbaar waren de kosten, tot de binnenlandsche Verdediging der Republiek besteed, even zo die daar van het onmiddelyk gevolg zouden weezen, tot herstel der geruineerde Vestingen, doorgestooke Dyken, tot aanvulling der ontledigde Magazynen, en aanschaffing van zo veel verkwiste Krygsbehoefsten, en eindelyk tot zo veele hoogloopende schaden, zo door de Onderwaterzettingen, als door de roof- en plunderzugt der *Engelsche* Benden, aan den Lande in 't gemeen, en aan de Ingezetenen in 't byzonder, toegebracht; al het welk, mitsgaders de verdere naadeelen, en verdere bezwaaren door de plotslyke inrukking der zo talryke *Fransche* Armée, en daar uit voortgesprootene verpligting om dezelve, in een

een zo streng Saisoen, van Inlegering, xcv.
 Levensmiddelen, en Noodwendigheden BOEK.
 te voorzien; als mede het in omloop brengen van Asignaaten voor hunne volstrekte benoodigdheden, veroorzaakte immers, 1795.
 als een noodwendig gevolg der onberaaden stappen van het vorig Bestuur, dat hier nog noodwendig moet worden bygevoegd, 't geen zeker op verscheide Millioenen zou moeten worden berekend.

Met opzigt tot de gewoone staat der Financie, voor zo verre die by raaming kon worden opgegeeven, was het jaarlyks Inkomen van *Holland* doorgaans drie *Millioenen* minder dan de gewoone Lasten en Uitgaven. Dan 'er was uitzigt, dat, byaldien de Staat van Oorlog, welke, zints den Jaare MDCCXCII tot over de *dertien Millioenen* hadt bedraagen, en het aandeel van *Holland* daar in omtrent 8300000 Guldens 'sjaarlyks, behoorelyk herzien en op een min kostbaaren voet gebragt, dit te kort, in gewoone tyden, zo niet geheel weggenomen, althans aanmerkelyk zou verminderd worden: voor het overige zouden, door eene gepaste bezuiniging in de Gewestlyke huishouding, en eene verbetering in de heffing der Middelen, de drukkende lasten op veele noodwendige middelen van bestaan, ten genoegen der Ingezetenen, minder drukkend kunnen gemaakt worden.

Dit alles breedspreekiger ontvouwd hebbende, laten de Provisioneele Represantanten zich woordlyk in deezer voege hoo-

xcv. hooren. „ Dat, gelyk aan den eenen
 BOEK. „ kant, deeze onbewimpelde voordragt
 — „ van den Staat der Geldmiddelen, naar
 1795. „ hun inzien, genoegzaam was, om die
 „ geen, aan welken het Volk van *Hol-*
 „ *land* het Opperbewind provifioneel hadt
 „ toevertrouwd, of in 't vervolg zou toe-
 „ vertrouwen, voor het tegenwoordig en
 „ voor de volgende Geflachten buiten
 „ verantwoording te ftellen, wegens die
 „ verbaazende Geldverfpillingen, welke
 „ byzonder in de laafte jaaren van het
 „ gefubfifteerd hebbende Bewind hadden
 „ plaats gehad, en die, wel verre van
 „ ten nutte des Volks, ter verdediging
 „ van zyne Vryheid, ter bevordering van
 „ de Commerce en Navigatie, Trafieken
 „ en Fabrieken, Kunften en Weetenfchap-
 „ pen, aangewend te zyn, alleen gediend
 „ hadden om den kostbaaren Zetel van
 „ den Stadhouder, en van het van zyn
 „ wil en wenken afgehangen hebbend
 „ Gouvernement, zo lang mogelyk, ftaan-
 „ de te houden. — Dat zo ook, aan
 „ den anderen kant, deeze openlegging
 „ van den Staat der Financien, naar hun
 „ oordeel, het gefchikfte middel was om
 „ de Natie te overtuigen, dat, om het
 „ zo deerlyk vervallen Provinciaal Credit
 „ te herftellen, de noodige veerkragt aan
 „ alle de takken van het Publiek Beftuur
 „ te geeven, de wettige Schuldeifchers
 „ van den Staat, en hun, die den Lande
 „ hadden voorgeschooten, omtrent de ze-
 „ kere Inkomsten van hun vlyt en bezui-
 „ „ ni

„ nigeningen gerust te stellen, de noodige xcv.
 „ aanmoediging en bescherming aan de BOEK.
 „ Commerce en Zeevaart te verleenē, —————
 „ en de Landmagt tevens op eenen respec- 1795.
 „ tabelen voet te brengen, en te hou-
 „ den — dat 'er, om in dit alles promp-
 „ telyk te voorzien, buitengewoone maat-
 „ regels zouden moeten worden genomen,
 „ zonder welke aan den opbouw van den
 „ bloei en welvaart van het Vaderland
 „ niet alleen, met geen hoop van een
 „ gelukkig gevolg, zou kunnen gearbeid
 „ worden; maar, zonder welke kragt-
 „ dige maatregelen en voorzieningen, het
 „ zelve voor eenen geheelen ondergang
 „ niet langer meer kon worden bewaard.
 „ Dat zy derhalven vertrouwdē, dat
 „ het vrye Volk van *Holland* de onver-
 „ mydelyke noodzaaklykheid daar van ge-
 „ voelende, geene zwaarigheid zou maa-
 „ ken, om des gevraagd wordende, door
 „ Pecuniele Opofferingen, zyne Verte-
 „ genwoordigers in staat te stellen, zyne
 „ opgenoemde gewigtige belangen te kun-
 „ nen bevorderen, en alles voor een on-
 „ herstelbaar bederf te bewaaren; op dat
 „ het gebouw der Vryheid verder kon
 „ worden opgetrokken en voltooid, en
 „ deeze onafhangelyke Republiek, geluk-
 „ kig voor haare Bewoonders, nuttig voor
 „ haare Bondgenooten, en geducht voor
 „ haare Vyanden, kon worden gemaakt.
 „ Terwyl het Volk van *Holland*, dat aan
 „ ons deszels provifioneele Representatie
 „ heeft toevertrouwd, steeds zal gelieven
 „ te

xcv. „ te bedenken , dat de tegenwoordige
 BOEK. „ staat van zaaken, mitsgaders de maat-
 „ regelen, die daar uit noodwendig moe-
 1795. „ ten voortvloeijen, aan het tegenwoordig
 „ Bestuur geenzins te wyten zyn; neen,
 „ maar alleen de gevolgen zyn van het
 „ hier boven opgenoemde Systhema, wel-
 „ ke het vorig Bewind, met alle hard-
 „ nekkigheid, tot op de laatste oogen-
 „ blikken van deszelfs bestaan, hadt vast-
 „ gehouden (*).”

Besluit
 tot het
 doen op-
 brengen
 van ge-
 maakt
 Goud-en
 Zilver-
 werk in
Holland.

Eene openlegging van dien aart, met
 de daar by gevoegde bedenkingen, was
 de zeer hoorbaare voorflag van een wel
 spoedig te wagtene Geldheffing. By het
 inbrengen van onderscheidene Verlagen
 den staat van 's Lands Geldmiddelen be-
 treffende, deedt de hooge nood bedagt
 weezen om een spoedig en daadlyk wer-
 kend mindel ter hand te neemen, en baar-
 de het besluit, dat het gemaakt Goud en
 Zilver der Ingezetenen van *Holland*; bin-
 nen een zekeren tyd, en onder behoore-
 lyke bepaalingen en uitzonderingen, in
 's Lands Schatkist zou worden gestort.
 Deeze opbrengst zou strekken in vermin-
 dering van de groote Finantieele Operatie,
 welke zou moeten gedaan worden: zoda-
 nig egter, dat die meerder in Goud en
 Zilver zou hebben opgebracht, dan hy
 voor het geheel zou moeten betaalen, van
 dit meerdere wedergave in Geld zou ont-
 vangen.

De

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl. 4 Maart 1795.*

De Provisioneele Representanten van **Holland** hadden dit niet vastgesteld, en vier Leden, STAPHORST, VAN SWINDEN, HOVENS en VOLLENHOVEN niet benoemd, of zy bepaalden tevens, 's anderen daags, deswegen hun Hoog Mogenden kennis te geeven: met wel uitdruklyke byvoeging, dat zy van de andere Gewesten het besluit tot denzelfden Patriottischen stap verwag-
tende waren; ten einde *Holland*, in deeze edelmoedige handelwyze, geene navolgers vindende, niet genoodzaakt zou weezen, de Bondgenooten verantwoordelyk te stellen voor de allernoodlottigste gevolgen, welke daar uit onvermydelyk zouden ontstaan, en dezelve aan hun eigen lot moeten overlaten (*).

xcv.
BOEK.
1795.
Aanma-
ning der
andere
Gewes-
ten om
dit voor-
beeld te
volgen.

In eene Onderhandeling met de Gemagtigden uit hun Hoog Mogenden en van beide de Committés, openden die van *Holland* hunnen last, en toonden de noodzaaklykheid eener onverwylde voorziening van Geld. Alle de Leden waren des overtuigd; doch konden, ongelast zynde, niets bepaalds op zich neemen. Dit belette niet, dat, naa veel woordwisselings, het Plan tot het opbrengen van Goud en Zilver geleezen werd. Veel vondt men 'er tegen in te brengen. Meer neigings betoonende tot den voorslag van *Overyssel*, om drie of vier Leden uit hun Hoog Mogenden te volmagtigen tot het doen eener

Veele
zyn daar
toe onge-
reed en
volgen
liever
eenander
Plan.

ZO

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
20 Maart 1795.

xcv. zo min mogelyk drukkende Geldleening
BOEK. van niet boven de twaalf Millioenen, onder
 ———— Guarantie der Zeven Provinciën. Zes
1795. Gewesten stemden hier in toe, *Holland*
 nam het over (*).

Holland
 blyft 'er
 op staan.

By eenen naderen last gaven de Afgevaardigden van *Holland* rondborstig te verstaan, dat zy in het beraamen en vaststellen van zodanig eene Geldligting volstrekt niet konden komen; niet enkel, om dat 'er, in 't algemeen, zeer gegronde bedenkingen waren tegen dergelyke Geldligtingen; maar in 't byzonder, om dat dezelve, in de daad alleen ten laste van *Holland* zou loopen.

Zy voegden 'er, ten naderen aandrang, nevens, den verderen last „ dat de Pro-
 „ visioneele Representanten des Volks van
 „ *Holland*, overtuigd van den dringenden
 „ nood om Penningen, en eenigzins zul-
 „ lende te gemoete komen aan de vol-
 „ maakte ontlediging van 's Lands Kasfen,
 „ door die van het vorig Gouvernement,
 „ welken ongetwyfeld gedacht hebben, dat
 „ zy, van hunne thronen van geweld
 „ afgestooten zynde, ten minsten moesten
 „ tragten te zorgen, dat door de alge-
 „ heele uitputting van 's Lands Geldmid-
 „ delen, het ontwerp ter vestiging van
 „ de Vryheid wel ras in duigen zou val-
 „ len; — dat, zeggen wy, daar aan eenig-
 „ zins te gemoet zullende komen, onze
 „ Com-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 24 Maart 1795.

„ Committenten beginnen zullen met in xav.
 „ *Holland* onder zekere bepaalingen, al BOEK.
 „ het gemaakt Goud en Zilver op te ei-
 „ schen, en wy zyn bereid, Hoog Mo- 1795.
 „ gende Heeren! (vergunt my, dat ik
 „ hier de Vergadering van *Holland* per-
 „ soonifieere,) wy zyn bereid het ge-
 „ heele montant van deeze Patriottische
 „ Opeifching, over welker noodzaaklyk-
 „ heid een ieder zich hebbe te troosten,
 „ als een gevolg van het vorig geweld,
 „ in de Algemeene Kas te storten; in
 „ de blyde hoop en de billyke verwag-
 „ ting, zo wel als onder de uitdruklyke
 „ mits, dat ook de andere Bondgenooten
 „ gelyke maatregelen neemen, en dat
 „ men daar op een beslissend antwoord
 „ zal erlangen op den eersten April aan-
 „ staande.

„ Wy maaken geene zwaarigheid U
 „ Hoog Mogenden te zeggen, dat de
 „ noodige Publikatie daar toe nog heden
 „ staat gearresteerd te worden, en wy
 „ zullen niet nalaaten dezelve, zo dra mo-
 „ gelyk, aan deeze Vergadering aan te
 „ bieden: voor het overige ons niet toe-
 „ latende om maar eenigzins in twyfel
 „ te trekken, den yver en bereidwillig-
 „ heid van al het vrye Volk van *Neder-*
 „ *land* om hun meest al onnut, dikwyls
 „ schadelyk Goud en Zilver, aan Vryheid
 „ en Vaderland op te offeren, en ook
 „ aan uwe respective Committenten het
 „ onregt niet aandoende, om by voor-
 „ raad te betwyfelen hunne bereidvaar-
 „ XXXIII. DEEL. B „ dig-

xcv. „digheid ter styving van de Algemeene
BOEK. „Kas (*).”

1795.
Publika-
tie we-
gens het
opbren-
gen van
gemaakt
Goud en
Zilver in
Holland.

Dat de andere Gewesten niet gezamen-
lyk in deezen maatregel traden, zal het
vervolg uitwyzen, schoon een ander de
voetstappen van *Holland* drukte. De zeld-
zaamheid deezer Opbrengst, die ten voor-
boode van eene daar by aangekondigde
grootte Geldheffing diende, verplicht ons
tot de hoofdzaaklyke opgave van den in-
houd der Publikatie. Naa zich beroepen
te hebben op de opengelegden, waaren
en beklaglyken toestand van *Hollands*
Geldmiddelen (†), voeren zy tot drang-
redenen van deezen zonderlingen stap aan,
behalven den nood, waar in het Vader-
land zich bevondt, den dreigenden aanval
van een Volk, dat voorheen Vriend der
Nederlanderen in schyn, toen reeds zo
veele nadeelen aan hun hadt toegebracht,
en nu, als een openbaar Vyand, de noo-
dige schikkingen beraamde om hun met
geweld aan te tasten, en ware het moge-
lyk geheel te vernielen. — Waar uit
van zelve voortvloeyde de noodzaaklykheid
om de Land- en Zeemagt op een geduch-
ten voet te brengen, en vooral eene Vloot
uit te rusten, die geschikt zou zyn om de
Havens en Zeegaten te verdedigen, den
Vyand in zyne onderneemingen te beteu-
gelen, den Handel in de Oost- en Noord-
zee

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
24 en 26 Maart 1795.

(†) Zie hier boven bl. 6.

ze, en na andere plaatzen, de benodigde bescherming te verleen.

xcv.
BOEK.

Ten einde nu daar toe, als ook [tot vereffening van de loopende Schulden, waar toe de gewoone Inkomsten, als die onder het vorig Bestuur, minder geweest waren, dan de Uitgaven, de noodige penningen te vinden, verklaarden de Représentanten reeds van overlang bedagt geweest te zyn op zodanig een Plan, waar in de gegoede, naar maate van zyne gegoedheid, deel nam — en dus, om dat hy meerder misfen kon, dan een minder vermogende, zonder egter daar door meerder te worden benadeeld, in evenredigheid ook meerder opbragt. Een Plan, waar door eene genoegzaame fom zou worden verstrekt om de noodige uitgaven van den Oorlog goed te maaken, en, zo mogelyk, 's Lands Finantien zodanig te herftellen, dat zy gegrunde hoop konden voeden, om nimmer meer in de onaangenaame noodzaaklykheid te zullen zyn, om eenigen buitengewoonen Last den Ingezetenen op te leggen; maar in tegendeel, in 't vervolg eenige der meest drukkende gewoone Belastingen te zullen kunnen verminderen. Iets waar in zy hoopen gemaklyker te zullen kunnen slaagen, indien deeze buitengewoone Geldheffing, welke zy genoodzaakt zouden weezen, binnen kort, te doen, met gemeenschaplyk overleg en medewerking van alle de Bondgenooten kon geschieden, gelyk zy ook reeds by dezelve hadden aangedron-

1795.

xcv.
BOEK.

1795.

gen, om het Middel thans beraamd, onverwyld in hunne Gewesten ter hand te neemen.

Dan de dringende nood vorderde eene spoedige voorziening, hangende de raadpleegingen over dit gewigtig Plan. Het middel waar door de Ingezetenen het minst zouden gedrukt en tevens het geringste bezwaar aan 's Lands Financien zou worden toegebracht, hadden zy bevonden te bestaan in eene Opoffering, ten dienste van den Lande, van al het ongemunt Goud- en Zilverwerk, dat de Ingezetenen bezaten, en dat alleen tot gebruik of vertooning van Weelde verstrekte, dat in de daad een dood Kapitaal was, en den Bezitter geene Rente, hoe genaamd, opbragt: zo dat hy door het afstaan van 't zelve aan 't Gemeene Land, niets verloor van de jaarlyksche Inkomsten, waar van hy, 't zy als Rentenier, het zy als Landman, het zy als Negotie en Neeringdoende, tot onderhoud van zich zelve, en van zyn Huisgezin, gebruik maakt: terwyl in tegendeel, dit Goud en Zilver door het Gemeene Land in Geld veranderd zynde, de hoeveelheid van Geld aanmerkelyk zou vermeederen, en het Bestuur in staat zou stellen het noodige tot behoud en verdediging van den Lande daadlyk te bezorgen.

Daar egter, langs dien weg, zommigen meerder zouden geeven, dan zy verplicht waren in de meergemelde Buitengewoone Heffing op te brengen, en deeze Opoffering slegts *by voorbetaaling* geschiedde, zo be-

beloofden zy dat de Kwytbrief voor die Opbrenging uit te geeven, in de Geldligting, even als Geld, zou kunnen worden ingebracht; en indien deeze meerder mogt bedraagen, dan zodanig iemand gehouden was, in dezelve op te brengen, dit hem, in baaren Gelde, zonder eenige korting, zou worden terug gegeeven. Dewyl het oogmerk alleen was terstond een gedeelte der benoodigde Penningen in 's Lands Schatkist te bezorgen, zonder de Ingezetenen, op een oogenblik te noodzaaken, om groote Geldsommen op te schieten.

xcv.
BOEK.
1795.

Eenige Uitzonderingen greepen 'er plaats als het Goud en Zilver, 't geen een tak van Koophandel uitmaakte; 't geen ten Kerkdienst verordend was; Lepels, Vorken, Mesfenhegten; als mede alles wat tot beslag van Meubilen diende, Vercieringen tot iemands dragt behoorende, mits voor ieder persoon, de waarde van Drie Honderd Guldens niet te boven gaande; alle Medailles, Legpenningen, en stukken vreemde Munten. Al het overige moest in Goud of Zilver, of in Gelds-waarde, worden opgebracht.

Het opgebragte werd, op kosten van den Lande gewoogen, en de juiste waarde van 't zelve bepaald. Aan den Ontvanger moesten getekende lysten worden overgegeeven, met opgave van het opgebragte, en de naamen der Opbrengeren: waar tegen hy een Kwytbrief zou afgeeven, overeenkomstig de bovengemelde bedoeling.

xcv. Wie, ten aanzien der opbrengst of aan-
BOEK. gaave eenig bedrog pleegde, zou het vier-
dubbelde der waarde van 't geen hy moest
1795. opbrengen, zonder eenige vergoeding, ver-
beuren, en als Bedrieger, in de open-
lyke Nieuwspapieren, getekend worden.

Nadere Naa het beraamen en vaststellen dier
aandrag Publikaatie, werden de Afgevaardigden uit
van *Hol-* *Holland* by de Algemeene Staaten gelast,
land by de ande- dezelve te dier Vergadering in te bren-
re Ge- gen, en daar aan te dringen, dat alle de
westen. Bondgenooten tot deeze maatregel besloo-
ten, en wel, vóór dat Grasmaand ten
halve verstreken was, het Besluit der
Gewesten uit te brengen; ten einde *Hol-*
land niet genoodzaakt zou weezen het in
dier voege opgebragte Goud en Zilver
voor deszelfs byzonder belang en huis-
houding te bestemmen; en ten voordeele
van dezelve alleen te doen verstrekken
deeze zo aamerkelyke opbrenging van Goe-
deren, als ingevolge van die Uitschryving
wederom door de goede Ingezetenen van
Holland zou worden gedaan, tot onder-
schraaging der om hulp en onderstand roe-
pende groote belangen des Gemeenen
Lands (*).

Tydsver- Eéne maand was het Tydsbestek voor
lenging. de Opbrenging gesteld, en eindigde dus
die tyd met den zes en twintigsten van
Grasmaand; dan werd dit tot den vyftien-
den van Bloeimaand verlengd, en teffens
na-

(*) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland*
26 Maart 1795.

nadere beschikking gemaakt op het ge- xcv.
 maakt Goud en Zilver in de Banken van BOEK.
 Leening (*). — De Municipaliteit van —
Amsterdam, deedt later een voorslag, dat 1795.
 het ongemunt Goud en Zilver te dier
 Stede door Vreemdelingen in de Bank
 van Leening geplaatst, mogt worden uit-
 gezonderd van de Publikatie tot het op-
 brengen van Goud en Zilver (†). — De
 veelvuldigheid en omslagtigheid dier Op-
 brengst maakte eene herhaalde verlenging
 van den tyd tot den vyftienden van Zo-
 mermaand noodig (§).

Welhaast gaven zommigen blyk van Zorg ge-
 hunne gezindheid om zich aan den Let- draagen
 ter der Uitschryving te houden, en egter tegen de
 de vereischte opbrengst te ontduiken, daar ontdui-
 zy hun gemaakt Zilverwerk tegen de uit- kingen
 gezonderde Lepels en Vorken verwisfel- aan die
 den; ten einde alzo ontslaagen te zyn van op-
 't zelve aan 't Algemeen belang op te of- brengst.
 feren. Om deeze gedeeltlyke verydeling
 van het oogmerk der Publikatie, tegen te
 gaan, werden Dekens en Gildebroeders
 van het Goud- en Zilversmits Gilde, van
 hooger hand, aangeschreeven, om den ver-
 deren voortgang van die inhaalige en zelf-
 zoekende handelwyze te stuiten (**). —

An-

(*) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
 2 Mey 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
 15 Juny 1795.

(§) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
 7 Mey 1795.

(**) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
 7 April 1795.

xcv. Anderen deden het gewerkt Goud en
 BOEK. Zilver versmelten. Hier tegen poogden
 de Provisioneele Representanten des Volks
 1795. van *Amsterdam* te waaken, door alle Es-
 fayeurs, Goud- en Zilverfmeden en Kas-
 houders te verbieden, om eenig gemaakt
 Werk van Goud of Zilver, dienende tot
 gebruik of vertooning van Weelde, te
 versmelten; ten ware hun daar by ter
 hand werd gesteld eene Acte van het Pro-
 visioneele Committé van Justitie der Stad,
 waar by de Stukken, hun ter versmel-
 ting aangeboden, verklaard werden als
 de zodanigen, die het vrystondt te ver-
 smelten (*). — Te dier zelfde Stede
 waren veele Burgers en Ingezetenen na-
 laatig gebleeven in het opbrengen van
 Goud en Zilver; anderen maakten wille-
 keurige uitzonderingen, en misbruik van
 de vergunning des Lyfcieraads tot de vast-
 bepaalde som; daar zy, hun Lyfcieraad
 dezelve niet bedraagende, het aanvulden
 met ander ongemunt Goud en Zilver.
 Het Stadsbewind ging zulks door eene
 Bekendmaaking te keer (†). — De Kas-
 teleins en Logementhouders te *Amsterdam*
 en elders, uit hoofde hunner Kostwin-
 ning, veel Zilverwerks bezittende, ver-
 zогten met de Zilverfmeden en Kashou-
 ders gelyk gesteld, en ongehouden geagt
 te worden om hetzelfde op te brengen (§).
 Niet

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2619.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 3724.

(§) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 11 Mey 1795.

Niet zelden worden 'er gevonden, die by Inzamelingen zich ongenegen betoonen voor eene bepaalde som bekend te staan, ook die het voorkomen van nederigheid in die gevallen aanneemen; doch veel al is der zodanige gaave van weinig beduidenis, en strekt ten onloochenbaaren blyke, dat men zich daar door zoekt te onttrekken. Een nieuw bewys van deeze waarneming leverde de Kist op, in de Kamer van het Committé Revolutionair te *Amsterdam* geplaatst, met herhaalde aanmaaning om door vrywillige offeranden van Gespen en andere onnoodige Gouden of Zilveren Vercierzelen, het zyne tot 's Lands beste toe te brengen. De grootste som was vyfhonderd vyftig Guldens door de *Joodsche* Tooneellisten byeengebragt, ter gelegenheid eener buitengewoone Tooneelvertooning. Zy vonden, by het overmaaken, reden om zich te beklagen over de kleinheid der geheele Inzameling in eene zo zeer bevolkte Stad: meest was het gekomen van Burgers en Burgeressen minst met tydlyke goederen bedeeld. Dit deedt hun schryven, „Mogt „ deezer voorbeeld de zodanigen doen „ bloozen, die niets voor het Vaderland „ over hebben, zich onder allerlei voor- „ wendzels aan de geheiligde zaak des „ Vaderlands onttrekken, wier liefde tot „ hetzelfde hun geen opofferingen kosten „ moet, en in ydel geschreeuw bestaat! — „ Mogt het hun vernederen, wier schat- „ ten onvoldoende zynde aan hunne win-

xcv.
BOEK.
—
1795.
Hoe we-
nig in een
Kist te
Amster-
dam ge-
steld,
werd in-
gezameld

B 5

„ zugt,

xcv. „ zugt, voor geene edele daaden tot ves-
 BOEK. „ tiging der dierbaare Vryheid zyn bere-
 ——— „ kend, hun ten prikkel worden, tot
 1795. „ meerder zugt voor hun Vaderland, in-
 „ dien zy anders, niet reeds te laag van
 „ ziel, noch voor verbetering vatbaar
 „ zyn!“ (*).

Op- Eenige Opofferingen droegen het ken-
 brengst merk van den geest dier dagen. Onder
 van Ges- deeze verdient vermeld het bedryf eeniger
 pen in Afgevaardigden uit den Burger Krygsraad,
 's Haage. benevens Gecommitteerden van de Direc-
 teuren der Burger Societeit in 's *Graven-
 haage*, die, ter Vergadering van *Holland*
 gehoor verzocht en bekomen hebbende, te
 kennen gaven, dat de vrye Krygsraad van
 het te lang verdrukte 's *Gravenhaage*, be-
 nevens Directeuren van gemelde Socie-
 teit, beslooten hadden om alle hunne Ges-
 pen op 't altaar der Vryheid te komen bren-
 gen, terwyl zy meenden op goede gron-
 den te kunnen verzekeren, dat zulks eer-
 lang door alle de Gewapende Burgers en
 Leden der Societeit stondt, gevolgd te wor-
 den. Met toejuiching werd dit geschenk
 ontvangen, en den Afgezondenen de eer
 der zittinge verleend.

Kist daar Men besloot eene Kist te plaatzen tot
 geplaatst. inzameling van zodanige vrywillige offe-
 En de randen. Met deeze slaagde het beter dan
 toebren- te *Amsterdam*. Althans eene Commissie
 ging van uit den *Haagschen* Krygsraad en Burger
 het daar So-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795, bl. 3172. *Decree-
 ten der Prov. Rep. van Holland* 1 July 1795.

Societeit bragten eerlang ter Vergadering van *Holland* de by hun ingezamelde vrywillige Giften van Schoengespens, verder Zilverwerk en Geld. De Burger C. P. HAAGEN by de overgifte het woord voerende, sprak, „Burgers Reprezentanten! „Het is in naam der Burgers en Ingezetenen van 's *Haage*, die zich in Societeit vereenigd en onder het Vaandel der Gewapende Burgermagt verzameld hebben, dat wy, als hunne Afgevaardigden, dit vrywillig Offer op het Altaar des Vaderlands, in 't midden deezer aanzienlyke Vergaderinge, overbrengen.

„Het is in aanmerkinge der behoeftens van 's Lands Algemeene Kas, eene geringe Offerande, en zeker zouden zy dezelve van meerder waarde hebben doen zyn, waren zy niet door de knevelaaryen en afpersingen van 's Lands Onderdrukkers, zints jaaren, in hunnen welvaart byna tot op het gebeente toe, uitgemergeld. — Dan, Burgers Reprezentanten! zy zyn overtuigd, dat Gylieden meer hunnen goeden wil, dan wel de waardye van dit Offer, zult in aanmerkinge neemen: te meer daar zy U, door onzen mond, op het plegtigste verzekeren, dat zy allen bereid zyn om de Cordaate Besluiten, die Gylieden, tot heil des Vaderlands, zult neemen, met alle onze vermogens te ondersteunen; dat wy, de handen uitgestrekt tot het Beeld van BRUTUS, ge-

„ZWOO-

xcv.
BOEK.
—
1795.
in geofferde.

xcv. „ zwooren hebben, om als vrye menschen
BOEK. „ het Vaderland te helpen, of te sterven.”

— De Voorzitter GEVERS beantwoordde
1795. zulks met deeze taal. „ Burgers! De Ver-
Hoe ont- „ gadering is getroffen door de gevoelens
vangen. „ van egte Vaderlandsliefde, die gy aan
„ dezelve door uwe voordragt, op het
„ sterkste, hebt doen blyken, en neemt
„ met dankzegging aan de Offers, die gy
„ uit naam uwer Committenten by dee-
„ zen komt doen, als blyken uwer Pa-
„ triottischen yver.

„ Loflyk zyn uwe oogmerken, en ik
„ kan U verzekeren uit naam van de Pro-
„ visioneele Vertegenwoordigers van het
„ Volk van *Holland*, dat daar van op de
„ honorabelste wyze, melding zal gemaakt
„ worden in derzelver Registers.

„ Ontvangt intusfchen onzen opregten
„ wensch, dat het uwe Perfoonen, in
„ alle uwe onderscheidene betrekkingen,
„ steeds welga! De Opperzegenaar bekroo-
„ ne tevens uwe poogingen ten nutte van
„ het Algemeen met zyne goedkeuring,
„ en geeve U en alle regtgeaarte Vader-
„ landers, aan den band van Broederschap
„ vereenigd, stoffe om zich te mogen
„ verheugen in het spoedig daarstellen
„ van Vryheid en Gelykheid, op onwrik-
„ baare gronden, en daar uit voortvloei-
„ jende ongestoorde bloei en welvaart van
„ dit ons Gemeenebest!”

Niet alleen werd dit een en ander al-
gemeen toegejuichd, niet alleen beslooten
des loflyk gewag, in het Dagblad der Ver-
ga-

gadering te maaken; maar dit zou geschieden met uitnoodiging aan alle Welgezinden, die het behoud van hun Vaderland, de vestiging der Vryheid, en de hier uit te wagtene bloei en welvaard van alle Ingezetenen ter harte ging, om dit voorbeeld, ter styving van 's Lands uitgeputte Schatkist naa te volgen. De eer der Zittinge werd de Afgevaardigden aangeboden en door hun aangenomen (*).

xcv.
BOEK.
1795.

Verbaazend groot was de opgebragte menigte Gouds en Zilvers. Uit aanzienlyke Huizen, en oude Familien, kwamen stukken te voorschyn, die langen tyd, om zo te spreken, geen daglicht gezien hadden. Veelen, die door welvaard verrykt, Zilveren vaatwerk van veelerlei aart hadden aangetuigd, stapten 'er van af, en vergenoegden zich, als voorheen, niet min schitterend. Ligter konden, over 't algemeen, de laatstgemelden 'er van afstappen, dan de eerstgenoemden, aangemerkt de algemeene gehegtheid onzes landaarts aan de Goederen der Voorouderen. Eene gehegtheid, die in *Hollands* Noorderdeel byzonder heerscht. Noodzaaklykheid echter, om gereede Penningen te bespaaren, bragt by veelen eene Opoffering te wege, met

Veel
Goud-en
Zilver-
werk op-
gebragt.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 15 April en 15 Mey 1795. Hier en daar werd dit voorbeeld gevolgd; en gaf zulks gelegenheid tot eene verandering in de Schoendragt, zo verregaande, dat *Gespen* en geen *Strikken* te draagen, bykans voor een kenteken gehouden werd van geen Patriot te zyn, althans ten opzichte van Jonge lieden.

xcv. met een zigtend hart en betraande oogen
BOEK. nageoogd; terwijl anderen zich van deeze
opbrengst, met gullen harte, kweeten, en
1795. de min gereeden aanmaanden hun voor-
beeld te volgen (*).

De Bur-
geresfe
STEEN-
GRAGT
vergund
een Be-
ker, den
Admiraal
DE RUI-
TER ge-
schon-
ken, te
houden.

Deeze eigenste Goud- en Zilverheffing gaf gelegenheid tot eene menigte van voorvallen, waar mede het Landsbestuur gemoeid werd, en waar over het uitspraak deelt. Met het ophaalen van een en ander, ten voorbeelde, zullen wy ons vergenoegen. De Burgeresfe C. J. STEENGRAGT, Weduwe van VAN DER GOLTZ, gaf by een Verzoekschrift te kennen, dat zy, gesprooten uit het Geslacht van den Luitenant Admiraal DE RUITER, onder haare bezittingen hadt een Gedenkstuk, zynde een Kop en Dekzel, deels van Porcelein, deels van Goud, door Staaten van *Holland* dien Vlootvoogd, in den Jaare MDCLXVII vereerd (†), en verlangde, ten aanziene van dit Gedenkstuk, niet te mogen vallen onder de gevorderde Opbrengst. Dit verzoek ontmoette eene gereede inwil-

(*) De Heffing van Goud, Zilver en Munten vinden wy op de Algemeene Ontvangst deezes Jaars gesteld op f7,166,275; met byvoeging; het ongemunte Goud en Zilver, zo aan Penningen tot Redemptie opgebracht, als het geen uit de Munte terugkeerde, voor 't derwaards gezonden materiaal, heeft ruim 400,000 meerder opgebracht, dan in de verantwoording gesteld is: spruitende dit different voort uit het byeenverzameld Goud in Straafjes verkogt, 't geen nader zal verantwoord worden, gelijk ook uit het geen nog in de Munte is.

(†) Zie BRANDT's *Leeven van DE RUITER* bl. 533.

williging, als behoorende het gemelde Gedenkstuk tot de opgegevene uitzonderingen (*).

De Weduwe van den Luitenant Admiraal J. A. ZOUTMAN, ADRIANA JOHANNA VAN HEUSDEN, gaf by een Verzoekschrift te kennen, haare onkunde, of de Gouden Degen, wylen haaren Egtgenoot, door den gewezen Stadhouder, als Capitein Admiraal Generaal, ter gelegenheid van den Slag op *Doggersbank* in den Jaare MDCCCLXXXI vereerd (†), onder het op te brengene moest gerekend worden. By het verzoek om onderrigt, gaf zy haare gereedheid te kennen om dit Gedenkstuk aan het Vaderland op te offeren, zo het onder het opgeëischte Goud mogt behooren; doch verzogt als dan van de Vergadering van *Holland* een schriftlyk Bewys, 't welk haar, en haare Kinderen, altoos tot eene nagedagtenis zou kunnen dienen. — Hier op viel 't zelfde besluit als in 't even-gemelde geval (§).

Zodanig een Getuigschrift werd verleend aan den Burger J. G. H. HAHN, die ten vollen gereed om het bedoelde Goud en Zilver zyner Bezittinge in 's Lands Schatkist te storten, by een Verzoekschrift be-
 tuigde, zich in verlegenheid te vinden, ten aanziene van zeker Zilveren Koelvat, ter waar-
 HAHN verwerft een getuigschrift wegens een Zilveren Koelvat.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 7 Mey 1795.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 334.

(§) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 8 Juny 1795.

xcv. waarde van ruim zes honderd Guldens;
 BOEK. diens Vader door de Curateuren der
 ——— *Utrechtsche* Hoogeschoole vereerd, by het
 1795. afstaan van een zeer vereerend en voor-
 deelig Beroep na *Gottingen*, met een daar
 op passend Opschrift. Zeer eigenaartig
 was de begeerte deezes Zoons, om die
 Gedagtenis zyns Vaders te bewaaren, en
 de waarde daar van in Geld te vergoe-
 den, byaldien anders zyne omstandigheden
 zulks raadzaam maakte; dan hy oordeelde
 het wyzer en beter deezzen nutloozen
 klomp Zilvers in den Vaderlandfchen
 smeltkroes te werpen, ingevalle dat geen
 behouden kon worden, 't welk de waarde
 van de gehegtheid aan dit stuk voor hem
 en de zynen uitmaakte. Dit oogmerk
 meende hy dat ten vollen kon bereikt
 worden, door het Koelvat ter smeltinge
 over te geeven; doch het Opschrift te
 bewaaren, 't geen kon geschieden, wan-
 neer de Reprezentanten van *Holland* hem
 des het daar toe genomen Besluit ter hand
 stelden, waar in het Opschrift letterlyk
 herhaald werd. — Met eenpaarige toe-
 juiching werd het verzoek des Burgers
 HAHN toegestaan (*).

D. BOUW- De *Leydsche* Burger DENYS BOUWMAN
 MAN krygt hadt, by de opbrengst van al zyn onge-
 een der- munt Goud en Zilver, alleen daar van nog
 gelyk ge- munt uitgezonderd, een Zilveren Theeketel,
 tuig- uittezonderd, een Zilveren Theeketel,
 schrift. Komvoor en Theeblad, ruim vierhonderd
 Gul-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 29 April 1795.

Guldens in waarde, hem, wegens betoon- xcv.
 de diensten aan den Ambagte van *Zoeter- BOEK.*
woude geschonken, met daar op passende
Latynsche, hem vereerende Opschriften. 1795.
 Gaarne wilde hy ook deeze Stukken op-
 offeren; doch ongaarne zou hy het doen,
 indien de Opschriften, door hem ver-
 meld, en waar op hy altoos een byzon-
 deren prys gesteld hadt, niet bewaard kon-
 den worden. Van die bewaaring verzogt
 hy een Staatsaffchrift. Op eene hem ver-
 eerende wyze werd het verleend (*).

F. BOGAARDS, Klerk by het Committé Verzoek
 van het Bondgenootschap te Lande, hadt van F. Bo-
 een Zilveren Thee-servies van hun Ed. GAARDS;
 Mog. ontvangen, voor het vervaardigen afgeslaa-
 van een Algemeen Register op de Beslui- gen; zo
 ten des voormaligen Raads van Staaten; hy de
 betuigde zyn onvermogen om de waar- waarde
 de van dit Zilverwerk in Geld op te bren- niet be-
 gen; hy verzogt, uit hoofde van zyne taal-
 gehegtheid aan dit Gedenkstuk zyns ar-
 beids, verlof om het te behouden; doch
 het Besluit viel, dat hy de waarde diens
 Zilverwerks in Geld moest opbrengen,
 en dat hem een Besluit van dien aart als
 den Burger HAHN gegeven was, zou
 worden ter hand gesteld (†).

Regentesfen van het Burger Wees- en De Re-
 Armenhuis te *Alkmaar* dienden een Ver. gentesfen
 zoek- van het

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 6 Juny 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 16 April 1795.

xv. zoekschrift in, raakende eenig Zilverwerk,
BOEK. in haar bezit, onder de bepaaling, dat
 het nooit, ten ware de hooggaande nood
 1795. van dit Armengesticht zulks vorderde,
 Wees- mogt veranderd, veel min verkogt wor-
 huis te den. Men nam den raadslag in van den
 Alkmaar Hove, en besloot, dat aangezien het niet
 tot de op- minder de pligt is der Ingezetenen, van
 brengst in den nood des Vaderlands te voorzien,
 van eenig dan in den nood der Armen, het vermel-
 Zilver- de Zilverwerk wel deegelyk behoorde tot
 werk ge- dat geen, 't welk, ten behoeve van 's Lands
 magtigd. Finantien, gevorderd werd, en dat hetzelve
 (voor zo veel des noods) van het ver-
 band, daar op gelegd, ontslaagen was (*).

Zo ook
de Wed.
AMES-
HOFF.

De Weduwe van A. AMESHOFF, C.
 D. VAN PEENE, uit kragt van zekere Hu-
 welyks Voorwaarde, zodanig Zilverwerk
 in gebruik hebbende, als 's Lands Publi-
 katie vorderde, verzogt, daar van geen Ei-
 genaresse zynde, dewyl het, by haar over-
 lyden, moest komen aan de Erfgenaamen
 van wylen haaren Man, by Besluit der
 Vertegenwoordigere, te mogen weten,
 hoe met dit Zilverwerk te handelen om
 aan het heilzaam oogmerk van den Lande
 te voldoen. 't Zelve was, dat het, ag-
 tervolgens het Plakaat, moest opgebracht
 worden, en dat zy, voor zo veel des
 noods, daar toe werd gevolmagtigd (†).

De

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 3 Mey 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 13 en 26 Mey 1795.

De opbrengst van 't gemaakte Goud en Zilver strekte gewis in mindering van, of liever ter verrekening tegen de aangekondigde Geldheffing. De Vertegenwoordigers des Volks van *Holland*, wilden ook de zodanigen te gemoete komen, wier Bezittingen grootendeels bestonden in zodanige Effecten of Goederen, welke, in de tegenwoordige tydsomstandigheden, niet dan met zwaar verlies, ten Gelde gemaakt konden worden; en hun in staat stellen, om in de te verwagtene Geldligting hun aandeel, of een gedeelte daar van, te kunnen opbrengen, zonder daar toe, met aanmerkelyke schade, zich van klinkende munt te moeten voorzien, en teffens zonder dat daar door werd vermeerderd, de omloop van 's Lands wegen, van Recapisfen, Promessen en Asignatien en andere Papieren Munt, welker nadeeligheid, in een Handeldryvend Land, ontwyfelbaar, en door de ondervinding maar al te veel gebleeken was. — Deeze overweeging hadt aanleiding gegeven om, voor een bepaalden tyd, een *Generaale Bank van Leening*, voor het geheele Gewest *Holland*, op te richten, binnen *Amsterdam*; daar bestuurd door zes Commisfarisfen, die te dier Stede hunne vaste wooning zouden moeten hebben, of neemen. Op den eersten van Hooimaand deezes Jaars zou dezelve geopend worden; en niet langer duuren dan drie agtereenvolgende Jaaren: kunnende de Effecten en Goederen, met

xcv.

BOEK.

1795.

Beleen-
bank in
Holland
opgerigt.

xcv. **BOEK.** naame opgenoemd, tot Tachtig ten hon-
derd, beleend worden (*).

1795. De Representanten der Stad *Amsterdam*
Gedrag zouden een aantal van twaalf Perfoonen
van Go- benoemen, en de Vergadering van *Holland*
GEL, by zes Commisarisfen uit hetzelfde kiezen (†).
diens Op het benoemde twaalfstal bevondt zich
aanstel- de Burger J. J. A. GOGEL. Hy betuigde
ling als aan de Municipaliteit van *Amsterdam* zy-
Commis- nen welmeenenden dank voor het ver-
saris. trouwen, 't welk zy op hem hadden ge-
lieven te stellen; maar schreef teffens, „ dat
„ hy, daar nimmer eenig beginzel van
„ eigenbelang, de dryfveer zyner daaden
„ was geweest; dat alle zyne poogingen
„ alleen de herstelling der Regten en der
„ Vryheid van het *Bataafsche* Volk be-
„ doelden, moest verklaaren, deeze Post,
„ op den vastgestelden voet, niet te kun-
„ nen aanneemen; doch bereid te zyn,
„ wanneer de keuze der Provisioneerle
„ Representanten op hem mogt vallen, die
„ te zullen aanvaarden, indien dezelve,
„ ten gelyken tyde, het daar aan gehegte
„ Tractement van *drie duizend Guldens*,
„ als een vrywillig Offer aan het Vader-
„ land, wilden aanneemen.” — „ Hy
„ begreep,” gelyk hy 'er byvoegde, „ dat
„ het de pligt was van elk Burger, die
„ zich in de mogelykheid bevondt van
„ het

(*) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
12 Mey 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
28 Mey 1795.

„ het algemeen van eenig nut, in deeze xcv.
 „ ontredderde situatie van het Vaderland, BOEK.
 „ te kunnen zyn, daar toe, zo veel mo-
 „ gelyk, belangloos mede te werken. 1795.
 „ Indien hy eenige belooning mogt wen-
 „ schen, zou hy dezelve daar in vinden,
 „ als dit voorbeeld door veelen zyner
 „ Medeburgeren mogt worden gevolgd,
 „ en elk Lid der *Bataafsche* Maatschappy,
 „ even zo bereid mogt weezen, naar zyn
 „ vermogen, het Vaderland te dienen.”

De keuze der Representanten op hem Maatre-
 gevallen zynde, zondt hy ter Vergaderinge gel des
 van *Holland* een Affchrift van die Ver. genomen.
 klaaring by de Municipaliteit der *Amstel-*
stad gedaan, zich daar aan houdende.
 Zulk een blyk van belanglooze dienst-
 vaardigheid voor den Lande kon niet an-
 ders dan lof wegdraagen. Gevoelig von-
 den zich de Volksvertegenwoordigers hier
 door getroffen; doch deden 'er zich zeer
 in 't oog loopende redenen op, om die
 aanbieding, zo als dezelve lag, niet te
 aanvaarden: dan men was bedagt op het
 gereede middel in deezen, om den Bur-
 ger GOGEL vry te laten om het Geld,
 aan het waarneemen van deeze in de daad
 moeilyke post gehegt, naa de ontvangst,
 als een blyk van edelmoedigheid, den
 Vaderlande te kunnen opofferen (*).

By de Bekendmaking van het daarstel- Misbrui-
 len, als mede van de inrichting deezer ken der
 Be- Beleen-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 9 Juny 1795.

xcv. Beleenbank, hadden de Vertegenwoordi-
 BOEK. gers des Volks van *Holland* het aan zich
 — behouden, om, ten allen tyde, zodanige
 1795. maatregels te mogen beraamen en vast te
 bank te- stellen, als zy, ten meesten nutte van de-
 genge- zelve, dienstig of noodig zouden mogen
 gaan. oordeelen. — Welhaast vonden zy reden
 om by de Instructie door het Committé
 van Finantie voorgedraagen, op het beheer
 der Beleenbanke, nog eenige verbreeding
 te voegen, betrekkelyk tot de goede Or-
 de, en alzo tot bevordering van het Cre-
 dit deezer Inrichting (*). — Eerlang wer-
 den de Commisfarissen gewaar, hoe baat-
 zugtigen, van de Bankbilletten, zich tot
 geheel andere oogmerken, dan het oor-
 spronglyke, zогten te bedienen, en daar
 van zulk een voorwerp van Negotie en
 Agiotagie maakten, dat het Credit van de
 Bank gevaar liep, door de kunstgreepen
 van eigenbaatige Speculanten, onzeker en
 wisselvallig te worden. Een misbruik, te
 keer gegaan door eene Publikatie, welke
 bepaaingen en schikkingen, tot weering
 van 't zelve, inhieldt (†).

Eene De opbrengst van ongemunt Goud- en
 Vrywilli- Zilverwerk, de daargestelde Beleenbank,
 ge Geld- strekten tot voorbereiding van die meer-
 heffing maals aangeduide groote Geldheffing,
 geopend. welke men zich voorstelde als het middel
 om

(*) *Décreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 6 July 1795.

(†) *Décreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 16 Oct. 1795.

om het Vaderland op eenmaal uit den ^{xcv.} nood te redden. Twee Plans, daar toe ^{BOEK.} ingediend, werden, by onderzoek, niet [—] voldoende bevonden (*). Dit bewoog het ^{1795.} *Hollandsch* Bestuur, nog eene nieuwe proeve te onderstaan, om, ware het mogelijk, eene Geldheffing, tegen welke men, als tegen een hoogen berg opzag, geheel te ontgaan, of ten minsten nog eenigen tyd te verschuiven. Men wilde bezien, wat men van de Vaderlandliefde der Ingezetenen, zonder dwang, zou kunnen verwerven. Ten deezen einde bepaalde het Bestuur eene Vrywillige, en tevens zeer uitlokkende, Geldheffing, mede in verband gebragt met de groote, en strekkende tot afkorting van ieders aandeel in dezelve. Dewyl dit Besluit een der belangrykste van het door de Onafhangelijkverklaring gevestigd Landsbestuur geweest is, ons de gesteltenis, en tevens de heerschende geestdrift dier tyden, meer dan eenig ander, doet kennen, zal het ons niet verdrieten, daar van een eenigzins ontwikkeld verslag te plaatzen.

Met den aanvang herhaalen de Volks- ^{Voorstel} vertegenwoordigers het by de Afkondi- ^{daar toe,} ging in Lentemaand reeds gezegde, hoe het, uit de erkende Regten van den Mensch en Burger voortvloeide, dat het Volk regt heeft om Opening van den staat der Geldmiddelen des Lands te eischen,

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
29 Mey en 5 Juny 1795.

xcv. fchen, als mede Rekenschap, wegens het
 BOEK. gebruik van 's Lands Penningen. — Dat,
 ————— ingevolge daar van, een breedvoerig ver-
 1795. slag aan de Natie zou gedaan worden van
 ontzettend groote sommen, door het voo-
 rig Bestuur afgeperst, als mede van het
 gebruik van die Gelden gemaakt. Dan
 dit omslagtig onderzoek was, door veele
 tusfschenkomende zaaken, vertraagd; doch
 zou onverwyld, nu de zaaken der Repu-
 bliek tot zekere Vastigheid gebragt wa-
 ren, met verdubbelden ernst, voort- en
 doorgezet worden.

Zy herinneren het Volk den arbeid,
 door hun, en de Bondgenooten, besteed
 aan het daarstellen van het zo onlangs ge-
 troffen Verdrag van Vrede en Alliantie
 met de *Fransche* Republiek, waar mede
 het vorig Bestuur des Gemeenebests, zo
 onstaatkundig als roekloos, zich in eenen
 verderflyken Oorlog hadt ingewikkeld;
 een Oorlog, waar door het zich zelve
 over hoop geworpen hadt; doch waar
 door ook tevens de Politieke of Natio-
 naale Onafhangelykheid deezes Lands was
 verlooren gegaan.

Dit verlies was herkreegen door het
 getroffen en getekende Verdrag; daar door
 was het *Bataafsche* Volk heriteld in des-
 zelfs Nationaale Vryheid en volkomene
 Onafhangelykheid. Zegeningen, waar van
 men zich de heilrykste vrugten mogt be-
 looven.

Doch zou men deezze vrugten plukken,
 werden daar toe, voor eerst, nog groote
 op-

opofferingen vereischt, niet alleen om de hoogstnoodige uitgaven voor de Schulden en Behoeften der Republiek te kunnen daarstellen; maar ook om te gemoet te komen aan de billyke Schavergoeding, welke aan de *Fransche* Republiek, wegens de besteede Oorlogskosten, was toegestaan, en welke, binnen weinig maanden, moest voldaan worden. Ten opzigte van welke beide Hoofdartykelen de Vaderlandsche Trouw niet toeliet eenig meerder uitsfel te neemen; dan de noodzaaklykheid en de gestelde Betaalings-tydperken medebragten.

xcv.
BOEK,
—
1795.

Met het hoogste genoegen hadden zy vernomen, hoe het *Bataafsche* Volk in 't algemeen, en het *Hollandsche* Volk in 't byzonder, het aangaan dier Verbintenisfe, met de kennelykste blyken van goedkeuring, hadt toegejuicht. Dit gaf hun grond van vertrouwen op de bereidwilligheid der Natie om de kosten, tot voltooiing van dit zo heilzaam werk onvermydelyk vereischt, vaardig en spoedig op te brengen.

„Geenzins,” dus lieten zy zich woordlyk op dit stuk hooren, „wildten zy ontveinzen, dat hier toe eene aanmerkelijke opbrenging van Penningen zou vereischt worden; doch daar het vermogen der Burgeren van deeze Republiek, en byzonder van deeze Provincie, hoe veel ook zommigen mogten geleden hebben, nog zeer aanmerkelijk was, zou 'er ook tot eene finaale wegneeming der ons zo lang gedrukt

xcv. „ hebbende rampen , en om alzo tot den
 BOEK. „ gewoonen gang der zaaken van dit Ge-
 — „ meenebest te komen , niets anders ver-
 1795. „ eischt worden , dan dat een iegelyk
 „ Burger , naar evenredigheid van zyne
 „ Bezittingen , een gedeelte van zyn ver-
 „ mogen aan het dierbaar Vaderland op-
 „ offerde. Welke Sacrifice nogthans , in-
 „ dien dezelve eendragtig , en met warme
 „ Vaderlandsliefde , geschiedde , voor een
 „ byzonder Burger niet zo groot en zo
 „ zwaar zou behoeven te weezen , of hy
 „ zou dezelve wel ligtlyk kunnen missen ,
 „ of door vlyt en naarstigheid , binnen
 „ weinig tyds , genoegzaam te boven
 „ kunnen komen. — In allen gevalle ,
 „ welke waarde heeft toch Geld en Goed ,
 „ in vergelyking van eene Burgerlyke
 „ Vryheid en Gelykheid , en van eene
 „ Nationaale Onafhangelykheid ? En hoe
 „ zouden wy kunnen vermoeden , dat eene
 „ Natie , die ons met haar vertrouwen
 „ vereerd en van ons verwacht heeft , dat
 „ wy haar eene binnen- en buitenlandsche
 „ Vryheid en Gelykheid zouden bezor-
 „ gen , onedelmoedig genoeg zyn zou om
 „ ons in verlegenheid te laten , nu het
 „ aankomt op het daarstellen der midde-
 „ len , zonder welke die Vryheid en
 „ Onafhangelykheid niet kan verkreegen
 „ worden ? ”

Zy deden 's Lands Ingezetenen verder
 weeten , waarom geen der twee ingedien-
 de Plans , in openbaare druk uitgegeeven ,
 voor als nog , door hun niet omhelsd

wa-

waren. — Deeze Plans bestonden in het invoeren van Papieren Geld; ook eene Uitschryving van eene buitengewoone Geldheffing, het zy by eene opklimmende Quotifatie, naar elks Goederen en Bezittingen; het zy door het opbrengen van een jaar Inkomen door elken Burger; het zy door het invorderen van een zestiende Penning.

xcv.
BOEK.

1795.

De redenen, dat zy tot geen derzelven waren overgegaan, kwamen hier op neder. — *Voor eerst* waren zy huiverig, om, op het voorbeeld van het vorig Bestuur, dat door een vyf en twintigste en vyftigste, of tweemaal één honderdste Penning, een schat van ruim tachtig Millioenen in 's Lands Schatkist gestort hadt, een zestiende Penning uit te schryven; bovenal niet, alvorens zy den staat van 's Lands Finantien, en 't geen tot derzelver herstel noodig was, konden openleggen; als mede welke middelen de Bondgenooten zouden gebruiken om met het Volk van *Holland* een geëvenredigd aandeel daar in te draagen; en eindelyk tot dat zy alles, ook het laatste middel, beproefd hadden om te zien, hoe verre de Natie hun vrywillig zou willen te hulp komen. Zonder dit in agt te neemen, waren alle buitengewoone Belastingen willekeurig, en onder een Vry Volk niet te gedoogen: dan het laatste middel mislukkende, zou zulks hun in de volstrekte noodzaaklykheid brengen, en alzo in het regt stellen, om, tot behoud van Land en Volk, zonder

xcv. der verdere bedenkingen, tot eene buitengewoone Belasting over te gaan.
BOEK.

1795. Wel hadden zy het volkomenst vertrouwen op de edelmoedige en vryheidlievende Natie, dat dezelve geene eigenlyk gezegde Belastingen, schoon zwaar, zou weigeren op te brengen, wanneer dezelve flegts wist waar toe dezelve gevorderd, en waar aan zy befteed moesten worden, met een uitzigt op een volkomen herftel van 's Lands Financie; doch zo lang zy van dat alles onkundig was, zo oordeelden zy al zo weinig raadzaam, tot de bepaalde invordering van een zeker gedeelte van elks Bezittingen te komen, als het de Natie gevergd kon worden, een al zulk gedeelte af te ftaan, zonder te weten, waarom men niet meer, of waarom men niet minder eifchte.

Eene andere niet min gewigtige reden, waarom zy, tot nog, tot geene daadlyke Belasting of geforceerde Geldheffing, in dit Gewest, hadden kunnen verftaan, vonden zy daarin, om dat de buitengewoone Uitgaven, welke gedaan zouden moeten worden, *Holland* niet alleen; maar het geheele Bondgenootfchap, aangingen. Zy oordeelden het de onredelykheid zelve, dit Gewest alleen te belasten met de betaaling van 't geen in den tegenwoordigen nood, door de geheele Republiek bekostigd moest worden. Derhalven oordeelden zy, met zulk eene Belasting, te moeten toeven tot dat alle de Bondgenooten daadlyk daar toe beflooten, of dat dezelve door eene na-
de-

dere Vereeniging der thans nog Zeven ^{xcv.} onderscheidene en onafhangelijke Gewes- ^{BOEK.} ten, van het Landschap *Drenthe* en de Generaliteits Landen, in eene Nationaale ^{1795.} Conventie, waar toe een Plan vervaardigd en in openbaare druk uitgegeeven was, algemeen en over de gansche uitgestrektheid der Republiek werd ingevoerd, om door elken Burger, naar gelange zyner Bezittingen, gelyklyk gedraagen te worden; zonder welke geëvenredigde algemeenheid, eene ingevoerde Buitengewoone Belasting in *Holland*, voor dat Volk zo benadeelend zyn zou, dat zy niet hadden kunnen besluiten zulk eene ongelykheid voor hunne rekening te neemen.

Daarenboven waren zy terug gehouden van eene eigenlyk gezegde Belasting door eene overweeging, ontleend van het Beginzel, volgens het algemeen verklaard verlangen der Natie, by de Vergadering van *Holland* aangenomen, „ dat de Leden „ van het voorig Gouvernement, welke „ ons in deezen rampzaligen staat gebragt „ hadden, Schavergoeding aan den Lande „ en den Volke schuldig waren; en dat „ die Schavergoeding, zo dra mogelyk, „ op hunne Goederen, zou worden ver- „ haald.” Duidelyk genoeg hadden zy in herhaalde Publikatien (*) het Volk van *Hol-*

(*) Dit staat op de Publikatie van 4 en 12 Feb. deezes Jaars. Man vergelyke hier mede wat wy wegens deeze *Schavergoeding* in onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 114. gezegd hebben.

xcv. *Holland* doen zien, dat dit hun oogmerk
 BOEK. was; doch op dit stuk hadden zy, voor
 1795. als nog, tot geen voldoende besluit kunnen
 komen. En daar de schuldige Leden van
 het voorige Gouvernement, zich niet al-
 leen in *Holland*, maar ook in de andere
 Gewesten, bevonden, die even zeer als die
 in *Holland* woonden, verplicht waren Scha-
 vergoeding aan de Republiek te doen, als
 zy die in dat Gewest hun gezag zo jammer-
 lyk misbruikt hadden; zo hadden zy, uit
 deezen hoofde, te minder tot eene Bui-
 tengewoone Belasting kunnen besluiten.
 De natuurlyke billykheid eischte, dat de
 schuldige Verdervers van het Vaderland,
 en de Verkwisters van 's Lands Pennin-
 gen, eerst hunne schuld aan de veronge-
 lykte Natie betaalden, zo veel naar reden
 en billykheid, in hun vermogen zou zyn;
 en dat dan eerst de Onschuldigen, en zo
 veel geleden hebbende Natie zou opgeroe-
 pen worden om de aan hun toegebragte
 schade, door het afstaan van een gedeelte
 van eens iegelyks eigendom, te herstellen.
 Die billyke Schavergoeding diende aan de
 toekomstige Belasting voor te gaan, of
 ten minsten dezelve te vergezellen.

Ondertusfchen bevondt het Vaderland
 zich in hoogen nood, en vorderde onver-
 wylde hulp. De Voorwaarden des Ver-
 bonds met *Frankryk* moesten op zyn tyd
 voldaan — Zee- en Landmagt in een ge-
 duchten staat gebragt worden, ter verdee-
 diging van het Vaderland, den Koophan-
 del, en den toevoer der noodigste Lee-
 vens-

vensmiddelen. — De opbrengst van het xcv.
 Goud- en Zilverwerk, en het veranderen BOEK.
 van hetzelfde in gereede Penningen, was —
 een werk van een langwyligen omslag, en 1795.
 op verre na niet toereikende in de zo
 dringende als groote behoefte (*).

Geen ander middel schoot derhalven over, dan eene Proeve te neemen van de Vaderlandliefde der Ingezetenen, door het besluiten tot eene Vrywillige Negotiatie. Door dezelve werd ook, aan de Leden van het vorig Bestuur, en derzelver Aanhangen, gelegenheid gegeven, om zulke blyken van hunne genegenheid voor het Vaderland te betoonen, dat daar op, by eene door hun, in 't vervolg te geevene Schavergoeding, een billyk agt zou geslaagen worden; ten welken einde de Municipaliteiten volmagt kreegen om hunne Goederen van alle belemmeringen, daar op gelegd, zo veel noodig, te ontheffen.

Daar zy met deeze Inschryving alleen bedoelden, door een edelmoedig voorschot in staat gesteld te worden tot betaaling der meergenoemde Artykelen, verklaarden zy het hun opregt oogmerk te zyn, de
 Voor-

(*) Zy rekenden dat deeze behoefte, te zamen *Tachtig Millioenen* Guldens beliep, waar van ten minsten de grootste helft gedeeltlyk ten eersten, gedeeltlyk binnen weinig maanden, by de hand moest weezen, zou men de Republiek niet voor zo goed als verlooren moeten houden; terwyl die som, door een buitengewoone Vaderlandlievende pooging zamengebragt, toercikend zou weezen om dat dreigend onheil af te keeren.

xcv. Voorschieters schadeloos te stellen by de
 BOEK. Groote Geldheffing, zo door hunne Qui-
 ——— tantien, tegen de volle waarde, aan te nee-
 1795. men, als het meerdere, dan hun gereg-
 tigd aandeel in dezelve, terug te geeven.

Voor één Jaar, of zo veel korter, als de Groote Geldheffing zou uitgeschreeven worden, bepaalde men de Inschryving. In dezelve kon men voldoen met één derde in Geld, twee derden in Bankbilletten, ten laste van de Beleenbank (*), of twee derde in klinkende Munt, en een derde in Recepisen, uitgegeeven tot Inwisseling der *Fransche* Asignaaten; als Geld werden gerekend de Kwytbrieven van het opgebragte Goud- en Zilverwerk. — De Inschryvers zouden eene Rente van vyf ten honderd in 't jaar trekken. — Ieder moest op een daar toe geschikt Billet tekenen de Som, welke hy opbragt, wanneer te betaalen, in ééns of op de vastgestelde tydperken, zyn Doop- en Familie-naam. Zy, die niets inschreeven, moesten egter hun Billet ondertekenen. Van deeze moesten de Municipaliteiten Lysten opmaaken en Afschriften overzenden aan den Ontvanger van hun byzonder District, en aan het Committé van Finantie, die dezelve, tot een algemeene Lyst gebragt, door den druk gemeen zou maaken. — Alle Voogden, Weeskamers, Diakonien, Administrateurs en Corporatien, die geagt konden

(*) Zie wegens de Beleenbank hierboven bl. 35.

den worden, in de te doene Belasting voor xcv.
hunne Pupillen enz. te zullen moeten dee- BOEK.
len, konden ook voor zo veel inschry-
ven, als waar toe zy door de Municipa- 1795.
liteiten, of het Hof van *Holland*, zouden
gevolmagtigd worden. De Kwytbrieven,
uit deeze Geldopneeming spruitende, zou-
den vry weezen van het Collateraal.

By al het uitlokkende behelsde-deeze De Be.
Aankondiging, ten slot de Toezegging, der taaling
Renten van alle Effecten tot last van *Hol-* der In-
land, tegen den eersten van Hooimaand (*). tresen by
Eene toezegging, die te aangenaamer *Holland*
klonk, en het hart te meer van klemmen- toege-
de beangstheid verligte, naar maate het zegd.
buitengewoon agterblyven duizend gisfin-
gen hadt doen maaken, angstige uitzigten
doen vormen, en de schaarschheid van
Penningen vergrootte.

Deeze aangeduide Betaaling der Ren- Reden
ten werd eerlang gevolgd door eene by- van dit
zondere Aankondiging, daar toe strekken- agterbly-
de. Van deeze buitengewoone lange ag- ven.
terblyving gaf men rede. Hoewel, zints
den aanvang der Omwenteling, de Las-
ten, op den gewoonen voet, waren ge-
heeven geworden, vondt men zich toen
niet in de mogelykheid om de verschul-
digde Renten af te betaalen: deels van
wegen de bekrompenheid van 's Lands
kas: deels om dat men geen Gelden wilde
afgeeven, vóór dat men den werklyken
staat

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*

21 Juny 1795.

XXXIII. DEEL.

D

xcv. staat, der Kas kende; en deels dewyl het
 BOEK. lot des Gemeenebest nog in twyfel hing.
 — Doch nu deeze staat der Kasfe opgeno-
 1795. men, en de Staatkundige Onafhangelyk-
 heid, door het Verbond met de *Fransche*
 Republiek, bevestigd was, besloot het Lands-
 bestuur tot de verwyldde voldoening; ver-
 klaarde teffens alle de gemaakte Schulden
 van het voorig Bestuur voor Schulden des
 Gewests; maar te gelyk, (en dit betrof
 de Obligatiën van drie, vier en vyf ten
 honderd des jongstverstreken Jaars,) zon-
 der het nieuwe Bestuur aan de verpligting
 tot de betaaling van hooger Renten te on-
 derwerpen, dan van de gewoone twee en
 een half ten honderd. Inzonderheid werd
 verordend, ten opzigte van de Geld-Re-
 cepissen van Wintermaand deezes Jaars,
 dat derzelver Renten van vyf ten hon-
 derd, met het afloopen van Zomermaand,
 zouden eindigen: terwyl dezelve in de
 betaaling der uitgedrukte Lasten zouden
 blyven aangenomen worden (*).

Over

(*) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland*
 16 Juny 1795. Op deeze vermindering der Intres-
 sen en de daar by gevoegde redenen vielen veele
 en gewigige aanmerkingen. De Burger ZILLEN, die
 vervolgens veel over 's Lands Financien en de
 Redmiddelen derzelven, op 't papier gebragt heeft,
 fchryft deswegen; „ Het voorig Bewind als ver-
 „ kwijsend hier in te willen beschuldigen, is, hoe
 „ zeer men de tegenwoordige orde van zaaken mo-
 „ ge toegedaan weezen, ongegrond; het hadt, by
 „ tyde van Geldgebrek, het zelfde regt om tot
 „ hooger Intrest Geld te negotieeren, als het te-
 „ genwoordig Bestuur, en om die reden heeft men
 „ ver-

Over de Invoering van dit Papieren Landsgeld spreekende, beschreeven wy hetzelve als uitlokkend voor de Winzugt, en vol gevaars, door gemaklykheid der naa-
maaking (*). Hoe wel gegrond deeze vrees was, bleek tegenwoordig, daar men eene menigte van valsche Recepissen ge-
maakt en in omloop gebragt hadt, tegen welk snood bedryf het Bestuur van Hol-
land waakte door het aanstellen van Per-
foonen om de echte van de valsche te onderscheiden, en de strengste straffen te dreigen op het uitgeeven deezer valsche Papieren-munten (†).

xcv.
BOEK.
1795.
Waak-
zaamheid
tegen
valsche
Recepis-
sen.

Dan welke gunstige vooruitzigten het Landsbestuur zich ook mogt gevormd hebben, wegens de gereedheid der Ingezeten-
nen om deel te neemen in de jongst voor-
gedraagene Geldleening, de ondervinding leeraarde welhaast, op het overtuigendst, dat de vulling van 's Lands tot den bodem toe geledigde Schatkist, langs dien weg, onvindbaar was. Tegen eenige voorbeel-
den van uitsteekenden yver, ten deezen aanziene, verschooven het de meesten,
hoe-

De Vry-
willige
Negotia-
tie heeft
geen ge-
noegzaa-
me op-
gang.

„ vervolgens ook goedgevonden, het daar omtrent
„ bepaalde van de verminderde Intresfen in te trek-
„ ken, en dezelve op den genegotieerden voet te
„ laten. Waarom? men berispte daaden van het
„ voorig Bewind, daar men kort daar op, uit
„ hoofde van Geldgebrek, zelfs in moest vervaf-
„ len.” ZIELEN *Geschiedenis der Ommeteling*
IV. D. bl. 300.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 8.

(†) *Decreeten der Provisionele Rep. van Holland*
20 Mey 1795.

xcv. hoewel zy voor groote geldfommen in-
 BOEK. schreeven, het betaalen tot de laatste tyds-
 ————— bepaaling, of bestondt de Inschryving in
 1795. Kwytbrieven wegens Goud en Zilver, of
 Recepissen van Asignaaten: waar door
 wel veel Papiers kwam; doch de Kas van
 Geld schaars voorzien werd (*). —
 Van de Naamlysten der Inschryveren, die
 in openbaaren druk zouden worden uitge-
 geeven, is nooit iets in 't licht gekomen,
 schoon wy van derzelver vervaardiging te
 meermaalen hoorden. Verscheidene reden-
 nen zou men kunnen opgeeven van dit
 agterblyven; en daar onder zodanige, die
 veelen onzer Landgenooten niet tot eere
 zouden strekken; daar zy met den monde
 voor Vaderland en Vryheid yverden; doch
 wanneer het op 't verleenen van daadly-
 ken onderstand aankwam, geen blyk al-
 toos van dien yver gaven, schoon in staat
 om meer dan woorden te geeven.

Uitschry-
 ving der
 Groote
 Geldhef-
 fing.

Over deeze schaarsche vrijwillige Op-
 brengst in gereede Penningen, beklagde
 zich het Landsbestuur in den aanhef der
 zo

(*) In de Lyst der Algemeene Ontvangst deezes
 Jaars vinden wy, dat deeze Vrywillige Geldhef-
 fing, zo in Papier, als in Geld, bedraagen hebbe
 f16,144,964; met byvoeging, dat 'er ruim *Zestien*
Millioenen verrekend worden; daar 'er ruim *Acht-*
tien waren ingeschreeven; doch dat het onderscheid
 dier *Twee Millioenen* moet gevonden worden in de
 verkiezing der Intekenaaren, die geprefereerd heb-
 ben, 't nog verschuldigde in de Vrywillige Nego-
 tiatie, naa de arrestatie der geforceerde Negotia-
 tie van zes per cent, in laatstgemelde leening, direct
 tefoorneeren.

zo lang gedreigde groote Geldheffing, tot welke den tienden van Hooimaand beslooten en de Publikatie den zeventienden dier maand uitgevaardigd werd. Deze Groote Geldheffing bestondt in eene ligting van de zestiende Penning, of wel van zes ten honderd van alle Bezittingen en Inkomsten. De Uitschryvers gevoelden te zeer de overeenkomst tusfchen de Heffing nu bepaald, en die van de vyf en twintigste en vyftigste Penning onder het vorig Bestuur, van welke wyze van Geldheffing zy nog ons zeer onlangs den hoogften afkeer betuigd hadden (*), om des geene melding te maaken, en het groot onderscheid by te brengen van de einden waar toe de voorige hadt moeten strekken, en waar toe de tegenwoordige moest dienen. De Penningen thans vereischt, waren ten uiterften noodzaaklyk, en stonden gebruikt te worden ter voldoening van eene, tot genoegen des Volks, op zich genomene Schuld, en voorts tot goedmaaking der onkosten, van welke 's Lands behoudenis afhing.

Dewyl het gebleeken was dat de opbrengst der wel eer uitgeschreevene vyf en twintigste en vyftigste Penningen juist zo veel als thans vereischt werd, te weeten tachtig Millioenen, bedraagen hadt; en het zestiende gedeelte der Bezittingen van de Ingezetenen op even zo veel geschat kon worden, vonden zy hier in een

(*) Zie hier boven bl. 39.

xcv. nieuwen grond tot heffing van zes ten hon-
 BOEK. derd. — Dan van wegen het voor-
 ——— uitzigt eener nabyzynde Nationaale Con-
 1795. ventie, oordeelden zy deeze Geldheffing
 flegts provifioneel te kunnen uitschryven;
 ten einde dezelve door zodanig eene als
 de Conventie zou goedvinden daar te stel-
 len, te doen vervangen, en met dezelve te
 doen geconsolideerd worden.

Deeze Geldopneeming uit dit oogpunt
 beschouwd, en als een Voorschot der *Hol-*
landsche Natie aanmerkende, wilden zy
 den Deelneemeren de gewoone Rente van
 twee en een half ten honderd laten trek-
 ken: terwyl de Kwytbrieven uit de Vry-
 willige Negotiatie spruitende, in dezelve
 zouden mogen en moeten gebruikt worden.

Niemand hoe genaamd, 't zy Perfoon,
 't zy Corporatie, was van dezelve uitge-
 zonderd, dan alleen die Fondsen tot Gods-
 dienstige einden bestemd, welke bewyzen
 konden tot deelneeming hier in onvermo-
 gend te zyn. Van alles, wat Eigendom
 genaamd kon worden, en van alle Inkom-
 sten zes ten honderd van de zuivere waar-
 de berekend, moest men volgens deswe-
 gen opgegeevene verordeningen, betaa-
 len. Alleen stondt het vry Meubilen en
 Werktuigen, de waarde van vier hon-
 derd Guldens niet te boven gaande, af te
 trekken.

De Kwytbrieven van deezen Opbrengst
 zouden vervolgens aan eene Commissie
 uit de Municipaliteit, daar toe aangesteld
 vertoond, en den dag van die vertooning op
 de-

dezelve getekend moeten worden, zonder xv.
 dat men nogthans het beloop openlag. Ver- BOEK.
 volgens moest eene andere talryker Com-
 missie, het vertrouwen der Burgery waardig, 1795.
 door de Municipaliteiten aangesteld wor-
 den. Ieder voor dezelve opontbouden, om
 zyn deelneeming in deeze Heffing te bewy-
 zen, zou het vrystaan twee Leden uit de-
 zelve te verkiezen, om hun den inhoud der
 Kwytbrieve, vergeleeken met den gemaak-
 ten overslag zyner Bezittingen, open te
 leggen. Deeze Leden zouden van zoda-
 nigen nader openingen vorderen, als zy
 noodig mogten vinden om de rigtigheid
 van de opbrengst te beoordeelen. —
 Iemand bevonden wordende zyn verschiul-
 digd aandeel niet voldaan te hebben, zou
 hietzelve moeten aanvullen, en een vyfde
 deel van dat aanvulzel nog daar by voe-
 gen. De Commissie zou, zo ras aan den
 inhoud van deezen voldaan was, hier van
 aan den Eigenaar bewys geeven, waar in
 egter geene som mogt uitgedrukt staan.
 Iemand nogthans niet verkiezende, aan
 zodanig een onderzoek zich te onderwer-
 pen, kon volstaan met het afleggen van
 den Eed, dat hy aan den inhoud voldaan
 hadt. — Eindelyk zou 'er nog eene Com-
 missie van Onderzoek, door de Municipa-
 liteiten benoemd worden, aan welke de
 gemelde Verklaringen zouden moeten
 worden vertoond. Deeze was verplicht
 nauwkeurige aantekening te houden van
 wie al, wie niet de gevorderde Penningen
 opgebracht hadt, de lysten daar van aan
 de

xcv. de Municipaliteiten overgeeven; ten einde
BOEK. door dezelve aan het Comité van Fin-
— nancie te doen toekomen.

1795. Deze Opbrengst kon geschieden in Geld, Bankbiljetten, Quitantien van Goud en Zilver, of van de Vrywillige Negotiatie, of Recepissen wegens Assignaten; dezelve werd bepaald tot de drie Tydperken, alle nog, in dit Jaar vallende. En, om zeker te gaan, dat ieder, die hier toe onder de verplichtig lag, in dezelve zou deelen, moesten terstond, naa den afloop van elken termyn, by elk biljetten rondgezonden worden, inhoudende de Verklaring dat zy, ten opzichte van den afgeloopen termyn, zich van hun pligt gekweeten hadden (*).

Veeler Vóór de helft van Oogstmaand was ge-
traagheid vorderd een derde gedeelte van de ge-
in die op- heele Opbrengst; doch men ervaarde, dat
bronging. veelen in gebreke waren gebleeven; 't zy dit
Het Tyd- uit nalaatigheid den oorsprong nam, door
perk der uit nalaatigheid den oorsprong nam, door
Betaalin- niet genoegzaam overreed te zyn van de
ge ver- algemeenheid der verplichting om deel aan
lengd. deeze opbrengst te neemen; 't zy dezelve
moest toegeschreeven worden aan byzon-
dere bedoelingen, schandelyke veronder-
stellingen, of strafbaare kwaadwilligheid,
en het maaken van uitvlugten, in de te-
genwoordige behoefte van penningen niet
te gedoogen: om deezen te gemoet te ko-
men, en teffens zorg te draagen, dat gee-
nen

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
10 en 17 July 1795.

nen zich ongeschaft aan deezen last onttrokken, verlengde het Bestuur van *Holland* het eerste Tydperk der betaalinge tot den laatsten der gemelde Maand; in de Bekendmaaking alles strikter aandringerende (*).

xcv.

BOEK.

1795.

Ter beschaaminge van veeler gedrag diende dat de *Urkenaaren*, die, ten deezen tyde, eenen Brief inzonden, bekend maakende, dat de Municipaliteit diens Eilands by de ontvangst der Publikatie, raakende de Vrywillige Geldopneeming daadlyk bedagt geweest was aan dat oogmerk te voldoen; dat zy, dewyl de Deelneemers weinigen zouden zyn, te raade waren geworden eene Liefdegift in te zamelen, in welke door byna alle Burgers, ter betooning van hunne goedwilligheid, zo veel de bekrompenheid van hun vermogen toeliet, was opgebracht, bedraagende het geringe sommetje van Honderd en Vyftig Guldens. De Municipaliteit verzogt deeze pooging van een arm Vischersdorpje aan te zien, even als of aan de Publikatie voldaan was; doch indien van hun eene nazuwkeurige nakoming der Publikatie van de Geforceerde Geldnegotiatie, hun inmiddels toegekomen, gevorderd wierd, zouden zy, zo veel in hun vermogen was, daar aan voldoen, en aan een ieder het bygebragte weder terug geeven. Terwyl men dit schryven aan het Committé van

Voorstel
der Urke-
naaren
wegens
die Op-
brengst.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
20 Aug. 1795.

xcv. van Financiering overgaf, werd in het Dag-
 BOEK. blad van de goedwilligheid deezer Ei-
 1795. landeren, volgens besluit, loflyk ge-
 waagd (*). Dan het Committé van Fi-
 nantie, aan welke dit verzoek was in han-
 den gesteld, bragt eerlang een verslag uit,
 dat, hoe zeer de bereidvaardigheid der
 Ingezetenen van *Urk* te pryzen ware, in
 dit hun voorstel en verzoek, om met die
 Gifte voldaan te hebben, niet kon ge-
 treden worden (†).

Agterlyk-
 heid in de
 betaaling
 tegenge-
 gaan.

Het gegeven uitsfel of de Tydsverlen-
 ging der betaalinge van het eerste gedeelte
 deezer Heffinge, wel verre van aan het
 oogmerk te voldoen, gaf gelegenheid om
 te ontwaaren, dat niet alleen deezen en
 geenen, door het indienen van Verzoe-
 ken, onder allerlei voorwendzelen, de be-
 taaling zогten te ontduiken, of uit te stel-
 len; maar dat ook, op zommige Plaatzen,
 eenige Ingezetenen volstrekt weigerden,
 om de rondgezondene Billetten te onder-
 tekenen, en daar door genoegzaam toon-
 den zich aan hunne verplichting te onttrek-
 ken. Dit bewoog het Bestuur, om, by
 eene nadere Publikatie, toen de tyd van
 de tweede Termyn daar was, te verklaar-
 en, dat zy niet alleen zeer ongereed moes-
 ten zyn om de Verzoeken van verschoo-
 ning toe te staan; en dat dezelve, indien
 ze

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 27 Aug. 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 25 Sept. 1795.

ze niet bevonden werden op gegronde redenen te steunen, van de hand zouden gewezen worden; maar ook, te deezer gelegenheid, hunne Mede-ingezetenen, op het ernstigst, te vermaanen tot het getrouwlyk opbrengen, en het onderteekenen der op nieuw rondgezondene Verklaringen, en zich niet bloot te stellen aan de onvermydelyke gevolgen eener tegenovergestelde handelwyze: welke weder herinnerd werden, met byvoeging, dat die geenen, welke, by het te doene onderzoek, zouden bevonden worden, ongewillig of in gebreke gebleeven te zyn, om hunne verschuldigde Opbrengsten, in tyds, te voldoen: dezelve verplicht zouden weezen die als dan nog op te brengen; en wel zodanig, dat die Opbrengsten geheel en al zouden komen en blyven, ten baate van den Lande, zonder dat hun daar voor eenige Obligatiën, of Recepissen, zouden worden ter hand gesteld. — Ten anderen, dat Persoonen; die zich door hunne Onwilligheid verdagt gemaakt hadden, nimmer zouden worden toegelaaten om de deugdelykheid hunner Begrooting eenvoudig met Eede te bevestigen; maar in allen gevalle verplicht zoud zyn de gesteldheid van hunnen Boedel volkomen open te leggen, en daar toe door de noodige middelen zouden worden gedwongen (*).

Dit

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
16 Oct. 1795.

xov.
BOEK. Dit alles baatte zo luttel, dat de tyd der betaalinge van het derde gedeelte op handen zynde, het Committé van Finantie een voordragt deedt om de kragtdaadige middelen jongst voorgesteld, met de daad te doen werken. Overeenkomstig hier mede viel het besluit des Bestuurs van *Holland*, om dit Committé, benevens dat van Algemeene Waakzaamheid, te gelasten en te volmagtigen, om aan zodanige Steden of Plaatzten, als dezelve zulks noodig oordeelden, aanschryving te doen, en tot onderzoek, of de Ingezetenen aan derzelve verpligting hadden voldaan, zodanige middelen in 't werk te stellen, als, naa voorafgaande raadpleegingen tusfchen die beide Committés, zouden worden bepaald; en wyders, om, ten opzigte van de onwilligen, of gebrekigen, zodanige maatregelen te neemen, als, naar de omstandigheden van Plaatzten en Perfoonen, zouden worden vereischt. Terwyl die Committés, mitsgaders de Municipaliteiten en byzondere Committés van Waakzaamheid tot het daadlyk ter uitvoer brengen dier maatregelen, in naam des Volks van *Holland*, werden gevolmagtigd (*).

Nadere
aandrang. Alle deeze maatregelen, alle deeze poogingen, om voldoening aan de uitgeschreevene Geldheffing te verschaffen, hadden zo weinig uitgewerkt, dat, den tyd der derde en laatste Opbrengst voor handen zyn-

(*) *Decreeten der Provisioneels Rep. van Holland*
27 Nov. 1795.

zynde, de Reprefentanten des Volks van ^{1795.}
Holland de Ingezetenen, by de herinnering ^{BOEK.}
 van de gedaane poogingen om 's Lands —
 Geldbehoefte vervuld te krygen, nogmaals ^{1795.}
 aanspraaken, deels een verzagtede, deels
 een dringender taal voerende; immers,
 by de betuiging, dat alle zodanige Inge-
 zetenen, welke, 't zy opzettelyk, 't zy
 uit misverftand, 't zy uit eenigerhan-
 de andere oorzaake, buiten hun verlof
 of toestemming, in gebreke mogten ge-
 bleeven zyn, om op de eerfte of tweede
 Tydsbepaaling de gevorderde opbrengst
 te verſchaffen, verplicht bleeven daar aan
 ten allerspoedigſten, en wel op den ver-
 lengden tyd van den laaſten dag deezer
 Jaars, te voldoen — betuigden zy, dat
 allen, die van hun opzet of misverftand
 alzo terug gekomen zouden zyn, onthee-
 ven zouden weezen van de boetedoenin-
 gen, by voorige Plakaaten vaſtgeſteld, en
 gehouden worden even of zy de verſchul-
 digde Opbrengſten ten bepaalden tyde ge-
 daan hadden. — Dat, ingevolge hier
 van, een ieder zou kunnen volſtaan met
 aan daar toe geſtelde Perſoonen, op te
 geeven, dat, en hoe veel door hem, ter
 voldoening aan de Geldligting, thans in
 bewerking, was opgebracht, zonder onder-
 ſcheid of zulks in één, twee, of drie kee-
 ren was geſchied; waar mede overeenkom-
 ſtig het vooſchrift van den Eed veran-
 derd werd.

Maar zouden zy de Ingezetenen, die,
 niet tegenſtaande deeze hunne nadere en
 laat-

xcv. laatste minlyke schikking; doch tevens
 BOEK. ernstige waarschuwing, in gebreke geblee-
 ——— ven waren om aan hunne verpligting te
 1795. voldoen, niet alleen vervallen in de boe-
 ten en straffen voorheen vastgesteld; doch
 zy vermeerderden dit, by deezen, in zo
 verre, „ dat, wanneer bevonden werd,
 „ dat de Wanvoldoening opzetlyk, en ter
 „ kwaader trouwe, was geschied, het
 „ *Dubbeld* van hunne verschuldigde Op-
 „ brengsten, waar van zy in gebreke ge-
 „ bleeven waren, zouden moeten opleg-
 „ gen; op dien voet, dat het geen also
 „ door hun zal worden opgebracht, geheel
 „ en al zou komen ten profyte van den
 „ Lande, zonder dat hun daar van eenlge
 „ Obligatiën of Recepissen zouden wor-
 „ den ter hand gesteld; en dat de Boe-
 „ dels van de gedagte Persoonen, door
 „ de Municipaliteiten of Regeeringen van
 „ derzelver Woonplaatzen, immediatlyk
 „ zouden worden gesteld onder Seques-
 „ tratie, en daar onder zouden moeten
 „ blyven, tot tyd en wyle, dat, ten ge-
 „ noegen der Commissiën in de respective
 „ Steden of Plaatzen, tot het vooren ge-
 „ melde Onderzoek aan te stellen, zou
 „ zyn gebleeken, dat het *dubbel* montant
 „ met de daad was voldaan, dat ook,
 „ boven dien, zo men het noodzaaklyk
 „ mogt oordeelen, zich van de Persoonen
 „ der Gebrekigen, om hun tot voldoening
 „ der voorschreevene Pœnaliteiten te ver-
 „ zekeren, dezelve, *de facto*, in gyzeling
 „ zouden kunnen gebragt worden.”

Ver-

Verder zou het de Committés in deeze zaak gelast, vry staan, om, behalven de Commisfien tot Onderzoek door de Municipaliteiten benoemd, ook zodanige andere of nadere aan te stellen, als zy, ter bereiking van hun heilzaam oogmerk, dienftig oordeelden. — Verdagt gehoudene Perfoonen zouden door de Commisfien tot het afleggen van den Eed niet toegelaaten worden, vóór dat zy de redenen van verdenking aan de Committés van Financien en Algemeene Waakzaamheid zouden hebben opengelegd; deeze gegrond bevonden wordende, mogt men overgaan om de zodanigen, des noods, door middel van Gyzeling tot het openleggen van hun staat te noodzaaken; doch wanneer het mogt blyken, dat zy aan het verschuldigde voldaan hadden, werd de diepste geheimhouding bevolen omtrent het geen hun langs dien weg was voorgekomen. — Eindelyk kreegen meergemelde Committés in last, ten einde de onwilligen of kwaadwilligen te beter te kunnen ontdekken, byzonder te letten op de zodanigen, die in verdenking vielen van gebrekkigen opbrengst, eene meer byzondere oplettenheid te gebruiken, hoe door die Perfoonen met het tekenen en wedergeeven der Verklaaringen, de Geforceerde Negotiatie betreffende, was gehandeld (*).

De opbrengst deezer Heffinge, alleen in Gel-

(*) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland*
16 Dec. 1795.

xcv. Gelden en buiten de Kas van *Amsterdam*,
BOEK. bedroeg 8,901 019 Guldens (*).

Even als andere Gewesten hadt *Friesland* 1795. land gedeeld in de buitengewoone Hef-
In *Fries-* lingen van het vorig Bestuur, schoon
land wordt de het, uit hoofde van eene betere gesteld-
Geldhef- heid der Landskasfe, daar toe laater was
fing des gekomen. De Termynen ter betaalinge
voorle- van twee ten honderd, waren op zo rui-
den jaars men afstand van den anderen gesteld, dat
doorge- de eerste in Zomermaand des verstreeken
zet. Jaars inviel, en de tweede eerst ten dien-
stonde van dit Jaar zou plaats hebben (†).
Weinig dagten de Uitschryvers op den
Lotwissel in den Lande, inmiddels voor-
gevallen; doch die door denzelfen het Be-
heer deezes Gewests in handen gekreegen
hadden, vonden het geraaden 't nog on-
betaalde gedeelte dier Geldheffinge, ten
voorstande hunner zaake, en tot ondersteu-
ninge der Geldmiddelen, van de Ingeze-
tenen deezes Gewests te vorderen, op te
brengen tusschen den elfden van Bloei-
maand en den zesden van Zomermaand.

Taal by
de Be-

Zeer eigenaartig mogt men verwagten,
dat de hervatte vordering dier Belastinge,
tot

(*) Lyst van de Generaale Ontvang des Jaars
1795. Wy vinden hier by aangerekend; de zedert
15 Aug. laatstleden ingekomene Penningen van de
geforceerde Negotiatie van 6 percent ten Kantore
Amsterdam, zyn aldaar in eene afzonderlyke Kas
gestort, ter betaaling van de Wisselbrieven, door
de Kooplleden in de maand Augustus, en vervol-
gens geaccepteerd, en moeten dus op de Reke-
ning van dit jaar verantwoord worden.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 4 en 5

tot zo tegenovergestelde einden, door Mannen op het vorig Bestuur fel gebeten, gepaard zou gaan met eenen terugslag van eenen wel heftigen aart. De Provisioneele Representanten des Volks van *Friesland* deedt den Volke weeten —

xcv.
BOEK.
1795.
kendmaaking hier van gevoerd.

„ dat het Gemeenebest der *Vereenigde Nederlanden*, ten gevalle van eenen on-
„ dankbaaren WILLEM DEN V. door des-
„ zelfs willekeurige Overheerschings, veel
„ al zyne Slaaven, moedwillig en strydig
„ met het belang der Natie was inge-
„ wikkeld geweest in eenen Oorlog, enkel
„ gevoerd om de Republikeinsche en
„ Vaderlandsche Grondbeginzelen, die
„ niet dan het heil der Maatschappy en
„ van het geheele Menschdom bedoelen,
„ zo mogelyk van de aarde te verdelgen;
„ zo dat de Regeerders, ondersteund
„ door eenen Stadhouder, die met Ampten
„ op Ampten overlaaden, de ontzaglykste
„ en ongehoordste Inkomsten, ten koste
„ van het Volk van *Nederland*, en dus ook
„ van dit Gewest, werden toegevoegd,
„ en naa zich sleepte, ook hunne ingebee-
„ dere belangen alleen dienstige, magt,
„ konden staande houden.

„ Immers, was het de wederregtlykste
„ daad, dat het *Vereenigd Nederland*, het
„ welk zich der *Spaansche* Dwinglandy
„ wel eer zo roemrugtig onttrokken hadt,
„ en het welk men nu voorgaf Vry te
„ zyn, al haare Magt en Schatten ver-
„ spilde; ten einde aan de *Fransche* Natie
XXXIII. DEEL. E „ eene

- xcv. „ eene daad te betwisten, waar op dit
 BOEK. „ Land zelve roemde; eene daad die ook
 — „ voor het, nu vrye *Frankryk* in niets
 1795. „ minder bestondt, dan in de bewaaring,
 „ handhaaving en verdediging van hun-
 „ ne Welvaart, Bezittingen, Vryheid, in
 „ één woord, van de dierbaarste belan-
 „ gens en geheiligste Regten van het ge-
 „ heele Menschdom. — Hoe weinig be-
 „ taamde het den *Nederlander* te zeggen;
 „ *Ik ben Republikein; maar zal 'er my, met*
 „ *al myn Magt gewapend, tegen verzetten,*
 „ *dat ook myn Medemensch een Republikein*
 „ *worde!*
 „ Zyn dan voorheen de schroomlykste
 „ Lasten, waar van men elders te ver-
 „ geefsch een voorbeeld zoeken zal, be-
 „ taald en opgebragt, en boven dien on-
 „ gewoone Heffingen ingesteld, enkel om
 „ Willekeur, Heerschzugt, Weelde en
 „ Wellust van hunne Evenmenschen,
 „ veragtede Grooten, te ondersteunen,
 „ om Kennis, Kunsten, Weetenschappen,
 „ Koophandel en Zeevaart, mitsgaders
 „ alles, wat alleen het waare geluk van
 „ dit Volk bevorderen kon, te keer te
 „ gaan, of te onder te brengen — zyn,
 „ zeggen wy, tot bevordering van die
 „ onzalige eindens, uwe Schatten, tot hier
 „ toe, verspild en misbruikt, en 's Lands
 „ Kantooeren van Geld ontledigd gewor-
 „ den — welke Vaderlander gevoelt niet,
 „ dat 'er, ter bevestiging en handhaaving
 „ van eene pas ontlookene Vryheid, ter
 „ beveiliging van Koophandel en Scheep-
 „ vaard,

„ vaard, wel eer de voornaame, doch nu xcv.
 „ uitgedroogde bronnen onzer Welvaard, BOEK.
 „ het herstel eener byna tot niet gebragte ———
 „ Landmagt, en tot aanvulling van ge- 1795.
 „ noegzaam geledigde Arzenaalen en Ma-
 „ gazynen, zeer groote en gansch onge-
 „ woone Geldsommen vereischt en besteed
 „ moeten worden, die, by geene moge-
 „ lykheid, uit de gewoone en ordinaire
 „ Lasten te vinden zyn.”

Op deeze gronden lieten zy de Uitschry- Uitzon-
 ving van het betaalen van de tweede en laat- deringen
 ste Termyn der bovengedagte Geldheffing op de be-
 rusten; teffens betuigende, dat zy, by de taaling.
 vaststelling daar van, zo veel in deeze
 tydsomstandigheden doenlyk was, als een
 hoofdplicht, hadden in agt genomen, dat
 zy, zorg draagende voor het Algemeen
 Belang, de min begoedigden in 't geheel
 niet, en de andere zo evenredig en wei-
 nig, als hun doenlyk was, bewaard hadden.
 Allen, die geen twee duizend Guldens
 aan Hoofdsom bezaten; alle Amptenaars,
 wier posten geen vier honderd Guldens,
 in 't jaar, opbragten; alle Predikanten
 van de Gereformeerde Religie, en Lee-
 raars van andere Gezindheden, wier jaar-
 lyksche Bezolding niet boven de zes hon-
 derd Guldens beliep; alle Predikants We-
 duwen wegens hun Weduwengeld; alle
 Scholieren, met opzigt tot het geen zy
 uit Leenen genooten; alle dienstdoende
 Officiëren, wegens hunne Militaire Pos-
 ten, welker Jaarwedde niet boven de zes
 honderd Guldens, bedroeg en door *Fries-*
land

xcv. *land* betaald werden, vonden zich van
 BOEK. deeze Heffing ontslaagen. — Schuldbrie-
 ven, rentende drie ten honderd, ten laste
 1795. van *Friesland*, zouden voor de verschaft
 Gelden worden afgegeeven. — In de rich-
 tige opbrengst werd voorzien, door Straf-
 bedreiging (*).

Erkente- Reeds hadt het tegenwoordig Bestuur
 nis der van *Friesland* de Ingezeteuen gerust ge-
 gemaakte steld tegen alle verkeerde gerugten, die
 Schulden. kwaadwilligen, ten deezen tyde, uit by-
 zondere inzigten, tot ondermyning van
 's Lands credit, mogten zoeken te ver-
 spreiden, door plegtig te verklaaren, dat
 zy alle Schulden, ten laste van *Friesland*
 opgelegd, voor Nationaale Schulden er-
 kennen; met belofte van het doen der
 toegezegde Aflossingen. Alleen noodig-
 den zy de Houders der Obligatien, welke
 dit jaar moesten worden afgelost, by de
 liefde voor Vaderland en Vryheid, uit, om
 hunne Penningen nog één jaar, ten dienste
 van den Lande, te laten verblyven; met
 aanbod van eene halve Gulden Rente meer
 van ieder honderd dan de bepaalde (†).

Vermin- Ontheffing van Belastingen, boven al
 dering van de zodanige, die den minbegoeden
 van het drukken, is bykans altoos het doel by
 Hoofd- Omwentelingen, waar in het Volk deel
 of Fami. neemt. De Vertegenwoordigers des *Frie-*
 legeld. schen Volks waren niet alleen daar toe ge-
 ne-

(*) Dit Plakaat is geheel voorhanden in de *Jaarb.*
der Bat. Republiek II. D. bl. 344–362.

(†) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 59.

negen; maar door hun Lastbrief verbonden, om die verligting, in de eerste plaats te doen stand grypen, omtrent de noodzaaklykste Leevensmiddelen. Eene opheffing van de halve Impositie op de eens gemaalene Rogge, tot Brood geschikt, was hun terstond voor den geest gekomen; doch daar deeze eene zeer geringe en naauwlyks voelbaare verligting voor de Minvermogenden zou aanbrengen, en eene verbaazende gaaping in 's Lands Inkomsten veroorzaaken, hadden zy daar van afgezien; en zich bepaald tot het maa-tigen eener andere Belasting, altoos als een der meestdrukkenden voor den behoeftigen, of met zuuren arbeid zyn Brood winnenden Burger, beschouwd, te weeten het halve Hoofd- en Familiegeld.

Dan, om in deezen tyd van schaarschheid aan Geld in 's Lands Schatkist, de gaaping, door eene meer bepaalde Invordering der gemelde Belasting, van welke thans ontheeven werden alle Hoofden van Huisgezinnen en andere Ingezetenenvolgens de Lyst der Belastingen, beneden de zes honderd Guldens gegoed, aan te vullen, lagen zy eene gemaatigde Belasting op eenige Artykelen van Weelde; en dus van dien aart dat zy enkel den meer begoeden Burger troffen, en geene belemmering, hoe genaamd, aan Neeringen of Koophandel toebagten (*). Iets

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3293. Men zie over deeze belasting van *Hoofdgeld* den *Tegensw. Staat van Friesland* IV. D. II. St. bl. 396.

xcv. Iets naar de opbrengst des ongemuntten
 BOEK. Gouds- en Zilverwerks in *Holland* zwee-
 mende, stelden de Vertegenwoordigers
 1795. des *Frieschen* Volks voor, wanneer zy,
 Bevel tot 's Lands veel behoevenden toestand be-
 de opga- schreeven hebbende, met vermelding der
 ve van aanleidende oorzaaken, hun aanmaanen tot
 Goud en het doen van edelmoedige, en der *Friezen*
 Zilver. waardige, opofferingen. In den omloop
 was te weinig Gelds, dat zouden zy moe-
 ten vermeerderen; daar toe was Goud en
 Zilver noodig. Het Vaderland eischte dat
 men zich, ten behoeve van 't zelve, van
 het onnoodige onttrekt. Ieder Ingezeten,
 (de Militairen, en anderen die zich voor
 een tyd in dit Gewest ophielden, mede
 begreepen,) hadt, binnen vyftien dagen,
 ter Secretarye van het District zyns ver-
 blyfs te overhandigen eene naauwkeurige
 Lyst van alle Stukken ongemunt Goud en
 Zilver, niet tot zyn of der zynen Lyf-
 dragt behoorende.

Ten wel- Veelligt zou men denken, dat eene uit-
 ken einde. schryving van daadlyke Opbrengst, hier
 op zou volgen; maar neen, zy verklaar-
 den plegtig, dat het hun oogmerk geen-
 zins was, om den Ingezeten tot eenige
 Opbrenging van Zilver en Goud, rente-
 loos en zonder eenige schadeloosstelling
 of uitzondering, te verplichten; maar alleen
 op dat aan hunne Opvolgers zou kunnen
 blyken, welke middelen *Friesland* hadt,
 om, ingevale van nood, het gemunt
 Geld, tot verbetering van den Handel te
 vermeerderen, zonder dat zelfs iemand
 iets

iets zou behoeven op te offeren van het xcv.
 geen hy gewoon was tot zyn lyfdragt te BOEK.
 gebruiken. — Deeze vreemd klinkende
 vordering, ging gepaard met een verbod 1795.
 om eenig ongemunt Zilver of Goud bui-
 ten het Gewest te voeren, en eene be-
 dreiging aan allen, die in gebreke zouden
 blijven of bevonden worden ter kwaader
 trouwe in de opgave gehandeld te heb-
 ben, dat zy, als verdagte Perfoonen, die
 het Vaderland geen goed hart toedroegen,
 terftond in hegtenis genomen, en, naar
 bevind van zaaken, ten strengften gestraft
 zouden worden.

Dan tegen deeze wel vreemde Uitschry- Dit gaat
 ving kwamen terftond, zo by Verzoek niet door.
 fchriften, als anderzins, zeer gewigtige
 bedenkingen op, die de Representanten
 bewoogen, dit ftuk nader te overweegen;
 bedenkingen, die mogelyk wel eenige
 veranderingen in het Plakaat ten gevolge
 zouden kunnen hebben: weshalven de ge-
 vorderde Lysten, op den voorheen be-
 paalden tyd, niet behoefden overgegeeven
 te worden; en zy die ze reeds gebragt
 hadden, dezelve weder te rug mogen
 neemen (*).

Hoe lang ook verwylen de met het op- Eene Be-
 leggen eener nieuwe Belastinge, was de lasting
 aandrang om gereede Penningen, bovenal van vier
 om aan de Honderd Millioenen der Scha- ten Hon-
 ver- derd uit-
 geschree- ven.

(*) Het eerste deezer Plakkaaten was van den 19
 Juny, en het tweede 29 Juny 1795 gedagtekend.
N. Nederl. Jaarb. 1795. bl. 6539—6564.

xcv. vergoedinge aan *Frankryk*, op den ge-
 BOEK. stelden tyd, te voldoen, zo groot, dat
 — de *Friesche* Volksvertegenwoordigers eene
 1795. Geldligting uitschreeven, in welke ieder
 Ingezeten, mits tot zekeren som gegoed,
 vier ten honderd van het beloop zyner
 Bezittingen moest opbrengen, teffens ge-
 legenheid geevende tot een vrywillig of-
 fer, ten behoeve van het Vaderland, in
 een daar toe staande Kist. De Beleggers,
 in deeze Geldheffing, zouden Schuldbrief-
 ven, drie ten honderd rentende, op *Fries-
 land* ontvangen. — Thans werd den
Friezen gelegenheid gegeven om, in den
 eersten en tweeden van de zes bepaalde
 Termynen, geheel, of ten deele, in Onge-
 munt Goud of Zilver te voldoen. —
 Men stelde teffens voor om tot den zes
 en twintigsten van Wintermaand deezes
 Jaars, vrywillig Penningen aan den Lande
 te verschieten, tegen vier ten Honderd in
 't jaar. Deeze Penningen zou de Geld-
 schieter mogen verrekenen in zyne ver-
 schuldigde Opbrengst van de vyf en twin-
 tigste Penning; zodanig dat als dan de
 som niet minder bedroeg, dan het ver-
 schuldigde voor alle de Termynen in de
 vyf en twintigste Penning; doch werd tes-
 fens vryheid gegeven om op deeze wyze
 slechts zo veel te beleggen, als de helft
 van het verschuldigde beliep, in welk ge-
 val zy drie en een tweede ten honderd
 zouden genieten (*).

Schoon

(*) Deeze Uitschryving geschiedde den 22 van
 Oct.

Schoon allerwegen Geldbenooidigheid heerschte, floeg men overal den zelfden weg niet in om daar in' te voorzien. De Gelastigden in *Stad en Lande* tot het onderzoek welke de best mogelyke middelen waren, om aan de dringende behoefte van Penningen voor het Gewestlyk Kantoor te voldoen, oordeelden best geraaden eene Proef te neemen van eene Geldligting op Lyfrenten, met het regt van *Tontine* of Overleevering van den eerststervenden op den langstleevenden, groot 200,000 Guldens (*). Hoe veel voordels dit ook mogt belooven, niet uitlokkend genoeg was het, om een toereikend getal van Intekenaaren te verwerven: weshalven den Intekenaaren vryheid werd gegeven om derzelver opgeschooterie Penningen, met den daar op verloopenden Intrest, te ontvangen (†).

Gelegenheid was 'er ook om die Gelden te laten blyven ten Lands Kantoore, en des goedvindende, met byvoeginge van een derde in de Provinciaale Recepissen (§) te beleggen, in eene vervolgens ge-

xov.
BOEK.
1795.
Proeve
van Lyf-
renten by
*Stad en
Lande*
genomen.

Losren-
ten be-
proefd.

October 1795, en de Eerste Termyn moest voor den 1. Jan. des Jaars 1796, en de volgende waren van twee tot twee maanden bepaald. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 6539—6564.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3363.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 5360.

(§) Een Millioen Guldens aan *Fransche* Asignaaten hadt men aldaar tegen Recepissen, ten laste van het Provinciaal Kantoor verwisfeld. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 6612.

xcv. geopende Negotiatie van Losrenten ten
 BOEK. laste van *Stad en Lande* tegen de jaarlyk-
 1795. sche Rente van vier ten Honderd, waar
 van twee derden in klinkende munte zou-
 den moeten opgebracht, en voor één der-
 de in Provinciaale Recepisfen zou kunnen
 voldaan worden. — Dan ook de daar
 in opgeschoote Penningen reikten niet toe
 om 's Lands Kas met zodanige middelen
 te voorzien, waar uit de thans onvermy-
 delyke Uitgaven konden worden voldaan.
 Weshalven de Representanten, ten einde aan
 de Ingezetenen gelegenheid te geeven, om
 zich van de Recepisfen, welke zy, we-
 gens gedaane Leverantien, ten dienste der
Franfche Troepen in dat Gewest, voor
 Asignaaten hadden ontvangen, zo veel
 mogelyk te ontdoen, goedgevonden, den
 Ingezetenen kennis te geeven, en te waar-
 schuwen, dat deeze Negotiatie ter helft
 van Herfstmaand zou worden geslooten;
 naa welken tyd de voordeelen daar by toe-
 gezegd, niet meer zouden plaats hebben,
 waarom zy, die voor den tyd der volein-
 dinge, daar in deel namen, zouden kun-
 nen volstaan met een derde der Pennin-
 gen in Provinciaale Recepisfen te vol-
 doen: en zou ook, ten hunnen opzigte
 plaats hebben, het bepaalde by de Uit-
 schryving dier Geldleeninge, „ dat die
 „ Fournisementen zouden verstrekken in
 „ vermindering of voldoening van zoda-
 „ nige Extraordinaire Contributie aan ge-
 „ reede Penningen, als de nood zou mo-
 „ gen vereischen, dat in het toekomstige
 „ nog

„nog zou mogen of moeten worden ge-
vorderd (*).”

xcv.
BOEK.

Niet lang leedt het, of die tyd daagde op, en werd in *Stad en Lande* eene Geldheffing van vier ten honderd den Ingezetenen voorgeschreeven, van alle hunne Goederen en Bezittingen, met toezegging van Schuldbrieven, ten laste des Gewests, vier ten Honderd rentende. In de breedvoerige Afkondiging den vierden van Herfstmaand uitgevaardigd (†), was in algemeene bewoordingen gezorgd voor de rigtige opbrengst; doch hadden de Représentanten aan zich behouden, omtrent de nalaatigen en gebrekigen, die hun woord van eer en verpligting aan het Vaderland verzaakten, nadere schikkingen te be-
raamen.

1795.
Geldhef-
sing van
vier ten
Honderd
uitge-
schree-
ven.

In een Land als ons Vaderland, welks welvaard, om niet te zeggen aanwezen, door het opbrengen van zwaare Belastingen moet in stand gehouden worden, kan het niet uitblyven of Buitengewoone Geldheffingen zullen veelen onder den reeds drukkenden last nog meer gebukt doen gaan en zugten. By deeze algemeen werkende oorzaak van bezwaarlykheid in dusdanige opbrengsten, en daar uit voortvloeiende agterlykheid, kwam de onwil-
ligheid aan den kant der zodanigen, die in de veranderde Orde van zaaken in den Lande, geen genoeg namen. Beide
dee-

Onwillig-
heid van
zommi-
gen ter
opbreng-
ste.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5359.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5905 enz.

xcv. deze oorzaaken wrogtten overal by de ten
BOEK. deezzen Jaare uitgeschreevene Geldheffin-
 1795. gen; doch by uitspek vondt zulks plaats
 in *Stad en Lande*. Althans de Gecommit-
 teerden tot de Heffing van den eersten
 Termyn gaven hunne Lastgeever's te ver-
 staan, „ met veel gronds van waarschyn-
 „ lykheid, ja zelfs, ten opzigte van veelen,
 „ met genoegzaame kennis en weeten-
 „ schap van zaaken, vernomen te heb-
 „ ben, dat zeer veelen, of in 't geheel
 „ niet, of niet naar behoren, aan hunne
 „ verpligting voorneemens waren te vol-
 „ doen.”

Hoe daar Eene kundschap, welke de Vertegen-
 in voor- woordigers des Volks van *Stad en Lande*
 zien. bewoog een naauwlettend oog te slaan op
 der Ingezetenen gedraagingen in dit stuk.
 Zy zagen, met genoeg, hoe zom-
 migen aan hunne verpligting voldaan;
 doch vernamen, met leedweezen en ver-
 ontwaardiging, dat anderen zeer gebrek-
 kig daar aan, by de eerste Intekening,
 beantwoord hadden (*). Dit kwaad eener
 onduldlyke ongelykheid, den eerlyken
 man drukkende, tot ontheffing van den
 oneerlyken, gingen zy tegen, door te
 bepalen, dat, wanneer de Lysten van
 Betaaling by hun zouden zyn ingekomen,
 eene Commissie zou worden benoemd om
 die

(*) De Uitschryving beval dat ieder Oprenger
 in deeze Heffing, met zyne *Naamstekening* de
 grootheid der door hun gestelde som moest ver-
 klaaren voor zyn verschuldigd aandeel.

die Lysten te onderzoeken, en daar toe te mogen en te moeten inneemen de aanmerkingen en gedagten van die Perſoonen, welke, zo in de Stad als ten Lande, tot het intekenen en ontvangen dier Contributien waren benoemd geweest, en ook van andere Perſoonen, welke die Commissie zou oordeelen aan haar de noodige onderrichting en aanwyzing daar omtrent te kunnen bezorgen; ten einde te ontdekken, welken vermoedelyk in de betragting van hun pligt nalaatig waren gebleeven.

Deeze Commissie uit het gedaane Onderzoek, redenen meenende te hebben van gegrond vermoeden, dat 'er zodanigen waren, die hun richtig aandeel niet hadden opgebracht, moest des de Representanten kennis geeven: in welk geval aan zodanige Perſoonen *Ordonnantien* zouden gezonden worden om daar op te betaalen zulke Sommen als waar voor de Representanten naar de ingekomene berigten omtrent de grootheid des Boedels van die geenen, welken te weinig hadden opgebracht, oordeelden, dat die Perſoonen moesten worden aangeslaagen.

Zodanigen nogthans, die zich in dit geval mogten bevinden, en vermeenden een richtigen opbrengst gedaan te hebben, zouden zich by de Representanten kunnen vervoegen, en aan eene Commissie uit derzelver midden overgeeven een staat van hunnen Boedel, zodanig, dat zy die met Eede konden bevestigen: deeze met de

xcv.
BOEK.
1795.

xcv. de waarheid overeenkomstig bevonden
 BOEK. zynde, zou zulks hun van de betaaling
 — der Ordonnantie bevryden; doch wanneer
 1795. als dan, of in 't vervolg, bevonden mogt
 worden, dat zy, met opzet, iets van den
 staat hadden agtergelaaten, of daar op een
 valsche opgave van Schulden gesteld, zou-
 den zy, als Myneedigen, naar vereisch
 van zaaken, worden gestraft.

Ter voorkoming van de onaangenaam-
 ste gevolgen werd aan die geenen, wel-
 ken by de Aantekening eene te geringe
 opgave gedaan hadden, toegestaan, en dus
 gelegenheid gegeven, om vóór of by de
 betaaling van de eerste Termyn, die te
 verbeteren, en door eene opregte opgave
 te herstellen (*). — Wy zyn onderrigt,
 dat eenigen zodanige *Ordonnantien* kreegen,
 en derzelver betaaling niet ontgaan konden.

Zeeland
 schryft de
 opbrengst
 van Goud
 en Zilver
 uit.

Zeeland, door eene zamenloop van om-
 standigheden, zo diep in schuld gedom-
 peld, ja als verzonken, gelyk wy dat
 Gewest, geduurende een reeks van Jaa-
 ren, beschouwden, hadt by de Omwen-
 teling, ten opzigte van de Inkomsten zeer
 veel, en meer dan andere Gewesten, ver-
 looren. De Representanten vonden zich
 dus in de noodzaaklykheid om redmidde-
 len te zoeken. Onder deezen bekleedde
 de eerste plaats, dat zy de voetstappen
 van *Holland*, omtrent het vorderen van
 het gewerkt Goud en Zilver drukten (†).

Hoe

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 6655 enz.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3222—3235.

Hoe uitvoerig het voorschrift wegens de Opbrengst, ook mogt weezen, vondt men 'er die, op deeze en geene wyze, zich daar aan onttrokken, of gebrekkig voldeeden, 't welk strikter bepalingen noodzaaklyk maakte (*).

Traag spoedde in *Zeeland* de opbrengst van het gewerkt Goud en Zilver, door onderscheidene omstandigheden, en hadt door menigvuldige verzoeken van uitzondering en verklaring nog meer uitstels, en zulks te grooter, daar anderen het voldoen aan hunne verpligting van de beslissing op de ingediende verzoeken vallende, deden afhangen; terwyl de verandering van de Muntstof in *Zeeuwsch* Geld, nog een geruimen tyd vorderde eer men daar van het noodige gebruik zou kunnen maaken. Veele geldopbrengende vermogens van *Zeeland* stonden stil; die van het *Zeeuwsch Vlaanderen* waren, uit kracht van het Verdrag met *Frankryk*, geheel opgehouden. Terwyl men bezig was met het opmaaken eens verlags van den staat van 's Lands Geldmiddelen, gaf men, by voorraad, een treurig berigt, dat de opbrengst van de voorheen geheeven vyf en twintigste Penning niet alleen, doch daarenboven de aanzienlyke somme van 26360 Ponden Vlaams uit de Gewestlyke Kas verstrekt was aan de om geld schreeuwende *Oost-Indische Maatschappy* ter Kamer *Zeeland*. Van de vyftigste Penning of de zogenaamde Li-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3974.

xcv. Liberaale Gifte waren 270282 Ponden
 BOEK. Vlaams besteed tot goedmaaking van de
 ——— laatstgevoerden Oorlog. Op de beloofde
 1795. Aflossingen der *Oost-Indische* Maatschap-
 py, waren de uitzigten gering, en de ver-
 schootene Intresfen bedroegen een groote
 somme. Men moest, uit dien hoofde,
 de opening van het Kantoor Generaal
 deezes Gewests nog eenigen tyd ver-
 schuiven.

Vrywilli. In deezen nood volgden zy het spoor
 ge Geld- van *Holland*, en schreeven eene Vrywilli-
 leening ge Geldligting uit, van welke de Deelnee-
 uitge- mers vyf ten honderd zouden trekken:
 schreven. en liet, zo min als in *Holland*, naa, om
 in 't slot van Schaavergoedingen des voo-
 rigen Bestuurs te spreken (*). Zo ge-
 ring was de toeloop om daar in deel te
 neemen geweest, dat de hoeveelheid op
 verre naa zo veel niet hadt kunnen be-
 draagen, als ter Inwisseling van de Papie-
 ren Munt, waar toe dezelve onder andere
 bestemd was, benoodigd ware.

Andere Bovenal knelde de opbrengst van het
 Redmid. verschuldigd aandeel in de Honderd Mil-
 delen en lioenen aan *Frankryk*. Dit kwam tot een
 eene Be- uitersten van eene gevreesde gedwongene
 lasting voldoening, by de Algemeene Staaten voor-
 van zes geslaagen. — Een redmiddel schonk de
 ten Hon- overvloedige Oogst, en schikkingen met
 derd. het *Fransche* Staatsbestuur, om, voor de
 reeds vervallene termynen, door het lee-
 veren van Tarwe, voor een redelyken
 prys,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3676.

prys, te voldoen (*). Dit redmiddel uit eene oogenbliklyke verlegenheid, bragt verpligting mede, om geldig gestand te doen aan de daar by ingevoerde *Graan-recepissen*. Alles drong, om eene Geldheffing van zes ten honderd, op den voet van *Holland*, uit te schryven. Dan ten zelfden tyd beloofde zy de opening van het Kantoor Generaal der Provincie tot betaaling der verscheenen Renten, en de aanneeming der nog onafgeloste Papieren Munte (†).

xcv.
BOER.
1795.

De Wisfelbank der Stad *Middelburg* was, wegens eene ontydige sluiting, in Slachtaand des voortledén Jaars (§), in wancredit geraakt; dan kreeg men desaan- gaande, reeds in de volgende Lentemaand, een geruststellend berigt, en verzekering, dat dezelve, in Grasmaand weder geheel zou geopend worden, en tot voorige werkzaamheid komen (**).

De Wis-
felbankte
*Middel-
burg* her-
steld.

Holland hadt aan het *Sticht*, zo wel als *Zeeland*, den toon gegeven; althans de Belastingen gingen daar bykans op den- zelfden voet. By de Uitschryving eener Vrywillige Gifte stelden de Representa- ten de opoffering voor van ongemunt Zilver en Goud, met toezegging van Re- cepissen (††). Dan deeze proefneeming van der Burgeren vrywillige opbrengst hadt

Geldhef-
fingen in
't *Sticht*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 239.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 7342.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 64.

(**) *Jaarb. der Bat. Repub.* II. D. bl. 272—276.

(††) *Jaarb. der Bat. Republiek.* III. D. bl. 70.

xcv. hadt een zo geringen opgang, dat zy wel-
 BOEK. haast het voetspoor van *Holland* drukten
 met het uitgeeven eener Publikatie, ter
 1795. opbrengst van het ongemunt Goud en
 Zilver; van foortgelyken aart als de *Hol-
 landsche*; gevolgd van eene, die alles op
 dit stuk nader bepaalde, en eenige zwaar-
 righeden uit den weg ruimde (*). Noch
 het een, noch het ander, hadt genoeg-
 zaam Geld in de Kas deezer Gewests ge-
 stort om de behoefte te vervullen, zo dat
 zy in Wynmaand eene Opbrengst van de
 Vyftigste Penning, tegen de gewoone
 Rente van twee en een half ten Hon-
 derd, uitschreeven (†). By eenige Tyds-
 verlenging in den Opbrengst dreigen de
 Representanten Lyfstraffe aan die poogin-
 gen te werk stelden om die Hefling kragt-
 loos te maaken; of anderen tot het niet
 voldoen aan te zetten; terwyl zy, die na-
 laatig bevonden werden, op den bepaal-
 den tyd hun verschuldigde somme op te
 brengen, met een vyfde die zouden zien
 verhoogen, indien zy geen voldingende
 redenen van volstrekte onmogelykheid kon-
 den aanvoeren. Allen die eenige Kerklyke
 of Wereldlyke Ampten bekleedden, Bedie-
 ningen waarnamen of Beneficien genoo-
 ten, de Vyftigste Penning, ten gestelden
 tyde, niet opgebracht hebbende, zouden
 onmiddelyk verstooten zyn van die Voor-
 deelen, en gelyk alle nalaatigen onder-
 he-

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* III. D. b. 147. 168.

(†) *Jaarb. der Bat. Republiek* V. D. bl. 157.

hevig zyn aan Regterlyken dwang (*). xcv.

Geen der Zeven Gewesten of 't zelve BOEK.

hadt groote en gegronde reden van klag- 1795.

ten van Geldgebrek en Uitgeputheid der Overysfel's
 Geldeloo-
 ze staat.

Gewestlyke Kasse; klagten veel al op den
 zelfden toon gestemd, en by herhaaling
 aangeheeven; dan meer byzonder mogt

het afgematte *Overysfel*, wegens dit lot,
 een jammerkreet doen hooren. De Re-

presentanten des Volks van *Overysfel* stort-

ten deeze ter Vergadering hunner Hoog

Mogenden uit, by gelegenheid, dat *Hol-*

land aldaar, door eene buitengewoone Be-

zending, de Geldbehoeften van den Staat

hadt opengelegd. Zy spraaken, op uit-

druklyken last hunner Afvaardigeren,

„ dat zy, krom gebukt onder alle de

„ moeitens, lasten en aandoeningen van

„ verdriet en hartzeer, die hun Provisio-

„ neel Bestuur vergezeld hadden, het zich

„ egter voor eene kortstondige verligting

„ toerekenden, dat dit Voorstel der Repre-

„ sentanten van *Holland* hun eene ge-

„ schikte gelegenheid aan de hand gaf,

„ om voor hunne Medebondgenooten een

„ Tafereel op te hangen van de situatie,

„ waar in hunne ongelukkige Provincie,

„ en derzelver geheel uitgeputte Ingeze-

„ tenen zich bevonden — een Tafereel,

„ dat, hoe zwart ook gekleurd, egter al-

„ tyd nog te flauw geschetst zou zyn,

„ om de Representanten der andere Pro-

„ vincien, een toereikend denkbeeld te

„ gee-

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* V. D. bl. 317.

xcv. „geeven van de rampen, die *Overysfel*
 O.E.K. „drukten; en waar van het einde nog
 „in het duister te zoeken was (*).” —

1795. Zy laaten 'er op volgen; „Dat, indien
 „hunne kragten in deezen geëvenredigd
 „waren aan hunnen moed, yver en Va-
 „derlandsliefde, zy de redding des Va-
 „derlands, en van *Overysfel*, voor zeker
 „zouden kunnen houden: dat zy alle
 „de motiven, in de *Hollandfche* Propo-
 „fitie gepremitteerd, de hunne maakten;
 „en dat het was om aan alle de Bond-
 „genooten een overtuigend blyk te geë-
 „ven; dat, hoe zeer oneindig meer ge-
 „drukt dan die Landschap; hoe zeer on-
 „eindig minder resources hebbende dan
 „dat commercieerend Gewest, waar van
 „de Ingezetenen door duizende Kanaalen
 „kunnen terug winnen al het Goud en
 „Zilver aan den Lande opgeschooten,
 „het geen hier eenmaal weggegeeven,
 „of nimmer, of niet dan naa een lange
 „, reeks

(*) Wy hebben eenige byzonderheden des ver-
 meld in onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 212. Het
 geheele Stuk, dit deerlyk lot, in een treffend schil-
 dery afmaalende, is voorhanden in de *Jaarb. der*
Bataaffche Republiek III. D. bl. 75 enz. behelzende
Eene Declaratie door Gedeputeerden van Overysfel,
op uitdruklyken last van hunne Committenten, ter
Vergadering van Staaten Generaal gedaan, ten op-
zigte der twee pointen, het eerste voorkomende in de
Propositie van den 16 April by hun Hoog Mog. door
eene buitengewoone Commissie uit de Vergadering der
Provisioneerende Reprezentanten des Volks van Holland
ingebragt, raakende de Finantieele Beboften van
den Staat.

„ reeks van Jaaren, konde worden terug xcv.
 „ verkreegen; hoe zeer het uitzigt alle B O E K.
 „ hoop op spoedige en betere tyden moest —
 „ doen verdwynen; egter, niet tegen- 1795.
 „ staande dit alles de Provifioneele Re-
 „ presentanten des Volks van *Overyffel*
 „ vaardig waren, in den haaren te be-
 „ werkftelligen alle buitengewoone Opo-
 „ feringen, zo met betrekkinge tot het
 „ ongemunt Goud en Zilver der Ingeze-
 „ tenen, als met relatie tot andere Geld-
 „ ligtingen, welke zy, naar den aart hun-
 „ ner Provincie, en den hun bekenden
 „ allerdrukkendften toestand hunner onge-
 „ lukkig geworden Medeburgeren, uit-
 „ voerlyk zouden vinden (*).”

Wat de Representanten deezes Gewests Wat men
 daadlyk uitvoerden en poogden daar te terherftel
 ftellen, geeven zy hun Hoog Mogenden deedt on-
 te verftaan, by een breedvoerigen Brieve, der veel
 welks verkortte inhoud de gefteltenis in tegenkan-
Overyffel, ten opzigte van de Geldbehoef- tings.
 ten en de daar aangewende middelen van
 voorziening zal doen kennen. Zeer ras
 naa de Omwenteling, in Sprokkelmaand,
 namen zy de Proeve van eene Vrywillige
 Geldheffing, die geheel niet aan het oog-
 merk beantwoordde. Lang beraadflagden
 zy over eenig ander redmiddel: tot dat
 het gegrond vooruitzigt, dat het Gemeen-
 ne-

(*) Men ontdekt hier trekken van misnoegen op
Holland; misfchien deels veroorzaakt door het
 voorgevallene ten opzigte van hun Plan tot aan-
 fchaffen van Geld. Zie hier boven bl. 15.

xcv.
BOEK.

1795.

nebest de Onafhangelykheid weder zou terugkrygen, hun tot daarstellen der heffinge van een Vyftigfte Penning deedt besluiten, in de verwagting dat dit redmiddel door alle de Leden der Landfchaps Vergadering greepig zou worden aangenomen; de groote meerderheid ftemde hier in toe; doch eenige weinige Reprefentanten van het Platteland, benevens die van de Stad *Zwolle*, weigerden hier toe te verftaan, zo men niet, binnen den tyd van zes weeken, middelen beraamde om de Leden der voorige Regeering, die tot het inrukken der *Pruifen* hadden medegewerkt, en alle de zulken, die, naa het Jaar MDCCLXXXVII, tot den gelukkigen Ommekeer van zaaken, aan het roer der Regeering gezeten, den verderflyken Oorlog berokkend, of daar zich niet tegen verklaard, en dus ons Vaderland in zo kommerlyke omftandigheden gewikkeld hadden, werd opgelegd, uit hoofde van hunne gehoudene handelwyze, daar door aan den Lande berokkende rampspoeden en fchadens, eene aanzienlyke fom in 's Lands Schatkist te ftorten; met byvoeging, dat, indien daar aan, binnen den voorfchreeven tyd, niet werd voldaan, zy hunne toeftemming voor niet gegeven hielden.

De meerderheid poogde die Leden te doen begrypen, dat deeze voorflag te algemeen was, om te kunnen omhelsd worden, dat de Bilykheid en het Regt veel voorloopig onderzoeks vorderde omtrent de

de schuld, der meer of min schuldigen: xcv.
 terwyl zy haar bereidwilligheid betuigden B O E K.
 om toe te stemmen in de strafoefening ———
 der by onderzoek straffschuldig bevonde- 1795.
 nen, en wyders voorstelden, om Perfoo-
 nen te benoemen tot het onderzoek der
 Gewestlyke Finantien, mitsgaders van al
 het geen die aantygingen betrof.

Die voorslag scheen eenigen invloed op
 de niet toestemmende Leden te maaken;
 men besloot eenpaarig, dat tot dit Onder-
 zoek, met den aankleeve van dien, eene
 Commissie zou worden benoemd, gelyk
 daadlyk geschiedde, en die de werkzaam-
 heden zou aanvangen, zo ras die Leden
 in de voorgeslaagene Vyftigste Penning
 gaaf zouden hebben toegestemd.

Afgevaardigden uit de *Overysfelfche* Re-
 presentanten na *Zwolle* vonden de Muni-
 cipaliteit, het eerste Lid der Regeeringe
 dier Stad, daar toe niet ongeneegen; maar
 zo veel tegenstands by het Committé van
 Waakzaamheid en Toezigt, het tweede
 Lid der Regeering aldaar, dat zy, naa
 verscheide onderhandelingen, de toestem-
 ming der Stad *Zwolle* niet hadden kunnen
 verwerven.

De nadere besluiten, om de Commissie
 tot onderzoek der Financien en van het
 Gedrag der voor. Regenten daadlyk in
 werkzaamheid te brengen, dat met de
 betaaling van de tweede Termyn in de
 voorgeslaagte vyftigste Penning, niet zou
 worden voortgegaan, voor dat die Com-
 missie tot onderzoek aan het oogmerk zou

xcv. hebben beantwoord, hadden niets uitgewerkt om de wederstreevenden over te haalen. — Met de meerderheid in december 1795: zen te besluiten, oordeelden zy ongeraaden: dewyl zulks het Gewest aan allergevaarlykste gevolgen zou kunnen blootstellen (*).

Een vyftigste Penning geheeven.

Dit alles bragt te wege, dat *Overysfel*, op dien tyd niet in staat was om eenige Penningen tot de algemeene Behoeften des Lands op te leveren, of het Krygsvolk, te hunner betaalinge staande, die te verschaffen: waarom zy des voorziening verzogten. Het geringe overschot van Geld, zou naauwlyks toereiken, om de verarmde Ingezetenen voor het allerakeligste van alle rampen, Hongersnood, te beveiligen. — Tot heden waren zy in staat geweest om eenige Municipaliteiten, die aan de *Fransche* Requisitionen hadden moeten leeveren, uit de Gewestlyke Kas, te ondersteunen; doch dit, hun nu mede ontstaande, hadt zulks te wege gebragt, dat de Stad *Deyenter* Geld hadt moeten opneemen ter voldoening aan die Requisitionen; welke som die Stad verklaard hadt dat door het Gewest zou moeten worden overgenomen, eer zy in eenige Gewestlyke Geldligtingen zou toestemmen; en dus-

(*) Zy beroepen zich, ten bewyze, op eene Verklaring van het Committé van Waakzaamheid en Toezigt te *Zwolle*, 't welk wy, by eene vorige gelegenheid, mededeelden in onze *Vaderl. Hist.* XXXII. D. bl. 110.

dusdanige voorbedingen hadt men van el-
ders te wagten, alles tot vermeerdering
van druk (*). — Dan deeze donkere
wolk klaarde, naa verloop van eene klei-
ne maand, op; wanneer, van wegen *Over-
ysfel*, ter Algemeene Staatsvergadering,
kennis werd gegeven, dat het heffen van
de Vyftigfte Penning eenpaarig in dit Ge-
west was vastgesteld (†).

Gelderland, *Overysfels* nabuur en lotge-
noot in de opeengestapelde onheilen des
Krygs, zo door de overwonnenen, als
door de overwinnaars toegebracht, hadt
alle reden om met dit Gewest een jam-
merkreet aan te heffen, en over uitgeput-
heid, in veelerlei opzigten, te klaagen (§).
Schaarschheid aan Geld in 's Lands Kasfe
ging 'er onvermydelyk mede gepaard, en
de verdeeling in Kwartieren, ten aanziene
der Gewestlyke Geldmiddelen elk op zich
zelve staande, maakte de bezwaarlykheid
om in de Geldbehoefte, en de gevorderde
toelaage tot den algemeenen nood des Va-
derlands, te voorzien.

Bezuiniging is het eerste en gereedste
middel om in de schaarschheid ter hand ge-
slaagen te worden. Het Kwartier van *Ny-
megen* deedt zulks door noodlooze Bedienin-
gen en Commissien daadlyk geheel af te
schaf-

(*) Deeze Brief was den 13 Juny 1795 gedagte-
kend, en is geheel voorhanden in de *N. Nederl.
Jaarb.* voor 1795, bl. 4108 enz.

(†) 't Generaliteits Verslag in de *Decreeten der
Provisioneer Rep. van Holland* 14 July 1795.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX, D. bl. 212.

xcv. schaffen; en ter vernietiging eene lyst van
 B O E K . zogenaamde *Keuken-ampten* op te geeven;
 — gepaard met eene Lyst van de Jaargelden
 1795. en bykomende voordeelen aan de Kwartierlyke Ampten en Commisfien verknogt, om te bezien welk een bezuinigenden voet in deezen zou kunnen gehouden worden (*).

Vergelyking van den Staat des Kwartiers van *Nymegen* met de andere Kwartieren. Een staat der Finantien des Kwartiers van *Nymegen*, ging gepaard met eene voorbehoedende aanmerking, de Inkomsten betreffende, welke zeer groote Uitgaven hadden te bestryden, hier op nederkomende, dat dit Kwartier, van wegen deszelfs ligging, geenen zekeren staat op de jaarlyksche Inkomsten kon maaken. Het was van boven tot beneden zodanig gelegen, dat het van de zuidzyde van het Dorp *Mook* of *Heumen*, tot voorby *Gornichem*, met eene uitgestrektheid van omtrent twintig uren, lag aan de Rivier de *Maas*; aan de noordzyde van *Pannerden* tot aan *Buuren* aan den *Neder-Rhyn* en *Linge*, en dat de groote Rivier de *Waal* van *Schenkenschans* tot genoegzaam aan *Gornichem* den loop hadt door het midden des Kwartiers. Dat die Rivieren, en voornaamlyk de *Waal*, in de Ampten van *Over- en Neder-Betuwe*, met de *Tielerewaard* aan de noordzyde; en in het Ryk van *Nymegen*, *Maas* en *Waal* en *Bommelerwaard* aan de zuidzyde, in vroegeren en laateren tyde zwaare doorbraaken en overstroo-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4210.

ftroomingen veroorzaakt hadden, tot onbegryplyke fchade van 's Kwartiers Inkomften en uitmergeling der Ingezeten. — Dat het onderhoud van omtrènt honderd duizend roeden Dyks verbaazende fommen kostte. Hier by kwamen de ontheffingen en kwytscheldingen van Lasten in veele gevallen, en verfchotten uit 's Kwartiers Kas. Zo dat, daar andere Kwartieren van *Gelderland*, met meerder of minder zekerheids, konden raamen, en de jaarlykfche inkomften en voortbrengzels hunner Landen, tot fterking van derzelver Geldmiddelen, het Kwartier van *Nymegen*, met betrekking tot de Rivieren, die langs en door hetzelfde loopen, zich in die hachlyke omftandigheden bevondt, dat het geen den minften vasten ftaat kon maaken op de jaarlykfche voortbrengzelen van Vee en Velden, waar uit hetzelfde egter, voor het grootfte gedeelte alleen bestondt.

xcv.
BOEK.
1795

Met dit alles paarden zich de nadeelen van den jongstgevoerden rampvollen Oorlog, waar in *Gelderland*, en het Kwartier van *Nymegen* boven al, hadt moeten deelen, waar door de Financieele Operatien niet alleen hadden moeten ftilstaan; maar ook 's Lands Kasfen volmaakt uitgeledigd waren. In deeze omftandigheden waren de Geldvorderingen om te voldoen in de lasten van het Bondgenootfchap onvermydelyk, de agterftallen in de loopende Soldyen en het aandeel deezes Kwartiers in de Honderd Millioenen aan *Frankryk*, groot,

xcv. groot, vorderden de uiterste poogingen, en het aanwenden van redmiddelen.

Van deezen toestand, als mede van de
1795. bereidwilligheid des Kwartiers van *Nymegen*, om alle kragten in te spannen tot onderschraaging van de lasten des Bondgenootschaps, welke van een getrouw en welwillend, doch door de rampen des Oorlogs uitermaate vermaagerd gedeelte deezes Gewests, eenigzins te verwagten waren, gaven de Provisioneele Vertegenwoordigers van het Volk des Kwartiers van *Nymegen*, hun Hoog Mogenden by eenen Brieve kennis (*).

Voorstel-
len daar
op ge-
grond.

In schaarschen tyd reKent men naauwer dan anders; dit bewoog de Afgevaardigden van *Salt-Bommel*, ter Kwartiers Vergadering, voor te draagen; dat zy niet wilden ontkennen, (zonder zulks egter toe te stemmen,) dat de aanslag der Quota van dit Kwartier, zynde f46-19-5 in de f100, welke de Provinciaale Quota bedraagt (†), redelyk en evenredig mogt geweest zyn, ten tyde der beraaminge; maar men hadt in 't oog te houden, dat de Kwartier van *Zutphen* en *Veluwe*, toen zich in eenen vry min voordeeligen toestand bevonden, en dat van *Nymegen* in volle kragt, voor geene verbeteringen vatbaar was. Om hier van overtuigd te worden, hadt

(*) Deeze Brief was den 17 July 1795 gedagtekend.

(†) Het Kwartier van *Zutphen* droeg daar in f21-18-1½, dat van *Veluwe* f31-25½.

hadt men slegts het oog te vestigen op de uitgestrekte Heidelanden in die beide Kwartieren, inzonderheid van *Veluwe*, ten dage der Quota-verdeeling, dorre Heiden, thans in vrugtbaare Velden en Boschten herschaapen; die haare inkomsten aan den Lande opleeveren: terwyl daar door tevens het getal der Inwoonderen in die Kwartieren was vermeerderd, die dagelyks het hunne toebagten in de beschreeven Middelen, blykbaar uit den bloeiender staat der Geldmiddelen deezer Kwartieren, door minder Belastingen gedrukt dan dat van *Nymegen*.

207.
BOEK
1795.

Dat by eene Kwartierlyke Heffing, en de daar uit Kwartierlyke Betaaling der Quotas, deeze Landen, zo wel als de vermeerderde Ingezetenen, de balans deezer Kwartieren aanmerkelyk boven de bepaalde Quota doen overslaan; ten nadeele van het Kwartier van *Nymegen*; voor dusdanige verbeteringen niet vatbaar: waarom men niet behoorde voort te gaan om aan deeze thans onevenredige Quota te voldoen; met uitmergeling der Ingezetenen van het te zwaar belaste Kwartier.

Vergeefs sch zou men hier tegen inbrengen, de meerdere vrugtbaarheid des Kwartiers van *Nymegen*, de oorzaak van deezzen hoogeran aanslag: want dit eens toegestemd zynde, zou de vraag vallen of het vrugtbarder is, dan ten tyde van het opmaaken der Quotas. Daarenboven hadt die vrugtbaarheid, in deeze dagen, regtstreeks tegen de Ingezetenen des Kwartiers

xcv. tiers gewerkt, en aan deszelfs vermogen
 BOEK. geen geringen slag toegebracht. Kennelyk
 1795. was het, dat de *Franschen*, naa een ge-
 ruimen tyd op de Grenzen gelegen, en
 aldaar alles opgeteerd te hebben, aller-
 eerst in het Kwartier van *Nymegen* waren
 doorgebrooken, en terstond hunne ledige
 Magazynen, uit de volle voorraadschuuren
 van den Landman, in het Kwartier van
Nymegen, hadden voorzien, waar alles werd
 gevorderd, na 's *Hertogenbosch* en de *Meye-
 ry* vervoerd, tot onderhoud der daar lig-
 gende *Fransche* Armée. — Dat de *Fran-
 schen* voorwaards rukkende, het min vrugt-
 baare Kwartier van *Veluwe* vonden, nog
 boven dien geledigd door de *Engelschen*,
 die den voorraad aldaar, schoon tegen be-
 taaling, hadden verteerd. — Dat het
 Kwartier van *Nymegen* als toen grooten-
 deels in het benoodigste voor de *Fran-
 sche* Armée voorzag, terwyl de *Tielere-
 waard* eerst aan de verwoestingen der *En-
 gelschen* was blootgesteld geweest, en daar
 naa van rondsomme aan de Requisitionen
 der *Franschen* hadt moeten voldoen: waar
 van geen der Ingezetenen, tot nog toe,
 eenige betaaling in 't allerminste, hadt
 genooten. — By dat alles kwam de scha-
 de, die de Ingezetenen van tusfchen *Maas*
 en *Waal*, de *Over-* en *Neder-Betuwe* en
 de *Thielerewaard* hadden geleden, door de
 Onderwaterzettingen, en die van *Thieler-
 waard* nog dagelyks leeden, en 't geen
 het Kwartier van *Nymegen*, als aan den
 eersten aanval liggende, geleden hadt door
 het

het Krygsvolk ter verdediginge bestemd. — xcv.
 Wyders zou men bevinden dat de Hos- BOEK.
 pitaalen door de *Franschen* te *Nymegen* en
 te *Bommel* gevestigd, tot hier toe, op ei- 1795.
 gene kosten dier Steden waren onderhou-
 den, terwyl die, in het Kwartier van *Ve-*
luwe, op het *Loo* en te *Dieren*, ten laste
 des Gewests, uit de Provinciaale Domei-
 nen, het onderhoud genooten hadden. —
 Eindelyk hadt geen der Kwartieren zo
 aanmerkelyk als dat van *Nymegen*, en bo-
 venal de Stad van de gedwongen Asfig-
 naaten geleeden.

Op deeze gronden vestigden die van
Salt-Bommel, den voorslag, dat by de
 twee andere Kwartieren behoorde te wor-
 den aangedrongen tot het doen van eene
 Algemeene Geldheffing over geheel *Gel-*
derland, welker geheele Opbrengst in de
 Gewestlyke Kas zou worden gestort, om
 daar uit, zonder de Kwartierlyke Quotas
 in agt te neemen, de geheele Quota van
Gelderland, te betaalen zo in de Honderd
 Millioenen aan *Frankryk* beloofd, als in
 de Petities voor de Zee- en Landmagt,
 als mede het Krygsvolk ter betaaling van
Gelderland staande, zo verre deeze op te
 brengene Penningen zouden strekken: ter-
 wyl de algemeene Ontvangst, uit handen
 der aan te stellene Commissie, zo wel als
 de betaaling der Provinciaale Quota en
 Militairen, aan het Provinciaal Collegie
 zou kunnen worden opgedraagen; en daar
 van voorts door 't zelve behoorelyke ver-
 antwoording aan de Represantanten van
 het

xcv. het Volk van *Gelderland* worden gedaan;
 BOEK. op dat dus den Volke mogt blyken, welk
 — gebruik van de door hun opgebragte Pen-
 1795. ningen gemaakt was. — Van dit alles
 zou opening aan 's Landschaps tafel wor-
 den gedaan.

De Afgevaardigden van *Salt-Bommel* stelden wyders voor, dat, indien onver-
 hoopt de twee andere Kwartieren mogten
 weigeren in de voor te stellene Gewest-
 lyke Geldheffing te treden, waar uit eene
 Kwartierlyke Geldheffing onvermydelyk
 zou moeten volgen, het Kwartier van *Ny-
 meg* in zulk eene Geldheffing niet meer
 dan één derde in de Gewestlyke Quota be-
 hoorde te betalen, tot den tyd toe dat
 eene herziening, en eene nadere bepaaling
 der Kwartierlyke Quotas zou zyn geschied,
 en dus, in zodanig een geval, uit naam
 des Kwartiers van *Nymegen* daar van de
 noodige Verklaaring aan de twee andere
 Kwartieren te doen. Tot een voordragt
 van dien aart werd getreden (*).

Tot een Geldheffing in het Kwartier van *Nymegen* besloot tot
 eene Geldheffing van twee ten honderd van
 ieders Bezittingen, tegen de Rente van
 drie ten Honderd (†). Deeze maatregel
 ontmoette egter eenigen wederstand ter
 Landschaps Vergadering. Eenige Dorpen
 in de *Thieler* en *Bommeler-waarden* had-
 den verklaard onvermögend te zyn om in
 die buitengewoone Heffing te kunnen tree-
 den,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4229—4236.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4914.

den, en aangedrongen op eene Vrywillige Geldleening, des noods tot de rente van zes ten honderd loopende. Men hadt reden om deeze weigering, wel op onvermogen gegrond, te houden voor het uitwerkzel van flinksche inboezemingen; ten einde door twist en oneenigheden te verwekken; en dit allerbillykst middel, 't welk met eenpaarige schouders door alle Ingezetenen, naar ieders vermogen gedraagen wordt, ware het mogelyk buiten besluit naar de orde van regeering, te houden. Het ontmoette een kragtloosmaakende wederpraak.

De voorflag des Kwartiers van *Nymegen* om, in den dringenden nood, tweemaal honderd duizend Guldens uit de Provinciaale Kas te leenen, en weder te betaalen by de laatste Termyn der daar vastgestelde Heffing, werd door de twee andere Kwartieren billyk gekeurd en toegestemd.

Dan, noch het Kwartier van *Zutphen*, noch het Kwartier van *Veluwe*, in de voorgeslaagene Landlyke of Provinciaale Geldheffing toestemmende, deedt het Kwartier van *Nymegen* den bovenvermelden voorflag, wegens de betaaling van een derde gedeelte in de Provinciaale Quota (*).

Het Kwartier van *Nymegen* aangeschreeven wegens de Aanneeming der Wiscels van *Amsterdamsche* Koopliden ter betaalinge van de reeds verscheenen Termynen in

De andere Kwartieren verstaan in geen Provinciaale Geldligting. Hoe zeer zich dat van *Nymegen* beklagt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4942—4950.
XXXIII. DEEL. G

xcv.
BOEK.

1795.

in de somme aan *Frankryk* verschuldigd, gaf hun Hoog Mogenden te verstaan, dat het Kwartier van *Zutphen* aangenomen hadt, vóór het uiteinde van Slachtmaand, deszelfs volle aandeel in de dertig Millioenen, ter beschikking van het Committé van het Bondgenootschap te Lande te stellen, en dat ook haar aandeel in de Tien Millioenen, het aanstaande jaar vervallende, tydig zou voldaan worden, als mede dat het Kwartier van *Veluwe* daar op orde hadt gesteld. Maar zy haalden in 't breede op wat het Kwartier van *Nymegen* geleden, en om den uitgeputten staat te gemeet te komen, eene vyftigste Penning uitgeschreeven hadt; doch zich genoodzaakt gevonden, de betaaling van den eersten Termyn niet vroeger dan den eersten van Wintermaand te bepaalen. Dan de geheele Opbrengst dier Heffinge, wilden zy bepaalen tot verzekering der Kooplieden en andere Ingezetenen van het Gemeenebest, die met hun vermogend Credit, tot behoud van het veege Vaderland, wel hadden willen tuschen beiden treden, en om dezelve te storten in de Algemeene Kas, zich vleierende, dat uit de opbrengst van den eersten Termyn, benevens de 21000 Guldens, reeds ter beschikkinge van het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bondgenootschap te Lande gesteld, in de Algemeene Kas, binnen twee of drie maanden, gestort zou kunnen worden één en een halve of twee Tonnen Gouds, en dat in 't geheel, na af-

afloop der beide Termynen, ongeveer vyf ^{xcv.}
 Tonnen Gouds in dezelve zouden zyn ^{BOEK.}
 opgebracht.

„ Het griede, ” luidt hunne taal, „ hun 1795:
 „ ondertusfchen, met de gevoeligfte aan-
 „ doening, buiten ftaat te zyn, om hun-
 „ ne volle Quota, in de dertig Millioe-
 „ nen, gelyk de twee andere Kwartieren
 „ hebben verklaard te zullen doen, bin-
 „ nen den bepaalden korten tyd, naa den
 „ dag der gemaakte engagementen daar te
 „ fteflen; en daar door niet alleen onder
 „ magtige en gebrekhafte te moeten
 „ worden geplaatst; maar ook gehouden
 „ te worden, als aanleiding te kunnen
 „ geeven tot ongelukkige gevolgen, die
 „ op het Kwartier van *Nymegen* zouden
 „ nederkomen; doch die wy niet kunnen
 „ afkeeren, en waar toe wy den byftand
 „ onzer Bondgenooten moeten inroepen.”

De Vertegenwoordigers des Kwartiers
 van *Nymegen* beklagen zich over de mis-
 lukte pooging om eene Algemeene Geld-
 heffing over het geheele Gewest, daar te
 fteflen, waar toe de twee andere Kwar-
 tieren niet hadden kunnen verftaan. Zy
 beloofden alles te zullen aanwenden, om
 zo ras, en zo veel mogelyk, hun aandeel
 te zullen opbrengen (*).

Om den *Gelderschen* Geweste Geld te ^{Het Val-}
 verfcchaffen, werd voorgeslaagen, het over- ^{kenhof te}
 oud Gebouw, eeuwen lang voor de ver- ^{*Nymegen*}
 nie- ^{verkocht.}

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5992—5998,
 Deeze Brief was den 28 Oct. 1795 gedagtekend.

- xcv. nieling des Tyds bewaard, en 't geen nog
BOEK. eeuwen hadt kunnen verduuren, aan de
vernietiging van houweel en breekyzer over
1795. te geeven, het *Valkenhof* te *Nymegen*. De
laatste hand was aan dit Gebouw geslaa-
gen, om het ten geschikten verblyve voor
het Stadhouderyk Gezin te maaken, wan-
neer het, in den Jaare MDCCLXXXVI,
's *Gravenhaage* verlaaten hadt. Het *Fran-
sche* Geschut hadt dit door oudheid eer-
waardig Gesticht beschadigd. Men gaf
voor dat de gelsommen, tot herstel noo-
dig, de Domeinkas te veel zouden ont-
blooten: en oordeelde, dat dezelve daar
en tegen merklyk kon aangevuld worden,
wanneer men dit Gevaarte sloopte, en de
onmeetlyke hoeveelheid van Duifsteen tot
geld maakte. Sterk was dit lokaas. Een
dubbel voordeel, ingevalle van verkoop.
Het vonnis der verdelging werd met meer-
derheid van stemmen geveld; ondanks de
billyke en met veele redenen bekleedde
tegenverklaring van de Stad *Nymegen*,
en van het *Ryk* tusfchen *Maas* en *Waal*.
Niets kon zulks keeren: dewyl baatzugt,
en misfchien ook afgunst, dat *Nymegen*
met zulk een gadeloos stuk van oudheid
prykte, daar tegen instemden. Het ge-
vaarte mogt niet meer gelden dan negen-
tigduizend en vierhonderd Guldens vry
geld, met byvoeging dat de oppervlakte of
de grond van de Gebouwen, benevens de
zogenaamde *Heidensche Kapellen* te behou-
den zouden zyn voor zeven duizend Gul-
den. Het Kwartier van *Zutphen*, 't welk
zich

zich met anderen, waarschyglyk Tonnen xcv.
Gouds van den verkoop hadt voorgesteld, BOEK.
wilde in den toeflag niet besluiten; doch —————
de Afgevaardigden van de Stad *Nymegen*, 1795.
met de hunnen 'er toe verstaan, indien
de zogenaamde *Reuzentooren*, waar men
de merken van de Ryks- en Lands-dagen,
door de *Frankische* Koningen en Keizeren
daar gehouden, nog duidelyk zien kon,
en twee *Romeinsche* Kapellen met de Hof-
poort, voor welke de lyfstraffen gewoón-
lyk werden uitgeoefend, en de schilder-
agtige ruïnen der Ringmuuren, die geen
onderhoud behoefden, voor de beminnaars
der Vaderlandsche Oudheden en van de
Tekenkunst, in hun geheel, en buiten den
toeflag mogten blyven. Het Kwartier van
Veluwe, waar van *Arnhem*, de mededing-
ster van *Nymegen*, de Hoofdstad is, oor-
deelde dit te veel afgestaan, en kon al-
leen besluiten tot den grond, en één, of
zo mogelyk twee der *Romeinsche* Kapel-
len. Dit gevoelen werd gevolgd en de
verkoop geslooten. Men sloeg de verdel-
gende hand aan dit Gesticht, en lag het
in Herfstmaand des volgenden Jaars ge-
veld. De tyd daar aan besteed, en de
handen, die 'er by aanhoudenheid aan
werkten, van honderd tot honderd en vyf-
tig Man, bewyzen, dat 'er eene onmeet-
lyke voorraad van Duifsteen voor handen
was, en teffens bleek dit Gebouw nog
eene vastheid te hebben, die eeuwen hadt
kunnen tarten. De Grondvlakte is een
Wandelplaats geworden, en de twee zo-

xcv. genaamde *Heidsche* Kapellen zyn staande
 BOEK. gebleeven (*). — Dit alles ingevolge
 1795. van eene nadere overeenkomst op den
 voorflag van Gelastigden der Stad en het
 Schependom van *Nymegen*, om den Grond
 benevens de beide Kapellen over te nee-
 men, voor eene som van tienduizend Gul-
 dens, te betaalen in Schuldbrieven ten
 laste der gemelde Stad: dewyl het regt
 van Jurisdictie op den grond van den
 Burg twyfelagtig geweest was, de Stad,
 zo wel als het Ryk, uit naame van de
 Landschap, daar van het bezit hadt (†).

(*) E. M. ENGELBERT: *De Aloude Staat en Ge-
 schiedenis der Vereenigde Nederlanden* IV. D. bl.
 321. 325. 331. Men zie de stukken daar over ge-
 wisteld in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4898.
 5446. en voor 't Jaar 1796. bl. 507—518. Kunst-
 platen bewaaren de Afbeelding deezes verdelgden
 Gesichts. — Wel te regt schryft de Heer VAN
 WYN, „de eerwaardige, en, van den alverflinden-
 „ den tyd zelve geëerbiedigde overblyfzelen van
 „ het Keizerlyk Paleis, zyn helaas! in onze ty-
 „ den, (en hoe zal het de kunstminnende Nako-
 „ melingschap gelooven?) door *Nederlandsche* han-
 „ den gesloopt geworden” *Huiszittend Leeven*,
 I. Deel by J. ALLART.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1508.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZES EN NEGENTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Stoffe deezes Boeks. Wat reeds voorloopig **xcvi.**
in Holland ten voordeele der Fabrieken was **BOEK.**
onderstaan. Poogingen van een Committé te
Rotterdam ten dien einde. Klagten over de
weinige vrugt. Bemoediging. Hoe Leyden
het gebruiken van Inlandsche Stoffen voor-
staat. Verbod van Staatswegen wegens den
Invoer van vreemde Kousen. Wat de Ver-
tegenwoordigers van Gelderland ten voordeele
en ter bevordering van de Binnenlandsche
Fabrieken voorlaan. Frieslands bekrompe-
ner gedrag in deezen. Poogingen ten voor-
deele van de Kleine Steden, en het Plat-
teland in Holland, wat de Fabrieken be-
treft. Voorstel der Kooplieden van Am-
sterdam tot stuiting van verspreide naadeelige
gerugten den Handelstaat deezes Lands be-
treffende. Voorstellen van het Committé van
Handel en Zeeyoord. Besluit daar op. Be-
paalingen, wegens den Uitvoer van Scheeps-
bouw-

xcvi.
BOEK.

bouwstoffen en Schepen. Voorstellen den Franschen gedaan wegens den vryen In- en Uitvoer. Hollands sterke taal in deezem. Bepaalingen op dit stuk van wegen de Fransche Represenianten. Plakaat van hun Hoog Mogenden daar mede overeenkomstig. Onderhandeling wegens de wedergave der Schepen met de Fransche Natie in Oorlog. Hoe zeer BLAUW en MEYER te Parys dit stuk aandringen. Hoe deezze Gezanten voor andere Handelbelangen waakten. De Vischvangst in de Noordzee verboden. Onder zekere bepalingen gebracht. Wat 'er wegens de Grootte of Haringvischery te doen viel. Bezorging van het uitvaaren der Haaringluizen ten deezem Jaare. Nadere voorzorgen. Gesteldheid dier Collegien in het Noorder en Zuider Kwartier. Benoodigdheden tot die Vischery van 's Lands wege. Verzoek daar toe betrekkelyk. Beklaaglyk Vertoog; wegens de Oost-Indische Compagnie. Behoeftige toestand. BROUWERIUS VAN DER VELDE, JOAN DU TOUR, GUILLAUME TITSINGH en CHRISTIAAN BEERESTEYN van wegen Holland aangesteld tot opzigt der zaaken van de Oost-Indische Maatschappij. Deezer Verzoek. Hetzelve toegestaan. Voorstel om de Werklieden gedaan te geeven. Dit voorstel verworpen. Een ander redmiddel voorgeslaagen. Edelmoeaig gedrag van TITSINGH, te dier gelegenheid. Voorziening in de Geldbehoefte. Verslag wegens den staat der Oost-Indische Maatschappij, in Zomermaand ingediend. Inhoud van hetzelve. Gelastigden tot het ontwerpen van een Plan ten beste der Oost-Indische Maatschappij.

schappye. Uitgebragt Plan. Inhoud van **xcvi.**
hetzelve. Hetzelve by Holland goedgekeurd. **BOEK.**
Berigt ter bestrydinge van dit Plan. Het
Plan, met eenige veranderingen aangenomen.
Nadere vaststellingen en bepaalingen. Het
Octroy nog twee jaaren verlengd. Voorstel
van J. REDELINGHUIS, wegens de Kaap de
Goede Hoop. Gunstige tydingen van daar
ontvangen. De Engelschen komen aan de
Kaap de Goede Hoop, en eischen dezelve op
voor den Prins VAN ORANJE. Die-voorslag
verworpen. Oogmerk om de Kaap te verdee-
digen. Uitwerking van dit berigt hier te
Lande. Nadere voorstellen van wegen de En-
gelschen aan de Kaapbewoonders. Krygsbe-
dryven. Daadiging. Wat onze Ministers
BLAUW en MEYER te Parys doen by het
berigt wegens de Overgaave van de Kaap de
Goede Hoop. Hoe men in Frankryk zegt
onze Oost Indische Schepen te beveiligen.
Vloot uit Frankryk gezeild. Gesteldheid in
Batavia. Hoe de Engelschen Ceylon vermeer-
teren. Malacca en Cochin aan de Engel-
schen overgegaan. Besluit om E. LUCAS met
een Vlootdeel na de Kaap en de Oost-Indien
af te vaardigen. Toestand der Bezittingen
in de West-Indien. Voorstel van PIETER
PAULUS, wegens het Beheer der West-Indi-
sche Volkplantingen van den Staat. Direc-
teuren van de Berbice vervoegen zich by de
Municipaliteit van Amsterdam wegens het
Beheer dier Volkplantinge. Voorstel om nog
twee Personen in den Colonieraad te doen
zitting neemen. ABRAHAM VEREUL, en
JAN STAPHORST daar toe benoemd. Tot
G 5 de

KCVI.
B O E K.

de verandering in het Beheer dier Volkplantingen beflouten. Wat Zeeland bedingt en verwerft. Het Committé benoemd. Brief van WILLEM DEN V. aan den Gouverneur van Suriname JURIAAN FRANCOIS FREDERICI. Voorstel, wegens het gehouden gedrag des Gouverneurs. Aandoening, welke 's Prinses Brief verwekte. Besluit omtrent deelen Brief by Holland genomen. Besluit van hun Hoog Mogenden. Poogingen door de Engelschen ten opzigte van Demerary en Essequibo aangewend. Besluit aldaar om geen Engelschen in te neemen. Brief des Generaals VAN GROVESTEINS. Wat 'er voorviel naa het vertrek diens Gouverneurs. Nadere Brief door Engelschen gezonden. Hoe beantwoord door het toenmaalig Bestuur dier Volkplantingen. Gesteldheid aldaar. Gesteldheid te Curaçao. De Vice-Admiraal BRAAK na de West-Indien gezonden ter Regeeringsverandering.

1705.
Stoffe
deezes
Boeks.

Het Jaar MDCCXCV, zo ryk in groote lotgevallen den Vaderlande bejegend, zo overvloeijende in gebeurtenissen, op dit kleine, maar voor ons zo belangryke hoekje werelds, voorgevallen, zou, ondanks de Deelen, welke derzelver beschryving reeds beslaat, onvolkomen vermeld wezen, indien wy onze Geschiedpenne lieten rusten. Immers mag niet onvermeld blyven, welk het lot was van de Fabrieken en Trafieken, van den Koophandel, van de Zeevaard, en de Vischeryen, en bo-

bovenal moeten wy de aandacht wenden xcvi,
tot de Buitenlandsche Bezittingen van den BOEK.
Staat, welke niet konden missen, in dien
lotwifel te deelen, en waar in zeer zonde- 1795.
derlinge tooneelen, meestal van eenen den
rechtschaapen Vaderlander bedroevenden
aart, werden opengeschooven. Schryf-
stoffe van eenen wydverschillenden aart
biedt zich, voor dit Boek, aan; deeze
moge belangryker dan geene weezen, de
meeste draagen den stempel der zonder-
linge tydsomstandigheden, en die daar me-
de niet getekend zyn, hebben veel al iets
anders, 't welk dezelve ter ingedagtenis-
houding aanpryst.

Voorloopig hebben wy iets te boek ge- Wat reeds
slaagen van de bemoeijingen in eenige Ste- in Hol-
den onzes Vaderlands, om de vervallene land ten
Fabrieken op te beuren, hoe *Leyden*, *Haar-* voordee-
lem en *Rotterdam* daar in, voorbeeldlyk le der Fa-
uitstaaken; terwyl, in dit Gewest, de uit- brieken
breiding en verbetering des Landbouws, was on-
voorgeslaagen en daadlyk ter hand geno- derilaan;
men werd (*).

Het Comité van Fabrieken en Tafrieken Poogin-
te Rotterdam, bestaande uit Burgers, met gen van
Stedelyk gezag bekleed, werkzaam om het een Com-
lofelyk en heilzaam doel te beschieten, het mittee te
doen herleeven van den algemeenen bloei Rotter-
en welvaard, spande alle poogingen in om dam, ten
narigten in te winnen, hoedanige Voort- dien eiq-
brengzels; de Inlandsche Fabrieken en de.
Trafieken opleverden; ten einde daar door
de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 83.

XVI. de noodloosheid van buitenlandschen toe-
 BOEK. voer te doen opmerken, en den Ingezete-
 1795. nen onder 't oog te brengen, hoe hunne
 meeste behoeften, zonder dien toevoer,
 konden vervuld worden. Ongelukkig vondt
 het reden om zich te beklagen over de
 geringe uitwerkzelen, welke hunne poo-
 gingen en herhaalde uitnoodigingen te we-
 ge bragten.

Maar al te gegrond was het vermoe-
 den, dat de oorzaak dier nalaatigheid, of
 liever onverschilligheid, daar in moest ge-
 zocht worden, dat 'er reeds zo veel maa-
 len Uitnoodigingen geschied en Verbinte-
 nissen aangegaan waren, om, by voor-
 keur, Inlandsche Voortbrengzels te gebrui-
 ken; doch welker vrugtloos- of kortston-
 digheid, de meeste Fabrikanten, van nieu-
 we poogingen even weinig vrugts verwag-
 tende, het der moeite niet waardig deen-
 den rekenen, om aan de gedaane verzoeken,
 op eene meer voldoende wyze, te
 beantwoorden.

Klagten
 over de
 weinige
 vrugt.

Met reden mogt dat Committé de oude
 klagt herhaalen, dat men, voor als nog, by
 den *Nederlander* weinig genegenheids be-
 speurde, om waarlyk en met de daad het
 welvaaren des Lands te bevorderen, door
 zyne Medeingezetenen hun bestaan te doen
 vinden, in het door hunne nyverheid en
 kunde gewerkt goed, by voorkeuze, te
 gebruiken. Ziet men niet, vraagt het
 Committé, ter schande der Landgenooten,
 dat allerwegen vergeefsch gezocht wordt
 na Buitenlandsche Waaren? Beklaagt men
 zich

zich niet over de duurte van dezelve, uit
hoofde van de Publieke omftandigheden, xcvi.
BOEK.
en egter begeert men nog niet het geen
Binnenlandsch gefabriceerd is; maar men 1795.
ziet met veragting daar op neder; wyl het
niet vreemd, noch fraay is voor het oog,
alſchoon het nogthans, in deugd en wee-
zenlyke waarde, het geliefkoosde vreemde
verre overtreft (*). — Met grond daar
by

(*) Hoe veel en wat de *Economifche Tak*, ter
bevordering van Inlandsche Fabrieken en Trafieken
daargesteld heeft, toont de Eerw. E. M. ENGEL-
BERTS in zyne gedaane Redenvoering ter vieringe
van het vyf en twintigste Jaar der Oprichting van
den *Economifchen Tak*, nu *Nationaale Huisbou-
delyke Maatschappy*; en wordt zülks nog nader,
door de byzondere vermelding der Verrigtingen,
met derzelver Uitſlagen, aangewezen, door A.
VAN BEMMELEN in eene Verhandeling, waar in hy
dien Tak van alle zyden beschouwd, gedurende
deszelfs vyf en twintig jaar bestaan. Dit Gedenk-
ſtuk te *Haarlem* by A. Loosjes Pz. ten jaare 1803
uitgegeeven, en terwyl wy dit ſchreeven ontvan-
gen, verſchaft ons, ten aanzien van de Vaderland-
lievende poogingen dier Maatschappy, de voldoe-
nendſte narigten, en verdient de opmerking van
elk Vaderlander. — Wy kunnen niet nalaaten uit
het laatstgemelde Stuk, eene en andere byzonder-
heid aan te haalen, wegens de dwaaze zugt onzer
Landgenooten voor het buitenlandsche, met agter-
zaanſtelling en veragting van het binnenlandsche.
Immers VAN BEMMELEN voert daar van deeze be-
ſchaamende bewyzen aan; „ De bedoeling der
„ Maatschappy was, te doen zien, (in derzelver
„ boven opgehaalde verrigtingen,) dat men op
„ den Vaderlandschen Grond even goede voort-
„ brengzelen kon daarſtellen, als by andere Na-
„ tien, en dat men dus niet verplicht was om elders
„ te gaan zoeken, 't geen men hier even goed
„ vinden kan. — De Maatschappy kan dus wel lei-
„ den;

xcvi. byvoegende, dat, zou een Fabrikant wor-
 BOEK. den aangespoord om zyne te maakene Stof-
 — fen al die volkomenheid te doen verkry-
 1795. gen, die dezelve zouden kunnen hebben,
 zo

„ den; maar niet dwingen; wel onderrichten, maar
 „ niet gebieden; wel raaden, maar niet slaafsch
 „ doen volgen. Het kan der Maatschappye niet
 „ ten laste gelegd worden, zo 'er thans nog vee-
 „ len gevonden worden, die den neus optrekken
 „ voor iets dat Inlandsch is, al evenaart het zelfs
 „ het Buitenlandsche. — Het is de schuld der
 „ Maatschappye niet, dat, wanneer zy eerst door
 „ aanmoediging de Pottenfabriecken in ons Vader-
 „ land zo verre gebragt heeft, dat derzelver Pot-
 „ ten die van *Frankfort* volkomen evenaaren; zo
 „ zelfs, dat 'er thans weinig of geen uit *Frank-*
 „ *fort* meer in 't Land komen; dat, zeg ik, de
 „ Uitvindrs van deeze Inlandsche Potten egter ge-
 „ noodzaakt zyn, dezelve, onder den naam van
 „ *Frankfortsche* Potten, by veelen te verkoopen,
 „ zo zy niet met veragting wilden weggezonden
 „ worden. — Het is de schuld der Maatschappye
 „ niet, wanneer de Winkelier zich in de verplig-
 „ ting bevondt, om van Kousen, die nog voor
 „ weinig tyd te *Haarlem* gefabriceerd werden,
 „ het Merk van den Fabrikeur weg te neemen, om
 „ dat hy dezelve dan, (en niet in het andere ge-
 „ val) greetig verkoopen kon, wyl men meende
 „ dat men *Engelsche* Kousen kocht. — Het is de
 „ schuld der Maatschappye niet, wanneer zy elke
 „ vordering in het namaaken van *Engelsch* Aarde-
 „ werk heeft aangemoedigd, en het daar in zo
 „ verre gebragt heeft, dat men verscheidene stuk-
 „ ken van het *Engelsche* niet onderscheiden kan;
 „ dat men, zeg ik, dit nagemaakt *Engelsch* Aarde-
 „ werk verachtlyk afwyst, als men daar op het
 „ Merk van den Fabrikeur vindt, terwyl men het
 „ zonder Merk greetig koopt, om dat men tus-
 „ schen dit en het *Engelsche* geen onderscheid
 „ ziet. — Het is de schuld der Maatschappye niet,
 „ wanneer zy door aanmoediging het zo verre ge-
 „ bragt

zo moest hy, door het vertier, als het loon van zyn yver en moeite, aangemoedigd worden. Hy moest kunnen staat maaken, dat de meerdere kosten, door het meerdere vertier zouden vergoed worden, en dan kon hy zyne Fabriek verbeteren; en het werd der moeite waardig alles daar aan te koste te leggen. xcvi.
BOEK.
1795.

Voorstellen aangedrongen door deeze Bemoedigende taal; „Welaan dan, Me-
„deburgers! laten wy ons bevytigen,
„om,

„bragt heeft, dat men hier te Lande de *Engelsche*
„Spelden volkomen namaakt, dat, zeg ik, de Fabrikeur, in zyn nog onlangs gegeven berigt
„klaagen moet, dat zyne Spelden zeer veel in
„waarde verliezen, wanneer hy die op *Holland-*
„*sche* Speldebrieven steekt; terwyl zy, integendeel, alle voor *Engelsche* verkogt worden, als
„zy op *Engelsch* Papier gestookten zyn. — Nog
„eens, het is de schuld der Maatschappy niet,
„wanneer zy door herhaalde aanmoedigingen het
„*Hollandsch* Plaatdrukpapier aan het *Engelsch*
„heeft doen evenaaren, dat egter dit Papier niet
„geagt is, wanneer de Fabrikeur daar in zyn eigen
„naam doet leezen; terwyl hy integendeel buiten
„staat is aan de veelvuldige Commissien te vol-
„doen; wanneer hy in dat zelfde Papier een ver-
„dichten *Engelschen* naam plaatst.” Dit laatste
was het geval van den Heer KOOL, Papier Fabrikeur op *Zaandyk*, hier breeder vermeld. „Zulke
„daadzaaken,” schryft de Heer VAN BEMMELEN,
„te moeten aanvoeren, doen moeite aan elk, die
„nog zyn hart voor zyn Vaderland voelt kloppen,
„om dat zodanig eene denkwyze, eene Natie ken-
„schetst, als zulk eene, die haare veerkragt byna
„geheel verlooren heeft, en omtrent welke men
„alle reden heeft om te vreezen, of dezelve nog
„wel lang als een afzonderlyk Volk zal kunnen
„bestaan.” bl. 66^{enz.}

xcvi. „ om, is het mogelyk, het reeds zo
 BOEK. „ lang ten ondergang hellende, doch nu
 — „ vrygeworden Vaderland, ten top van
 1795. „ glorie en luister op te heffen. Laaten
 „ wy den moedeloozen en onder zwaare
 „ lasten zugtenden Fabrikant tragten op
 „ te beuren, om zyne kwynende Fabriek,
 „ met lust, te herstellen, en, als voor-
 „ heen, uit te breiden; of om nieuwe,
 „ voor onze behoeften noodige Fabrieken
 „ op te richten, en laten wy ons daar
 „ door bevytigen, om onze behoeftige
 „ Medeburgers een eerlyk en genoeg-
 „ zaam bestaan te verschaffen, en alzoo
 „ toonen, het waare en weezenlyke Pa-
 „ triotismus, met daaden, te willen behar-
 „ tigen en uitoefenen. 't Kan niet anders
 „ zyn, of het moet dan allen man wel-
 „ gaan; de Koophandel, Zeevaard, en
 „ alle Neering en Hanteering zullen bloei-
 „ jen, en wy wederom tot dat toppunt
 „ van aanzien geraaken, dat ons, als
 „ voorheen, by onze Vrienden geagt, en
 „ by onze Vyanden geducht maaken
 „ kan (*).”

Niet

(*) By deeze Aanmoediging voegt het Comité eene Lyst van de haar opgegeeven Fabrieken in den Vaderlande. Zie de *Alg. Konst- en Letterbode* voor 1795. II. D. bl. 92 enz. Wy vinden byvoegzels hier op bl. 142 en 175. 't Zyn deeze opgaven, welke, hoe onvolkomen ook, dienen om den staat der Fabrieken en Trafieken, ten deezen dage, eenigzins aan te wyzen, en te toonen, dat hoe verval- len, in vergelyking van voorgige dagen, veele Fabrieken en Trafieken ook waren, de opbeuring, onder voeglyke medewerking, niet hooploos was, of

Niet vreemd dat de Provisioneele Raad der Gemeente der Stad *Leyden*, die zo zeer van den bloei der Fabrieken, wat derzelver welvaard betreft, afhangt, vroeg in de weere ware, om hunne Stadgenooten tot het gebruiken van binnen 's Lands gewerkte stoffen aan te zetten. De kwyning, het verval, ja bykans den geheelen ondergang der voorheen zo bloeiende Fabrieksneeringen ophaalende, als de bron van 't onheil, 't welk hunne Stad, in 't byzonder, trof, waar de nyvere handwerksman zich naauwlyks, met zyner handen arbeid, het onderhoud voor zyn Gezin kon bezorgen; 't welk mismoedigheid verwekte, en aanleiding gaf tot zedenbederf. — Zy weeten dit aan het vorig Landsbestuur, als veronagtzaamende de bron van welvaard, door het bevoordeelen der uitheemsche Manufacturen, of de Plakaaften daar tegen niet ter uitvoer brengende. Thans oordeelden zy den tyd des algemeen herstels gebooren. In het vrye *Nederland* moest de Vryheid en het Volksgeluk bevestigd, het Nationaal Character gevormd, de aloude *Hollandsche* spaarzaamheid en arbeidzaamheid, en goede trouw, hersteld worden, en hier toe elk deugdzam *Nederlander*, met zyn geheele vermogen, medewerken. Op deezen grond

1795.
Hoe *Leyden* het gebruik van Inlandsche Stoffen voorstaat.

of eene ydele harsfenschim, waar mede deezen en geen en in den Lande zich streelden, en roed de voorwerpen waren van de belaching der Voorstanderen van buitenlandsche gewerkte goederen.

XXXIII. DEEL. H

xvi. spoorden zy hunne Medeburgers aan om
BOEK. zich met *Leydsche*, en althans met Inland-
1795. sche Manufactuuren, door Vaderlandfche
handen bearbeid, te kleeden. De Raad
mocht zich beroepen op het voorbeeld 't
geen zy gaven, en zeggen *Volgt ons!* (*).

Tot eene ontzettende laagte waren de
Fabrieken te *Leyden* gedaald, en vervielen
by den aanvang van den Jaare MDCCXCV
nog meer; dan de duurte der vreemde
Manufactuuren, de moeilykheid om de-
zelve in te voeren, de behoefte van de
Armée, en de *Fransche* Troepen in dienst
der Republiek, gaven langzaamerhand,
aan eene en andere een weinig opbeu-
rens (†).

Verbod van Staats-
wegen
wegen
den In-
voer van
vreemde
Kousen.
Deeze mogt men zich, in uitgebreider
maate, beloooven, wanneer de Algemeene
Staaten's Lands Ingezetenen, naa betuigd te
hebben, wy laten hun zelve spreken —
„ Dat, naardien, zedert veele jaaren, het
„ op onze welvaard in 't algemeen, en
„ op onze Commercie in 't byzonder, zo
„ afgangstig *Engeland*, zich steeds beyverd
„ hadt;

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 111.
Deeze Publikatie was van 16 Maart 1795.

(†) Zie *Misfive van de Municipaliteit van Ley-
den aan het Staatsbewind der Bataafsche Repu-
blik, betreffende den voormaligen en tegenwoordi-
gen staat der Fabrieken.* Te *Leyden* by HERDINGH
en DU MORTIER Een Brief alzins leezenswaardig,
om het beschreielyk verval dier Fabriekstad te lee-
ren kennen, en in dit lot deelden alle Fabriekste-
den. *Haarlem* mogt dezelfde jammerklagen, met
reden, aanheffen, *Naarden* en *Utrecht* denzelfden
toon slaan!

„ hadt, om door het in deeze Republiek xcvi.
 „ invoeren hunner Manufactuuren, (en BOEK.
 „ veele derzelven zonder aan eenige in —————
 „ komende Regten onderheevig te zyn,) 1795.
 „ zich, ten nadeele van de goede Inge-
 „ zetenen van dit Gemeenebest, te ver-
 „ ken, niet alleen; maar ook byna ge-
 „ heel meester te maaken, en door hier
 „ in maar even zeer naar wensch te sla-
 „ gen, even daar door de lust en yver
 „ te verdooven van de zodanigen binnen
 „ deeze Republiek, welken voor zich
 „ zelve Fabrieken hadden, of daar in
 „ voor anderen werkten, en alzo het
 „ hunne konden toebrengen, tot het in
 „ stand houden en doen bloeijen van dee-
 „ ze alzins zo voordeelige zaak — en
 „ naardien hier door teffens zeer veele
 „ van hunne behoefte Medeburgers,
 „ buiten staat gesteld werden of bleeven,
 „ om, het zy door het bereiden en spin-
 „ nen van onze eigene inlandsche Wolle,
 „ (waar van eene goede voorraad thans
 „ voorhanden is (*),) het zy door het
 „ bereiden, weeven, of soortgelyke Hand-
 „ werken uit te oefenen, aan eenig be-
 „ staan te geraaken, zo dat zy nu dik-
 „ werf als Lediggangers, moesten komen
 „ tot last van Armenkassen, welke nog
 „ , thans

(*) Zy zouden 'er vry hebben mogen byvoegen,
 veel verbeterd. Men zie in de boven aangehaalde
 Redenvoering van den Eerw. ENGELBERTS en de
 Beschouwing van VAN BEMMELEN, wat 'er tot ver-
 betering der Inlandsche Wolle gedaan is, door het
 invoeren der *Spaansche Rammen*. bl. 57, 87 en 119.

xcv. „ thans zeer fchraal voorzien waren, in
 B O E K. „ evenredigheid van het toeneemend ge-
 ————— „ tal der behoeftigen, dagelyks meer en
 1795. „ meer uitgeput werden; eene voorzie-
 „ ning noodzaaklyk maakten, oordeelden
 „ zy die voorziening niet voordeeliger te
 „ kunnen gefchieden, dan door het aan-
 „ moedigen onder anderen der Fabrieken,
 „ als waar door dan ook tevens, aan on-
 „ zen baatzugtigen Vyand, een zeer ge-
 „ voelige fchade zou kunnen worden toe-
 „ gebragt,” — een Verbod uitvaardig-
 den, tegen den invoer van *Engelfche*,
Schofche en *Ierfche* Kousfen, van welke
 ftoffe ook gemaakt. Een Verbod door de
 zwaarfte Geldboetens, en by mangel van
 Geld, met openbaare Geesfeling bedreigd.
 Als mede tegen het houden in de Win-
 kels en het verkoopen derzelve, gepaard
 met eene opwekking aan 's Lands Ingeze-
 tenen, om zich van Inlandsche Stoffagien,
 zo veel mogelyk, tot hunne Kleeding te
 bedienen; ten einde daar door het vertier
 te vermeerderen, en de *Engelfche* Natie
 de gelegenheid te beneemen, om voortaan
 zich op hun eigen werk en meerdere
 kunde, zo wel als meerder voordeel, ten
 onzen fchade en nadeel, te beroemen.
 Fabriekeurs en Werklieden, worden elk
 in hun kring, aangemaand, het hunne ter
 bevordering van het vervaardigen der In-
 landsche Kleederftoffe aan te wenden. En
 beloofden de Algemeene Staaten, van
 hunnen kant, alles te zullen toebrengen,
 wat in deezen het Vaderlandsch vuur kon
 op-

opwakkeren, en den voorigen bloei der Fabrieken, in dit opzigt, kon doen herleven. Hier toe het Committé van de Administratie der *Fransche* Troepen in deeze Republiek volmagtigende en gelastigende, om, wegens de Inlandsche Fabrieken, voor zo verre die ten behoefte van het Gemeeneland, mogten noodig weezen, met de Fabrikeurs derzelven zodanige gunstige Overeenkomsten te maaken, als dezelven wel ten nutte van het Gemeeneland in 't algemeen; maar egter ook tot aanmoediging van de Fabrikeurs, zouden oordeelen te behooren, en zo door het terstond betalen by de levering, als door het tydig bekend maaken van het geen 'er voor den Lande noodig mogt weezen, den lust en moed om ten algemeenen nutte iets te onderneemen, aan te wakkeren (*).

xcvii.
BOEK.

1795.

Gelderlands Vertegenwoordigers, zich verzekerd houdende, dat hun Gewest, door deszelfs ligging en andere voordeelige omstandigheden, ten hoogsten geschikt was ter uitbreiding niet alleen van den Landbouw; maar ook van de Fabrieken en Trafieken, moedigden eerlang hunne Medeburgers aan, om, niet minder dan de trotsche en afgunstige Inwoonder van *Groot-Brittanje* voor zyn Geboortegrond, van liefde voor het Vaderland te blaaken. De *Brit* toch, merkten zy te regt op, bezeffende dat dit de waare-rykdom van den Staat, waar van ieder Lid is, en dus ook

Wat de
Vertegen-
woordi-
gers van
Gelder-
land in
dit vak
deeden.

(*) *Resol. van hun Hoog Mog. 20 Nov. 1795.*

xcvi. ook de zyne uitmaakt, acht niets te dier-
 BOEK. baar, en heeft alles veil om de Fabrieken
 en Trafieken van zyn Eiland uit te brei-
 1795. den, en in bloei te brengen. Hier in zyn
 't *aldaar* Regenten en Ingezetenen altoos
 eens. Met eene Nationaale veragting wordt
 hy aangezien, die zich kleeden of voor-
 zien mogt met andere Stoffen, dan die be-
 werkt en bereid zyn in zyn Vaderland.
 Het is aan deezen wyzen maatregel, en
 dit, ten minsten hier in navolgenswaardig
 Volks-character, mede te danken, dat hun
 Koophandel in oneindige Takken wordt
 uitgebreid; daar zy met hunne eigene Pro-
 ducten die van andere Landen inruilen,
 en deeze wederom elders te markt bren-
 gen: terwyl zy hier door tot een trap
 van Magt en Rykdom gesteden zyn,
 welke dien van de meeste andere Natien
 verre overtreft.

Naa dit tafereel van *Engeland* te heb-
 ben opgehangen, luidt hunne *Aanmoedi-*
ging, gelyk zy dit stuk met regt benoem-
 den; „Welaan dan Medeburgers! Laaten
 „wy hun niet langer, door onze verlie-
 „zen, ryk maaken; dat zy niet langer
 „op onze puinhoopen hun geluk vesti-
 „gen. Neen: laaten wy liever duizen-
 „den handen en monden, die, in ons
 „eigen Vaderland, om werk en brood
 „roepen, zo veel in ons vermogen is,
 „beide tragten te verschaffen. Laaten
 „wy allen plegtig belooven, en ons ver-
 „binden by de liefde van ons Vaderland,
 „en die belofte onwrikbaar nakomen,
 „om

„ om alle Stoffen, zo tot onze verschil- xcvi.
 „ lende Kleeding, als huislyk Cieraad en BOEK.
 „ Gebruik noodig, voor zo verre die bin- 1795.
 „ nen deeze Republiek kunnen verkree-
 „ gen worden uit Inlandsche Fabrieken,
 „ en uit geene andere, ons aan te schaf-
 „ fen. — De uitoefening van deezen
 „ Pligt moge ons, in den beginne eenige
 „ kleine opofferingen van gemak, cieraad
 „ en gewoonten kosten; zy moge, in 't
 „ eerst, ons eenigzins duurder te staan
 „ komen, veelal zal de deugdzaamheid
 „ dier Artykelen, tegen die meerdere duur-
 „ te opwegen; en van dag tot dag zul-
 „ len onze Vaderlandsche Fabrieken, in
 „ getal toeneemende, door een ryk ver-
 „ tier, ons eenen ruimen voorraad, tot
 „ billyke pryzen, kunnen opleveren.

„ „Geene Positive Wetten,” vervolgen
 zy, „zyn in staat om dat heilzaam oog-
 „ merk volledig te kunnen bereiken; ten
 „ zy elk Vaderlandlievend *Nederlander*
 „ zyne Vertegenwoordigers in deezen te
 „ hulpe kome, en aan winzugtige Koop-
 „ lieden, door eene edele en standvastige
 „ afwyzing van alles wat geen Vader-
 „ landsch maakzel zy, (immers voor zo
 „ verre dit eenigermate in onze Repu-
 „ blik te krygen is,) derzelver hoop op
 „ winst kragtdaadig te leur stelle, en hun
 „ alsoo noodzaake zich op het vertier van
 „ Vaderlandsche Stoffen en Inlandsche
 „ Fabrieken toe te leggen. — Hoe
 „ schoon, hoe voortreffelyk zullen de ge-
 „ volgen deezer waare Patriottische daa-

xcvi. „ den niet alleen voor deeze Provincie
 BOEK. „ zyn, indien ze slegts, cordaat en op den
 1795. „ duur, worden ten uitvoer gebragt; maar
 „ hoe heerlyk ook voor onze geheele
 „ Republiek, wanneer, gelyk men reeds
 „ op verschillende plaatzen begonnen
 „ hadt (*), deeze maatregel algemeen
 „ werd werkftellig gemaakt (†).”

Fries-
lands be-
krompen
gedrag in
deezen.

Zeer ftak by deeze algemeene Vaderlandlievende Aanmoediging der gulle *Gelderschen* af eene Publikatie, ten dien dage, door de Reprezentanten des Volks van *Friesland* uitgegeeven, bepaalende, dat *binnen dit Gewest* geene *buiten die Provincie* gemaakte Wolle Kousfen, Handschoenen, Wanten of Mutzen, zo geweeven als gebreid, noch ook eenige Wolle Gaarens of Sayetten, op zwaare boeten zouden mogen worden ingevoerd: verbiiedende naa het verloop van weinige maanden, in Winkel of Pakhuis te mogen hebben, veel min ten verkoop aan te bieden, de bovengemelde goederen en stoffen (§).

Boogin-
 gen ten

Zints lange hadden de Kleine Steden en aanzienlyke Dorpen in *Holland* den druk der

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 83 en 84.

(†) *Jaarb. der Bat. Republiek* VI. D. bl. 148.

(§) *Jaarb. der Bat. Republiek* VII. D. bl. 72. Men neeme in aanmerking, dat deeze Publikatie den 19 Jan. 1796 gedagtekend is, en vergelyke dat tydperk met de gebeurtenissen in *Friesland* ten dien dage, en wy zullen den sleutel vinden van deeze Gewestlyke handelwyze. Men slaa terugge tot het XXXII. D. onzer *Vaderlandsche Historie* bl. 75, waar van wy vervolgens nog breeder zullen moeten spreken.

der grootere Steden meer of min moeten lyden. Men wilde, in deeze dagen van gelykheid, die ongelykheid weeren. Eene Commissie, aangesteld tot het opneemen der Bezwaaren van de Kleine Steden en het Platteland, deedt, onder andere, het Voorstel betrekkelijk eene Algemeene Vernietiging van alle Octroyen, en om tot het uitoefenen der Handwerken en Fabrieken, aan alle Inwoonderen ten Plattenlande, eene gelyke Vryheid te verleenen, als tot hier toe alleen aan de Inwoonderen der Steden vergund was. Deeze meermaals te vergeefs getokkelde snaar, werd gehoord, en het stuk gesteld in handen der Committés van Algemeen Welzyn, van Financie en van Koophandel en Zeevaard (*).

xcvi.
BOEK.
1795.
Voordeel van de Kleine Steden en het Platteland, wat de Fabryken betreft.

Niet lang, naa het daarstellen der Omwenteling, hadt men buiten 's Lands, in onderscheidene plaatzen, verspreid, hoe in 't algemeen de Kooplieden en Handeldryvenden binnen *Amsterdam*, in hun vermogen zodanig verkort waren, dat aan hun, niet dan met het grootste gevaar, eenig vertrouwen kon gegeven worden, en daar benevens den toestand des Vaderlands in 't algemeen, en van de grootste Koopstad in 't zelve, afgemaald, als zeer gevaarlyk tot het zenden van Schepen en Goederen. Dewyl deeze uitstrooizels zeer ver-

Voorslag der Kooplieden van *Amsterdam*.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
25 Sept. 1795.

xcvi.
BOEK.

1795.

verre bezyden de waarheid waren, namen de handeldryvenden te dier Markt van geheel *Europa* zulks zeer ter harte. Een aantal der voornaamste Kooplieden en Makelaars vervoegden zich by de Vertegenwoordigers des *Hollandfchen* Volks, met ernstig verzoek om te bewerken, dat, ten spoedigsten, by hun Hoog Mogenden zodanig eene voorziening mogt gedaan worden, waar door niet alleen deerlyke kwaade oogmerken, in het verspreiden van flegte en geheel buiten de waarheid loopende gerugten, met grond werden tegengesproken en geheel vernietigd; maar ook dat voor Schepen van alle Volken, met welken wy niet in Oorlog waren, de Havens deezer Landen zouden blyven opengesteld, waar door zy niet alleen konden overtuigd worden van de volftrekte valsheid der uitgestrooide gerugten; maar ook te verzekeren, dat zy niets voor hunne Goederen te vreezen hadden, volkomen meester blyvende over dezelve, en beschikking over hunne eigendommen; en dat alle zodanige Schepen, die, gedurende dit loopende jaar, in eenige Havens deezer Landen mogten binnen vaaren, zonder last te breeken, weder vry zouden mogen vertrekken, zonder onderheevig te zyn aan de betaaling der in- en uitgaande Regten, zo wel voor de Laading als de Schepen, en dat hunne Schippers, met hunne Schepen, in allen gevalle, verder zouden behandeld worden, als de Nationaale Schepen. — Dit stuk werd in han-

handen gesteld van het Committé van **Commercie en Navigatie (*)**. xcvi.
BOEK.

Het was eene lang erkende en onlochenbaare waarheid, dat ons Vaderland, met den bloei of het verval van Fabrieken, van Koophandel en van Zeevaard, staan of vallen moest. Het ging even zeker, dat thans die voorheen vrugtbaare takken van bestaan en welvaard kwynenden, dat veelerlei oorzaaken dezelve meer en meer verminderden, ja met eene geheele vernietiging dreigden. Wy beleefden een tydvak, waar in, naa het stillen der beroeringen in *Europa*, door de veranderde Regeeringsvorm in *Frankryk*, door de verovering van *Brabant* en *Luyk*, door de vernietiging der oude Handilverdragen, en vooral door de Opening van de *Schelde*, en door eene te hoopene vryere Vaard op den *Rhyn* en de *Maaze*, het geheele stelsel des Koophandels eene groote verandering zou ondergaan; eene verandering, die, daar zy oude Kanaalen van Handel verstopte, misfchien nieuwe zou openen.

In zulk een toedragt van zaaken was het pligt, en belang, dat de Bestuurders van een grootendeels door den Koophandel leevend Volk, in tyds, bedagt waren, om alle hunne vermogens aan te wenden, om die middelen, welke kunde, vlytbetoon, en de Voorzienigheid schonk, by

(*) *Decreeten der Provisianeelke Rep. van Holland*
20 Maart 1795.

1795.
Voorstel-
len van
het Com-
mitté van
Handel
en Zee-
vaard.

10 VL.
BOEK.

1795.

by onze ten Koophandel zo gunstige ligging voegende poogingen aan te wenden, om die kwynende welvaard te doen herstellen en den Koophandel uit den diep vervallen staat op te beuren, daar toe geene gepaste middelen onbeproefd te laten.

Het Committé van Koophandel en Zeevaard, getrouw en volyverig in het waarnemen van die hoogstdierbaare Vaderlandsche belangen, oordeelde te regt, tot een voornaam onderwerp van zyne overdenkingen en beraadslaagingen te moeten maken, het uitvinden van middelen, die hetzelfde geschiktst voorkwamen, om, ware het mogelyk, niet alleen het tegenwoordig verval te herstellen; den nayver onzer afgunstige Nabuuren te verydelen; van het Bondgenootschap met *Frankryk*, tot ons en der *Franschen* nut, allen mogelyk voordeel te trekken, en niet alleen de afgeloopene Kanaalen van welvaard weder na onzen Vaderlandschen bodem te geleiden; maar zelfs nieuwe derwaards heen te doen vloeijen.

Ter bereiking van zo loflyke en den Vaderlande heilzaame oogmerken, stelde het Committé in Herfstmaand den Représentanten des *Hollandschen* Volks voor het benoemen eener Commissie, deels bestaande uit Leden dier Vergaderinge, deels uit Ingezeten en van de voornaamste Koopplaatzen, en in den algemeenen Handel meest ervaaren.

Gaarne zag het Committé, met deeze

ge-

gewigtige taak belast, de Leden met eenpaarige stemmen benoemd; althans behoorde 'er geen Lid in gevonden te worden, die niet algemeen voor Vaderlandlievend, belangloos en onpartydig, bekend stondt, en van alle Leden der Vergadering van Representanten daar voor gehouden werd. De verkoozenen behoorden, naar hun inzien, vryheid te hebben omtrent de Plaats hunner Zamenkomst, 't zy in den *Haage*, het zy in eene der Koopsteden van *Holland*, naar hunne keuze.

xcvi.

B O E K.

1795.

Die Commissie zou haare werkzaamheden behooren te beginnen met het verzoek om de bedenkingen en raadgevingen van alle Committés en Collegien van Handel in de Landen des geheelen Bondgenootschaps; en voorts, zo verre het mogelijk was, het licht ontsteeken by alle kundige byzondere Kooplieden, Reeders, Fabrikeurs en Vischers, en waar zy verder meenden noodige of nutte kundschappen te kunnen opdoen.

De Inleveraaren van dit stuk, oordeelden eenige punten te moeten opnoemen, waar op zy inzonderheid de gedagten van deeze Collegien in persoon zouden dienen in te neemen. Zy stipten, ten dien einde eenige der belangryke aan.

Als alle Lasten en Bezwaaren des Handels, onder welk eene benaaming ook voorkomende, zo veel mogelijk te verligten; daar by in 't oog houdende, dat 'sLands Inkomsten, voor als nog geene vermindering konden lyden; maar zelfs

ver-

xcvi. — vermeerderd behoorden te worden. —
BOEK. Dit vak was zeer wyd; doch moest tevens een der gronden opleveren, om ons in staat te stellen tegen onze Nabuuren te markten. Thans, dit leedt geen twyfel, was de Handel zeer bezwaard en onderheevig aan veele voor 's Lands inkomen nuttelooze kosten. — Ten deezen einde diende het aan de te benoemene Commissie geoorloofd te zyn, van eenige jaaren herwaards de opgave te verzoeken van het ten naasten by beloop van alle inkomende en uitgaande Regten, Convoygelden, Licenten, Premien, binnen- en buitenlandsche Pasporten, Tollen, Ceeltjes, en met één woord van alles, dat door 's Lands handeldryvende Inwoonders wordt uitgegeeven. — Op dit punt hadt het te onderzoeken hoe veel van die Gelden in 's Lands kas kwam, en hoe veel aan het groot getal van Beampten, van allerlei benaamingen, hangen bleef; en hoe veel 'er dus zuiver voor den Lande overschoot.

Voorts kwam in aanmerking om den Handel van alle belemmeringen en ophoudingen te bevryden; en, zo veel mogelijk, te ontheffen van de zodanige, die, tot het voorkomen en beletten van bedriegerijen, van weinig of geen nut waren; doch den Koopman dikwyls van onberekenbaar nadeel, door altoos plaatsgrypend tydverlies, en niet zelden het bederf van Koopwaaren.

Veele zaaken, nog onbeslist, dienden on-

onderzocht te worden. Als, of eenige xcvi.
Waaren dus lang voor Contrabande ge- BOEK.
houden, zo moesten blyven, dan wel met ——
zwaardere of min zwaare Regten behoor- 1795.
den belast te worden. — Rype over-
weeging verdienden de aangevoerde bewy-
zen voor en tegen, of het den Lande
nuttig en dus raadzaam zou weezen, in dit
Gemeenebest, één of meer *Porto Francos*
op te richten. — Niet minder het be-
paalen, welke voorregten men aan 's Lands
eigene Scheepsbouw, Scheepvaart en Vis-
scheryen zou kunnen verleenen, zonder
de Verbonden met Vreemde Mogenheden
te kwetzen, dezelve omtrent deezen Lan-
de ongezind te maaken, en langs dien
weg de waare belangen van het Vader-
land te benadeelen. — Desgelyks ver-
diende overwoogen te worden, hoe verre
de Geldligtingen voor vreemde Mogenhe-
den of Volken, in ons Gemeenebest be-
hoorden geoorloofd te zyn, of geheel ver-
boden, of bezwaard zouden kunnen wor-
den. — Men moest de aandagt laten
gaan om te onderzoeken, welke Handel-
verdragen met andere Natien, ten grooten
nutte van den Vaderlande, in dit mis-
schien daar toe gunstig oogenblik, zouden
te maaken weezen.

Ongetwyfeld was het de post van dit
Committé de beste middelen aan de hand
te geeven om onze Fabrieken en Trafie-
ken, op alle mogelyke wyzen, aan te moe-
digen en te herstellen. Naauwkeurig te
onderzoeken, welke Artykelen wy tegen-
woor-

xcvii. woordig reeds maaken konden; waar toe
 BOEK. wy eerlang in staat zouden weezen; en
 — wat wy nog volstrekt uit andere Landen
 1795. moesten trekken. — Wyders wat van
 buitenlandsche Manufactuuren voor onzen
 Transit-handel nuttig was, en in hoe ver-
 re die tak van Handel, zonder onze bin-
 nenlandsche Fabrieken te benadeelen, kon
 toegelaaten en aangemoedigd worden.

De tegenwoordige tydsomstandigheden,
 leeverden een uitsteekend bezwaar op door
 de Opehing der *Schelde*. Ten deezen aan-
 ziene stondt te onderzoeken, hoe men best
 de nadeelen, welke de Opening dier Riviere
 onzen Koophandel dreigde, zou kunnen
 afwenden, en de vrye Vaart op die Rivier
 en de Wateren, daar mede-gemeenschap
 hebbende, ten voordeele van ons en onze
 Bondgenooten ons zou kunnen ten nutte
 maaken; „ Die opening, „ merkten zy op,
 „ moest ons de sterkste prikkel ter aan-
 „ moediging van onzen Koophandel zyn:
 „ want blyven wy die verwaarloozen, zo
 „ zal zo zeker de bloei van *Antwerpen*
 „ op ons verval gevestigd worden, als
 „ weleer onze Koopsteden haaren wel-
 „ vaard aan het verminderen van die der-
 „ zelve Stad te danken hadden.”

De aangepreezene Commissie, ten op-
 zigte van de aangeduide, en daar toe be-
 trekkelyke onderwerpen, de noodige kun-
 digheden opgedaan hebbende, zou, huns
 oordeels, naa rype overweeging der zaa-
 ken, een beredeneerden Raadslag moeten
 uitbrengen, dezelve ter Vergadering der
 Re-

Representanten des *Hollandschen* Volks, of xcvi.
aan de dan, zo te hoopen stondt, werk- BOEK.
zaame Nationaale Conventie indienen, om
daar uit eene keuze te doen, naar hun 1795.
beste inzicht, tot heil van den Lande.

By het indienen van deezen Voorslag wilde het Committé niet onderzoeken of de Perfoonen tot deeze Commissie benoemd, immers voor zo verre zy zich buiten de plaats hunner wooninge zouden moeten ophouden, eenig Daggeld behoorden te trekken; doch het vleide zich, dat 'er kundige Kooplieden zouden te vinden weezen, die gaarne, zonder bezolding, hun tyd aan dit gewigtig onderwerp zouden willen besteeden: terwyl zy, die na eene andere plaats dan die hunner wooninge, uit deezen hoofde, zouden moeten trekken, zich met de wedergave der Reizen Teerkosten, zonder de beooging van eenig voordeel, zouden vergenoegen. — Eén Secretaris en één of twee Bedienden, waren onontbeerelyk, en dienden van 's Lands wegen eene redelyke bezolding te ontvangen. — Nuttig oordeelde het Committé, dat de Leden van deeze Commissie van alle andere Commissien wierden verschoond, aangezien, het werk hun aanbevolen, eenen geruimen tyd, genoegzaame bezigheden zou opleeveren; een arbeid, die alleen de inspanning van alle hunne vermogens zou vorderen en verdienen.

Geen wonder, dat een zo belangryk Besluit
voorstel de gevestigde aandagt der Verga- daar op.
XXXIII. DEEL. I de-

xcvi.
BOEK. deringe trok, geen wonder, dat men het in handen gaf der Committés van Algemeen Welzyn, om daar over, met dat van 1795. Koophandel en Zeevaard, nader te handelen, en de Vergaderinge met daar op gegronnen raad te dienen: terwyl men het Voorstel zelve op 's Lands Drukkerye, ter algemeene verspreiding, liet drukken, en in het Dagblad plaatzen (*).

Bepa-
lingen
wegens
den uit-
voer van
Scheeps-
bouw-
stoffen en
Schepen.

Reeds in Lentemaand hadden de Algemeene Staaten, op raad van het Comité tot de zaaken der Marine, eene Afkondiging uitgevaardigd, by welke den Uitvoer van alles, wat tot aanbouw, herstel en uitrusting van Schepen noodig was, als mede het in vreemde handen overbrengen van volbouwde Schepen, zich ten dien tyde in de Havens deezer Landen bevindende, als ook die 'er vervolgens zouden mogen aangebouwd worden, en daar voorhanden zyn, en aan Inwoonders van den Lande toebehoorden, verboden werd: met uitzondering egter van die byzondere gevallen, waar in zy bepaaldlyk hunne goedkeuring en toestemming zouden mogen geeven. Alles onder bedreiging der straffen by 's Lands Plakaaten, tegen den uitvoer van verbodene Goederen gesteld (†).

Voorstel-
len den
Fran-
schen ge.

Te meermaalen deden de Algemeene Staaten, kort naa de Omwenteling, by de Repräsentanten des *Franschen* Volks, de nadruk-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
17 Sept. 1795.

(†) *Resol. Gen.* 27 Maart 1795.

druklykste voorstellen, omtrent den vryen xcvi.
invoer, en onder behoorelyke voorzorgen B O E K.
van den vryen uitvoer van alle Goederen —
hier te Lande, met uitzondering van die, 1795.
welke uit vyandlyke Havens kwamen, of daan we-
na dezelve bestemd waren. — Te meer- gens den
maalen hadden zy die zelfde Representan- vryen uit-
ten verzogt, dat zy ook van hunnen kant, en invoer.
tot een zo heilzaam oogmerk wilden medewerken, en alle de *Fransche* Burgerlyke en Krygsmagten te gelasten, om den in- en uitvoer van Goederen, geenzins zo als tot dien tyd toe, plaats hadt, te beletten; maar integendeel te bevorderen.

Onder andere wilde *Holland*, dat door *Holland,*
hun Hoog Mogenden, met ronde en manlyke woorden, aan de *Fransche* Represen- sterke
tanten kennis zou worden gegeven, dat, taal in
byaldien zy voortgingen met te beletten, dezen,
dat de *Hollandfche* Schepen, uit 's Lands Havens in Zee staaken, en op die wyze den geheelen Koophandel meer fremden, dan dat wy in de daad eenen Oorlog ter Zee voerden, 'er binnen korten tyd, hief te Lande, een Hongersnood zou moeten ontstaan, en het verder onmogelyk was, aan de gedaane Requisitionen te voldoen: dewyl de meeste Artykelen over Zee uit andere Landen moesten gehaald worden; en dienvolgens aan te dringen, dat onverwyld door de *Fransche* Represen-
tanten, de Scheepvaard ter Zee, onder de noodige voorzieningen, werd opengesteld (*).

Niet

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl. 26 Maart 1795.*

xcvi.
BOEK. Niet zender vrugt waren deeze herhaaf-
de voorstellen, ter wegneeminge van die
in den weg gelegde belemmeringen. Im-
mers gaven de *Fransche* Representanten
1795. ALQUIER en RICHARD, zich te *Amster-*
Bepaa-lingen op *dam* bevindende, eene Bepaaling op dit
stuk, om in 't *Fransch* en *Nederduitsch*
gedrukt en aangeplakt te worden, van
deezee in houd. Dat zy Representanten
des *Franschen* Volks, by het *Leger van 't*
Noorden en in de *Vereenigde Nederlanden*,
in overweeging genomen hebbende, dat
het Committé van Algemeen Welzyn van
de Nationaale Conventie, aan de Oorlog-
schepen en Fregatten van de *Fransche* Re-
publiek de nadruklykste orders hadt ge-
geeven om de *Hollandsche* Koopvaardy-
schepen te beschermen; dat het *Bataaf-*
sche Gouvernement ook maatregels geno-
men hadt om het uitzeilen en inkomen
van de Schepen in de Havens deezer Lan-
den te dekken; en dat de kragt daadige
werking deezer voorzorgen moest strek-
ken ter wegneeming van de voor den
Handel zo rampspoedige stremming en on-
gerustheden, beslooten — Dat de Vaard,
zo binnaen als buiten 's Lands, van alle
Havens, Rivieren en andere Wateren der
Zeven Vereenigde Gewesten, geheel vry
was — Dat alle uitvoer na *Groot-Brittanje*
of eenige Havens, nu, of voortaan, in 't
bezit van dit Ryk zynde, op bedrei-
ging van voorbeeldlyke Sraffe, verboden
werd — Dat de uitvoer van alle Oorlogs
Ammunutie en Scheeps-materiaalen, zo
als

als dezelve, in alle Verdraagen uitvoerig beschreeven worden; na alle Landen, uitgezonderd na *Frankryk*, verboden was. Derwaards zouden dezelve ook niet mogen worden gezonden dan met Borgtocht van de drie dubbele waarde, en voorzien van een *Acquit de Caution*, door den Consul van *Frankryk* af te geeven — Dat alle gemaakte Wapenen, Buskruid en Salpeter, niet dan na *Frankryk*, mogten worden verzonden, en zulks alleen door de Binnenwateren, en voorzien met een dergelyk *Acquit de Caution*. Terwyl zy alle Civile en Militaire Magten, op hunne Verantwoording, gelasten, de hand te houden aan het wel ten uitvoer brengen van dit vastgestelde.

Overeenkomstig hier mede vaardigden hun Hoog Mogenden een Plakaat uit, om in alle opzigten tot het oogmerk eens vryen Handels en Zeevaards mede te werken, zodanig dat aan den gemeenen Vyand geen voordeel en aan de *Fransche* Natie geen nadeel werd toegebracht (*).

Der *Franschen* Zaakbezorger by de Algemeene Staaten, de Burger PINSOT, hadt met de tot die zaak gelastigden uit de Representanten des Volks van *Holland* vastgesteld, dat 'er een minzaam Verdrag zou getroffen worden, betrekkelijk de weder-gave der Schepen en Laadingen toebehorende aan Onderdaanen van Mogenheden met de *Fransche* Natie in Oorlog, en die zich

xcvi.
BOEK.
1795.

Plakaat
van hun
H. Mog.
hier mede
overeen-
komstig.

Onder-
handeling
wegens
de weder-
gave der
Schepen
met de
Fransche
Natie in
Oorlog.

(*) *Resol. Gen.* 17 April 1795.

XCVI zich in *Hollandfche* Havens bevonden, ten
 D O E K. tyde van den intocht des *Franschen* Krygs-
 ————— volks, en welke men reeds hadt aange-
 1795. vangen, in beslag te neemen.

Hoe Onze Gezanten te *Parys* BLAUW en
 BLAUW en MEYER, merkten, ten deezen opzigte by
 MEYER te het *Committé de Salut Publicq* aan, dat men
Parys dit het *Committé de Salut Publicq* aan, dat men
 stuk aan- tot die overeenkomst niet getreden was,
 dringen. dan om het geheel bederf des Koophan-
 dels te voorkomen, en de Ingezetenen der
Vereenigde Nederlanden niet buiten staat te
 stellen om de buitengewoone Belastingen,
 hun afgevorderd, te betaalen. Het was
 handtastlyk, dat de Vyandlyke Mogenhe-
 den niets meer verlangden, dan een der-
 gelyk voorwendzel te hebben, om, op
 hunne beurt, alle de eigendommen van
 byzondere Perfoonen, in deeze Landen,
 welke zich in hunne Havens bevonden,
 in beslag te neemen. Het verlies 't welk
 de Onderdaanen deezer Mogenheden, in
 dat geval, zouden lyden, evenaarde op
 verre na de verliezen niet, welke de In-
 gezetenen van deeze Landen, zouden on-
 dergaan. Zy verlangden overzulks, dat
 de overeenkomst met den Burger *PINSOT*
 aangegaan, zo ras mogelyk, bekrachtigd
 en overeenkomstig daar mede alle inbeslag-
 neeming opgeheeven, en die Schepen, met
 derzelve Laadingen, ter beschikking der
 Eigenaaren gelaten werden.

Het leedt slegts weinige dagen, of zy
 ontvingen ten antwoord, dat de Leden
 van dit *Committé* zich terstond met die
 zaak zouden bezig houden, welke hun
 toe-

toescheen van het uiterste aanbelang te weezen voor den Koophandel deezer Landen, en uit dien hoofde alleen al hunne aandacht verdiende: want niets 't geen den voorspoed van de *Bataafsche* Republiek kon bevorderen, was hun onverschillig (*).

Die zelfde Gezanten betoonden zich voor het handeldryvend Volk, welks belangen zy in *Parys* waarnamen, altoos volyverig. De *Hollandsche* Handelaars op *Keulen* genooten hun voorspraak wegens de Goederen, welke zy derwaards gezonden, en, strydig met het regt des Oorlogs, in Requisitie gesteld waren (†).

Zeer kort naa der *Franschen* intocht hier te Lande, bleek, hoe zeer de gemeenschap met *Engeland* aan den gang bleef door middel der Visschuiten van verscheide Zeedorpen op de Kust, 't welk aanleiding gaf om derzelver uitvaaren ter Vischvangst, op aandrang der *Franschen*, volstrekt te verbieden. Dit hadt een volstreckte stilstand der Visscheryen onzer Strandbewoonderen ten gevolge. Hier door vondt dat gedeelte der Ingezetenen, 't welk in die Vischvangst alleen bestaan en kostwinning vondt, zich daar van ontzet; zonder spoedige voorziening stonden die Zeedorpen geheel in de diepste armoede.

(*) *Brief van BLAUW en MEYER aan het Comité de Salut Publicq* 18 July 1795. Met het Antwoord. MSS.

(†) *Brief van BLAUW en MEYER aan hetzelfde Comité* 37 July 1795. MSS.

xcvi. moede te storten; terwijl de Ingezetenen:
 BOEK. de gewoone vervulling van die smaakly-
 — ke tafelgerechten moesten misfen, en de
 1795. *Roomschgezinden* het bezwaarlyk vonden,
 by dit Vischgebrek, de instellingen van
 hunne Godsdienstbelydenisse te beleeven.

Onder
 zekere
 bepaalin-
 gen vry-
 gesteld.

Ter afweeringe van dit onheil dier Zee-
 dorpen, en ter gemoetkoming aan die min
 en meer noodzaaklyke behoefte, traden de
 Vertegenwoordigers des *Hollandschen* Volks
 met de zich hier bevindende Representan-
 ten des *Franfchen* Volks en den Generaal
 PICHEGRU in overleg. Zulks haarde eene
 veroorlooving ter Vischvangst in de *Noord-*
zee; doch onder veele bepalingen, die de
 tydsomstandigheden, en het gehouden ge-
 drag dier Dorpelingen, veelal het Huis
 van *Oranje* geneegen, niet alleen geraa-
 den, maar noodzaaklyk maakten. Dan,
 hoe veel belemmerends hier uit ontstondt,
 men was blyde, niet geheel verstooken te
 zyn van het eenig middel des bestaans.
 Zeer strikt waren die bepalingen; hoofd-
 zaaklyk hier in bestaande, dat alle Vis-
 schers telken reize, als zy ter Vischvangst
 zouden in Zee loopen, zich te vervoe-
 gen hadden by den bevelvoerenden Offi-
 cier, of op plaatzen waar geen Krygsvolk
 lag, by de Municipaliteit, om Pasporten
 te verzoeken; en dat zy die verkreegen
 hebbende, het onderzoek der Perfoonen
 en Schuiten, voor dat zy in Zee staaken,
 gewillig moesten toestaan. — Wanneer,
 naa zulk een onderzoek, geene Brieven,
 Papieren, Koopmanschappen of Goederen,
 dan

dan de noodige tot de reis, en geene Per-
foonen, buiten de ten Vischvangst geschik-
te, aan boord gevonden werden, zou men
de verzogte Pasporten afgeeven, waar op
de dus onderzogte Visfchersvaartuigen, zo
spoedig mogelyk Zee moesten kiezen. —
By de wederkomst moest 'er onderzoek
van gelyken aart geschieden, en weder uit-
vaarende, het Pasport vernieuwd of schrift-
lyk verlof gegeeven worden, om ander-
maal op hetzelfde te mogen uitvaaren. —
Volfrekt was het den ter Vischvangst
gaande verboden, Brieven, Papieren, veel
min eenige Perfoonen, aan boord te mogen
neemen, om dezelve aan eenig Schip of
Vaartuig af- of over te geeven, of op
deze of geene plaats aan den wal te bren-
gen, zonder van wegen de Representan-
ten daar toe uitdruklyk en schriftlyk ge-
last te zyn, en daar toe de vereischte
Pasporten verkreegen te hebben. Perfoo-
nen, die hun tot het tegendeel mogten
tragten te verleiden, hadden zy, op hun-
ne verantwoordelykheid, terstond aan den
Krygsbevelhebber, of Municipaliteit, aan
te geeven en bekend te maaken, ten einde
de zodanige in verzekerde bewaaring mog-
ten genomen worden.

Alle Schippers en Bootsgezellen, onder
die bepalingen uitgevaaren, en niet bin-
nen den behoorelyken tyd, terug geko-
men, zonder eene voldoende verontschul-
diging, wegens hun agterblyven, te kun-
nen bybrengen — als mede, die aan de
voorgestelde bepalingen niet stiptlyk vol-

3072. deden, of zich, op eenigerlei wyze, tegen
 BOEK. het bevolen onderzoek mogten verzetten,
 — of de Verzoekers tot het medeneemen van
 1795. Papieren of Perfoonen niet aanhaalden, of
 op de gevorderde wyze bekend maakten,
 zouden niet alleen als Overtreeders en
 Wederstrevers van de heilzaame bevelen
 en oogmerken der Representanten; maar
 als Verraders van het Vaderland, aange-
 merkt en gehouden, en zo wel als zulke
 Vaderlanders zelve, zonder oogluiking of
 aanzien van Perfoonen, naar bevind van
 zaaken, aan den Lyve, en zelfs, naar maa-
 te van de verzwaarende omstandigheden,
 met den dood gestraft worden (*).

Wat 'er De Groote of Haringvischery hadt van
 wegens de Groote Vis- geleden. Groot was de schade aan de *Franschen*, in den voorgaanden Jaare veel
 schery te *landsvaarders*, door deezen, toegebracht (†).
 doen Met vernieuwden moed en yver wilde
 viel. men de Haringvischery voortzetten. Het
 Collegie daar van was, by de Omwentel-
 ling vernietigd, en stondt vervangen te
 worden, door een *Comité tot de zaaken*
der Groote Vischery. Op een Adres der
 gezamenlyke Deelhebberen, was den twaalf-
 den van Bloemaand, beslooten, dat zy
 toegang tot, en inzien zouden hebben van
 alle Boeken en Papieren daar toe behoo-
 rende. De Secretaris VAN HEEMSKERK
 was overleden, de Klerk VAN DER MAN-
 DE-

(*) *Decreeten der Provisionele Rep. van Holland*
 20 Feb. 1795.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 152.

DELE weigerde hun den toegang niet; doch zy bevonden dien omflag van Boeken en Papieren te groot, om alles, naar eisch, na te gaan, en de tyd vóór het uitloopen der Haringbuizen zo kort aanstaande, dat zy bezwaarlyk de noodige Plakaaten, Waarschuwingen en Ordonnantien voor dezelve in gereedheid konden brengen.

1795.

In eene nadere vervoeging by de Representanten des Volks van *Holland* hadden de Deelhebbers verzocht, onder den tytel van *Committé der Directie tot de zaken van de Grootte Vischery*, de werkzaamheden van het vorig Collegie te mogen uitoefenen, de Stuurlieden en het Scheepsvolk beëedigen, de Plakaaten en Orders op het stuk van de Haaringvaart, volgens oud gebruik, aan boord medegeeven. Zy hadden, onder goedkeuring der Vergadering, een *Committé* van tien Perfoonen benoemd, om in 's *Gravenhaage*, op de minst kostbaare wyze, by een te komen; reis- en teerkosten vergoed te krygen, was hun dit jaar genoeg. Zy wilden, zonder eenige belooning, hun arbeid, ten nutte der groote Vischery, besteeden. De Mannen, — die zo Vaderlandlievend dagten en hunnen dienst aanboden, waren, wegens *Vlaardingen*: TEUNIS BROBBEL, PAULUS DROSSAART, JOANNES VAN DER KEMP en PIETER WYNA — wegens *Maasfluis* GOVERT DE HOEST, LAMBREGT SCHELVISCHVANGER en HENDRIK VAN DER END — wegens *Enkhuizen* THADE PAN en ANDRIES KLUPPEL — wegens de

Bezorging der uitvaart ten deezzenjaare.

Ryp

xcvi. *Ryp* WILLEM BEK. Gunstig werd dit
 BOEK. aangenomen, en zy stelden, uit kragte van
 — de volmagt hun verleend, tot Secretaris
 1795. aan, den door veele jaaren in dit vak
 kundigen Burger PHILIPPUS BOUWMEES-
 TER. Alles werd met dien spoed verrigt,
 dat de Haringfchepen, ten bekwaamen
 tyde, en met noodige voorzieningen, in
 Zee liepen.

Nadere
 voorzor-
 gen.

Naa het verslag van deeze verrigtingen
 was 'er nog overig een Plan of Regle-
 ment, waar op een nieuw Committé van
 Directie tot de zaaken van de Grootte
 Visfchery zou worden aangesteld, om de
 noodige voorzieninge te doen, op dat geen
 kwalykgezinden, zorgelooze of eigenbaat-
 zoekende Stuurlieden, Bootsvolk, Keur-
 meesters en Pakkers, en andere met het
 Haringwerk zich geneerende Perfoonen,
 door misbruik of verzuim, den roem der
Hollandfche Haring zouden verminderen,
 en om alles aan te wenden om die Vis-
 fchery in stand te houden.

Hier over gaven zy hunne gevoelens
 op, wegens de Voorjaars Vergaderingen,
 ter richtige bezorginge van alles wat tot
 de Visfchery behoort. — Zy spraaken
 van de noodzaaklykheid der twee zoge-
 naamde Buis-convooyers, of liever Hospi-
 taal-fchepen; het gemis daar van was dee-
 zen Zomer eenigen op groot verlies te
 staan gekomen. — Ook behoorde tot de
 werkzaamheden van dat Committé het vast-
 stellen, veranderen, vernieuwen. of doen
 drukken en nitgeeven der Plakaaten, Or-
 don-

donnantien op de Haringvaart, het beëdigigen der Stuurlieden en Matroozen, en wat verder aan den verkoop der Haring vast was.

xcvi.

BOEK.

1795.

Kosten vorderde een zodanig Committé. Zo in het Zuider als in het Noorder Kwartier toonden zy dat het aan toereikende Penningen ontbrak. Wegens het Noorder Kwartier bragten zy de bewysstukken te berde. Ten aanzien van het Zuider Kwartier ontbraken die door de weigering der overgaave van veele Papieren, door den gewezen Klerk VAN DER MANDELE; doch gingen de uitgaven, in de laatste tien jaaren, door dit Kwartier, die van het Noorder zeer verre te boven.

Gesteldheid van die Collegien in het Zuider en Noorder Kwartier;

Men kon veele uitgaven vernietigen, en afschaffen, voornaamlyk in het Zuider Kwartier, blykens de kostbaare Maaltyden op de jaarlyksche Rekeningen gevonden, groove Geldspillingen aan zogenaamde Present-haaring, tot de duurste pryzen ingekogt, 't geen jaarlyks verbaazende sommen beliep. Op de rekeningen van het Noorder Kwartier vindt men geene zulke verspillende kosten, alles was daar uitgegeeven tot noodwendig onderhoud: weinige en bykans niet noemenswaardige bezuinigingen kon daar plaats grypen.

Die van het Noorder Kwartier hadden, ten opzigte van de Hospitaal-schepen, veel vooruit by die van het Zuider Kwartier. By het eerstgemelde was nog voorhanden een Buisconvoier, geheel toegerust, een Magazyn en Comptoir, alle eingen-

xcvi. gendommen der Groote Vischerye: by
BOEK. het eerstgenoemde vondt men geene Ma-
gazyne, twee jaaren geleeden was de
1795. Buisconvooyer, met alle toebehooren,
door een *Franschen* Kaaper weggenomen.

Benoo-
dighe-
den tot
die Vis-
schery
van
's Lands
wege.

Het bedoelde Committé tot bestuur der
zaaken van de Groote Vischery kon, be-
toogden zy, noch bestaan, noch in werk-
zaamheid blyven, indien het der Repre-
sentanten des Volks van *Holland* niet be-
haagde de gewoone en buitengewoone On-
derstanden te verleenen; als den gewoo-
nen van 6000 Guldens, ingevolge des Be-
sluits van Lentemaand des Jaars MDCLXXX
en van 400 tot wedergave van 's Lands
Impositie voor de Hospitaal-schepen, en
dat het dan nog te kort komende, als een
buitengewoone tehulpkoming, 'sjaarlyks
uit 's Lands Kas zou worden voldaan.

Verzoek
daar toe
betrek-
kelyk.

De Inleeveraars van dit Vertoog, waar
op wy wat breeder stilgestaan hebben, als
schetzende de daadlyke gesteldheid van
dit den Lande zo belangryk, en in eenige
opzigten, veel verwaarloosd stuk, „ ge-
„ voelden,” om hier hunne eigene woor-
den te bezigen, „ zeer wel, hoe bezwa-
„ rend een Pecunieel verzoek voor 's Lands
„ Kas in deeze tydsomstandigheden en uit-
„ geputten staat van dezelve, zyn moest;
„ doch zy verzogten *deezem Jaare*, geene
„ daadlyke voorziening in die Subsidien;
„ dan alleen de wedergave van de noo-
„ dige gemaakte kosten; maar alles voor
„ volgende tyden, uit overtuiging van de
„ belangrykheid der Haringvischerye dee-
„ zer

„ zer Landen, byzonder voor deeze Pro- xcv.
 „ vincie, daar duizenden van Ingezetenen BOEK.
 „ in tyden van Vrede, een eerlyk bestaan —————
 „ by vonden, de Armenkassen merkelyk 1795.
 „ verligting, en Kinderen reeds aan brood
 „ hielpen tot styving van der Ouderen
 „ Huisgezinnen; een tak, die een onge-
 „ looflyken invloed hadt op het algeme-
 „ ne welzyn, en waar van de waardy
 „ nimmer zou gekend worden, dan by
 „ deszelfs verval, en daarom van ouds,
 „ en nog heden ten dage de GROOTE
 „ VISSCHERY genaamd, en aldus by on-
 „ ze Voorvaderen en ook by het vorig
 „ Bestuur als zodanig aangemerkt.” —
 Hier opgehaald hebbende de uitgeloofde
 en betaalde Premien voor elk Haringschip,
 't welk na Zee ging, zo ter aanmoedi-
 ging als ter gemoetkoming van de steeds
 klimmende kosten ter uitrusting om daar
 door de Belanghebbenden in staat te stel-
 len om tegen Vreemden met de Haring
 te kunnen markten, en daar door teffens
 de Visfchery te bewaaren; vervolgen zy —
 „ Ja, Burgers Representanten! wy moe-
 „ ten het herhaalen, de Geintresseerden
 „ zyn het alleen niet, die hunne voor-
 „ deelen uit deeze Visfcherye tragten te
 „ trekken, want de ondervinding heeft
 „ hun geleerd, hoe veel fataale en onge-
 „ lukkige Jaaren, hun tot eene groote
 „ schade hebben getroffen; maar de ny-
 „ vere Arbeidsman, Zeevaard en wat 'er
 „ meer betrekking op heeft, hebben al-
 „ toos, zonder in de verliezen te deelen,
 „ „ een

xcvi. „ een eerlyk bestaan en voordeel daar in
BOEK. „ gevonden.”

1795. Voorts toonden zy de noodzaaklykheid ,
dat, daar de Leden van het vernietigde
Collegie in het Noorder Kwartier, tot den
Jaare mccccxciv, behoorelyke Rekening en
Verantwoording van Ontvang en Uitgave
hadden gedaan; zulks mede van Penning-
meesteren des Zuider Kwartiers werd af-
gevorderd, met overgave van alle de Pa-
pieren tot het Secretariaat van de Groote
Visfchery behoorende. Ondanks de zwa-
righeid, welke zich aldaar opdeedt, door
de Ineenfmelting der twee Collegien van
de Groote Visfchery en dat der Pilota-
gie, behoorde hier in voorzien, en de
noodige fchikking tot het bekomen der
Papieren tot de Haaringvangst betrekke-
lyk, gemaakt te worden.

Voorftel Naa dit voorgedraagen te hebben, gaven
tot een zy een Plan op van een Reglement, waar
Decreet volgens voortaan, huns oordeels, een
deeze Committé tot de zaaken van de Groote
Visfche- Visfchery zou moeten worden ingerigt.
ry betref- De Burgers P. GEVERS, VAN ZONSBEEK,
fende. DE KRUYFF en VAN DE VELDE, kree-
gen volmagt, om nevens het Provisioneele
Committé van de Groote Visfchery, dit
Verflag te bekorten, des een Voordragt ter
Vergaderinge te doen, en een Concept-
Decreet voor te draagen, over den voet en
wyze waar op een standhoudend Collegie
van de Groote Visfchery zou kunnen daar-
gesteld worden, met bepaaling van deszelfs
werkzaamheden, 't welk in Slachtmaand tot
stand kwam. Het

Het voorgedraagene betreffende de Papieren van het Collegie in het Zuider Kwartier, vondt zo veel ingangs, dat men onverwyld besloot, de Burgers BUYSKENS van wegen het Algemeen Welzyn, VAN LIENDER van wegens de Finantie, en CRENA van wegen het Committé van Zeevaard, te volmagtigen, om zich by het Committé de Marine te vervoegen, en hetzelve te verzoeken zommige Leden te willen gelasten, om zich, nevens eenige Gecommitteerden van het Provisioneel Committé tot de zaaken van de Groote Visfchery, na *Delft* te begeeven, en van den Klerk VAN DER MANDELE over te neemen alle zodanige Papieren, Charters, Boeken en Gelden; als tot het voormaalg Collegie van de Groote Visfchery en de Pilotagie behoord hadden, of daar toe eenigzins betrekkelyk konden geoordeeld worden; voorts van hem af te vorderen behoorelyke rekening en verantwoording, met uitdruklyken last, dat hy daar aan, zonder eenig uitstel, zou voldoen, en zelfs om, des noods, indien zulks door de Commisfariſen mogt worden begeerd, of noodig geoordeeld, zich met Eede te zuiveren van niets hoe genaamd onder zich te houden (*).

De na *Delft* afgevaardigden volvoerden hun last, met het gevolg, dat op het verflag hanner verrigtingen, de Uitvoerders van

xcvi.

BOEK.

1795.

Besluit omtrent de Papieren van het Zuiderkwartier die Visfchery raakende.

Uitſlag hier van.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
26 Aug. en 11 Nov. 1795.

XXXIII. DEEL. K

xcvi. van den Laatste Wil van wylen den Secretaris HEEMSKERK by aanschryving gelast werden om de Boeken en Papieren, wegens de Groote Vischery en Pilotagie, onder hun berustende, binnen den tyd van veertien dagen, aan het Committé van Algemeen Welzyn over te geeven, en de Penningmeesters van de Groote Vischery en Pilotagie aan te schryven, om, op den vyftienden van Wynmaand, in 's *Haage* zich te vervoegen, ten einde, by de overgifte der Papieren en Gelden, rekening en verantwoording te doen (*).

Beklaag-
lyk Ver-
toog we-
gens de
O. I.
Comp. Het behouden binnenkomen der *Oost-Indische* Vloote, in den Jaare MDCCXCIV, hadt wel eenige ruimte; doch geene redding, aan de *Oost-Indische Maatschappij* toegebracht. Dezelve bevondt zich in een staat, zo reddeloos als immer, blykens een Klaagbrief van de Heeren J. H. SCHORER en J. VAN DEN HOUTE, wegens *Zeeland* tot de zaaken dier Maatschappye afgevaardigd, en den zesden van Lentemaand des Jaars MDCCXCIV geschreeven, waar in zy den hoogstzorglyken toestand der Maatschappye blootlagen, veroorzaakt zo door het agterblyven der herwaards bestemde Schepen, het aanwasfen der Schulden en Renten, als het aanhoudend gebrek van Zeevaarenden, zo wel hier te Lande als in de *Oost-Indien*. Een ingekomen stuk hun door Gecommitteerde beëdigde Hoofd-
deel-

⊙ *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
9 Sept. 1795.

deelhebbers uit de Kamers *Amsterdam* en *Zeeland*, ter hand gesteld, wees uit, dat de Compagnie het, des noods, tot het uiteinde van Hooimaand des gemelden Jaars zou kunnen gaande houden, indien eenige Posten van Uitgaaf werden afgetrokken, en de betaaling daar van, voor eenigen tyd, uitgesteld. Doch dan zouden twee punten van meer belangs, als onvermydelyke voorwaarden, moeten vaststaan, terwyl zonder die, de Maatschappy eerlang, en binnen zeer korten tyd, het zou moeten opgeeven; en niet alleen verplicht zyn met de dagelyksche Betaaling op te houden; maar ook genoodzaakt haare Werven te sluiten, en de gewoone Arbeidslieden af te danken.

xcvi.
BOEK.
1795.

Deeze twee punten waren, voor eerst, dat, gedurende dit Tydvak, geene Geldspecien, op welker verzending de Compagnie, van het voorgaande Jaar nog twee Millioenen Guldens ten agteren was, met de uitgaande Schepen, na *Indien* zouden worden gezonden. — Ten anderen, dat de betaaling van de verscheenen, en nog tot in de maand July te verschynen Intressen, welke de Maatschappy aan de Staaten van *Holland*, en aan die van *Zeeland* verschuldigd was, mitsgaders van het beloop der honderdste en tweehonderdste Penning op de Actien, bedraagende tusschen de vyftien en zestien Tonnen Gouds, voor eerst zouden moeten worden uitgesteld, en tot een bekwaame gelegenheid opgeschort.

xcvi.
BOEK.

1795.

Naa aangemerkt te hebben, dat het niet zenden van Geld na *Indien* in de daad hetzelfde was, als, van nu af aan, aanstalte maaken tot Ontbinding der Maatschappy: terwyl het toestaan van het Tweede Punt van de tegenwoordige omstandigheden en de gesteldheid der Gewestlyke Financien zou afhangen, besluiten de Schryvers van deezen Brieve, dat, met al dien onderstand voor het tegenwoordige, de zaaken van de Maatschappy, naa het einde van July, dan evenwel niet gered waren: naardemaal het ten eenemaal onzeker bleef, of de verwacht wordende Goederen, zo dezelve al behouden mogten binnen komen, toereikend zouden weezen, om uit de opbrengst van dezelve de verdere noodige onkosten voor de Maatschappy te kunnen vinden, welke tot de Voorjaars Verkoopning van MDCCXCV betaald moesten worden; en waar voor zy, zo uit hoofde van de voortduurende Sterfte in de *Indien*, en het daar door veroorzaakt gebrek aan Zeevaardenden, als om dat de Hooge Regeering mischlen zwaarigheid zou maaken, de belaadene Schepen, by gebrek aan Convoyen, herwaards te zenden, ten uitersten beducht waren (*).

Behoeftige toestand.

Ondanks dit alles, ondanks het opbrengen van zes rykgelaadene t'huyskomende Oost-

(*) *Misfioe van de H. H. Gecommitteerden wegens Zeeland tot de zaaken van de O. I. Comp. van den 6 Maart 1795.*

Oost-Indische Schepen in *Engeland*, ten dage der Omwenteling (*), was de *Oost-Indische* Maatschappij nog in stand; doch in dien wankelenden, waar in dezelve zints jaaren, verkeerde, daar de opgehoopte schuld, de uitzigten steeds meer en meer verdonkerde (†).

Onmiddelyk naa de Omwenteling was de Perfooneele Commissie, in den Jaare MDCCXC, tot de zaaken der *Oost-Indische Compagnie* benoemd, ingetrokken, en tot het opzigt daar over waren door de Provisioneele Representanten des Volks

xcvi.
BOEK.
1795.
Perfoonen van wegen *Holland* aange- steld tot opzigt van de *Hol.*

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 125 enz.

(†) Men slaa het oog op deeze ontzettende Lyst van de agteruitvaard, zo als wy die vinden in het Rapport van 15 Juny 1795.

In 1782 kwam de Staat der Comp. ten agteren	20 Mill.
— 1783	26 —
— 1784	37 —
— 1785	40 —
— 1786	49 —
— 1787	59 —
— 1788	64 —
— 1789	74 —
— 1790	80 —
— 1791	92 —
— 1792	100 —
— 1793	107 —
— 1794	112 —

In ieder Kamer was het te kort komen den laaste van Juny deezes Jaars;

<i>Amsterdam</i>	f 57983000
<i>Zeeland</i>	f 28163000
<i>Delft</i>	f 6676000
<i>Rotterdam</i>	f 7125000
<i>Hoorn</i>	f 6140000
<i>Enkhuizen</i>	f 6176000

xcvi. *Holland* aangesteld, de Burgers BROU-
 BOEK. RIUS VAN DER VELDE, JOAN DU TOUR,
 ——— GUILLAUME TITSINGH en CHRISTIAAN
 1795. BEERESTEYN (*). Het leedt niet lang of
 zaaken der O. I. Maatschappij, om volmagt van hunne Aanstellers, dat
 Verzoek. zy, in zaaken van gewigt, en die geen
 uitsfel konden lyden, zodanig mogten han-
 delen, als zy in gemoede, tot het berei-
 ken der heilzaame bedoelingen der Verga-
 dering van *Holland*, dienstig zouden oor-
 deelen.

't Zelve Hier op viel het gunstig besluit, om dit
 wordt Committé te volmagtigen, dat het, in zaa-
 toege- ken die om spoed riepen, en waar in alle
 staan. verdraaging gevaarlyk, of schadelyk, zou
 kunnen weezen, zodanig zou mogen
 handelen, en zulke maatregels neemen,
 als hetzelve, tot redding van de Compag-
 nie, uit haare tegenwoordige ongelegen-
 heden, door het aanwenden van de ge-
 reedste middelen, in den boezem der Com-
 pagnie zelve gevonden wordende, zouden
 oordeelen te behooren: zonder egter daar
 door hetzelve volmagt te geeven tot eeni-
 ge beschikking over 'sLands penningen,
 dan naa vóór af daar toe gevraagd en be-
 komen verlof (†).

Voorstel Weinig oogenblikken naa het ontvangen
 om de deezes blyks van vertrouwen, waar mede
 zy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 202.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 16 Feb. 1795.

zy zich hoogst vereerd vonden, verscheen eene Bezending van het Bewind der Maatschappye by de Burgers, bekleed met die wydstrekkende magt. Deeze ving het onderhoud aan met een zeer sterk Ver-
toog des zo laag vervallen staats der Geldmiddelen, dat men volstrekt het Ambagts-
volk, waar van men de werkdagen, zedert langen tyd, merkelyk verminderd hadt, nu zelfs op dien voet niet aan 't werk kon houden, en betaalen; dat men daarom bedagt was geworden, den werktyd op de helft te verminderen, en 't zelve voorts te laten leedig loopen. Een stap welken men niet hadt willen doen, zonder alvorens daar over met de Persooneele Commissie gesproken, en dier gevoelen vernomen te hebben.

xcvi.
BOEK.
1795.
Werklieden ge-
daan te
geeven.

Geenen ingang vindt dit voorstel. Hoe noodzaaklyk ook de hervormingen en verbeteringen in het Lichaam der Maatschappye waren, kwam het de geraadpleegde Burgers zeer hard voor dezelve te beginnen van de Werklieden. Allerdrukkendst voor die Menschen was zodanig eene be-
snoeiing, en kon ter redding van de Maatschappye geene noemenswaardige baate bybrengen. Zy hielden het voor eene wreedheid, in het tegenwoordig knellend jaargetyde, en by de duurte der eerste levensbehoefstens. Zy hoopten het Bewind te zullen zien slaagen in de herstelling der Maatschappye, en wilden daar toe, van hunnen kant, alles aanwenden, hoe zeer zy ook ontmoedigd waren, door der-
K 4 zel-

Hetzelve
verworpen.

xcvi
BOEK. zelfver allerdiepst verval; maar zouden
1795. nooit de hand leenen om dit te doen
ten koste van honderden Huisgezinnen!
Dat de Maatschappy het algemeene nut
behoorde uit te breiden.

Vooraf verwittigd wegens het onder-
werp deezes verzogten gespreks, had-
den zy niet alleen daar over ryplyk kun-
nen nadenken; maar zich ook voor-
zien van het goeddunken hunner Princi-
paalen ten deezzen opzigte; en moesten
diensvolgens betuigen, dat dezelve wel
verre waren van te willen, dat het Werk-
volk nog meerder in de Werkloonen werd
gedrukt, het integendeel ten hoogsten
billyk en menschlyk keurden, dat deeze
ongelukkigen, wegens het reeds geledene,
wierden te gemoet gekomen, ten minsten
dat het niet langer op dien voet voort-
ging, en dat derhalven het Werkvolk, naa
den eersten Gelddag, weder tot het volle
werk zou worden toegelaaten.

Een an-
der red-
middel
voorge-
haagen.

Fondsen waren hier toe noodig, dan zy
vermoeden, dat 'er mischien by de Com-
pagnie, even als by andere Corporatien,
eenige voorhanden zouden weezen, welke
anders tot byzondere gunstbetooningen
van Dienaaren geschikt, naar hun inzien,
niet beter konden besteed worden dan aan
deeze Mededienaaren van de Compagnie;
als dan zou zulks kunnen geschieden bui-
ten bezwaar der Kasse zelve.

Ten deezzen aanziene verzogten zy ope-
ning van zaaken. En, byaldien het mogt
blyken, dat die aangeduide Fondsen, tot
dat

dat einde, niet lang zouden kunnen strekken, dan zou de Maatschappy, huns bedunkens, zich kunnen redden, op dezelfde wyze als elk byzonder Koopman, die wel Goederen, maar geen gereed Geld hebbende, zyne Goederen daar toe besteedde, en of ten Gelde maakte, of beleende. Hadt de reeds op handen zynde Verkoop-^{xcvi.}ing kunnen gehouden worden, dan zeker zouden 'er penningen weezen om in de tegenwoordige behoeften te voorzien: het zou daarom, by ontstentenis van Geld, beter zyn, eenige van de eerstdaags te verkoopene goederen te beleenen, en van de Gelden dat gebruik te maaken, 't geen 'er van gemaakt zou geweest hebben, hadt men die Goederen reeds geleeverd. ^{BOEK.} 1795.

De Afgevaardigden des Bewinds namen het op zich om het noodig onderzoek te doen, daar van opening te geeven, en op de voorziening tot deeze uitgaven bedagt te zyn, en het Werkvolk, naa den eersten gelddag, weder aan het volle werk te stellen.

De verandering door deeze schikking, ten opzichte van de Arbeidslieden, bekend geworden zynde, veranderden de treurige in blyde vooruitzigten, waar van zy de gevoeligste blyken gaven, ten streelenden genoegen van de bewerkers des geluks van dit nuttig en onontbeerlyk deel der zamenlevinge; zo dikwyls de eerste slachtoffers van de ongelegenheden, die aanzienlyker en vermogender lieden treffen (*).

Aan-

(*) *Descr. der Prov. Rep. van Holl.* 23 Feb. 1795.

„ daar voor eenigen Intrest of Pand te xcvi.
 „ vorderen, aan de Compagnie heeft op- BOEK.
 „ geschooten eene aanmerkelyke somme 1795.
 „ Gelds, zo, om in den guuren Winter
 „ het arme Arbeidsvolk, zo lang doen-
 „ lyk, in het werk te houden, als ter
 „ betaalinge van eenige behoeftige Credi-
 „ teuren, en zulks voor zo lange als hy
 „ die Penningen eenigzins zou kunnen
 „ missen, of dat dezelve hem, uit de in-
 „ komende Penningen, door de Com-
 „ pagnie zouden kunnen worden te rug
 „ gegeeven (*).”

Aanhoudend en dringend was en bleef de Geldbehoefte by de *Oost-Indsche* Maatschappye, en het Committé tot de zaaken van 't zelve aangesteld, vondt welhaast zich in de noodzaaklykheid, om met het Committé van Financie in onderhandeling te treden, over een gedaan voorstel, tot eene Geldopneeming in den thans alledringendsten nood. 't Zelve was van oordeel, dat men dit verzoek zou kunnen inwilligen, mits dezelve, de som van 120,000 Guldens niet te boven ging, en de daar by voorgestelde vrydom van Collateraal, zich niet langer uitstreckte dan tot den eersten van Oogstmaand des Jaars MDCCXCVII. De Vergadering van *Holland* droeg hier in toestemming (†).

Ons

(*) *Rapport van de Gecommitteerden tot de zaaken van de Oost-Indsche Compagnie, aan de Provisioneele Representanten van Holland 15 Juny 1795.*

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland 15 April 1795.*

xcvi. Ons Geschiedblad, van de hoogstbelang-
 BOEK. ryke *Oost-Indische* Maatschappyy gewaagen-
 ——— de, heeft van tyd tot tyd, aangewezen,
 1795. hoe het, jaaren lang, niet ontbrooken
 hadt aan voorgeslaagene en deels aange-
 wende redmiddelen, die geen baat aange-
 bragt; doch, onder welker aanwending,
 de agteruitvaard toegenomen was (*).

Verflag Het naa de Omwenteling aangestelde
 wegens Comité, waar van wy gewaagden (†),
 de Maat- gelast om den staat dier Handel Maatschap-
 schappyy te onderzoeken, diende, te midden
 in Zomer- van Zomermaand, een Verflag in, 't welk
 maandin- een meesterstuk mogt heeten, in styl naar
 gediend. het onderwerp geschikt, verre van het
 laage en even zeer verwyderd van dat
 zwellende, 't geen wy, ten dien dage, te
 meermaalen, in Staatsstukken aantroffen,
 en ten minsten genomen valsche welspre-
 kenheid mogt heeten, en teffens in za-
 ken, daar de sluier, die voorheen vaak
 den waaren toestand dier Maatschappyy
 bedekte, of slegts, met schroom, aan dee-
 ze en geene slip werd opgeligt, geheel
 wegnam.

Inhoud De taak, welke die Burgers zich voor-
 van 't stelden, geeven zy op met deeze woor-
 zelve. den; „ In de eerste plaats, Burgers Re-
 „ presentanten! zullen wy U doen zien,
 „ welk een steun deeze Maatschappyy is
 „ van het Vaderland, zelfs te midden van
 „ haaren tegenspoed, zo wel met opzigt
 „ tot

(*) Zie de schets hier boven bl. 149.

(†) Hier boven bl. 150.

„ tot 's Lands magt na buiten, als des- xcvii
 „ zelfs Finantieel bestaan, en het waare BOEK.
 „ belang der Ingezetenen; en by die ge-
 „ legenheid onderzoeken, of ook diezelve 1795.
 „ de voordeelen, op eene andere wyze,
 „ zouden kunnen behaald en behouden
 „ worden.

„ Wy zullen, in de tweede plaats,
 „ voor Ulieden niet verbergen den Staat,
 „ waar in wy deeze voortreflyke Maat-
 „ schappy, (welke naa het doorstaan van
 „ zo veele schokken en schuddingen, ge-
 „ duurende byna twee Eeuwen, en zo
 „ veele mishandelingen van Vyanden niet
 „ alleen, maar van Vrienden, egter nog
 „ niet geheel is bezweken,) tot ons leed-
 „ weezen bevonden hebben. En hoe zeer
 „ ook de ondervinding door alle tyden
 „ moge geleerd hebben, dat waarheid haat
 „ baart, verkiezen wy liever uw eigen
 „ voetspoor, ten opzigte van 's Lands toe-
 „ stand drukkende, met getrouwheid en
 „ naar waarheid, dien der Compagnie
 „ openlyk aan den dag te leggen, dan
 „ Ulieden te misleiden, in het oordeel,
 „ 't welk gy zult meenen, ten beste van
 „ het Vaderland, te moeten vellen, in
 „ vertrouwen dat onze Voorstellen daar
 „ door te meer ingangs zullen vinden by
 „ de deugdzaamen en wyzen, welken wy,
 „ met voldoening aan ons eigen gewee-
 „ ten, alleen zoeken te behaagen.

„ Wy zullen, in de de derde plaats,
 „ aan Ulieden niet onthouden, wat al, in
 „ de geduurig toeneemende veragtering
 „ van

xcvi. „ van de Compagnie, nopens de oorzaa-
 BOEK. „ ken daar van, en de middelen daar te-
 „ gen, aan het Bewind is voorgesteld,
 1795. „ welk gebruik daar van door 't zelve is
 „ gemaakt, en wat my meenen, dat, naa
 „ dat de zaaken tot dat deerlyk verval
 „ gekomen zyn, beproefd zouden kunnen
 „ worden, om dezelve niet alleen daar
 „ uit te redden; maar, onder den Godly-
 „ ken Zegen, weder in bloei te brengen,
 „ en te doen strekken tot eene steun van
 „ 't Vaderland, en zegen voor deszelfs
 „ Bewoonders.

„ Eindelyk zullen wy, in de vierde
 „ plaats, Ulieden voorstellen, wat wy
 „ noodig oordeelen tot eene betere Orga-
 „ nifatie van het Bewind, en middelen
 „ om het aantal bedienden, hier benoo-
 „ digd, tot eene naauwkeurige betragting
 „ hunner pligten te verbinden.”

Niet dan een verkorte schets van 't geen
 wy, onder de opgemelde Hoofdzaaken,
 in dit geheel leezenwaardig stuk aantref-
 fen, dult onze Geschiedenis; doch eeni-
 ge hoofdtrekken mogen wy niet onopge-
 tekend laten. — Benevens andere voor-
 deelen welke de *Oost-Indifche* Maatschap-
 py aanbrengt, worden, in de eerste Af-
 deeling, opgegeeven de gelegenheid, wel-
 ke dit Lichaam opleevert tot het onder-
 houd eens grooten aantal Zeevolks, het
 zy voor de Schepen, die het ten zynen
 dienste huurt, het zy voor de bemanning
 der eigene Schepen en Zeemagt, welke
 zeer aanzienlyk is, en, volgens de laatste
 daar

daar van opgemaakte lyst, behalven eene ^{xcvi.}
 zeer groote menigte kleine Vaartuigen, in ^{BOEK.}
 honderd en tien Schepen bestondt. — — —

Met voorbygang van mindere posten, die ^{1795.}
 egter te zamen eenige Tonnen Gouds be-
 loopen, wordt wyders aangetoond, dat de
 Admiraliteit alleen meer dan *Duizend Gul-*
dens daags van de Maatschappy geniet,
 behalven de groote Geldsommen, welke
 Uitgaande Regten opbrengen van Goede-
 ren, die, voor rekening van vreemde Na-
 tien, by de Compagnie worden ingekogt,
 mitsgaders de Inkomende Regten van de
 Goederen, in betaaling daar van herwaards
 gezonden: terwyl nog daarenboven de
 honderdste en tweehonderdste Penningen
 der Amptenaaren, der Actien, der Obli-
 gatiën, mitsgaders het beloop der Belas-
 tingen op Waaren, daar aan onderhevig,
 de Waaggelden en zo veele andere, meer
 dan een half Millioen 'sjaars bedraagen. —
 Behalven de Voordeelen, welke de Maat-
 schappy het Gemeene Land aanbrengt,
 vinden wy hier aangewezen, welke Voor-
 deelen het Koophandeldryvend gedeelte des
Nederlandschen Volks trekt, uit eenen on-
 ophoudelyken omloop, het gevolg van den
 grooten aanvoer der uit *Indie* komende
 Goederen, van welke 'sjaarlyks voor meer
 of min Twintig Millioenen verkogt wer-
 den. Hier toe behooren de Voordeelen
 uit den aanbouw, toetakeling en uitrus-
 ting van Schepen, als mede der Manschap-
 pen, zynde in den tyd van tien jaaren,
 te weeten van MDCCLXX tot MDCCLXXX,
 een

xcvi. een aantal van ruim acht en zeventig duizend Koppen, zo Zeevaardenden als Militairen, met de uitgaande Schepen van hier na de *Indien* overgevoerd. — Voorts wordt onder deeze Afdeeling beweerd, de volftrekte onmogelykheid, dat de Handel op de *Oost-Indien*, door middel van een eigenlyk gezegde Vrye Vaart, op den duur, door byzondere Perfoonen, met eenen gelukkigen uitflag, kan worden gedreeven.

Het tweede Hoofdpunt wyst de bedroevende waarheid aan, dat de Maatschappy, in weerwil van de onmeetlyke Schatten, welke boven de te lande ingevoerde Goederen, in baaren Gelde, zedert den Jaare MDCCCLXXXII tot MDCCXCIII, in haare Kas gestort zyn, door zo veele Negotiatien, Guarantien en Geldopschietingen op eenē ontzettende wyze was ten agteren geraakt.

By het derde Hoofdpunt worden onderzocht de meerdere en mindere Middelen, door deezen en geenen, van tyd tot tyd, voorgesteld, ter Bezuiniging en Heifstel van den vervallen staat der Maatschappye, als het afschaffen der zogenaamde uitdeelingen van Portien Speceryen; van de Jagten der Compagnie; van het Logement in *Gravenhaage*; het afzien van den aanbouw van eigene Schepen, en het overgaan tot het vaaren met gehuurde Schepen; het ineentrekken der zes Kameren; het afschaffen der Paketbooten; het verbeteren van de Gebreken hier te Lande

in

in 't algemeen, en de verzending van Goederen op den eisch uit *Indie* in het byzonder; gelyk ook van de nadeelen, welke de Compagnie leedt door onoplettenheid op haare Scheepskosten; mitsgaders de verliezen door Inkoop en Verzending voor eigen Rekening van Goederen na *Indien*.

xcvi.
BOEK.
1795.

Onder het laatste Hoofdpunt vinden wy opgegeeven wat 'er tot eene betere Inrigting van het Bewind der Maatschappye behoort in agt genomen te worden by de Heeren tot Bewindhebberen, en beëdigde Hoofddeelhebberen, en het geen verder omtrent de Bediendens behoorde stand te grypen, zou het der Maatschappye welgaan.

Dit alles, in 't breede, ontwikkeld hebbende, drukken de Gecommitteerden zich in deezer voege uit. „ De vorige Staats-
„ Commissien hebben de bewoordingen
„ uitgeput, om den Souverain tot de suc-
„ cessive Geldleeningen te beweegen.
„ Wy zouden, zo de voet van 's Com-
„ pagnies Beheer dezelfde bleef, als toen
„ veel al is geschied, eenen anderen weg
„ inslaan. Wy zouden Ulieden afraaden
„ dat Lichaam verder te ondersteunen,
„ op dat uwe schade niet grooter wor-
„ de; dewyl geen uittedenken Tresoir toe-
„ reikende is, om de Depenses van het-
„ zelve aan te vullen; maar de oorzaak
„ van haar verval is bekend, en, volgens
„ den algemeenen Regel van Financie,
„ ontwyfelbaar, dat dezelve nergens an-
XXXIII. DEEL. L „ ders

xcvi. „ ders in gelegen is, dan in dat geene,
 BOEK. „ het welk by alle groote Huishoudens,
 — „ als uit den aart der zaaken voortvloeit,
 1795. „ naamlyk de meer en meer toeneemen-
 „ de Geldverkwistingen, waar door de
 „ Uitgaven de Inkomsten hoe langer
 „ te meer te boven gaan. En zouden
 „ wy ons dan niet mogen beloven, dat
 „ het Bewind op de aangewezene dub-
 „ bel zal attent zyn, en door het kwaad
 „ te doen cesseeren, zelve de geneezing
 „ zich zal opdoen?”

Gelastig- Geene geringe voldoening schonk dit
 den tot Verflag ter Vergadering van *Holland*; en
 het ont- de aandrang deezer Gecommitteerden, om
 werpen van een de *Oost-Indische* Maatschappy met geree-
 Planten de Penningen by te staan, werd aan het
 beste der Committé van Financie tot onderzoek,
 O. I. ter hand gesteld. Stoffe verschaftte het
 Maat- gedaan Verflag, 't geen men besloot, ten
 schappy voordeele van den Lande, te doen druk-
 ken, tot het voordraagen van eenige te
 neemen Besluiten, deeze groote zaak be-
 treffende. De last om dezelve te ontwer-
 pen werd aan de Burgers VAN DER VEL-
 DE, DU TOUR, TITSINGH en BEERE-
 STEYN, de Inleeveraaren, opgedraagen;
 en aan hun voegde men tot deeze
 arbeid toe de Burgers P. PAULUS, P. GE-
 VERS, S. J. WISELIUS, VAN LIENDER,
 LIEBEHERR, en J. VAN STAPHORST (*).

Uitge- Onverwyld sloegen deeze Burgers de
 han-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 15 Juny 1795.

handen aan dit omflagtig en netelig werk. xcvi.
 Zy waren in Herfstmaand, gereed met BOEK.
 een Stuk, 't geen zy oordeelden niet dan —————
 naa de rypste overweeing, en menigvul- 1795.
 dige beraadslagingen, aan de Vergadering bragt
 der Representanten des volks van *Holland* Plan.
 te moeten voordraagen: naardemaal zy
 overwoogen hadden, dat deeze allergewig-
 stigste zaak niet slegts voor *Holland* en
 de Ingezetenen van dat Gewest in 't by-
 zonder; doch daarenboven voor den al-
 gemeenen Staat der geheele Republiek,
 van de grootste aangelegenheid moest ge-
 agt worden, en ten vollen doordrongen
 waren hoe men, in deeze allergewigtigste
 zaak, niet ligtvaardig; maar met de hoog-
 ste en allertzorgvuldigste oplettenheid,
 moest besluiten. — Zy oordeelden tef-
 fens, dat de gronden van het gunstig Be-
 sluit, 't geen de Vergadering van *Holland*,
 ten opzichte van de *Oost-Indische* Maat-
 schappy, thans stondt te neemen, duide-
 lyk en ontwikkeld behoorden te worden
 voorgedraagen, en daar by, gelyk zy
 woordlyk spraaken, „ wel uitdruklyk
 „ aangetoond, dat het geenzins het tegen-
 „ woordig wettig Bestuur deezer Lan-
 „ den; maar veel meer het voorgaande
 „ Despotiek Bewind geweest was, het
 „ welk, overtuigd van de onbestaan-
 „ baarheid der voortduuring van de te-
 „ genwoordige Directie over deeze Maat-
 „ schappy, begreepen hadt, dat in dee-
 „ ze eene geheele verandering behoor-
 „ de plaats te hebben.” — Zy hadden

- xcvi. verder begreepen, dat het getal van een-
 BOEK. en-twintig Leden van een Committé, het
 ——— welk aan het tegenwoordig Bewind der
 1795. Maatschappy, ingevolge van het Decreet
 der Vergadering van *Holland*, zou behoo-
 ren optevolgen, niet genoegzaam toerei-
 kende was, om alle deszelfs bezigheden
 behoorelyk te kunnen verrigten: weshal-
 ven zy dit getal met zeven Perfoonen had-
 den moeten vermeerderen.

Inhoud
 van het-
 zelve.

Wy zouden, daar wy, in voorgaande
 Jaaren, vry uitvoerig boekten wat deeze
 hoogstbelangryke Maatschappy betreft,
 ons schuldig maaken aan eene oneenpaa-
 righeid met ons zelve, indien wy hier
 geene plaats gaven aan de gronden, waar
 op de Gelastigten hun voorgedraagen Be-
 sluit deden rusten. Te meer moeten wy
 dit doen, uit hoofde van de Handelskun-
 digheden, te deezer gelegenheid, byge-
 bragt, en de ontdekking van veele voor-
 heen verzwegene of slegts met den vin-
 ger aangeroerde gebreken. Voor eene ge-
 heele opgave is het stuk veel te uitvoerig.
 Zie hier de hoofdtrekken.

In de eerste plaats merken zy op, dat
 onaan gezien alle de poogingen, reeds ze-
 dert veele jaaren, door het voorig Gou-
 vernement, van tyd tot tyd, hoewel ge-
 brekkig; en in de daad onvoldoende, aan-
 gewend, om eene verbetering, niet slegts
 in het Beheer der Maatschappye te wege
 te brengen; doch, daarenboven, om haar
 verder, verval en eindelyken ondergang,
 door de onvoorbeeldigste ondersteuning van
 ont-

ontzettende Geldsommen te gemoet te komen, zulks nogthans, tot hier toe, van geene het geringste gevolg was bevonden geworden, als zynde de Staat dier Maatschappye, welke onder het wys Bestuur haarer eerste Oprichteren, en van derzelver vroegste Opvolgeren, met het maatig Fonds van slegts zes Millioenen, tot het aanzienlyk toppunt van haar aanzienlyk vermogen was opgevoerd geworden, thans, zints naamlyk vyftien jaaren, tot een agterweezen geraakt was van niet minder dan elfhonderd en twintig Tonnen schats.

ICVL.
BOEK.
1795.

Wyders bragten zy onder 't ooge, dat alle Middelen van Herstel, door het vorig Bestuur ter hand genomen, en voornaamlyk bestaande in het daarstellen van Staats-commissien; het toevoegen van een vyfde buitengewoon Departement, aan het plaatshebbend bedorven Bestuur; het zenden eener kostbaare en onnoodige Commissie na de *Indien*; het benoemen eener standhoudende toeziende Commissie uit den boezen van den Souverain van *Holland*; het onophoudelyk verschaffen van Penningen, zo ten koste van den geheelen Staat, als van deszelfs byzondere Ingezetenen; het schaars en ongenegen beproeven van weinigbeduidende bezuinigingen; en eindelyk het bewerkstelligen, in eenen geheel verkeerden en tegenstrydigen zin van alle zodanige Middelen, als tot eenig wezenlyk Herstel en Opbeuring van den deerlyk vervallen Staat van

- xcvi. Zaaken zouden hebben kunnen dienen,
 BOEK. en tot niets anders hebben medegewerkt,
 — dan om den val en ondergang van de
 1795. Maatschappy, in plaats van dezelve te ge-
 moet te komen, in tegendeel, zo veel
 mogelyk, te verhaasten.

Verder toonden zy aan, dat de wee-
 zenlyke oorzaaken van het afneemen van
 den bloei der Maatschappye, en het diep
 verval, waar toe zy eindelyk, in deeze
 laatste jaaren, was gebragt, nimmer gezogt
 waren geworden in die bronnen, waar uit
 dezelve met de daad voortsprooten: voor-
 naamlyk gelegen in het gebrek van ty-
 dige aandagt op de verandering van het
 gansche Handelweezen van *Europa*, en
 wel byzonder op de langzaamer hand toe-
 neemende zamenloop des vlytbetoon van
 andere omliggende Volken, tot het dry-
 ven van dien Handel, welke de Maat-
 schappy, in vroegere jaaren van haar
 bestaan, geheel en alleen aan zich hadt
 weeten te bezorgen, en in welke zy zich,
 door den vlyt en nyverheid van haare
 toenmaalige Directeuren, op de verwon-
 derenswaardigste wyze, hadt weten te hand-
 haaven. Doch welke aandagt, vlyt en
 nyverheid, in plaats van toe te neemen,
 in tegendeel, waren afgenomen naar de-
 zelfde maate, waar in de wakkerheid en
 nyverheid van den Handelgeest by andere
 omliggende Volken was aangewakkerd en
 doorgebrooken; tot dat eindelyk de Di-
 rectie van dit handeldryvend Lichaam
 langzaamerhand geheel was overgegaan en
 toe-

toevertrouwd geworden in handen van zodanige onkundige en onbevoegde Perſoonen; welke de toeneemende grootheid van andere handeldryvende Natien, met een onverſchillig oog, hebben zien gevestigd worden op den zigbaar afnemenden bloei en welvaard der Maatschappye, aan hunne zorg aanbevolen; en die verder voor niets anders wisten te zorgen, dan voor het behoud hunner Perſoonlyke Inkomſten, en der vóordeelen of aangenaamheden, aan hunne Bedieningen, in gunstiger tyden, vastgehegt, eindelyk eenstemmig met het voorig Gouvernement, welks Gunstelingen en Beampten zy te eenemaal geworden waren, geene andere middelen ter Redding hadden weten by de hand te neemen, dan, gerugſteund door het gezag hunner heillooze Beſchermeren, de Schatkisten van den Staat, zo wel als die van deszelfs vermogende Ingezetenen, te openen, met geen ander vooruitzigt, dan om, zonder eenig wéezenlyk nut ter herſtellinge van den toestand der Maatschappye, beiden zo wel den Staat als deszelfs Ingezetenen, in den overweldigenden ſtroom van haare onvermydelyke ruïne, en volſtrekten ondergang, geheel en al mede te ſleepen en te bedelven.

Intuſſchen was by het voorig Gouvernement niet onbekend gebleeven, dat het tegenwoordig Beſtuur der Maatschappye even onbeſtaanbaar was met, als onbevoegd tot het vereiſcht wordende Beſtuur over deeze aanzienlyke Handel-Maatschappye.

L 4

Ten

xcvi.
BOEK.
1795.

xcvi. Ten bewyze hier van beriepen zy zich
 BOEK. op de taal der *Hollandſche* Staats-Com-
 — misſie, in de laaſte jaaren, by eene en
 1795. andere gelegenheid, gevoerd (*).

Daarenboven was het, uit het geheel gedrag van het tot hier toe plaats gehad hebbende Beſtuur, ten vollen kennelyk, dat de tegenwoordige Bewindſlieden, noch de weezenlyke gronden kenden, die ten grondſlage van een gewenſcht Herſtel konden dienen, noch de bronnen, waar uit het verval voornaamlyk voortvloeyde; dat dezelve Directie, daarenboven, alleromſlagſtigſt, en in evenredigheid van haare onkunde en onbevoegdheid, koſtbaar en allerschadelykſt was; en eindelyk, dat van zodanig een Beſtuur voortaan nimmer eenig heil; maar in tegendeel verder de jammerlykſte rampen voor dat Liĉhaam te duchten waren.

De grondſlag van het gebouw, waar op de *Ooſt-Indiſche* Maatſchappy gevestigd werd, was geheel en al van aart en natuur veranderd. Dezelve was, by de opriĉting, en tot ſlegts voor weinige jaaren, aangemerkt, en by 's Lands Souverain beſchouwd; als eene Maatſchappy van Handelaars, welks Leden ieder voor zich een uitſluitend regt en aanspraak hadden op deſzelfs Deelgenootſchap en Beſtuur, uit hoofde der alleen door hun in deeze Han-

(*) Hier worden de Rapporten in Maart van 15 Mey 1793. 14 Maart 6 Juny, 12 Sept. en 11 Dec. des Jaars 1794, woordlyk aangehaald.

Handelmaatschappy ingelegde Particuliere xcvi.
Kapitaalen ten bedraage van een Fonds van BOEK.
zes Millioenen ; doch aan welk Fonds, 1795.
geduurende de laatste jaaren, de Natie
deel genomen, en eenen onderstand ver-
leend hadt, welke na genoeg twintig maa-
len het zuiver ingelegde Fonds der *Oost-*
Indische Compagnie te boven ging, en
van welke aanzienlyke op en bylaage, door
den Souverain van *Holland*, ongeveer niet
minder dan een Som van negentig Mil-
lioenen aan de Ingezeten en van den Staat
was geguarandeerd geworden.

Noch het belang van den Staat, noch
dat der byzondere Ingezeten en, liet eenig-
zins toe om dit mishandeld en thans zo
tot last geworden Lichaam te ontbinden ;
maar geboden veel eer, op een dringen-
den toon, alle kragten in te spannen om
't zelve te behouden, en, ware zulks
mogelyk, in den voorigen bloei en aan-
zien te herstellen. Men behoorde, over
zulks, by de tegenwoordige raadpleegin-
gen geenzins te denken aan het intrekken
of vernietigen van het Octroy ; maar
alle mogelyke middelen, in tegendeel,
aan te wenden om der Maatschappye den
ouden luister te rug te bezorgen, en haar
te herstellen in de mogelykheid, waar in
zy zich, onder een kundig en spaarzaam
Bestuur, in haare bloeiendste dagen, be-
vondt, om niet slegts aan alle haare
verbintenissen naauwkeurig te kunnen
voldoen ; doch daarenboven haar Va-
derland, in den dringenden nood, op

xcvi. de kragtdaadigste wyze, te kunnen by-
BOEK. staan.

1795. Uit al het aangevoerde bleek, huns oordeels, ten overvloede, dat, ingevalle men immermeer op een gewenscht Herstel van dit voor deeze Landen zo aangelegent Lichaam zou kunnen hoopen, men ook daadlyk tot kragtdaadiger maatregelen zou moeten besluiten, dan tot hier toe was geschied; en dat men, in de aller-eerste plaats, „ zou behooren over te „ gaan,” dit zyn de eigene woorden, „ om het geheel bedorven, onnut, en „ allerschadelykst geworden Bewind, het „ welk tot nog toe over de hoogstbe- „ langryke Maatschappy gevoerd wordt, „ geheel en al te vernietigen, en eene „ geheel andere Directie over dezelve aan „ te stellen, van welke men, met reden „ zou kunnen verwagten, dat dezelve „ niet slegts alle noodige middelen van „ Spaarzaamheid, daadlyk in het werk „ zou stellen; maar, daarenboven, eenen „ geheel nieuwen geest en leeven aan „ den Handel deezer Maatschappye by- „ zetten.”

Overeenkomstig hier mede wilden zy de Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering gelast hebben, als het Besluit deezes Gewests, voor te draagen, de geheele omschepping des Bestuurs hoofdzaklyk hier op neder komende.

Dat, onverminderd het Octroy, door hun Hoog Mogenden aan de *Oost-Indische* Maatschappy verleend, het tot hier toe
plaats

plaats gehad hebbend Bewind over de geheele Maatschappy daadlyk te eenemaal zou worden vernietigd; met ontslag van alle deszelfs Leden, Ministers, en beëdigde Hoofddeelhebbers, en Bedienden; de laatsten egter hadden hunne posten, tot nadere beschikking, waar te neemen. In plaats van 't zelve, zou door hun Hoog Mogenden worden aangesteld een *Committé tot de Zaaken van den Oost-Indische Handel en Bezittingen*, bestaande uit acht en twintig Perfoonen.

xcvi.
BOEK.
1795.

Dit acht en twintig tal, zou door hun Hoog Mogenden, uit alle de Gewesten, of wel uit de geheele Republiek, worden benoemd. *Holland*, als de Guarandeur van de voornaamste schulden der Maatschappy, zou twintig Perfoonen voordragen, *Zeeland drie*, en ieder der overige Gewesten één Lid, zorgdraagende om geschikte en bekwaame Leden voor te stellen.

De werkzaamheden van dit Committé werden in vier afdeelingen onderscheiden, en bepaaldelyk afgebaakend.

Om aan deeze werking in Departementen meer gemaks toe te brengen, zou 't aan ieder derzelven vrystaan eenen afzonderlyken Secretaris, onder den naam van Substitut Secretaris, met de noodige Klerken en Bedienden, aan te stellen. Voorts zou het Committé zorg hebben te draagen, dat twee of drie van deszelfs Leden zich ter plaatze bevonden, waar tot hier toe de Kamers der *Oost-Indische Compagnie*

xcvi. nie bestaan hadden, in *Zeeland* twee, te
BOEK. *Rotterdam* en *Delft* te zamen twee, zo
ook te *Hoorn* en *Enkhuizen*.

1795. Voorts zouden hun Hoog Mogenden
aanstellen een Advocaat Fiscaal, een Se-
cretaris voor het geheele Committé, en
een Visitateur Generaal.

Eindelyk zou het Committé zelve de
Zittingen te *Amsterdam* moeten houden.
De Voorzitter, moest alle acht dagen ver-
anderen. Het zou bevoegd zyn om ter
Vergaderinge van hun Hoog Mogenden,
of die deezen opvolgden, te verschynen,
zo dikwyls het zulks, voor zyn byzondere
belangen, of ten dienste deezer Landen,
noodig zou mogen oordeelen.

Dit Besluit moest, door de Afgevaar-
digden van *Holland* ter Algemeene Staats-
vergadering voorgedraagen en ten sterk-
sten aangedrongen worden: en zy moesten
daar by uitdruklyk verklaaren, dit zyn de
eigene woorden, dat, „ hoe zeer de
„ Vergadering van *Holland*, doordrongen
„ was van de aangelegenheid, om deeze
„ aanzienlyke Maatschappy, ten nutte van
„ het gemeene Vaderland, te moeten be-
„ houden, en langs dien weg de ruïne
„ en elenden van duizenden der Ingeze-
„ tenen van dit Gemeenebest voor te ko-
„ men; en hoe zeer dezelve daarenbo-
„ ven, ten vollen, door de Rapporten
„ van haare Gecommitteerden geconvin-
„ ceerd was, dat deeze gewigtige Maat-
„ schappy, door eene spoedige en zeer
„ aanmerkelyke Pecunieele Subsidie, in
„ dee-

„ deezē haaren laatſten nood behoord xcvi.
„ geholpen, of, by gebrek aan dezelve, BOEK.
„ aan haar eigen lot geagt moest worden —————
„ overgelaaten te weezen, egter niet ge- 1795.
„ negen was om eenige verdere poogin-
„ gen, tot onderſtand van dezelve te be-
„ proeven, alvorens de overige Bond-
„ genooten zich bereidvaardig zouden be-
„ toond hebben, om in den by deezē
„ geproponeerden maatregel, van wegen
„ dit Geweſt te conſenteren en tot
„ dezelve eenſtemmig te concurreeren;
„ latende zy, by weigering van dien,
„ alle de gevolgen daar van, ten eenen
„ maale, voor rekening en verantwoording
„ der in deezē onwillig zynde Bondge-
„ nooten; met uitdruklyke betuiging, dat
„ de Vergadering van *Holland* geheel en
„ al ongehouden wil zyn aan al den jam-
„ mer en elende, welke het gedrag der-
„ zelve, in zodanig een geval, onver-
„ mydelyk naa zich zouden moeten ſlee-
„ pen. Wanneer, in tegendeel, de ove-
„ rige Bondgenooten, gelyk zy billyk
„ meent te kunnen en te moeten ver-
„ wagten, met haar gelieven te concur-
„ reeren tot het daarſtellen der voor-
„ ſchreeven maatregelen, en alzo van duſ-
„ danige middelen, die de gebreken, waar
„ door de Maatſchappy in den aller-
„ elendigſten toefſtand gebragt was, een-
„ maal radicaal zouden kunnen genee-
„ zen; dat deeze Vergadering als dan
„ volkomen bereid was, om al te doen,
„ wat in haar vermogen is, om dezelve
„ Com-

xcvi. „ Compagnie staande te houden, en door
 B O E K. „ het helpen fourneeren van Penningen,
 „ in staat te stellen, tot het continueeren
 1795. „ van haaren thans geheel stilstaande Han-
 „ del.”

’t Zelve „ Het voorgedraagene Stuk, van hoe wyd-
 by *Hol-* strekkend een uitzigt, en hoe zeer ook
land des tegenkating te wagten stondt, werd
 goedge- by *Holland* goedgekeurd en een Staatsbe-
 keurd. sluit (*).

Berigt „ Schoon dit Plan van verandering des
 ter be- Beheers de goedkeuring van *Hollands* Re-
 strydinge presentanten weg droeg, en veelen in
 van dit Plan. den Lande daar aan hun zegel hingen,
 hoorde men welhaast de stem der weder-
 spraake. De Provisioneele Representanten
 des Volks van *Zeeland*, ’t zy over het
 beslootene dier geheele omfcheppinge niet
 voldaan, ’t zy zich wegens de gegrond of
 ongegrondheid nader willende vergewis-
 sen, stelden ’t zelve in handen van Ge-
 committeerde Bewindhebberen, uit de on-
 derscheide Kameren der *Algemeene Neder-
 landsche Oost-Indische Maatschappye, ter
 Vergadering van Zeventienen*; ten einde
 hun van Berigt, in eene zaak van die
 aangelegenheid, te dienen.

Zeer uitvoerig was het Stuk ter we-
 derspraake. Wy zullen ’t zelve schetzen.
 In de eerste plaats stelden zy zich voor
 de waare oorzaaken aan te toonen van
 den agterlyken staat der *Oost - Indische
 Maat.*

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 15 Sept. 1795.

Maatschappy, en hoe dit agterweezen moest worden beschouwd. Wel wilden zy bekenen, dat een oppervlakkig overzicht van den Staat der Maatschappye de gedagten hadden kunnen doen gebooren worden, om den oorsprong der onheilen in het Bestuur zelve te zoeken en dit, als *bedorven* en *allerschadelijkst*, af te maalen; dan zy vleiden zich de ongegrondheid van dit oordeel te kunnen doen blyken, en dat de groote veragteringen, welke, in de laatste jaaren, plaats gegreepen hadden, genoegzaam alleen toe te schryven waren aan oorzaaken, welker voorkoming buiten het bereik van het Bestuur was geweest, en dus in 't byzonder de tegenwoordige toestand geheel toevaltig en buiten schuld des Bestuurs was te voorschyn gekomen.

Ten dien einde haalen zy op den gunstigen staat, waar in de Maatschappy zich, by het uitbarsten van den *Engelschen* Oorlog, in den Jaare MDCCLXXX, vertoonde. Gebreken, die dezelve voor lang van tyd tottyd, hadden doen agteruitgaan, erkenden zy: als mede dat naa dit noodlottig tydstop, de ontzettende veragteringen hadden stand gegreepen. De oorzaaken hier van zoeken zy, in de mindere Ontvangst, of den minderen Opbrengst der verhandelde Goederen, uit verscheide oorzaaken ontstaande, welke zy doen voorkomen als van het Bestuur niet afhangende. — Vervolgens voeren zy redenen aan, waar om de Uitgaven, in het tydvak der laatste

twaalf

xcvi.
BOEK.

1795.

xcv. twaalf jaaren, die zy met de twaalf voor-
 BOEK. gaande vergelyken, zo aanmerkelyk veel
 ja meer dan Dertig Millioenen te boven
 1795. gesteegeen waren. Die buitengewoone Uit-
 gaven moest men toeschryven aan de on-
 kosten, welke de Compagnie verplicht was
 te doen, in den *Engelschen* Oorlog, en
 hadt men te zoeken, in het meerder be-
 zwaar van het Krygsweezen, geduurende
 en naa denzelfen; in de buitengewoone
 kosten, welke 'er by den aanzienlyken
 aanbouw van eigen Schepen, tot het in-
 koopen van zommige en het inhuren
 van andere, hadden moeten besteed wor-
 den; als mede in de aanmerkelyk meer-
 dere betaalingen, die ten behoeve van
Indien hadden moeten geschieden; en ein-
 delyk in het hoog beloop van Intrestgel-
 den, voor opgenomen Penningen, die
 men zich hadt moeten aanschaffen, om
 die uitgaven te kunnen bestryden.

In de tweede plaats trachten zy te doen
 zien, in welken staat de *Oost-Indische*
Maatschappy zich reeds, in dit loopende
 Jaar, zou hebben kunnen bevinden, in-
 dien 'er geen Oorlog was tusschen beide
 gekomen. Veel moesten zy hier veron-
 derstellen; veel in het ruwe begrooten.
 Met meer zekerheids konden zy gewaa-
 gen van de waarde der Laadingen der zes
 in *Engeland* in beslag genomene Schepen,
 als mede van het *Chinaasche* Schip in *Ier-*
land aangehouden, en een van *Batavia*
 te *Lisabon* binnen gelooopen, van acht
 Schepen, die de reis behouden tot aan
 de

de *Kaap de Goede Hoop* hadden voortgezet van de Schepen voor de tweede Bezen-
ding des Jaars MDCCXCV bestemd. —

xcvi.

BOEK

Het deswegen opgehangen tafereel, „ver- 1795.
„ toonde, zo zy vermeenden, ten klaar-
„ sten,” dit zyn de eigene woorden, „de
„ voordeelige situatie, waar in de Maat-
„ schappy, in dit Jaar, zou hebben kunnen
„ geweest zyn, wanneer niet onze Repu-
„ blik ongelukkig in den Oorlog was ge-
„ raakt; als wanneer men de Retouren
„ voor MDCCXCIV en MDCCXCV, uit *Indie*
„ gedestineerd, hier te Lande zou hebben
„ mogen ontvangen, en dezelve, (daar als
„ dan ook de algemeene Commercie niet
„ zou zyn gestreimd geweest,) alle voor
„ behoorelyke pryzen zou hebben kunnen
„ van de hand zetten: waar door dan de
„ Compagnie niet alleen in de gelegenheid
„ zou geweest zyn aan alle haare Engage-
„ menten te kunnen voldoen; maar ook
„ haaren Handel met kragt door te zetten;
„ en door Aflossingen haaren inwendigen
„ staat te verbeteren; zo dat men zich als
„ dan met grond hadt mogen vleijen, dat,
„ wanneer geene nieuwe rampen de Com-
„ pagnie mogten getroffen hebben, en met
„ de inzameling der Retouren, op dien
„ voet, mogt zyn voortgegaan, waar toe
„ men mede gegronde hoop mogt voeden;
„ de Maatschappy niet alleen zou hebben
„ kunnen gerekend worden, voor den Lan-
„ de behouden te zyn geweest; maar ook
„ tot de beginzelen van den voorigen bloei
„ hersteld zou zyn geworden.”

XXXIII. DEEL.

M

Voorts

xcvi.
BOEK. Voorts behelst dit Berigt eene breede
wederlegging van het gestelde omtrent den
algemeenen staat der Maatschappye hier
1795. te Lande. Men hadt de schulden alleen
opgehaald, en niet in aanmerking genomen
wat de Maatschappye nog bezat, 't
welk intuschen noodig was tot het waare
denkbeeld van het agterweezen. — Groot
ook was het verschil van den toestand
waar in de eerste Opzigters, en volgende
Bestuurders zich bevonden. — De aangewende
Middelen tot Herstel, waren niet zo geheel
vrugtloos geweest. Zy beriepen zich op de
voordeelige veranderingen aan de *Kaap de Goede Hoop* daargesteld,
en de schikkingen op *Batavia* gemaakt. —
Men hadt, zints lange, niet uit het oog
verlooren de veranderingen in het Handel-
weezen van *Europa*. — De aanmerkingen
door het voorige Landsbestuur op het
Beheer der *Oost-Indische* Maatschappye
gemaakt, werden erkend; doch in eenen
geheel anderen zin geduid. — Zeer ge-
raakt betoonen zy zich over de per-
soonele beschuldigingen van wanbestuur,
onkunde, eigenbelang en agteloosheid.
Zy ontkenden niet, dat 'er, zedert lan-
ge, aanmerkelyke Veranderingen en Ver-
beteringen, in het Bestuur der *Oost-Indi-
sche* Maatschappye, en de behandeling der
zaaken, zo hier te Lande, als in de *Indien*,
noodig waren geweest. Doch of tot dee-
ze de geheele vernietiging van het tegen-
woordig Bestuur werd vereischt, en de
invoering van een zodanig geheel nieuw
Be-

Bestuur als door de Representanten van *xviii*
Holland thans werd voorgedraagen, was *BOEK.*
by hun aan zeer veele bedenkelijkheden
onderheevig. Bedenkelijkheden, welke zy *1795.*
uitgewerkt aanvoeren. — Of de nieuwe
wyze van Bestuur minder omslagtig en
minder kostbaar, dan het tegenwoordige,
kon worden gerekend, was hun niet klaar;
noch ook hoe hetzelfde werkzaam zou wee-
zen tot het bewerken van het vereischte
Herstel; 't welk eene uitgebreide kunde en
eene veeljarige ondervinding vorderde. —
Zy konden niet nalaaten in bedenking te
geeven, welk eene geweldige schok eene
volstaagene vernietiging van het Bestuur
hier te Lande, en de Omkeering van een
Lichaam, als dat der *Oost-Indische* Maat-
schappy, in de *Indiën* noodwendig zou ver-
oorzaaken, zo wel by de Gevolmagtig-
den, en Bedienden der Compagnie zelve,
als onder de Inlandsche Vorsten; die veel-
ligt, door de vreemde *Europeesche* Natien
aangespoord; en van hunne zwakste zyde,
die van Eigenbelang en schoonschynende
Beloften aangetast, hier uit veelligt ge-
legenheid zouden ontleenen, om zich van
de plaatshebbende Overeenkomsten ont-
slaagen te rekenen, zonder dat eene ge-
noegzaame magt dezelve zou kunnen nood-
zaaken daar aan gestand te doen. —
Hier by voegen zy andere redenen, strek-
kende om te toonen, dat de invoering
van een gansch Nieuw Bestuur onnoodig
was, en dat het tegenwoordig Bewind, in
allen gevalle, geschikter ware, dan nieuwe

xvii. Bestuurders, om, (tyden en omstandighe-
 BOEK den zulks toelaatende,) de vereischte Ver-
 ————— beteringen te bewerkstelligen.

1795. Tot eene nadere overweeging van het
 Plan zelve treedende, merken zy op, dat
 de Guarantie der Penningen, huns oor-
 deels, geen genoegzaamen grond tot het
 veranderen des Bestuurs opleeverde. De
 Evenredigheid tusfchen *Holland* en *Zeeland*
 daar by voorgesteld, was meer *Zeelands* dan
 hunne zaak; wat de Plaats der bestendige
 Zittinge van het Nieuwe Committé be-
 trof, dit stondt daar mede gelyk, en hadt
Zeeland daar het meeste belang by. Voorts
 waren veele veranderingen ten aanzien
 van de Ampten voorgeslaagen, welker nut
 zy niet begreepen.

Dan, ten besluite, hadden zy nog eenige
 aanmerkingen voor te stellen, zo dewyl
 de aart der zaake zulks vorderde, als om
 dat de Beëdigde Hoofddeelhebbers, te
 hunner Vergadering tegenwoordig, 'er by-
 zonder op hadden aangedrongen. Hoofd-
 zaaklyk kwamen dezelve hier op neder. —
 Dat het ontslaan des tegenwoordigen Be-
 stuurs, waar van de Leden, uit kragte
 der benoemingen van Deelhebberen waren
 aangesteld, en het scheppen van een ge-
 heel nieuw Bestuur, buiten medewerking
 en goedkeuring van Deelhebberen, wier
 goederen en belangen 't zelve uitsluitend
 zou beheeren, eene daad zou weezen
 rechtstreeks aanlopende tegen de erkende
 Regten van den Mensch en Burger, vol-
 gens welke ieder de bevoegdheid heeft,
 om

om Bestuurders zyner Eigendommen en Belangen zelve te verkiezen. De Octroyen kenden dit aan hun toe; en welke veranderingen ook in het Bestuur waren voorgevallen, was nooit het plaatshebbend Bestuur vernietigd, en door een ander, buiten toestemming of keuze der Deelhebberen vervangen.

Verder zou die geheele Vervanging door anderen eene aanmerklyke verkorting der toegekende Regten insluiten; naardemaal het Beëdigde Hoofddeelhebberen, volgens de Octroyen, vrystondt de raadpleegingen der Bewindhebberen by te wonen, en daar een raadgeevende stem uit te brengen: van al 't welk zy werden uitgeslooten.

Daarenboven vondt men, by het Plan der nieuw in te voeren Directeuren, geene melding gemaakt, of de Leden van het voorgestelde Committé, eenig Aandeel zouden moeten hebben in de Maatschappij, gelyk, met veel wysheids, by de Octroyen was bepaald.

Eindelyk scheen men, by het voorgestelde Plan, niet bedagt geweest te zyn op eenige Schavergoeding, ten opzichte van het thans plaats hebbende en te ontstaane Bewind, als mede de verdere Ampenaaren en Bediendens, wier gehouden gedrag zy meenden op eene overtuigende wyze verantwoord te hebben: behalven dat nog de meesten derzelve, ter zaake van hunne Posten, by den aanvang en jaarlyks, veel belastingen aan den Lande

xvii. hadden moeten opbrengen, behalven de
BOEK. deelneemingen, ter oorzaake hunner Amp-
 — ten, in de onderscheidene geforceerde
1795: Geldheffingen. Stukken van dien aart,
 dat zy zich ten uitersten verongelykt zou-
 den kunnen rekenen, wanneer daar in niet
 werd voorzien (*).

Het Plan
 met eeni-
 ge veran-
 deringen
 aangeno-
 men.

Het is onze taak niet te beslissen, welk
 een gewigt deeze tegenbedenkingen had-
 den; maar te vermelden, dat dezelve, de
 beoogde Verandering in het Beheer niet
 terug hielden: dewyl het Plan daar toe
 gevormd, stand greep; met deeze Veran-
 dering, dat door *Holland* zeventien, en
 door *Zeeland* zes Leden zouden worden
 benoemd; als mede dat, volgens het vo-
 rig gebruik, een vierde van de Uitrusting
 en Verzorging, welke door de Maatschap-
 py geschiedt, aan *Zeeland* zou verbly-
 ven. — Onafgedaan bleef by dit Besluit
 en in handen gesteld, de bepaaling van
 den Finantieelen voet, en het in werking
 brengen van het nieuw bepaalde Committé;
 als mede of, en in hoe verre, de Leden
 van 't zelve deel in de Maatschappye moes-
 ten hebben? of den Deelhebberen eenig
 toe- en inzicht, ten aanzien van het be-
 heer van dit Committé zou toekomen?
 Of men een Jaargeld dan eene Schadeloos-
 stelling zou toestaan? en in hoe verre het
 Committé de Judicature over deszelfs

On-
 (*) Dit breede stuk is voorhanden in de *N.
 Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 6381—6433.

-berl

g. 17

Onderhoorigen en Suppoosten zou hebben? (*).

xcvi.
BOEK.

Eer het jaar ten einde liep, kwam 'er afdoening van deeze in bewerking gelaatene punten, en wel in deezer voege; dat aan den Secretaris 6000 Guldens en een gelyke fom aan den Advocaat Fiscaal, mits de laatste niets vorderde ten koste van den Lande, zou worden toegelegd. De Visiteur Generaal zou een Jaargeld van 4000 Guldens en tien Guldens Daggeld trekken, als hy, ter Visitatie der Comptoiren, zou afwezig zyn. Een gelyk Jaargeld werd den Ontvanger Generaal toegelegd: dan zou deeze gehouden zyn een Borgtogt van 60,000 Guldens te stellen.

1795:
Nadere
Vaststel-
lingen en
Bepaalin-
gen.

Het *Committé tot de zaaken van de Oost-Indische Handel*, zou den negenrienden van Louwmaand des volgenden Jaars de werkzaamheden aanvangen. Het tegenwoordig Bewind kreeg, tot den laatste van Grasmaand des gemelden Jaars, tyd tot het doen van deszelfs verantwoording. — Om verkiesbaar te weezen tot Lid van het *Committé*, werd geen Deelgenootschap in de Compagnie vereischt. — Telken tweeden Woensdag in Louwmaand zou 'er eene Commissie benoemd worden, bestaande uit vyf Leden, door de Hooge Regèring deezer Landen verkoozen, en vier Leden door de Deelhebberen in de

Com-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
16 Nov. 1795.

xcvi. Compagnie aangesteld, die de noodige
 B O E K. inzage zou hebben van de Rekeningen en
 ————— 't Beheer; ten einde hunne aanmerkingen
 1795. daar op te kunnen inleveren. — De
 Gouverneur Generaal en verdere Beamp-
 ten, voorheen door den Stadhouder aan-
 gesteld, zouden nu door de Hooge Re-
 geering deezer Landen, uit een ingediend
 getal benoemde Perfoonen, gekoozen wor-
 den. — Het voorstel tot het geeven van
 Schavergoeding aan de nu aftreedende
 Leden van het Bewind bleef nog onbe-
 flischt (*).

Het Oc- Inmiddels hadden Gecommitteerde Be-
 troj nog windhebberen der onderscheidene Kameren
 twee jaa- dier Handel Maatschappye ter Vergadering
 ren ver- van Zeventienen, eenen Brief by hun
 leagd. Hoog Mogenden ingezonden, betreffende
 het eindigen van het Octroy, met den
 Jaare mdccxcvi, en den voorslag inhou-
 dende om dit Octroy nog, voor één of
 twee Jaaren, te verlengen. *Hollands Af-*
gevaardigden kreegen in last ter Algemeene
 Staatsvergaderinge voor te draagen, om
 dit Octroy, naa deszelfs voleindiging, nog
 voor twee jaaren te doen voortduuren, en
 daar toe in te stemmen, ten dage dat 'er
 een Besluit wegens de voorgestelde Ver-
 andering zou bepaald worden (†). —
 Overeenkomstig hier mede viel de Bepaa-
 ling,

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 30 Dec. 1795. Generaliteits Rapport.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 16 Oct. 1795. Generaliteits Rapport.

ling, waar van, by openbaare Afkondiging, door de Algemeene Staaten kennis werd gegeven (*).

De Burger J. REDELINGHUIS, reeds in den Jaare MDCCLXXXV van de *Kaap* herwaards gekomen, met een Volmagt der *Kaapfche* Burgeren, wier deugdlykheid door het Landsbestuur ten Jaare MDCCLXXXVII nooit betwist was geworden, hadt zich met een dringenden voordragt by het tegenwoordig Bestuur van *Holland* vervoegd, het een misdaad rekenende indien hy, in de hoedanigheid van Representant der Burgery van de *Kaap de Goede Hoop*, niet te hunner kennisfe bragt zodanige zaken, welke de aandagt der Vergadering diende bezig te houden, om door derzelver invloed te verhoeden, dat deeze Volkplanting, door de poogingen van eenen heerschzugtigen en veroverenden Nabuur, aan de *Bataafsche* Republiek, zo niet voor altoos verlooren, ten minsten voor het tegenwoordig tydftip, geheel nutloos gemaakt wierd.

Naa een opgehangen zwart gekleurde Schildery van het Bestuur aldaar, 't welk te wege bragt, „ dat, ” gelyk hy het uitdrukte, „ de Volkplanting langer dan anderhalve eeuw hadt moeten verftrekken „ ten prooije van den gouddorst en roofzugt der Naastbestaanden van Bewindhebberen der Maatschappy, en andere „ zogenaamde Grooten in de *Hollandsche* „ Re-

(*) *Refal. Gen.* 26 Nov. 1795.

xcvi.
BOEK. „ Republiek. Naastbestaanden en Gunste-
„ lingen, die alhier in *Europa* hun ver-
„ mogen en hunne eer op de schandelyk-
1795. „ ste wyzen verspild en vernield hebben-
„ de, door de veragtyke Bewindhebbe-
„ ren, na de Oosterfche Volkplantingen
„ der Republiek, in de aanzienlykste Re-
„ geeringsposten gezonden werden, om
„ aldaar, door moord en plundering, hun
„ zogenaamd fortuin te verbeteren.”

Naa het bybrengen van schreeuwende ge-
vallen deswegen; en het aanwyzen van
een zyner voorheen Medeaafgevaardigden
MARTHINUS ADRIAAN BERGH als een al-
zins gevaarlyk en den *Engelschen* toegedaan
Man, die thans in een der *Britsche* Zee-
havens gereed lag op het *Oost-Indisch*
Schip *Oosthuizen*, om na zyn Vaderland
te stevenen, en daar de *Britten* in de hand
te werken, stelde hy voor, om ter voor-
kominge hier van, eene Commissie met
de Souveraine Magt des *Bataaffchen* Volks
bekleed, met een *Americaansch* Schip, te
Amsterdam gereed liggende, derwaards te
zenden; in welk geval hy zyn persoon
aanboodt om een Lid dier Commissie uit
te maaken (*).

Gunstige
tydingen
van de
Kaap de
Goede
Hoop. Het verlangen na tydingen, wegens de
gesteltenisse aan de *Kaap de Goede Hoop*
en de Bezittingen in de *Oost-Indien*, kon
niet uitblyven. Ten midden Zomer in-
loopende berigten hielden in, dat het aan
de

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
19 Maart 1795.

de *Kaap*, in Sprokkelmaand alles in goeden staat van verdediging was (*). Men vernam vervolgens, dat de Volkplanting aan de *Kaap de Goede Hoop*, in Grasmaand, kundschap ontvangen hadt van de Verandering der zaaken in het Vaderland. Wat men van daar meldde was geruststellende (†).

't Leedt niet lang of dit gelaad der dingen veranderde. Een Brief des Gouverneurs A. J. SLUYSKEN, in Zomermaand gedagtekend, hieldt in, dat drie *Engelsche* Schepen van 74 en drie van 64 Strukken, benevens twee Fregatten, en twee kleinere Schepen, onder den Admiraal ELPHINSTONE, zich in *Baai-Fals* bevonden; dat het uitgaande *Hollandsch* Schip *Columbia*, gevoerd door Schipper WILLIAM MALEI, by het inkomen van gemelde Baai, aangehouden was, met afneeming zyner Papieren zo voor *Batavia* als voor het Gouvernement aan de *Kaap*: waar voorts het gemelde Schip was aangekomen, zonder eenige Papieren, behalven eenige weinige, alleen tot het Schip betrekkelyk. De *Engelsche* Admiraal zondt een aantal door hem geopende Brieven aan de Regeering van de *Kaap*; maar tevens eenen Brief van den Prins VAN ORANJE, uit *Kew*, den zeventen van Sprokkelmaand laatstleden gedagtekend. Gemelde Admiraal boodt eerst den Ingezeten en van de *Kaap* den bystand van

xcvi.
BOEK.
1795.

De *Engelschen* komen aan de *Kaap*, en eischen dezelve op, voor den Prins van Oranje.

(*) N. Nederl. Jaarb. 1795. bl. 3464.
(†) N. Nederl. Jaarb. 1795. bl. 5029.

1791. van zyne *Groot-Brittanische* Majesteit aan,
 BOEK. en noodigde vervolgens de *Kaapsche* Re-
 geering en Inwoonders uit, om de Volk-
 1795. planting onder de Bescherming zyns Ko-
 nings te stellen, tot dat de Republiek zou
 hersteld weezen.

Die voor- Een voorslag die de *Kaapsche* Regee-
 slag ver- ring, nevens de Ingezetenen, van de hand
 worpen. weezen, te gader beslooten hebbende om
 getrouw te blyven aan den Eed den Lan-
 de gedaan, de Volkplanting, tot het
 laatste te verdedigen, te beschermen en
 het Land voor den wettigen Souverain
 te bewaaren. Ten deezen einde waren
 alle de Bewoonders der Buiten Districten,
 met allen yver, Kaapwaards gekomen: de
 vorige Geschillen vergeetende, of ter
 zyde stellende.

Oogmerk Intusfchen hadden de *Engelschen* één
 om de Schip van *Batavia* komende, en twee
 Kaap te Schepen derwaards bestemd, in beslag
 verdedigen. genomen. Buiten dit hadden 'er geene
 vyandlykheden plaats gegreepen; doch de
 Gouverneur SLUYSEN betuigde niet te
 mogen verzwynen, dat, indien de *Engel-*
schen het wilden onderstaan de *Kaap* te
 neemen, zy oneindig meer wederstands
 zouden vinden, dan zy verwagtede wa-
 ren. Hy voegde 'er met zo veele woor-
 den by, „ de animositeit is tot den hoog-
 „ sten top geklommen, en het bloedbad
 „ zal verschriklyk zyn: terwyl dan zelfs,
 „ wanneer wy voor overmagt mogten
 „ moeten bukken, het nut, het welk
 „ den *Engelschen* als dan van de *Kaap*
 „ zul-

„ zullen kunnen trekken, weinig zal wezen (*).”

xvii
BOEK.

Geene geringe ontzetting baarde dit berigt, en zondt men onverwyld, vol verontwaardigings over het gedrag des gewezen Stadhouders, een Affchrift dezes Briefs aan de Hoogleeraaren VOORDA en VALCKENAER, om daar van zodanig gebruik te maaken, in de Acte van Beschuldiging tegen den gewezen Stadhouder, als zy noodig oordeelden. Het gedrag en voorneemen des Gouverneurs van de Kaap werd, in het Dagblad, met lof vermeld.

1795.
Uitwerking van dit berigt hier te Lande.

De *Engelsen* hadden, eer zy iets vaders tegen de Kaap ondernamen, meer versterkings afgewagt. Die bekomen hebbende, volgde de daadlyke Opeifching, daar zy oordeelden eene Magt zamen te hebben, die te werk gesteld, allen tegenstand nutloos maakte. De Generaal CLARKE, de Vice-Admiraal ELPHINSTONE en de Generaal Major CRAIG, hielden zich, gelyk zy

Nadere voorstellen der Engelsen aan de Kaaps bewoonders.

(*) *Décreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 19 Oct. 1795. — Wegens den verdeedigbaaren staat aan de Kaap in den Jaare 1792 verdient nagelezen te worden, de *Reizen van CORNELIUS DE JONG na de Kaap de Goede Hoop*, by F. BOHN 1802. 1. D. bl. 110. en nog nader in den Jaare 1794 en 1795 het II. Deel dier Reizen bl. 73 en 84. Te welker laatsaangeduide plaats DE JONG betuigt; „ dat, „ door de Uitvinding van den Colonel GORDON, „ de middelen ter Verdeediging zodanig veranderd „ waren, en de Kaap in eenen zo geduchten staat „ gesteld was, dat, zo'er slechts 2500 man goede „ troepen meer waren, men met een Esquader „ veel moeite zou hebben om de plaats te neemen.”

xcvi. zy te kennen gaven, zo wel bewust van
 B O E K . de gevoelens huns Koninglyken Meesters,
 — dat het voor denzelfen veel aangenaamer

1795. zou zyn te verneemen, dat de Volkplan-
 ting de Bescherming van *Groot-Brittanje*
 hadt aangenomen, onder de aan de Inge-
 zetenen reeds aangebodene voorwaarden;
 dan dat zy, door eene hardnekkige volhar-
 ding in eene vrugtlooze verdeediging, zich
 blootstelden aan de rampen van eenen staat
 van Oorlog. In den gewoonen loop der
 Krygsverrigtingen kon geene Onderhande-
 ling van deezen aart plaats grypen, als eer
 de Armée zich voor de Werken der Stad
 bevondt. — De *Britsche* Bevelhebbers
 waren egter, volgens hun zeggen, zo zeer
 bezorgd, om, indien mogelyk, de Volk-
 planting te behoeden voor de onheilen, die
 met hunne vordering tot de gemelde Stand-
 plaats moesten gepaard gaan; zy wensche-
 ten zo zeer om alleen onder zodanige
 vriendlyke omstandigheden te naderen, als
 welken hun in staat konden stellen, om
 de veiligheid van allen eigendom, van
 ieder soort te verzekeren; zy waren zo
 begeerig om 't Land te bewaaren voor
 de verwoesting, welke moest voortkomen
 uit de behoeftens van de Armée, in den
 loop van welker werkzaamheden Huizen
 moesten vernield worden om bouwstoffen
 tot de werken te verkrygen; men moest
 slaaven uitnoodigen, Vee verdelgen. Tuinen
 en Velden zouden weinig ontzien worden.

Vyand- De Gouverneur SLUYSKEN verwierp deeze
 lykheden. voorstellen niet alleen, in de uitdruklykste
 be-

bewoordingen: maar handelde tevens op eene wyze, welke blyken droeg van moedige tegenstand te zullen bieden. Dit versterkte het vermoeden der *Engelschen*, dat het oogmerk des Gouverneurs was, de woningen aan de *Simons-baai* in brand te steecken, uit welke alle Inwoonders zich reeds, op diens bevel, begeeven hadden. Om de uitvoering daar van te voorkomen oordeelden de *Engelschen* het raadzaam, door eene Landing, zich in het bezit dier plaats te stellen. Acht honderd aan land gezondene Soldaaten volvoerden zulks.

De Burger Krygsmagt en de Hottentotten hielden het Gebergte rondsom bezet, en het leedt slegts weinig dagen of zy vuurden op de *Engelschen*, die last hadden geene vyandlykheden tegen de Krygsmagt der *Hollanderen* te bedryven. De *Kaapsche* Gewapenden hielden den *Muizenberg*, een gewigtige post (*), in; de *Engelschen* oordeelden, naa de aangevangene vyandlykheden, hun van daar te moeten verdryven, 't geen zy, door het schieten

(*) Een gewigtige post schryven wy. De Heer JOHN BARROW, die, naa de Vermeestering van de *Kaap* door de *Engelschen*, ons dien Uithoek beter, dan tot nog toe geschied was, heeft doen kennen, beschryft de belangrykheid daar van met deeze woorden; „ De doortocht aan den voet van den „ *Muizenberg*, een steil en hoog Gebergte, door „ *Baai-Fals* bespoeld wordende, is de weg van „ Gemeenschap tusschen *Simons-Baai* en de *Kaap*, „ en mag te regt voor onverwinbaar gehouden „ worden; schoon de *Hollanders* 'er zich gemak- „ lyk deden uitdrijven; en ult hoofde van de „ borst-

xcvi. ten uit de Schepen ondersteund, boven
 BOEK. verwagting deden. Na de voltoering
 hier van was de versterking van Volk en
 1795. van Krygsnoodwendigheden, van den Gouverneur van *St. Helena* gevraagd, opgedaagd. Zy vonden den Admiraal ELPHINSTONE in 't bezit van *Simons-Baai*, den Major Generaal CRAIG meester van den *Muizenberg*, en de *Kaapenaars*, naa een vrugteloozen aanval, na de *Kaapstad* geweeken. Meer Volks werd den reeds gelanden, ter versterking, toegevoegd, derzelver getal beliep omtrent negentienhonderd. Zy vonden de *Kaapenaars* in staat van tegenweer. Men voer voort met meer Volks, benevens de Artillery, en andere Krygsnoodwendigheden te ontscheepen, en zo naby de voorposten der *Hollanderen* te brengen als mogelyk was, verzamelde zo veel levensmiddelen by een als men hoopte dat genoegzaam zou weezen om de *Kaapstad* te bereiken, en de gemeenschap te openen met de *Engelsche* Schepen in de *Tafelbaai*, en onderstand te krygen uit het land, 't welk zy agter zich lieten.

Vor-
 dering der
Engel-
schen.

In deezer voege versterkt en toegerust, toogen de *Engelschen* van den *Muizenberg* op weg. De *Kaapenaars* konden alle hunne beweegingen zien. Het land was ter lengte
 van

„ borstweeringen, die 'er onlangs op de hoogten
 „ aangelegd zyn, zou een uitgelezen troep Volks
 „ aldaar in staat weezen van een geheel Leger te
 „ kunnen tegenhouden ” *BARROWS Reizen in de Binnenlanden van het Zuidelyk gedeelte van Afrika.*
Te Haarlem by F. BOHN I. D. bl. 19.

van eenige mylen, zeer gunstig voor de Kaapbewoonders, om te paard gezeten, en met zeer ver draagende Geweeren voorzien, den vyand afbreuk te doen. Zy vreesden ook voor veel ontrustings en afbreuks onder den weg; doch dit hadt niets te beduiden op den marsch na den *Wynberg*. Te deezer plaatze hadden zich de *Kaapenaars* versterkt, en verwagten de *Engelschen* den hevigsten wederstand. De schikkingen door de Aanvallers gemaakt, bragten de *Kaapenaars* in 't naauw, en zy werden, ten zelfden tyde des aanvals, ontrust door het gerugt van drie Schepen uit de *Tafelbaai* gezonden om eene afwending van dien kant te maaken, aan welke zy zwakst waren. Naa het verlies van zeer weinig Volks, door het *Engelsch* kanon, trokken de *Kaapenaars* af, eer de *Engelschen* de bergtop konden bereiken. Het vervolgen der vlugtenden werd, om den vallenden avond, en de vermoeyenis des Volks, gestaakt. Wel te vrede waren de *Engelschen*, met den gunstigen door hun vermeersterden stand.

De Generaal CLARKE hadt ten oogmerk, 's volgenden daags, den tocht voort te zetten. Dan de moed, om verderen wederstand te bieden, ontzonk den Gouverneur SLUYSEN. Hy zondt een Officier met een Vlag, en een Brief, inhoudende een verzoek om Wapenstilstand voor acht en veertig uren, tot het ontwerpen en aanbieden van de voorstellen, op welken hy de *Kaapstad*, den *Engelschen* zou overgeeven.

XXXIII. DEEL.

N

Niet

xcvi.
BOEK.
1795.

xvi. Niet meer dan de helft van dien tyd werd
BOEK. hem ingewilligd, en was deeze genoeg
 om de Voorwaarden te bepaalen, en des
 1795. overeen te komen, op welke die gewig-
 tige Bezitting in de handen des Vyands,
 op den drie en twintigsten van Herfst-
 maand, overging. De voorgestelde ver-
 dragspunten werden alle toegestaan, en de
 zeer gunstige voor den Gouverneur SLUYS-
 KEN, tot één toe, volkomen ingewilligd.

De geregelde Krygslieden, te dier ge-
 legenheid, krygsgevangen gemaakt, belie-
 pen omtrent Duizend man. Groot was de
 voorraad van Geschut, Krygsvoorraad en
 Scheepsbehoefsten, die den Vyand in han-
 den viel. De Koopvaardyschepen waren
 prys, en die van Oorlog werden, zo ver-
 men noodig keurde, onmiddelyk in *Engel-*
schen dienst gesteld (*).

Wat on- Het verlies van deezen gewichtigen Uit-
ze Minis- hoek baarde op zich zelve groote ontzet-
ters te ting en teffens kommer voor 's Lands an-
Parys dere Bezittingen in het *Oosten*. Ydel blee-
doen by ken de genomene voorzorgen van den be-
het out- ginne der Omwenteling af genomen, om
vangen deeze dierbaare panden in veiligheid te
berigt stellen, tegen eene wel te duchten verras-
der over- sing, en wel te wagten vermeestering. De
gave van tyding van dit verlies bereikte onze Afge-
de Kaap. zantten te *Parys* niet, of zy deelden de-
 zelve mede aan den Minister der Buiten-
 land-

(*) *Universal Magazine* Vol. XCVII. p. 351 en
 355. Men zie de Verdragspunten in de *N. Nederh.*
Jaarb. 1795. bl. 7493.

landsche Zaaken, en schilderden hem de noodlottige gevolgen af, welke te wagten stonden, indien men aan de *Engelschen* den noodigen tyd liet om zich daar, op eene geduchte wyze, te versterken. De Minister was, met hun, daar van ten vollen overtuigd, en gaf de sterkste blyken van zyn verlangen om deeze en geene middelen voor te stellen en te beraamen, ten einde eene Vloot derwaards te zenden. De Minister der Zeezaaken verzocht hun byzonder, om, indien zy eenige uitzigten daar omtrent hadden, hem dezelve te willen aan de hand geeven. Zy maakten dit den Griffier QUARLES bekend, met bygevoegd verzoek om hun te willen opgeeven alles wat eenigzins dienstig zou kunnen zyn, ter bereiking van dit heilzaam oogmerk (*).

xcvi.
BOEK.
1795.

Die zelfde Afgezanten hadden zo dra de aankomst eeniger herwaards komende Oost-Indische Schepen, van 't gebeurde onbewust, te *St. Helena* binnen geloopt, niet verstaan, of zy deden poogingen by het *Fransch* Bewind om eene Vloot te verwerven in staat om dien prooy den *Engelschen* te ontzetten. Doch zy ontvingen, in 't eerst, kranken troost, uit hoofde van de zwakheid der *Fransche* Zeemagt, en de sterkte der *Engelsche*, egter met genoegzaame verzekering van bereidwilligheid (†).

Hoe zy de O. I. Schepen trachten te beveiligen.

Dat

(*) *Brief van BLAUW en MEYER aan QUARLES* 7 Dec. 1795. MSS.

(†) *Brief van BLAUW en MEYER aan het Comité de Salut Publicq* 23 Aug. 1795. en het *Antwoord* den 7 *Fructidor*.

xcvi. Dat deeze niet alleen in woorden bestondt
 BOEK. bleek eerlang uit een meer beloovend gesprek. Immers zy gaven, naa een verder
 1795. onderhoud, te verstaan, dat in het Bureau van Marine sterk werd gearbeid, dat de Admiraal TRUGUET, niets verzuimde, of verzuimen zou, om alle mogelyke magt by den anderen te brengen, ten einde aan het oogmerk te voldoen (*).

Vloot uit Frankryk gezeild. Zints dien tyd hielden zy een waakzaam oog op die Scheepsuitzending. Zy zогten naauwe kennis te krygen met de Leden van het Committé de Marine, en 't was, uit kragte van deeze, dat zy, den tweeden van Wynmaand, den Griffier QUARLES konden melden, zelfs boven hunne verwagting geslaagd te zyn; daar zes Linieschepen, eenige Fregatten en Kotters, niet alleen toegerust en van de noodige levensmiddelen, voor den tyd van drie maanden, voorzien; maar reeds, zints drie weeken in Zee gelopen waren. Met alle mogelyke geheimhouding was dit alles toegegaan, in de Nieuwspapieren werd niets van dit in Zee zeilen gevonden. BLAUW en MEYER hadden zich moeten verbinden, daar van geen woord te melden, vóór dat de Schepen daadlyk waren uitgelopen; gelyk zy nu in een gecyferden Brieve deden; welke tevens inhieldt, dat uit *Frankryk* eene aanzienlyke magt na de *West* gezonden was om de *Engel-*

(*) *Brief van BLAUW en MEYER aan QUARLES*
 25 Aug. 1795. MSS.

gelschen afbreuk te doen (*). — Wy hebben deeze byzonderheden wel willen te boek stellen, schoon die pooging in het bereiken des doels miste.

XCVL.
BOEK.
1795.

Engelsche Schepen uit *China* in *Engeland* gekomen, hadden in Oogstmaand, *Batavia* aangedaan. Zy bragten het den hunnen behaaglyk nieuws mede, dat de magt der *Hollanderen* aldaar zeer verzwakt was door ziekten, die veelen ten graave sleepten. Volgens hunne opgave ging de Bezetting dier Stad geen twee honderd daadlyk dienst doende *Europeaansche* Manschappen te boven; en mogt men slegts drie honderd aan Inboorelingen tellen. Het getal der Zeelieden was even zeer gedund. Schoon 'er zeven Oorlogschepen op de reede lagen, waar onder twee van vier en zestig Stukken, was de *Europeaansche* Manschap, bekwaam om dienst te doen, niet meer dan vierhonderd sterk. Terwyl de *Engelsche* Schepen, die dit berigt bragten, zich te *Batavia* bevonden, kwam 'er een *Hollandsch* Fregat van de *Kaap de Goede Hoop*, met de tyding dat de *Engelsche* Admiraal ELPHINSTONE daar verscheenen was; doch de zwakke toestand der *Hollanderen* te *Batavia* was, gelyk de *Engelschen* schreeven, oorzaak dat men de vier *Oost-Indische* Schepen, onverhinderd liet vertrekken (†).

On-

(*) Brief van BLAUW en MEYER aan QUARLES
2 Oct. 1795. MSS.

(†) Univ. Magaz. Vol. XCVII. p. 444.

xcvi. Onze Bezittingen in het *Oosten*, zints
 BOEK. lang, niet genoegzaam voorzien en ver-
 — sterkt, strekten ten gereeden prooye voor
 1795. eene Mogenheid, ter Zee zo magtig. De
 Hoe de schikkingen ter overweldiging gemaakt,
Engel- werden daadlyk ondernomen, en volvoerd
schen met eenen uitslag, waar op de *Engelschen*,
Cey- te onzer beschaaminge, stoften. — Het
lon ver- belangryk Eiland *Ceylon* was een der eer-
 — meeste- ste voorwerpen van bemagtiging. De *En-*
 — ren. *gelsche* Vice-Admiraal RAINIER, stevende
 van *Madras* derwaards, wel met geene
 groote; doch, zo 't bleek, genoegzaame
 magt, op het einde van Hooimaand, en
 kwam, den eersten van Oogstmaand, op
 de hoogte van *Trincomale* en *Oostburg*,
 twee onzer belangrykste Steden en Sterk-
 ten. Het oogmerk deezer Opdaaging ont-
 vouwden de *Engelschen*, van hunne zyde,
 op 't schoonste. Twee dagen werden in
 onderhandeling gesleeten. De *Hollandsche*
 Bevelhebber weigerde aan het dringend
 verzoek te gehoorzaamen. Geraaden von-
 den het de *Engelschen* daar op Krygsvolk
 te doen landen. Eén der Schepen, 't welk
 traage zeilders op het sleeptouw hadt,
 werkte sterk om tegen een geweldigen
 landwind de Baay op te zeilen; doch stiet,
 met zo veel gewelds, tegen een rots, in
 de kaarten niet aangeduid, dat het pom-
 pen van Zeelieden en Soldaaten niets kon
 helpen, en de Manschap naauwlyks tyds
 genoeg hadt om het ten gronde gaande
 Schip te ontkomen, waar uit niets van
 ee-

eenig aanbelang gered werd. Zulks ver- xcvi.
 oorzaakte eene vertraaging van tien dagen. BOEK.
 Geen wederstreeven van de zyde der *Hol-*
landeren, geene vyandlykheden greepen 'er 1795.
 by de ontscheeping plaats. De *Engelschen*
 bragten het noodige ter belegeringe aan
 wal; ten einde de tegenwoordige Bezitters,
 indien zy weigerden de *Engelschen* als
 Vrienden te ontvangen, als Vyanden met
 geweld te onder te brengen. Dit laat-
 ste ving tegen *Trinconomale* den achttien-
 den van Oogstmaand aan. De Stad
 werd drie dagen daar naa beschooten,
 en welhaast hadt men bres. By de toe-
 rusting ter bestorming, werd de overgave
 andermaal gevorderd. Van de *Holland-*
sche zyde deedt men eischen, die de *En-*
gelschen niet oorbaar keurden in te willi-
 gen; doch aan wier op nieuw gedaane
 eischen, op den bestemden tyd, niet vol-
 daan zynde, het vuur der Belegeraaren
 hervatte. Toen leedt het slegts weinige
 oogenblikken of de Witte Vlag werd op-
 geheessen, en de Daadiging tot stand ge-
 bragt.

De Bevelhebber van de Bezetting op
Oostenburg hadt de opeiseling afgeslaa-
 gen. De noodige toebereidzels om het
 voor Krygsgeweld te doen bukken, wer-
 den gemaakt; doch de voorgestelde ver-
 dragspunten aangenomen, en *Jassnapat-*
nam desgelyks overgegeeven. Met één
 woord, alle de Bezittingen der *Hollan-*
deren op de kusten van dit der Oost-*Indi-*
sche Maatschappye zo hoogstbelangryk Ei-
 land,

xcvi. land, vielen in der *Engelschen* handen (*).
 BOEK. Ten zelfden tyde stevende Capitein
 ——— NEWCOME na *Malacca*. Een *Hollandsch*
 1795. *Oost-Indisch* Schip zat ter reede in den
Malacca modder. Op 't zelve door de *Engelschen*
 en *Cochin* geschooten zynde, beantwoordde dit weer-
 aan de loos liggend Schip zulks met twee schoo-
Engel- ten, daar op onmidelyk de Vlag stryken-
schen de. De landing geschiedde onverwyld.
 overge- 'Er werd op de gelandden van de Bat-
 geeven. tery door de *Hollanders* gevuurd; dan
 twee uren naa de landing volgde de over-
 gave. De *Hollandsche* Bevelhebber zondt
 een boode aan boord des *Engelschen* Zee-
 bevelhebbers, met verklaring van zyne
 gereedheid om *Malacca* over te geeven
 op de gevorderde voorwaarde. Dit scheen
 enkel eene Bezitneeming om de belangen
 van de oude *Hollandsche* Regeering tegen
 de *Franschen* te handhaaven. Ten deezen
 einde zou de Officier der *Brütsche* Krygs-
 magt erkend worden als Bevelhebber van
Malacca, en de Krygsposten daar aan on-
 derhoorig, en een tweede plaats in den
 Raad bekleeden (†). — *Cochin*, op de
Malabaarsche kust viel in Wynmaand,
 met alle de daar liggende Sterktens en
 Factoryen den *Engelschen* in handen: zo
 dat zy zich mogten beroemen in 't be-
 zit te zyn van alle der *Hollanderen* Be-
 zit-

(*) *Univ. Magaz.* Vol. XCVIII. p. 62. 224.
N. Nederl. Jaarb. 1796. bl. 497—506.

(†) *Univ. Magaz.* Vol. XCVIII. p. 293. *N.*
Nederl. Jaarb. 1796. bl. 1470.

zittingen op het Vasteland van *Indie* (*). xcvi.

Eer het jaar ten einde liep, viel het BOEK.
besluit, om voor den Zeecapitein ENGEL-
BERTUS LUCAS, eene Commissie af te 1795.
vaardigen, by welke hy volmagt kreeg, Besluit
om den Gouverneur Generaal, en alle de om E.
Leden van het Gouvernement en de Ge- LUCAS na
emploieerden, in de onderscheide Vastig- de Kaap
heden, aan de *Kaap de Goede Hoop*, en en Oost-
in de *Oost-Indien*, te ontslaan van den Indien af
Eed aan den geweezen Stadhouder, en te vaardi-
van dezelve af te neemen den Eed aan gen.
hun Hoog Mogenden, of die geenen, wel-
ken, door den wil van het Volk, tot het
Landsbestuur zouden worden geroepen (†).

Geen beter lot was der Bezittingen van Toestand
den Staat in de *West-Indien* beschooren. der Be-
Dan, eer wy tot het vermelden van die zittingen
den Vaderlande zo droeve als schadelyke in de
gebeurtenissen treeden, staat ons te boe- West-In-
ken wat 'er, ten opzigte van het Beheer dien.
der Volkplantingen, in dat Werelddeel,
hier te Lande, by de Staatsomwenteling,
voorviel. Ten Jaare MDCCXCI zagen wy
de *West-Indische Maatschappy* ontbinden,
en het Beheer in andere handen overbren-
gen, ondanks allen tegenstand door *Zee-*
land aan die verandering geboden (§).

Zeer onmiddelyk naa de Omwenteling, Voorstel
immers zo vroeg als den elfden van Sprok- van P.
kel- PAULUS,

(*) *Univ. Magaz.* Vol. XCVIII. p. 225. 294.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
23 Nov. 1795.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D bl. 342-359.

xcvi.
BOEK.

1795.
wegens
het Be-
heer der
West-Indische
Volk-
plantin-
gen van
den Staat.

kelmaand, was, by de Provifioneele Re-
presentanten des Volks van *Holland* be-
paald, te raadpleegen over de *Colonie-
Raad* van de *West-Indien*, en de betrek-
king waar in dezelve door de Vergadering
van *Holland* zou behooren gesteld te wor-
den. De dag daar toe bepaald was de
vyfde van Lentemaand. De Voorzitter P.
PAULUS deedt, ten dien stonde, een breed-
voerig voorstel, hoofdzaaklyk hier op ne-
derkomende. — Het was ontwyfelbaar
zeker, dat, indien het Beheer over de
Volkplantingen der Republiek in *Afrika*
en *Amerika*, of in de zogenaamde *West-
Indien*, eenmaal op een voeglyken voet
zou gevestigd worden, waar door dezelve,
zo wel in het Politieke, Justitieele
en Commercieele, als in het Militaire,
onder eenpaarige en daar door voor den
Lande meest heilzaame schikkingen, zou-
den kunnen gebragt worden, daar over
één Algemeen Beheer moest worden beraamd,
gaande, zonder uitzondering, over alle de
Volkplantingen van den Staat in de *West-
Indien*, waar door alle derzelver belangen
vereenigd, gelyklyk gekend en behartigd
konden worden: terwyl dezelve thans on-
der zo veele verschillende Directien ston-
den, als 'er onderscheide Volkplantingen
waren.

De voorheen bestaan hebbende *West-
Indische Compagnie* deezer Landen, merkte
hy op, was oorspronglyk, even als de
Oost-Indische Maatschappy, een handeldry-
vend lichaam geweest; doch zedert veele
jaa-

jaaren vóór deszelfs vernietiging, geheel van aart en natuur veranderd, en nogthans, even of het nog een handeldryvend Lichaam ware, in derzelver deelen zo bestuurd, dat ze in geen verband met elkander stonden, en ten opzigte van dezelve nimmer eenige gemeenschaplyke schikkingen konden worden gemaaakt.

xcvi.
BOEK.
1795.

Daarenboven werden deeze onderscheide Lichaamen eeniglyk bestuurd door Kooplieden en Regtsgeleerden; en kon het uit dien hoofde niet anders zyn, of derzelver staat van Verdediging, zo te Water als te Lande, moest meest al verzuimd, kwalik bestuurd, ten minsten niet zodanig behandeld worden, als men mogt en kon verwagten van Lieden, met genoegzaame kennis deswegen voorzien. Het lot der Volkplantingen, in den jongst gevoerden Oorlog met *Engeland* voerde hy ten bewyze aan.

Wyders merkte de Voorzitter op, dat de Ontaarting der *West-Indische Compagnie* van een *Handeldryvend Lichaam* in een van louter *Beheer*, haar langzaamerhand buiten staat gesteld hadt om zelfs de Intresfen der gemaakte Schulden te betaalen; de houders van zeer groote opgenomene Hoofdsommen hadden de renten moeten missen, en de Compagnie was in een volstaagen wancredit vervallen, zodanig, dat het vorig Landsbestuur, by het einde des Octroys, dezelve geheel hadt moeten ontbinden.

Hier uit was een *Raad over de Colonien*
in

xcvi. *in America en over de Bezittingen van den*
 BOEK. *Staat in Afrika*, ten Jaare MDCCXCII ge-
 booren. Dan, met die verandering bleef
 1795. 'er een drieledig beheer stand houden, tot

groot nadeel der Volkplantingen, tot groote vermeerdering der kosten, vereischt tot goedmaaking eens zo drieledigen bestuurs.

De Souverain miste, uit hoofde deezer schikking, allen behoorelyk berigt omtrent derzelve toestand, zo te Water als te Lande; kon 'er naauwlyks meer van weeten, dan het de onderscheide Bestuuren behaagde mede te deelen; en deeze, by hun lastbrieven, of byzondere bevelen, niet verplicht zynde om 'er, naar eisch, voor te zorgen, ja zelfs daar toe geheel ongeschikt, was het gansch niet te bevreemden, dat die Volkplantingen, by het ontstaan van eenen Oorlog, in een slegten toestand waren, tot aanmerkelyk voordeel van den Vyand, en tot onuitspreeklyk nadeel van den Staat.

Daarenboven maakte het genoegzaam afzonderlyk beheer van ieder der Volkplantingen, alle onderlinge schikkingen, ten opzichte van elkanderen, niet alleen zeer moeilyk, maar zelfs ondoenlyk. Men merkte zich niet aan als Leden van het zelfde Lichaam; maar veel eer als onderscheide Lichaamen, die een verschillend belang hadden, die jalours ten opzichte van elkander waren. Hier van was het gevolg, dat, in stede van eene gemeenschaplyke werking, ten algemeenen nutte, en tot een zo veel mogelyk eenpaarig

Be-

Bestuur, eene geheimhouding omtrent elkanderen, en eene onverschilligheid omtrent elkanders voorspoed en geluk plaats hadt, welke onder eene welgeregelde Regeeringsvorm van een Land geene plaats behoorde te hebben.

Op deeze gronden deedt de Voorzitter de voorstellen rusten om den tegenwoordigen Colonie-raad, met den aankleeve van denzelven, terstond af te schaffen, om desgelyks te vernietigen de tegenwoordige *Societeit van Suriname* en de *Directie van de Colonie van Berbice*; en dat over alle deeze Volkplantingen van den Staat, zo in *America* als in *Africa*, *éne* Generaale Directie en Administratie aangesteld behoorde te worden, onder den Tytel van *Committé tot de zaaken van de Colonien en Bezittingen in Africa en America*; bestaande uit één en twintig Persoonen, welk Committé in die Volkplantingen en Bezittingen het beheer zou hebben over de Krygsmagt, de Fortificatien, de Magazynen, Arsenaalen, Hospitaalen, Geldmiddelen, en voorts alles wat daar toe en tot het bestuur van den Handel met het Moederland eenigzins behoorde.

De één en twintig Persoonen daar toe aan te stellen, zouden door hun Hoog Mogenden, uit alle de Gewesten, of liever uit de geheele Republiek, zonder onderscheid, worden benoemd, zo nogthans, dat het aan de Stad *Amsterdam*, uit hoofde van haar onmiddelyk belang in *Suriname* en *Berbice*, zo voor zich zelve als haa-

xcvi. haare Ingezetenen, zou vryftaan om zes
BOEK. Perfoonen aan hun Hoog Mogenden, ten
dien einde, voor te ftellen.

1795. De werkzaamheden van dit Committé werden in deezer voege voorgedraagen. Zeven der Leden zouden byzonder belast weezen met alles wat tot den *Militairen Staat* der Volkplantingen behoorde; Zeven anderen met het *Huishoudelyk Bestuur* in de Volkplantingen zelve; het overschietend *Zevental* zou zich byzonderlyk moeten bezig houden met het Beheer van de *Handel*, zo op als uit de Volkplantingen, met het werk der Financien, of de beschikking over de Penningen door alle de Gewesten opgebracht ten behoeve dier buitenlandsche Bezittingen, als mede van die, welke uit de Volkplantingen zelve, of uit de ontvangst van eenige Regten hier te Lande, op van daar inkomende Goederen mogten spruiten.

De Algemeene en Opperbeheering van alle deeze byzondere afdeelingen zou by het Committé gezamenlyk berusten.

Om aan de werking der Departementen meer gemak te brengen, zou het aan ieder vryftaan een afzonderlyke Secretaris aan te ftellen, met de verder tot de werkzaamheden noodige Perfoonen. Het Committé zou zorgen, dat doorgaans twee of wel vier van deszelfs Leden zich in de voornaamfte Handelsplaatzen bevonden, als te *Amsterdam vier*, te *Rotterdam twee*, te *Middelburg twee*, te *Hoorn en Enkhuizen twee*, en te *Groningen*, des noodig zynde, twee.

Ver-

Verder zou door hun Hoog Mogenden worden aangesteld een *Advocaat Fiscaal*, een *Secretaris* voor het geheele Committé, en een *Ontvanger Generaal*. — De Zittingen van het Committé zouden in den *Haage* gehouden worden, onder het opzigt van eenen om de acht dagen afwisselenden Voorzitter. Eindelyk zou het Committé bevoegd zyn om, zulks noodig oordeelende, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden te verschynen.

Gansch gereeden ingang vindt dit Voorstel ter Vergadering der Vertegenwoordigenden des *Hollandschen* Volks; dan het werd by hun Hoog Mogenden door eenige Gewesten overgenomen (*).

Terwyl deeze zaak hing, leverden de Directeuren van de Geoctroyeerde Colonie van *Berbice*, by de Municipaliteit der Stad *Amsterdam*, een breed Vertoog in, zich verheugende, dat die Stad een gelijk belang met hun hadt, ten opzigte van de Societeit van *Suriname*. Zy bevestigden hunne bevreemding over het genomen, of te neemen, besluit ter vernietiging van de Directie over gemelde Volkplanting, met voordragt van hunne belangen in deezen. Ten welken einde zy ontvouwdén, hoe de *Berbice* door Koop hun Eigendom geworden was, welks bezit en beheer hun diensvolgens toekwam, en naar de erkende Regten van

xcvi.
BOEK.
—
1795.
Directeuren van *Berbice* vervoe-
gen zich
by de Muni-
cipaliteit
van *Am-
sterdam*
wegens
het Be-
heer.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
5 Maart 1795.

xcvi. den Mensch hun niet kon ontnomen wor-
 BOEK. den. De gronden op welke men die ont-
 — neeming, in het tegenwoordige geval, wil-
 1795. de doen rusten, trachten zy te wederleg-
 gen (*). Hun inbrengen vindt luttel
 ingangs.

Voorstel De Burgers DIRK WESTRIK en ABRA-
 om nog HAM VEREUL, door het Stadsbestuur van
 twee *Amsterdam* aangesteld, om de belangen dier
 Perfoo- Stad, in de zaaken tot de *West-Indische*
 nen in Volkplantingen waar te neemen, deeden
 den Co- een Verzoek, dat de Vergadering van
 lonieraad hun Hoog Mogenden, hangende de raad-
 te doen pleegingen der Bondgenooten, over het
 zitting neemen. by *Holland* genomene Besluit, het zy door
 toevoeging eener Commissie aan den Co-
 lonie-Raad, of door eenig ander gepast
 middel, aan den wensch des Handels, en
 de begeerte der menigte daar by belang
 hebbende Ingezetenen, zou gelieven te vol-
 doen: dewyl het geen tegenspraak leedt, dat
 de wyze van overbrenging der eerste tydin-
 gen wegens het gebeurde hier te Lande,
 als mede de wyze waar op het werk der
 Revolutie in de Volkplantingen bestuurd
 werd, voor dezelve heilzaame of dood-
 lyke gevolgen kon hebben: terwyl ook
 boven dien de door *Holland* voorgestelde
 vernietiging des Colonie-Raads en de ove-
 rige oude Directien, met de gereed lig-
 gende Schepen overgebragt wordende,
 veel-

(*) Het stuk den 12. Maart gedagtekend, is
 voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795.
 bl. 3144—3151.

veelligt by de onkundigen huiverigheid; en by anderen onwilligheid in het gehoorzaamen, zo als het behoort, van derzelver orders, aldaar zou kunnen doen gebooren worden. — *Holland* wilde de zaaken ter Vergadering van hun Hoog Mogenden daar heen gestuurd hebben, dat men eenige bekwaame Persoonen benoemde om, staande dien tyd, in de Colonie-Raad zitting te neemen; ten einde de meestgeschikte middelen te beraamen, en daar te stellen (*).

xcvi.
BOEK.
1795.

Ingevolge hier van werden VEREUL en JAN VAN STAPHORST benoemd om daar zitting te neemen, en zodanig te helpen besluiten, als met hunne bekende Burgertrouw best zou overeenkomen. De Afgevaardigden van *Zeeland* wilden aan hun Lastgeeveren voorbehouden, om, van wegen dat Gewest, 'er nog een Commisfaris by te voegen (†).

A. V.
REUL en
J. STAP-
HORST
daar toe
be-
noemd.

Naa veel overweegens van het Voorstel door *Holland* ter baane gebragt, en veel aandrangs om hetzelfde stand te doen grypen, viel, in Herfstmaand, het Besluit, dat de *Raad der Colonien*, de *Societeit van Suriname* en de *Directie van de Berbice* zouden vernietigd, en het voorheen verdeeld Beheer, vereenigd overgebragt worden aan een *Commissé tot de zaaken van de Colo-*

Tot de
verande-
ring in
het Be-
heer be-
flooten.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
23 Maart 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
28 Maart 1795.

xcv. *lonien en Bezittingen in Africa en America*,
BOEK. bestaande uit één en twintig Perfoonen.
 ——— Ten zelfden tyde verzogt men de Gecom-
1795. mitteerden tot de *West-Indische* zaaken,
 ten spoedigsten te onderzoeken de wyze
 waar op dit Besluit best uitgevoerd, de
 Leden en Ministers tot dat Committé be-
 noemd, en 't zelve dus in werking ge-
 bragt worden. Hun Hoog Mog. maan-
 den de Afgevaardigden der Gewesten aan,
 om zich, zo ras mogelyk, te bekwaamen
 tot het benoemen der Perfoonen, vertrou-
 wende, dat dezulken zouden worden voor-
 gedraagen, van dewelken men, of uit
 hoofde van derzelve erkend en onmidde-
 lyk belang by den bloei en welvaart der
 Volkplantingen, of wel door hunne on-
 dervinding, yver en kunde in de vakken
 van werkzaamheid, in zodanig een Bestuur
 voorkomende, met reden kon verwagten,
 dat zy het hun toe te vertrouwen Be-
 heer, tot onderling nut van dit Gemeene-
 best, en van de Colonien, zouden uit-
 oefenen.

Wat Zee- De Afgevaardigden van *Zeeland* hadden
land be- verklaard, tot het Besluit niet te kunnen
dingt en instemmen, dan onder beding, dat aan
verwerft. hun Gewest het regt gelaaten wierd aan
 't zelve toegekend by het Besluit van hun
 Hoog Mogenden op den eersten van Zo-
 mermaand des Jaars MDCCXCII genomen,
 en by het XIV. en XVI. Artyskel van den
 Lastbrief voor de *Colonie-raad* bepaald.
 Hun Hoog Mogenden bewilligden hier in,
 schoon de Afgevaardigden van *Holland* on-

onder de toestemmenden niet behoor den (*). — Van het Besluit der Ver-
nietiging des Colonie-raads, en de in-
plaatsstelling van het Committé gaven hun
Hoog Mogenden den drie en twintigsten
van Wynmaand by Afkondiging den In-
gezetenen kennis (†). 1795.

Het nieuw Committé door hun Hoog Mogenden benoemd. bestondt uit de vol-
gende Leden en Ministers, ABRAHAM
SANDRA, QUIRYN WILLEM VAN HOORN,
G. H. MULDER, J. P. DU QUESNE,
L. NOLST, J. A. DE MIST, A. S. LOCH-
MAN, G. A. W. RUISCH, D. J. DE KEM-
PENAAR, D. WESTRIK, C. B. VAN
CITTERS, H. ZWAANENBURG, ALLARD
SCHELTINGA; H. K. STEENBERGEN, A.
VEREUL en B. F. VAN LIEBEHERR.
A. HARTMAN werd tot Ontvanger, WILH.
IRHOVEN VAN DAM tot Secretaris, en J.
SPOORS tot Fiscaal gekoozen. A. VEREUL
bekleedde het eerste Voorzitterschap (§).

Dan hoedanig was het met de *West-Indische* Bezittingen van den Staat midde-
lerwyle gesteld! De na *Engeland* geweekte
WILLEM DE V. deedt, ten opzigte van
Suriname, eene pooging, eenigermate ge-
lyksoortig met die hy, omtrent de *Kaap*
de Goede Hoop te werk stelde (**). Een
Brief

Brief van
WILLEM
DEN V.
aan den
Gouver-
neur van
*Surina-
me*.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
7 Sept. 1795.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 6108.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 6647.

(**) Zie hier boven bl. 187.

- xcvi. Brief aan den Gouverneur van *Suriname*
 BOEK. JURIAAN FRANCOIS FREDERICI toegezonden, uit *Kew* den zevenden van Sprokkelmaand MDCCXCV gedagtekend, hieldt woordlyk in, „ Wy hebben noodig geagt „ UE. by deezen aan te schryven, en te „ gelasten, om, zo te *Paramaribo*, als verder in de Colonie van *Suriname*, te admitteren de Troepen, die van wegen „ zyne *Groot-Brittannische* Majesteit derwaards zullen worden gezonden, en op „ de Rivieren zodanige Oorlogschepen, „ Fregatten of gewapende Vaartuigen, „ die van wegen Hoogstgemelde zyne „ *Groot-Brittannische* Majesteit derwaards „ zullen worden gezonden, en dezelve te „ considereeren als Troupen en Schepen „ van eene Mogenheid, die in Vriendschap en Alliantie is met hun Hoog Mogenden, en die komen om te beletten, dat die Colonie door de *Franschen* worde geïnvadeerd.’

Voorstel
 wegens
 het gedrag des
 Gouverneurs.

De Burger A. VEREUL zondt een Afschrift van deezen Brieve, uit naam van Directeuren der Colonie *Suriname*, op den derden van Oogstmaand, aan hun Hoog Mogenden, en boodt denzelven der verontwaardiging van de Algemeene Staaten aan. Met vermelding dat deeze misdaadige pooging, ten einde de braafheid des Gouverneurs te verrassen, den voorgestelden uitslag niet gehad hadt; dat deeze integendeel gehoorzaam aan de bevelen van hun Hoog Mogenden, door hem ontvangen, by herhaaling betuigde alles

te

te zullen verrigten, wat men van een Man xcvi.
 van Eer, die alle zyne pligten kende, en BOEK.
 het behoud der Colonie voor het Moeder-
 land boven alles stelde, kon en mogt ver- 1795.
 wagten. — De laatst ontvangene Brief
 uit die Volkplanting, den vyf en twin-
 tigsten van Bloecimaand gedagtekend, be-
 helsde het aangenaam berigt, dat de goede
 orde en rust in de Volkplanting bleef
 voortduuren.

Zo aangenaam dit flot deezer Briefs der Aandoe-
 Vergaderinge was, zo zeer verwekte de ning,
verraaderlyke pooging des gewezen Stadhou- welke
ders derzelver hoogste verontwaardiging. 'sPrinsen
 Men besloot den Gouverneur, van wegen Brief ver-
 hun Hoog Mogenden, derzelver genoeg, wekte.
 over diens braaf gedrag tot heden gehou-
 den, op het volledigst te betuigen, en
 hem aan te moedigen tot een manlyk vol-
 harden op dit zelfde spoor. Wegens den
 Brief des Prinsen van *Orange* zou men
 nader besluiten (*).

Den Burgeren HAHN, P. GEVERS, P. Besluit
 PAULUS en LA PIERRE werd de zo veel omtrent
 verontwaardigings wekkende Brief in han- deezn
 den gesteld om de Vergadering van *Hol-* Brief by
land des met hun berigt te dienen. Zy Holland
 volvoerden dien last, op 't einde van geno-
 Herfstmaand. By de ontvouwing vingen men.
 zy woordlyk, in deezer voege aan —
 „ Wy zouden ten opzigte van den Brief
 „ des gewezen Stadhouders, Burgers Re-
 „ pre-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 4 en 5 Aug. 1795.

xcvi. „ presentanten! U reeds lang van onze
 BOEK. „ Confideratien hebben kunnen dienen;
 ——— „ maar de gestadige verwagting, dat het
 1795. „ zogenaamde Huis van *Oranje*, deszelfs
 „ ondankbaarheid jegens zyn Vaderland,
 „ eerlang zou bekroonen met een open-
 „ baar Manifest, en eene gewapende Ag-
 „ gresfie van hetzelfde, heeft ons terug-
 „ gehouden, daar zulks in dit en in an-
 „ dere Landen werd verzekerd, en wy ver-
 „ onderstelden, dat Gylieden van zodanig
 „ een Manifest legale kennis krygende,
 „ de behandeling van dit alles dan liever
 „ in ééns zoudt hebben afgedaan. —
 „ Dan wy willen, en wy mogen niet lan-
 „ ger draalen, om aan uwen last te vol-
 „ doen, en hebben zeer weinig woorden
 „ van nooden, om de zwaarte van de
 „ Misdad in deezen, tegen den gehee-
 „ len Staat gecommitteerd, te doen op-
 „ merken, niet flegts naar de beginzelen
 „ van dat algemeene Staatsregt, dat op
 „ de Natuur en op de Rede steunt; maar
 „ ook naar de meer bekrompene en zo-
 „ genaamde Constitutioneele inrigtingen,
 „ hier te Lande dus verre plaats heb-
 „ bende.”

Naa eene optelling van des gewezen
 Stadhouders bedryven, zints den Jaare
 MDCCLXXX, ten opzigte van den Lande,
 en bovenal omtrent deszelfs Patriottische
 Ingezetenen, tot den dag dat hy zich met
 de zynen, uit den Lande weg maakte; —
 naa die zwarte lyst, en het ophaalen des
 besluits van hun Hoog Mogenden, om aan
 al-

alle Collonels of Commandeerende Officieren van Regimenten en Corpsen in dienst van den Staat, mitsgaders aan de Gouverneurs of Commandeerende Officieren, kennis te geeven, dat zyne Hoogheid zich voor eenigen tyd geabsenteerd hadt, en dat ook zyne beide Zoons van het Commando waren ontslaagen, vaaren zy dus voort, „ dat, naa dit alles WILLEM DE V, evenwel zyne verraaderlyke dienstbaarheid aan *Engeland*, zo verre den teugel heeft gevierd, dat hy, zonder eenige Magt of Authoriteit daar toe te hebben, den Gouverneur van eene zo belangryke Colonie van den Staat *sub- en obrectief*, en alzo verraaderlyk, tot eene daad heeft getragt te verleiden, waar van de gevolgen voor den Lande, indien dezelve aan zyne verraaderlyke oogmerken beantwoord hadden, allerverderflykst zouden zyn geweest — dat WILLEM DE V. zich aan de Misdaad van *Hoogverraad*, ten aanzien van de Republiek, heeft schuldig gemaakt, daar aan vermeenen wy, dat door niemand meer kan worden getwyfeld, en dat de opnoeming der daadzaaken, ten betooge daar van, alleen genoegzaam is. „ Ondertuschen moeten wy bekennen, „ dat dit alles ons minder verwonderd dan verontwaardigd heeft. 'Er is niets onder alle de openbaare en heimlyke aanrandingen van het Volk van *Nederland* in 't algemeen, en van de Vryheid en Onafhangelykheid van *Holland*

xcvi.
BOEK.
1795.

xcvi. „ in 't byzonder, dat men van WILLEM
BOEK. „ DEN V. naa alles, wat men tot hier
— „ toe heeft zien gebeuren, niet zou ver-
1795. „ wagten, en onder alle Stadhouders,
„ waar van de Historie melding heeft
„ moeten maaken, kennen wy 'er geen en,
„ wiens misdaden tegen het Vaderland,
„ die van den laatsten, in aanhoudenheid
„ en vermetelheid evenaaren, en wiens
„ Acte van Beschuldiging alzo ligter op
„ te maaken zou weezen.

„ Het is daarom, Burgers Represen-
„ tanten! dat wy het allernoodzaaklykst
„ oordeelen, dat deeze in behoorlyke
„ form worde vervaardigd. — *Europa*
„ zal dan zien, dat de Affchaffing van het
„ Stadhouderschap geen ligtvaardig besluit
„ was. Elk Vryheidsminnaar zal hetzel-
„ ve, en onzer gezegende Revolutie, toe-
„ juichen; zyne Aanhangers zullen schaam-
„ rood worden, en aan veelen waarschyn-
„ lyk de schillen van de oogen eens val-
„ len. — Wy zyn egter van gedagten
„ dat deeze Procedure niet te naauwkeu-
„ rig en plegtig kan aangevangen, bestuurd
„ en ten einde gebragt worden. En, om-
„ ziende na geschikte Mannen om den
„ Lande en Ulieden daar in te dienen,
„ hebben wy geoordeeld, en wy zouden
„ Ulieden derhalven adviseeren, om, ge-
„ lyk de bovengemelde Misfivē van den
„ gewezen Stadhouder, uit de Vergade-
„ ring van hun Hoog Mogenden ter tafel
„ van deeze Vergadering is gebragt door
„ uwe Gecommitteerden ter Generaliteit,

„ zo ook hetzelfde wederom, benevens dit xcvi.
 „ Advys in handen te stellen van de Ge- BOEK.
 „ committeerden, met last om daar van ———
 „ hun Hoog Mogenden kennis te geeven, 1795.
 „ en het voorts aldaar daar heenen te di-
 „ rigereen, dat deeze Stukken, met den
 „ meesten spoed werden gesteld in han-
 „ den van de *Leydsche* Hoogleeraaren BA-
 „ VIUS VOORDA en JAN VALCKENAER,
 „ ten einde hun Hoog Mogenden te die-
 „ nen van confideratien en advys, no-
 „ pens den aanleg en de directie der *Cri-*
 „ *mineele Procedure* ten deezen: zo wel
 „ als om aan hun Hoog Mogenden te
 „ suppeditereen eene Succinte Acte van
 „ Accusatie tegen den voorschreeven WIL-
 „ LEM DEN V, met faculteit om, van
 „ hunne zyde, zodanig iemand te asfu-
 „ meeren, of in het werk te stellen, en
 „ visie van zodanige Staatspapieren te mo-
 „ gen neemen, als zy tot volvoering van
 „ hunne Commissie noodig zouden oor-
 „ deelen.”

Overeenkomstig met deezen voordragt Dat van
 viel het Besluit ter Vergadering van *Hol-* hun H.
land, in dit zeer zonderling geval (*). Mog.
 Eenstemmig daar mede beslooten hun Hoog
 Mogenden (†).

Vaardiger, dan veel al in gevallen van Advys
 deezen aart, bragten de bovengemelde van
Hoog- VOORDA

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 29 Sept. 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 7 Oct. 1795.

xcvi.
BOEK.

1795.
en VALC-
KENAAR.

Hoogleeraars den van hun verzogten Raad-
slag uit, naamlyk op den zevenden van
Louvmaand des volgende Jaars, en kwam
't zelve hier op neder, „ dat WILLEM VAN
„ NASSAU, bekend onder den naam van
„ WILLEM DEN V, geweze Stadhouder
„ van de *Vereenigde Nederlanden*, door
„ zyn schryven aan de Gouverneur van
„ de Volkplantingen van den Staat, den
„ zevenden van February MDCCXCV, zich
„ schuldig gemaakt hadt aan Ontrouw,
„ Myneed, Aanmaatiging van Hoog Ge-
„ zag, Misbruik en Overtreeding van
„ Magt, en aan Hoog Verraad tegen zyn
„ Vaderland; ten minsten, dat 'er zeer
„ gegrond fundament voorhanden was,
„ om hem van die Misdaden Criminee-
„ lyk te beschuldigen, en in Regten te
„ vervolgen. Behoudens nothans alle
„ middelen van Verdediging, die hy,
„ in den tyd, zou goedvinden te ge-
„ bruiken.”

Twee aanmerkingen voegden zy 'er ne-
vens, hier op nederkomende, dat, schoon
WILLEM DE V, *volgens de Decisie der Rap-
porteurs*, eene lyst van euveldaaden ten
zynen laste hadt, en dit stuk eer eene
Beschuldiging dan een Verslag mogt hee-
ten, *die Predecisie niets afdeedt: met de Be-
schuldigten moest den gewoonen weg van Ju-
stitie bewandeld worden.*

Dan voor welk een Regtbank zou hy
te regt staan? De bevoegdheid der Regt-
banke was toch het voornaamste en ge-
wichtigste stuk in een Lyfstraflyk Regtsge-
ding.

ding. Ten deezen aanzien deden zich, xcvi.
 omtrent den gewezen Stadhouder, zo BOEK.
 veele moeilykheden op, dat zy het on-
 mogelyk vonden een bepaald Advys uit 1795.
 te brengen. Alleen gaven zy eenige be-
 denkingen op, strekkende om aan te too-
 nen aan welke en hoe veele zwaarigheden
 zodanig eene Regtsvordering onderheevig
 was, ontstaande uit 'sPrinsens betrekkin-
 gen als *Krygsman* en *Burger*. In het eer-
 ste geval zou de *Raad van Staaten* de be-
 voegde Regter weezen; doch deeze was
 vernietigd, en ten aazien van het Com-
 mitté van het Bondgenootschap te Lande,
 durfde men niet beslissen of het uit Per-
 soonen bestondt, bevoegd tot het waar-
 neemen der Crimineele Justitie. — Niet
 klaarder was het in het andere geval, het
Burgerlyke: dewyl het veel bedenkens leedt
 te bepaalen, waar de geweze Stadhouder
 eigenlyk gewoond hadt. Wel het meest
 hadt hy zich in *Holland* onthouden; maar
 zulks gaf den Hove van *Holland* de be-
 voegdheid niet om hem te vonnisen; en
 ook niet aan de *Magistraat van den Haa-*
ge — *Gedelegeerde Regters* te benoemen
 hadt al het haatlyke van het gebeurde
 met OLDENBARNEVELD en DE GROOT.
 Het gevoegelykst zou nog weezen, uit
 elk der Provinciaale Hoven één of meer
 Leden te verkiezen, of de Oudste Helft
 die dan te gader een Regtbank, bepaald-
 lyk voor dit geval bestemd, zouden uit-
 maaken.

De beide Hoogleeraars oordeelden voorts
 zich

xcvi. zich te kunnen onthouden van het inlee-
 BOEK. veren eener Acte van Beschuldiging: „ de-
 — „ wyl zy dat werk voor hun reeds zaak-
 1795. „ lyk vonden afgedaan in het Rapport
 „ der Heeren HAHN; GEVERS, PAULUS
 „ en LA PIERRE, 't welk zy beschouw-
 „ den als een beknopt Register, geschree-
 „ ven in eenen treffenden styl.” — Ver-
 stond men door die Acte van Beschuldi-
 ging een judicieel stuk om 'er de Regts-
 pleeging op aan te vangen, dan moesten
 zy tot hun leedweezen betuigen, en kon-
 den zy verzekeren, „ dat zo iets in de
 „ geheele *Nederlandsche Crimineele Praktijk*
 „ onbekend was.” — Zy voegen 'er ne-
 vens, „ dat 'er veel omslags en werks zou
 „ noodig weezen om de Betichtingen in
 „ het Rapport voorkomende, aan de
 „ Gronden van het Regt te toetzen, en
 „ de daar toe behorende Stukken by een
 „ te zamelen. Een *Juridicq Advys*, over
 „ alle die daadzaaken; één voor één, ten
 „ lasten van WILLEM DE V. te geeven,
 „ zou een arbeid voor verscheide jaaren
 „ opleveren, en de gewisse gaapingen, by
 „ het naslaan der Staatsregisters en andere
 „ Papieren, te duchten, deedt hun vree-
 „ zen, dat veelligt die geheele arbeid voor
 „ het Vaderland nutloos zou bevonden
 „ worden.”

Poogin- Een Brief van gelyken inhoud als wy
 gen om- hier boven opgaven aan den Gouverneur
 trent *De-* van *Suriname*, door WILLEM DEN V. toe-
merary geschikt, werd den Gouverneur Generaal
 en *Esfe-* te *Demerary* en *Essequibo*, VAN GROVE-
quebo. STEINS,

STEINS, den vierden van Bloei maand, door den eersten Luitenant van het *Engelsche* Fregat *de Zebra* aangebragt; deeze ging vergezeld door eenen anderen van den *Engelschen* Admiraal CALDWELL, en den Generaal VAUGHAN, verzoekende plaats te maaken voor zeshonderd man Krygsvolks, dagelyks uit de *Barbados* te wagten, en voor deeze Rivier bestemd.

De Gouverneur Generaal ontboodt tot zich alle de by de hand zynde Raaden, als mede Officieren der Land en Zeemagt, deelde de Brieven mede. De uitslag der raadpleeging was, met eenpaarige stemmen, in antwoord te schryven, „ dat zy „ aan de Orders van den Ex-Stadhouder „ niet konden defereeren; also zy bevelen van den Souverain ontvangen hadden, van geene andere Troupen, dan „ *Hollandsche* of *Fransche*, in te neemen; „ maar integendeel zich tegen het inkomen van Troepen van andere Natien „ met geweld te moeten verzetten; dat „ zy voor geene invasie der *Franschen* be- „ ducht waren; also zy officieele berigten hadden ontvangen van de gemaakte „ en geslootene Vrede en Vriendschap „ met de *Fransche* Republiek.”

De Brief aan den *Engelschen* Generaal en Admiraal door den Gouverneur geschreeven, was in vry zagter woorden begreepen, dan dit Besluit. „ Ik moet, „ dus luidde dezelve, „ uwe Excellentie „ berigten, dat ik afschriften van De- „ peches gekreegen heb van wegen hun „ Hoog

xcv.
BOEK.
1795.

Besluit
aldaar om
geen *En-
gelschen*
in te nee-
men.

Brief des
Gouver-
neurs van
GROVE-
STEINS.

xcvi. „ Hoog Mogenden de Staaten Generaal
 BOEK. „ der *Vereenigde Nederlanden*, myne Sou-
 — verainen, my kennis geëvende van de
 1795. „ Vriendschap tusſchen de *Fransche* Natie
 „ en de Republiek der *Vereenigde Neder-*
 „ *landen* beſtaande, en dat, uit dien hoof-
 „ de, de uitvoering der geëevene Orders
 „ ter defenſie tegen de genoemde Natie
 „ ophoude. — Ik moet, derhalven, uwe
 „ Excellentie berigten, dat de gemelde
 „ omſtandigheden, verbonden met de ver-
 „ dere Inſtructien, welke my ten zelfden
 „ tyde zyn toegezonden, my in de on-
 „ mogelykheid ſtellen om aan het ver-
 „ zoek te voldoen.”

Wat 'er
 voorviel
 na het
 vertrek
 des Gou-
 verneurs. De Raaden en Krygshoofden dagten dat
 de *Engelfche* Officier alleen met die bood-
 ſchap zou afreizen; doch zy vernamen,
 dat de Gouverneur VAN GROVESTEINS
 met hem na boord van *de Zebra* was ver-
 trokken. Wanneer 'svolgenden daags dit
 vertrek openbaar bekend werd, ontſtontd
 'er in *Stabroek* veel beweegings. Tuſſchen
 de zeventig en tachtig Inwoonders kwa-
 men in een Herberg byeen. Men wist
 in den beginne niet wat te doen. 'Er
 werd geſproken om zekere BEAUJON en
 BOLLERS als zeer aan den Gouverneur
 verknogt, af en vast te zetten, de Regee-
 ring te veranderen, en een nieuwe Gou-
 verneur te benoemen. Dan men werd te
 raade, vier Gecommitteerden van *Stabroek*
 te benoemen om vertoogen, wegens de
 geſteltenis van zaaken aan de Regeering
 te doen. Dit geſchiedde. Zy ſchreeven
 de

de andere Divisien van *Essequebo* en *Demerary* aan om desgelyks Gecommitteerden te zenden; ten einde met hun te raadpleegen, en te bezien wat in deeze tydsomstandigheden te doen stondt. Terwyl men die Vergadering van gezamenlyke Afgevaardigden verbeidde, ontstondt 'er, door eenige weinigen, met die voorshandsche schikkingen en gedaane benoemingen niet te vrede, zo veel onrusts en tweedragts, dat een Burger Capitein, met eenige vrywillige Burgers in de wapenen kwam, en het oproer dempte, vier der voornaamste onrustverwekkers vattende, en voorts in handen des Gerechts overleverende. Hier mede was alles stil. Op voordragt van Kiezers werden eenige buitengewoone Raadsleden benoemd. Het Gouvernement werd waargenomen door twee Leden, welke telkens voor acht dagen zaten, een Lid van *Demerary*, en een Lid van *Essequebo*.

By deeze waarneemers des Gouvernements bragten twee *Engelsche* Officieren een Brief, houdende aan de *Voornaamste Magistraaten en Consuls van Demerary*. Geen gewag maakte dezelve van WILLEM DEN V, en was in deeze woorden begrepen. „ Zyne *Britsche* Majesteit noodig „ geoordeeld hebbende ten spoedigsten af „ te zenden eene Order aan de Gewapende Magt, om de Bezetting van *Demerary* en deszelfs Onderhoorigheden „ te protecteeren tegen de *Fransche* Wapenen, (de regeerende Magten van „ *Frank-*

xcv.
BOEK.

1795.

Nadere
Brief
door de
Engel-
schen ge-
zonden.

xvi. „ *Frankryk* bezit genomen hebbende van
 BOEK. „ *Holland*,) zo noodigen de Officiëren
 „ commandeerende de *Britsche* Zee- en
 1795. „ Landmagt voor *Demerary* en deszelfs
 „ Dependèntien, de Perſoonen der boven-
 „ gemelde Colonien uit, om zich te ver-
 „ voegen onder de milde Beſcherming van
 „ het *Britsche* Gouvernement.
 „ De Godsdienst, de Perſoonen en
 „ Eigendommen der Inwoonderen zullen
 „ geëerbiedigd worden, zo lange zy voort-
 „ gaan in goede verſtandhouding met de
 „ *Britsche* Natie te leeven: terwyl het
 „ onvermydelyk, in den tegenwoordigen
 „ toestand van *Holland*, ter nadere beſliſſing
 „ zal moeten worden overgelaaten, van
 „ welke *Europeeſche* Magten, de Volkplan-
 „ ting van *Demerary* en derzelver Onder-
 „ hoorigheden, voor het vervolg, beſcher-
 „ ming zullen ontvangen, wanneer de
 „ groote ſtryd, zo belangryk voor het ge-
 „ heele Menſchdom, door eenen Vrede,
 „ tuſſchen de Oorlogende Natien zal zyn
 „ beſliſcht (*).”

Hoe be- Het toenmaalig Beſtuur der Volkplanting
 antwoord. gaf van deezen Brieve, by openbaare af kon-
 diging, berigt, en teffens van het antwoord
 den *Engelſchen* toegezonden. 't Zelve kwam
 hoofdzaaklyk hier op neder. By het toe-
 ſchikken eens Affſchrifts van den Brieve des
 ver-

(*) Deeze Brief was 16 Mey gedagtekend, en
 onderſchreeven door HENRY WAVE, commandee-
 rende de Zeemagt zyner *Britsche* Majesteit, en JOHN
 RITCHIE, commandeerende de Troepen.

vertrokken Gouverneurs aan den Generaal **xcvi.**
VAUGHAN en den Admiraal **CALDWELL (*)**, **BOEK.**
 waar uit bleek het bekomen der tyding —
 van de herstelde Vriendschap tusschen de **1795.**
Fransche Natie en de *Nederlandsche* Repu-
 blik, verklaarden zy, dat deeze omstan-
 digheden, en tevens de ontvangene Or-
 ders, van welke die Brief gewaagde, alle
 Protectie, ten hunnen behoefte, tegen de
Franschen volkomen deden vervallen en
 onnoodig maakten; waarom zy zich aan
 het gemelde antwoord gedroegen, met uit-
 druklyk berigt, dat zy, de van wege zy-
 ne *Brittannische* Majesteit aangebodene
 bescherming, op geenerlei wyze, konden
 of mogten aanneemen; bestaanbaar met
 de getrouwheid aan den wettigen Souve-
 rain verschuldigd. — Zy veronderstel-
 den, dat de *Engelsche* Land- en Zeebevel-
 hebbers geene kennis gedraagen hadden
 van die tyding, en deeze orders hunner
 Hoog Mogenden, hun op eene wettige
 wyze toegeschikt, en door daar toe gereg-
 tigde Perfoonen getekend, waar om zy
 zich vleiden, dat van der *Engelschen* zyde
 hun Besluit zou gebillykt worden. „ Zy
 „ zouden immers,” dus schryven zy in
 ’t slot, „ ongetrouw zyn aan hunne wet-
 „ tige Souverainen, die zy hulde hadden
 „ gezworen, en aan ’t geen overigs hei-
 „ lig is, ja zelfs de aandacht noch be-
 „ scherming van zyne *Groot-Brittanni-*
 „ *sche* Majesteit, of van eenige Natie, ver-
 „ die-

(*) Zie hier boven bl. 221.

xcvi. „ dienen, maar veel eer hunne veragting,
 BOEK. „ wanneer zy, onder voortgelyke omstan-
 ——— „ digheden, als zy nu ontdekt hadden,
 1795. „ aan de uitnoodiging of het verlangen
 „ der *Engelschen*, voor die opheldering,
 „ te kennen gegeven, voldeeden, en daar
 „ door zich aankantten tegen de orders
 „ hunner Hoog Mogenden aan hun toe-
 „ gezonden, waar door dezelve, onder
 „ andere geene geringe blyken hadden ge-
 „ geeven van hunne steeds blyvende On-
 „ afhankelijkheid, en ondergeschiktheid aan
 „ 't *Vry en Vereenigd Nederland*.”

De Afgevaardigden met dit bescheid,
 kreegen van de *Engelsche* Bevelhebbers,
 ten antwoord; „ Wy verzoeken ons Com-
 „ pliment aan de Regeering te maaken;
 „ en 't is wel!” Uit een verder byzon-
 der gesprek met de *Engelsche* Vloot- en
 Legerhoofden hadden zy kunnen ontwa-
 ren, dat derzelver oogmerk alleen geweest
 was de Volkplanting te beschermen, in-
 dien zulks der Regeeringe aangenaam was;
 dan dat zy, naa het bekomene antwoord,
 weder met hunne Scheepsmagt zouden ver-
 trekken (*).

Gesteld-
 heid al-
 daar.

In deezer voege lieten zich de *Engel-
 schen* dit maal afwyzen, en het Beheer der
 Volkplantinge kwam, door moed en be-
 daardheid, de onrust, uit inwendige par-
 tyfchappen hervoortkomende, te boven,
 niet tegenstaande de Gouverneur dezelve,
 in de hachlykte omstandigheid, op het
 on-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5388.

onverwagtst, verliet. In Oogstmaand ontstondt 'er een onheilspellende opstand onder de *Bosch Negers*, welker euvelmoed in het verbranden en afloopen van drie Plantadien, met moeite beteugeld werd. Zy hadden op dien tyd een grooten voorraad van Koffy, doordien 'er geen Schepen ter verzending vertrokken; voorts gebrek aan alles, aan levensmiddelen, aan geld en kleeding voor het Krygsvolk, alle waren steegen ten verbaazenden pryze, of waren volstrekt niet te bekomen (*).

xcv.
BOEK.

1795.

Omtrent gelyktydig viel 'er op *Curacao* onder de *Negers* een geweldige opstand voor, die door Krygsvolk, zo dat op het Eiland gelegerd was, als van de daar liggende Oorlogschepen, met veel moeite, gedempt, en van zwaare strafoefening gevolgd werd (†). Dit Eiland bleef, toen ten tyde, door de *Engelschen* ongemoeid.

Gesteld
held op
Curacao.

Gelyken last als wy aan den Zee-capitein E. LUCAS, ten opzigte van de *Kaap* en de verdere *Oost-Indische* Bezittingen, hoorden geeven (§), ontving de Vice-Admiraal BRAAK, om in de *West-Indien* alle Amptenaars uit den ouden Eed te ontslaan,

De Vice-
Admiraal
BRAAK na
de *West-Indien* ge-
zonden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 7485. J. C. DE LA COSTE, een Inwooner van *Demerary*, heeft twee stukjes uitgegeeven, onder deezen Tytel, *Geschiedkundig en waar Verhaal der Gebeurtenissen, welke in de Colonie Demerary by en zedert het vertrek des Barons VAN GROVESTRIJN hebben plaats gehad.* Uit het *Fransch* vertaald. In 's *Haage* by H. C. SUSAN.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 7124.

(§) Zie hier boven bl. 291.

xcvi. slaan, en den nieuwen af te neemen (*).
 BOEK. In eenen onzekeren en hachlyken staat
 —————
 1795. dobberden onze Buitenlandsche Bezittingen, die niet door de *Engelschen* reeds bemagtigd waren, en hoe de overige meereendeels dat zelfde lot te beurte viel, ondanks de gedraagene voorzorgen en de toegeschikte zwakke hulpbieding, zal het Geschiedblad des volgende Jaars vermelden.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 13 Nov. 1795.

*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVEN EN NEGENTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Stoffe deezes Boeks. Bezending van wegen xcvii.
de Leydsche Hoogeschoole by den Voorzitter BOEK.
der Provisioneele Reprezentanten van Holland. —
Dezelve verkiest den Hoogleeraar NICOLAAS
SMALLENBURG tot Rector. Bezending der
Leydsche Studenten. Nieuw verkoozene Cu-
ratoren van 's Lands wege WILLEM ANNE
LESTEVENON, PIETER PAULUS en JACOB
GEORGE HIERONYMUS HAHN. De Leyd-
sche Hoogeschool voor een Lands Univerfiteit
verklaard. Andere Voorstellen de Vrydommen
en Voorregten betreffende. Gemaakte schik-
kingen op het beheer der Hoogeschoole. Het
verzoek der Vrydommen afgeslaagen, en des-
wegen gemaakte schikkingen. Verdere voor-
dragt van Bezwaaren ten opzigte van de
Hoogeschool. Wat deswegen, en omtrent den
inhoud van het Diploma voorviel. Aanschry-
ving aan de Vierschaar der Hoogeschoole om
Regt te doen in den naam des Volks van

xcvii. *Holland.* BAVIUS VOORDA als *Hoogleeraar* hersteld. C. BOERS, A. KLUYT en PESTEL van hunne *Ampten* vervallen verklaard YSBRAND VAN HAMELSVELD en J. VALCKENAER tot *Hoogleeraars* beroepen. De *Harderwyksche Hoogeschool* bleef in rust. Nieuwe *Verordening* aldaar, om de *Studenten* van allen *Wapenhandel* af te houden. *Veranderingen* op de *Hoogeschool* van *Stad en Lande*. FREDRIK ADOLPH VAN DER MARK in zyn *Hoogleeraarampt* hersteld. Het tot der *Hoogeschoole* te *Franeker*. *Hoogleeraars*, by de *Omwenteling* afgezet. Herstel aan IME FREDERIKS TIGCHELAAR toegekend. *Aanmerking* hier over. *Lozgevallen* der *Utrechtsche Hoogeschoole*. De *Hoogleeraar* FREDERICUS SAXE keert derwaards weder. De *Hoogleeraar* WILLIAM LAURENCE BROWN verlaat die *Stad*, en zyn *Ampt*. Verliest door den dood den *Hoogleeraar* STEVEN JAN VAN GEUNS Mathyszoon. *Rouwbetooning* over hem, door twee *Academieburgers* P. W. PROVO KLUIT en D. A. J. TROUILA. De *Hoogleeraar* JODOCUS HERINGA ELIZASZON houdt, van wegen de *Maatschappy* Tot Nut van 't Algemeen een *Lykreden*. *Leevensverslag* van S. J. VAN GEUNS Mathyszoon. Dood van ALLARD HULSHOFF. *Leevensverslag*. Diens Zoon WILLEM VAN OOSTERWYK HULSHOFF sterft. Iets wegens hem. JOHANNES FLORENTIUS MARTINET sterft. *Beknopt Leevensberigt*. Iets wegens HERMANUS GERARDUS OOSTERDYK.

De

De groote Staatsomwenteling, dus verre door ons in 't breede beschreeven, die haaren werkzaamen invloed heinde en verre uitstreckte, baarde desgelyks eene zeer merkbare en door deezen hoog gepreezene, en door andere diep veroordeelde uitwerking op de anderzins stille verblyfplaatsen der Geleerdheid en Weetenschappen. Het voornaamste des betreffende mogen wy niet onvermeld laten. Verbaazend groot was, ten deezen opzigte, de ommezwaay; ging dezelve, in eenige opzigten, zagter toe, hardigheden ontbraken des niet. Men houde zich te vrede met deeze algemeene aanmerking; daar wy, volgens ons doorgaand gevolgd plan, alleen Gebeurtenissen vermelden, en de beoordeeling den Leezeren overlaaten. — Zeer zal het voegen, en wy ons zelven gelyk blyven, wanneer wy, ten besluite deezes Boeks, als zeer eigenaartig hier passende, aan Vaderlandsche Mannen gedenken, in een en ander vak uitsteekende, die den Lande, ten deezen Jaare, ontvielen; wier naamen en voornaamste verrigtingen onvermeld te laten, eene onthouding of tekortschieting zou mogen gerekend worden, in eene anderzins zo breedspreekige Landsgeschiedenis, als wy dus verre ondernomen en uitgevoerd hebben.

xcvii.
BOEK.

1795.
Stoffe
deezes
Boeks.

Zo vroeg reeds als den zesden van Bezen-
Sprokkelmaand, verscheen in de Vergade- ding van
ring der Provisioneele Representanten van wegende
Holland, eene Bezending, uit naam van *Leydsche*
den Hoo-
den schoole.

xcvii. den Senaat der *Leydsche* Universiteit, met
 BOEK. gelukwenschingen, en voordragt van eenige
 1795. stukken 's Lands Hoogeschool betreffende, omtrent welke zy de voorziening der Vergadering verzogten. Als daar was de verkiezing van eenen Rector uit een drietal, 't welk voorheen den Stadhouder werd aangeboden. Onverwyld diende deeze verkiezing te geschieden.

N. SMAL- Uit een drietal werd onmiddelyk de
 LENBURG Hoogleraar in de Regten, NICOLAAS
 tot Rec- SMALLENBURG verkooren. De verande-
 tor ver- ring in de Stadsregeering, door de Om-
 koozen. wenteling te wege gebragt, zou veele ver-
 schikkingen in de zaaken der Hoog-
 eschoole ten onvermydelyken gevolge heb-
 ben, te midden van welke veranderingen
 zy wenschten, dat dezelve als een Lands
 Universiteit, en voortaan niet als Stede-
 lyk, mogt beschouwd worden (*).

Bezen- Het leedt slegts weinig dagen of eene
 ding uit Bezending uit de letteroefenende Jeugd
 de *Leyd-* hier Hoogeschoole liet zich aanmelden by
sche den Voorzitter van *Holland*, met verzoek
 Stude- om ter Vergaderinge den last haar gegee-
 denten, ven, te ontvouwen. Toegelaaten, deedt
 de Burger VAN HAMELSVELD, naa het
 uitboezemen van geluk- en zegenwenschen,
 het verzoek, dat de Universiteit als eene
 Nationaale Hoogeschool mogt worden be-
 schouwd, en voor eerst, zo in het Be-
 stuur als in de Regtspleeging, zo in het
 Bur-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 6 Feb. 1795.

Burgerlyke als Lyfstraalyke, blyven in den zelfden stand, en in gemengde gevallen het Committé van Justitie der Stad *Leyden* gelast worden om een gelyk getal uit hun midden, met die van den Senaat te benoemen. Ten aandrang hier van beweerende, dat de Hoogeschool te *Leyden*, als eene Nationaale School, geen meer betrekking tot die Stad hadt dan tot andere; dat dezelve daar was geplaatst, uit hoofde van het loflyk gedrag der Burgers tegen den algemeenen Vyand, en 'er derhalven geene byzondere bestelling over die Hoogeschool, door eene byzondere Stad, behoorde gemaakt te worden; maar door het Volk gerepresenteerd, by eene Vergadering als die der Vertegenwoordigeren van *Hollands* Volk, kunnende de Jongelieden, die uit alle Steden en Oorden van *Holland*, en andere plaatsen, kwamen, niet als Burgers van *Leyden* beschouwd worden. Naa dankbetuiging voor de Zegengroete en Zegenwensch werd hun, by de toezegging, van eene nadere raadpleeging over hunne voorstellen, de eer der zittinge aangeboden (*).

De onmiddelyk gedaane verkiezing eens Rectors voor het volgend Academie Jaar, schonk voldoening; doch de verandering in het Lands- en Stadsbestuur baarde zwaa-
 righeid in de afneeming van den Eed des
 nieuw gekoozen Rectors, en wat meer
 daar

xcviii.
 B O E K.
 1795.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 9 Feb. 1795.

xcvii. daar aan vast ware. De Senaat verlangde
BOEK. Curatoren door de Vergadering van *Hol-*
land benoemd, en den staat der Hooge-
1795. school op een vasten voet gesteld te zien.
 Onverwylt tradt men tot de aanstelling
 van nieuwe Curatoren, en werden hier toe
 verkooren **WILLEM ANNE LESTEVENON,**
PIETER PAULUS en **JACOB GEORGE HIE-**
RONYMUS HAHN. Men liet de benoeming
 van Curatoren van Stadswegen aan de
 Municipaliteit van *Leyden*.

De Hoo- Door die aanstelling en beschikking was
 geschool een en ander punt der noodige voorzie-
 voor een ningen, den Voorzitter medegedeeld, en
 's Lands voorts der Vergaderinge ter overweeginge
 Univerfi aangeboden, weggenomen. Andere blee-
 teit ver- ven 'er over, en werden in handen gesteld
 klaard. der nieuwe Curatoren. Dan, op 't ver-
 zoek zo van den Rector en Senaat, als
 van de Letteroefenende Jeugd, betuigden
 de Provisioneele Representanten van *Hol-*
land, dat de Univerfiteit te *Leyden* geves-
 tigd, eene *Lands Univerfiteit* was, en by
 voorraad, zou blyven.

Andere In de gedaane voorstellen werd gewaagd
 voorstel- van het behoud der duslang genootene
 len, de Indemniteiten, als Vrydom van Accynfen
 Indemni en Inlegering van Krygsvolk. Dan de
 teiten be- Letteroefenende Jeugd, dit verneemende,
 treffende. verklaarde, op gronden van Gelykheid,
 zich de opoffering dier Vrydommen, zo ver
 hun betrof, wel te willen getroosten (*).

De

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 9 Feb. 1795. Terwyl wy dit, in den Jaare 1804,
 100

De nieuw aangestelde Curatoren bragten xcvii.
het verzogte Verslag uit op een en ander BOEK.
der voorstellen van den Senaat der Hoo-
geschoole, in zo verre daar aan niet reeds
daadlyk voldaan was. By de Inwyding 1795.
des nieuwen Rectors, zou de geheele Mu- Gemaak-
nicipaliteit van *Leyden* verzogt worden te schik-
kingen.
tegenwoordig te zyn. Tot handhaaving der
Justitie zou de Vierschaar der Univerfiteit
blyven bestaan in de Rector en vier As-
sesforen, benevens drie Perfoonen uit de
Stads Burgery, door de Vergadering van
Holland, op voordragt van Curatoren, te
verkiezen; en drie Perfoonen uit het Com-
mitté van de Stads Justitie, door dat zelf-
de Committé te benoemen, mitsgaders,
voor zo verre het Crimineele betrof, de
Schout of openbaare Aanklaager van die
Stad als Promotor, naar voorige gewoon-
te. — Ten zelfden tyde werden, op voor-
dragt der Curatoren, tot het helpen uit-
maaken van de Vierschaar der Univerfiteit
benoemd de Burgers JOOST ROMSWINKEL,
WILLEM VAN RIEBECQ en ANTONIE COR-
NELIS MALNOË (*). De Titulature [dee-
zer Vierschaar zou vervolgens moeten zyn
Burgers en Vaders. De jaarlyksche Secre-
ta-

ter persfe zenden, zien wy dat die Vrydommen
weder verzogt en ook weder verkreegen en door
de Letteroefenende Jeugd met blydschap ontvangen
zyn, Zie *Algem. Kunst- en Letterbode* voor 1804.
l. D. bl. 99.

(*) Deeze laatstgemelde bedankte voor die post,
uit hoofde van zwakheid. *Decreeten der Provifio-
neele Rep. van Holland* 20 Feb. 1795.

xcvii. **BOEK.** **1795.** taris stondt zyne aanstelling te verkrygen van Rector, Curatoren en Asfessoren; verder zou ook door dezelve alles worden verrigt, 't geen te vooren door Rector, Curatoren, Burgemeesteren en Asfessoren pleeg te geschieden.

Het ver-
zoek der
Vrydom-
men af-
geslaa-
gen.

Het verzoek der Vrydommen afgeslaagen.

Wat het verzogte behoud der Vrydommen van Belastingen, Inlegering, als anderszins, voorheen by de Hoogleeraaren, en derzelver Weduwen, genooten, betrof, werden de Verzoekers gewezen op de onlangs gedaane Publikatie (*), die alle Vrydommen van deezen aart introk, zonder eenige de minste uitzonderingen, en van welken aart die vergunningen ook zouden mogen geweest zyn, en waar aan dat misbruik den oorsprong verschuldigd mogt weezen; doch zou aan ieder der Professooren, als mede aan derzelver Weduwen, 'sjaarlyks, boven derzelver gewoone Jaarwedden, de som van twee honderd en vyftig Gulden, zonder meer, worden toegelegd. Overeenkomstig met deezen voordragt viel het besluit (†).

**Verdere
voordragt
van Be-
zwaaren
ten op-
zichte van
de Hoo-
geschool.**

Verdere voordragt van Bezwaaren ten opzichte van de Hoogeschool. Wegens deeze te gemoetkoming betoonden de Rector en Senaat hun genoegen; maar op den grond, dat de Universiteit eene Lands Universiteit was, wel aan de Stad *Leyden* gegeven tot derzelver voordeel; doch die egter nooit aan het Bestuur der Stad kon onderworpen zyn, en waar in der-

(*) Deeze was van 5 February.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
16 Feb. 1795.

derhalven geene Stedelyke schikkingen, xcvii.
 zonder toestemming der Univerfiteit, eeni- BOEK.
 ge kragt konden hebben, vooral wanneer ———
 dezelve zouden ſtrekken om het werk der 1795.
 Hoogſchoolen en de Letteroefeningen der
 Academifche Jeugd eenigzins te belemme-
 ren of te verhinderen. Als zodanige merk-
 ten zy aan alle inrigtingen die konden
 ſtrekken om den toevloed der Studenten
 derwaards te ſtremmen; hier ten voor-
 beelde bybrengende, het niet beveiligd
 zyn van Militaire Conſcriptien, het doen
 van Schutterlyke dienſten, in de Burger-
 wacht der Stad; het blootſtaan voor inle-
 geren van Krygsvolk by Ouderen, die
 hunne Kinderen ter Hoogſchool vergezel-
 len; het bezwaar om Hoogſchoolen van
 elders te krygen by de verkorting der
 oude voorregten. „De Stad *Leyden*,” dus
 lieten zy zich hooren, „zal aan Rector
 „en Senaat altoos dierbaar zyn, en de
 „Leden van dat Collegie durven zich
 „gerust op het getuigenis van hun Ge-
 „weeten beroepen, dat zy het hunne,
 „naar vermogen, tot onderſteuning der
 „Godshuizen en Armen, vrywillig toe-
 „brengen. Maar het ſchynt hun tegen
 „de gronden van eene waare Gelykheid
 „te ſtryden, dat zy zulke Stadſlaſten en
 „Impoſten, welke nergens in *Holland*,
 „dan in *Leyden*, geheeven worden of Ste-
 „delyke Contributien verpligt zouden
 „worden te draagen; daar zy, als *Provin-*
 „*ciale Amptenaars*, tot *Leyden* niet meer,
 „dan tot andere *Hollandiſche Steden*, be-
 „trek-

XCII. „ trekking hadden; even gelyk het tegen
 B. O. E. K. „ de waare Gronden der Democratie
 — „ streedt, dat zy belast werden door zul-
 1795. „ ken, welke hunne Representanten niet
 „ waren, of door welken zy niet waren
 „ aangesteld. — Het is dan onze wensch,
 „ dat, om de zaaken der Univerfiteit
 „ voor een provifioneel verloop der Stu-
 „ denten, (het welk even als het verloop
 „ eener riviere, doorgaans onherftelbaar
 „ is,) te bewaaren, door de Vergadering
 „ der Representanten van *Holland*, de af-
 „ gefcheidenheid van het Lichaam der Uni-
 „ verfiteit, ten opzigte van het Stedelyke
 „ of Municipaale Lichaam, in alle der-
 „ zelfver gevolgen, naar den geest van het
 „ XXXVIII. en XL. Arttykel der Statu-
 „ ten, erkend worde.”

By de vroegere voordragt van beden-
 kingen, waar toe de Omwenteling, met
 de nieuwe inrigtingen daar uit voortvloei-
 jende, aanleiding gaf, hadden zy niet ge-
 fproken van de Belastingen in *Holland*,
 en ook in *Leyden* en andere Landen en
 Steden onbekend, aan welke de Studen-
 ten, van elders, en bovenal van buiten de
Nederlanden komende, niet konden onder-
 worpen worden, en welker invordering
 veelen zou afschrikken van hunne Letter-
 oefeningen daar voort te zetten, en te vol-
 trekken. Om niet te fpreken van dat
 gering aantal van Geleerden en Kunftenaar-
 en, welke door de weinige Vrydommen
 der *Leydsche* Univerfiteit uitgelokt, hunne
 stille dagen aldaar kwamen doorbrengen
 uit

uit allerlei Steden en Gewesten des Lands, en door hunne verteedingen zeer aanmerkelyke sommen, niet alleen in den boezem der Burgery; maar ook in 's Lands en Stads Kasfen 's jaarlyks uitstortten. 1795.

Verscheide Amptenaars en mindere Bedienden der Univerfiteit, wier waarlyk zeer geringe bezoldingen door de geheele of gedeeltlyke bevryding van Stads en Lands Imposten, werden vergoed, behoorden niet minder dan de Hoogleeraars schadeloos gesteld te worden. Deeze voordragt werd in handen van Curatoren gegeven (*).

Hangende deeze verrigtingen zonden de Raaden in den Hove van *Holland* en *Zeeland* eenen Brief aan de Provisioneele Representanten van *Holland*, met kennisgeving, dat HENRICUS MALECOTIUS hun hadt aangeboden het Diploma zyner bevordering tot Doctor in de Regten, met betuygd verlangen om tot Advocaat van dien Hove toegelaaten en in den Eed genomen te worden. Zy vonden het geheel op den ouden voet ingericht (†); terwyl zy ook op het daar aan hangende Zegel, be-

BOEK.

Wat 'er wegens het Diploma voorviel

(*) Decreeten der Provisioneele Rep. van *Holland* 3 Maart 1795.

(†) De woorden, welke hunne aandagt byzonder trokken, waren *Qua propter potestate nobis ab Excellentissimo Principe Guelfino Nassovia Hollandia ac Zeelandia Gubernatore nec non ab illustribus ac potentibus Hollandia Zeelandique Ordinibus concessa, eundem Henricum Malecotium Doctorem Utriusque Juris pronuntiavimus &c.*

xcvii. behalven het Wapen van *Holland* en der
 BOEK. Stad *Leyden*, nog een derde Wapen had-
 den opgemerkt, 't welk hun toefcheen het
 1795. Wapen te zyn van WILLEM DEN I. als
 Grondvester der *Leydsche* Universiteit, op
 wien ook de aangeduide woorden zagen.
 Hoe zeer dit een en ander, naar 's Raads
 inzien, eene Historische Waarheid behels-
 de, zou dit in 't vervolg wel eenige ver-
 andering noodig hebben (*).

Wegens dit Stuk gaven Rector en Se-
 naat te kennen, dat de woorden, het Hof
 bedenkelijk voorkomende, sloegen op het
 oorspronglyk Diploma, by 't welk, naa
 het roemrugtig Ontzet van *Leyden*, de
 Universiteit was opgericht, in naame van
Holland en *Zeeland*, en welk Handvest,
 over twee honderd en twintig jaaren ge-
 geeven, met geene mogelykheid, naar de
 tegenwoordige Constitutie kon hervormd
 worden. Zy betuigden hunne bereidvaar-
 digheid om over het Formulier der Pro-
 motiebrieven, hunne gedagten mede te
 deelen; terwyl zy op gronden van Reg-
 ten durfden vertrouwen, dat de reeds af-
 gegeeve Promotiebrieven, door den Hove
 van *Holland* zouden worden erkend, ge-
 lyk door geheel *Europa* geschiedde. —
 Ten aanziene van het Zegel meenden zy
 geene magt in hun boezem te hebben,
 om daar eenige verandering in te maa-
 ken, het was een Regt van de Opperste
 Magt

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland*
 20 Feb. 1795.

Magt om aan een Collegie een Publicq xcvi.
Zegel te geeven (*). B O E K.

De Universiteits Vierschaar van *Leyden* kreeg eerlang aanschryvens om voortaan 1795.
Regt te doen in naam van het *Volk van* Aanschry-
Holland, op dien voet als by alle andere ving om
Vierschaaren geschiedde. Ten welken ein- regt te
de dezelve ook alle Plakaaten, Publika- doen in
tien, even als andere Regeeringen in *Hol-* den naam
land zou ontvangen (†). des Volks
van Hol-
land.

Geene geringe verandering baarde de B. VOOR-
Omwenteling wyders, ten opzigte van DA als
eenige Hoogleeraaren. In 't breede heb- Hooglee-
ben wy te boek geslaagen het voorgeval- raar her-
lene, ten opzigte van den Hoogleeraar steld.
BAVIUS VOORDA, en hoe hy, ten Jaare
MDCCXC door Staaten van *Holland* „ om
„ reden hun daar toe moveerende” van
zyne Bediening als Hoogleeraar ontslaagen
was. Hoe zeer zulks ook afweek van
den gewoonen styl der Vonnissen by Staa-
ten van *Holland*, en men het lot des ont-
slaagen Hoogleeraars verzagtte, door het
toeleggen van een jaarlyks inkomen, over-
eenkomstig met zyne gedaane diensten en
de omstandigheden waar in hy verkeer-
de (§), oordeelde men thans dit Vonnis
voor van onwaarde, en hem te moeten
herstellen als *Hoogleeraar in het Roomsche en*
He-

(*) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
3 Maart 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneerle Rep. van Holland*
18 Maart 1795.

(§) Zie dit alles in 't breede in onze *Vaderl.*
Hist. XX. D. bl. 276—293.

xcvii. *Hedendaagsch Regt*, met toellegging eener
BOEK. jaarlyksche Bezolding van 2400 Guldens:
— terwyl men hem, wegens zyne gevorderde
1795. jaaren, van het houden van byzondere
Lessen verschoonde (*).

BOERS, Een ander lot trof, uit hoofde van ver-
KLUYT en schil in Staatsbegrippen, drie Hoogleeraar-
PESTEL ren. De tegenwoordig aangestelde Cura-
van hun toren der *Leydsche* Hoogeschoole, vonden
Ampten vervallen goed van hunne Posten verlaaten te ver-
verklaard. klaaren C. BOERS, Hoogleeraar in de
HAMELS- Godgeleerdheid, A. KLUYT, Hoogleeraar
VELD en in de Oudheden en Geschiedenis, boven
VALCKE- al de Diplomatie der *Vereenigde Nederlan-*
NAAR be- den, en PESTEL, die als Hoogleeraar in
roepen. de Regtsgeleerdheid onderwys gaf (†). —
By de wederwerking werd Y. VAN HA-
MELSVELD, te *Utrecht* afgezet (§), de
plaats van BOERS opgedraagen, en J.
VALCKENAAR, dien wy van de *Franeker*
Hoogeschool zagen ontzetten (**), ge-
roepen om PESTEL op te volgen (††).

De

(*) *N. Algern. Kunst- en Letterbode* 1795. III. D. bl. 73.

(†) *N. Algern. Konst- en Letterbode* III. D. bl. 73.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 133.

(**) Zie het voorgevallene met VALCKENAAR, ten Jaare 1787 te *Franeker*, in onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 21 enz. en hoe hy, te *Utrecht* te dien zelfde Jaare, daar voor by de Staatsomwenteling, bedankte, onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 165.

(††) Na de Staatsverandering ten Jaare 1801, zyn de bovengemelde Hoogleeraars hersteld. De gryze PESTEL, kwam uit *Duitschland*, werwaards hy zich begeeven hadt, terug, om zyn post te hervatten. VALCKENAAR, die naa eene zevenjarige
vry-

De Geldersche Hoogeschool bleef in rust. xviii.
Om de Letteroefenende Jeugd by hunne BOEK.
taak te houden, en van alle bemoeijin-
gen, des vreemd, te verwyderen, vaar-
digden de ten Landdage vergaderde Re-
presentanten des Volks van *Gelderland* een
bevel uit, dat den Studenten zou verbo-
den worden het waarneemen van Burger-
dag- en nagtwagten, of zich te laten be-
trekken in de gewapende Burgery, als
strookende geenzins met het oogmerk hun-
ner bestemminge en verblyf aan de oefen-
plaats der Geleerdheid, om aldaar door
eene vlytige waarneeming hunner Letter-
oefeningen, en door de beschaaving hun-
ner

1795.
De Hoo-
geschool
te Har-
derwyk
bleef in
rust.
Nieuwe
Verorde-
ning al-
daar.

vrywillige ballingschap wederkeerde tot de post
van Hoogleeraar, aanvaardde dezelve met eene
Redenvoerig geheel aan den tyd beantwoordende.
Immers hy handelde de *Officiis Civis Batavi, in tur-
bata Republica*, dat is, over de Pligten van een Ba-
taafsch Burger ten tyde eener Omwenteling, (*N.
Algem. Kunst- en Letterbode* IV. D. bl. 122.) Doch
deze het Gezantschap te *Madrid* verkiezende, werd
de Hoogleeraar CRAS te *Amsterdam*, (die reeds in
1788 de opvolging van VOORDA geweigerd hadt,) tot
het onderwys van het Natuur-Volken- en Staatsregt
te *Leyden* genoodigd; maar wees hetzelfde ook toen
van de hand: waar op de Hoogleeraar HAGEMAN
van *Harderwyk* werd beroepen. In 1799 werd aan
Profesfor CRAS op nieuws de Leerstoel te *Leyden*
aangeboden. Hadt deeze zulks aanvaard, dan zou-
den, door een zamenloop van omstandigheden,
thans drie Hoogleeraars denzelfden tak van Weeten-
schap aan *Leydens* Hoogeschool onderwyzen; ter-
wyl een vierde, te weeten J. VALCKENAAR ook nog
daadlyk *Profesfor Honorair* aan die zelfde Hooge-
school is. *Algem. Kunst- en Letterbode* voor het
Jaar 1803. II. D. bl. 179.

XCVII. ner Zeden, zich tot nuttige Leden van
BOEK. den Staat te vormen. Met dit Arttykel
— werden de Wetten dier Hoogeschool ver-
1795. meerderd (*).

Verande- Zagen wy den Hoogleeraar B. VOORDA
ringen op te *Leyden* in eer en post hersteld (†).
de Hoo- Diens Amptgenoot in het Regtsgeleerd
geschool onderwys, FREDRIK ADOLPH VAN DER
van *Stad* MARCK, die van de Hoogeschool in *Stad*
en *Lande*. *en Lande*, ten Jaare MDCCLXXIII was af-
F. A. V. gezet (§), en vervolgens deeze post op
D. MARCK de *Pruisfische* Hoogeschool te *Lingen* be-
hersteld. kleedde, tot dat de Bestuurders en Bezor-
gers der Doorlugtige School te *Deventer*
goedvonden dien Vryheids Voorstander
tot Hoogleeraar in het Natuurlyke en Bur-
gerlyke zo wel als in het Vaderlandsche
en *Romeinsche* Regt te beroepen en het
groot Burgerschap, ten Jaare MDCCLXXXIII
aan te bieden, door hem met vol genoe-
gen aanvaard (**), en bekleed tot hy in
MDCCXCIII het Protectoraat van het *Gym-
nasium* te *Burg-Steinfurd*, hem opgedraa-
gen, aannam (††); genoot de terugroe-
ping tot zyne eerste Standplaats, uit wel-
ke men hem, met zo veel bitterheids,
geweerd hadt, gedreeven door Kerklyke
en

(*) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* IV. D. bl. 66.

(†) Hier boven bl. 241.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken ver-
volge op* WAGENAAR XXIV. D. bl. 337—351.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 336. Hier
strekte hy ten steun der Patriottische Partye, *Ald.*
XVIII. D. bl. 72.

(††) *Algem. Kunst- en Letterbode* XI. D. bl. 33.

en Staatkundige Heerschzugt en Onverdraagzaamheid, welke zyne opgeklearde en vryheidademende gevoelens niet konden verdraagen. De Reprezentanten des Volks van *Stad en Lande* herstelden hem in zyne voorige waardigheid op de Hoogeschool, met het genot derzelfde Jaarwedde en Voordeelen. Vergoeding kreeg hy voor het Huis aan 't Gewest behoorende, en eertyds door hem bewoond. De Hoogleeraar L. C. SCHROEDER stondt hem af het onderwijs in het Natuur- Volken- en Staatsregt; zelve voortaan in het *Roomsche* Regt met den aankleeve van 't zelve, onderwyzende. Vóór het einde deezes Jaars hervatte de gryze VAN DER MARCK die post (*), van welke hy over twee en twintig jaaren beroofd was. Hy hervatte die post, schoon hoog bejaard, met het vuur der Jeugd. Geroepen na *Utrecht* als Raad in den Hove van Justitie, werd hem door eene staatlyke bezending, den Hoogleeraar CHEVALLIER aan 't hoofd hebbende, in eene treffende aanspraak te kernen gegeven, dat zyne *Groningsche* Medeburgers begeerig waren om wel eenige Lessen over het Natuurregt van hem te willen

(*) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* III. D. bl. 130. en IV. D. bl. 154. Hy nam ten onderwerpe zynen Intreed Redenvoering; *de Jure, hominis naturæ insito, singulis æqualiter tribuendo, perenni rerum publicarum stabilimento*. Dat is, „Over het „ Regt de Menschlyke Natuur ingeschaapen, aan „ een iegelyk gelyklyk toe te deelen, als zynde de „ steun van het algemeen bestuur.” *Ald.* bl. 186.

xcvii. len hooren , en dat hy het beroep na
BOEK. *Utrecht* mogt afslaan. Eene begeerte, aan
welke hy voldeedt : waarom hy eene Schets
1795. van dit Onderwys aanboodt, zyne Vrien-
den verklaarde hy onder andere; „ Weest
„ verzekerd, dat ik, zonder menschen-
„ vreeze, onverschrokken zal voortvaaren
„ de Godlyke Regten der Natuur open-
„ hartig te leeraaren, en derzelver gren-
„ zen uit te breiden zo veel in myn ver-
„ mogen is (*).”

Het lot
der Hoo-
geschool
te *Frane-
ker*.

Diep hadden zich, reeds in den Jaare
MDGCLXXXVI de Hoogleeraars J. VALC-
KENAAR, G. COOPMANS, TH. VAN KOO-
TEN en S. H. MANGER in de Staatson-
lusten gemengd (†), en zulks hun, by de
Staatswoelingen des volgenden Jaars, toen
zy weigerden aan een Verbod van toenmaa-
lige Curatoren te gehoorzaamen, bewogen,
om de door hun duslang met roem be-
kleedde posten, gelyktydig neder te leg-
gen (§). Naar gelange *Franeker*, 't welk
ten zetel van het eene gedeelte des toen-
maalig gespleeten Beheers diens Gewests
strek-

(*) Zie de Voorreden van een *Schets over de
Rechten van den Mensch, het Algemeen Kerken-
Staats- en Volkenregt, ten dienste der Burgery on-
worpen, als mede Tafereel van Deelen, Afdeelingen
en Hoofdstukken tot een Algemeen Dtaafsch Wet-
boek, beknoplyk geschetst door F. A. VAN DER
MARCK. Te Groningen, by de Wed. JACOB BOLT
1798. Deze Voorreden is alzins leesenswaardig,
zo om 's Mans begrippen als om zyne lotgevallen
te leeren kennen.*

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 150 enz.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 18—30.

strekte, deel genomen hadt in den tweespalt, was het lot dier Stad vernederend en werd dezelve dermaate het hoofd ingedrukt, dat het wederopheffen onmogelyk scheen. In dit lot moest de Hoogeschool, die zo waardige Hoogleeraars verlooren hadt, deelen (*).

xcvii.
BOEK.
1795.

Aan de naaween van dit ongeval kwyn- de de Hoogeschool, en naa eenigzins be- komen te zyn, braken, met de Omwen- teling deezes Jaars, de wonden op nieuw open. De Curatoren en den Secretaris werden van hunne Posten verlaaten. Zom- mige Hoogleeraars werden van hunne Ampten ontzet (†), anderen stierven kort daar naa, en nog anderen deden vrywil- lig afstand van hunne Posten. Drie ge- heele Faculteiten, de Godgeleerde, de Regtsgeleerde en de Geneeskundige begon- nen te ontbreken. Slechts drie of vier Hoogleeraars bleeven 'er over. Den zo- danigen die zich in de Godgeleerdheid en Regtskunde wilden oefenen, werd byna alles tot aanmoediging ontnomen: over het geheel was het getal der letter- oefenende Jonglinschap zo gering, dat men het, naar 't getuigenis van den Hoog- leeraar E. WASSENBERG, niet durft noe- men: waar by, volgens diens schryven, nog kwam, dat de meeste Staatsleden lie- den waren, die, van alle Geleerdheid ont- bloot, en daar door geheel onverschillig wa-

Curato-
ren en
Hooglee-
raars by
de Om-
wente-
ling afge-
zet.

(*) Zie onze *Vaerl. Hist.* XIX. D. bl. 170.

(†) Zie onze *Vaerl. Hist.* XXXII. D. bl. 103.

xcvii. waren omtrent het *Academisch* Onderwys.
 BOEK. Zo scheen het met de Hoogeschool
 — te *Franeker*, ras geheel gedaan te zullen
 1795. zyn; maar die zelfde ongeleerde Liedern
 Herstel maakten het, op het einde, naar het oor-
 aan I. F. deel des gemelden Hoogleeraars, beter,
 TIGCHE- dan hunne Voorgangers, ja overtroffen
 LAARTOE- zich zelve door het neemen van dit merk-
 gekend. waardig Besluit, „ de *Friesche Academie*
 „ moet hersteld, 'er moeten, hoe eer hoe
 „ beter nieuwe Profesoren beroepen, en
 „ alles daargesteld worden, wat tot wel-
 „ zyn derzelve geoordeeld wordt te be-
 „ hooren.” Dit besluit wil hy dat *Fries-*
lands Hoogeschool alleen te danken heeft
 aan IME FREDRIKS TIGCHELAAR, een on-
 geletterd Man, ten dien dage zitting heb-
 bende in de hooge Staatscollegien; door
 wiens gedaane voorstellen, raadgeevingen
 en veelvermogen den invloed hetzelfde tot
 stand gekomen is (*).

Aanmer-
 king hier
 over.

Hoe breed de roem van deezen TIG-
 CHELAAR ook uitgemeeten worde, mee-
 nen des wel onderrigten, dat deezes Mans
 toeleeg geenzins geweest hebbe om de Hoo-
 ge-

(*) EVERWINI WASSENBERGH *Oratio, de varia*
Academiae Franekeranae nuper fortuna; Habita pu-
blice, quum Magistratu Academico, quartum abi-
ret A. D. XIII. Junii 1803. *Leovardiae* apud D. v.
 D. SLUIS. Deezen Herteller geen *Latyn* verstaande,
 begroet de Hoogleeraar, te midden zyner *Latynsche*
 Redenvoering, met een zeer hoog gestemd *Neder-*
duitsch Lofdicht. Te vreemder is die uitboeze-
 ming geweest, indien TIGCHELAAR, zich by het
 doen dier Redenvoeringe niet tegenwoordig bevon-
 den hebbe, gelyk men ons verhaald heeft.

geschool van *Franeker*, als een Kweek- xcvii.
 school van eigenlyk gezegde Geleerdheid, BOEK.
 staande te houden, of te herstellen; maar
 om 'er eene Kweekschool van algemeene 1795.
 Volksverlichting van te maaken, die hy
 dan voor een ieder wilde opengezet heb-
 ben; dan hy zou alleen, dewyl men hem
 beduid hadt, dat dit doel niet bereikt kon
 worden, wanneer men eerst de Academie
 sloopte, zich hebben laten overhaalen,
 om vooraf te zorgen, dat het onderwijs
 in de oude Geleerdheid 'er ook werd aan
 den gang gehouden; waar by TIGCHE-
 LAAR egter zyn hoofddoel van algemeen
 Volksonderwys zo weinig uit het oog ver-
 loor, dat op zyn voordragt, by de aan-
 stelling van nieuwe Curatoren, de bepa-
 ling kwam, „ dat twee van de vier geen
Latyn verstaan mogten.” Hy zelve was
 een der gekoozenen (*).

De Staatsomwenteling, ten deezen Jaa- SAXE
 re, gaf aan de Hoogeschool van *Utrecht* keert na
 weder den Hoogleeraar in de Regten FRE- Utrechts
 DERICUS SAXE, dien men zyn post by de weder.
 Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII ont- BROWN
 zegd hadt (†); doch de Leeraar der *En-* verlaat
gel. die Hoo-
geschool;

(*) *Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen*,
 voor den Jaare 1803. I. D. bl. 595. Volgens be-
 rigt, te gemelder plaatze gegeven, is TIGCHELAAR
 in die post gebleeven, tot dat het Departementaal
 Bestuur onlangs wyslyk begreep, dat men aan zul-
 ke Liederen als TIGCHELAAR en zyns gelyken het be-
 stuur over hunne Academie niet kon in handen
 laaten.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 165. *N.*
Algem. Kunst- en Letterbode V. D. bl. 12.

xcvii. *gelsche Kerke* WILLIAM LAURENCE BROWN
 BOEK. D. D., wiens zamenstemming in Staatkun-
 dige begrippen, met die der Bestuurderen
 1795. van de *Utrechtsche* Hoogeschool, ten laatst-
 gemelden Jaare, hem het Hoogleeraarschap
 in de Zedelyke Wysbegeerte en Kerklyke
 Geschiedenis deede opdraagen (*), verliet
 by de inrukking des *Franschen* Krygsvolks
 zyn post, en vertrok na het land zyner
 geboorte *Schootland* (†).

Verliest
 door den
 dood S.
 J. VAN
 GEUNS
 M. Z.

De herkomende luister van *Utrechts* Hoo-
 geschool, die in het barnen der Staatson-
 lusten zo zeer getaand was, vermeldende,
 mogten wy, in 't byzonder spreekende van
 't geen de Hoogleeraars in het vak der
 Geneeskunde VAN GEUNS, Vader en
 Zoon (§), daar toe bybragten. Groot
 was het verlies 't geen die Hoogeschool
 leed, door het afsterven van den laatst-
 gemelden STEVEN JAN VAN GEUNS *Mat-
 thiaszoon*, op den zestienden van Bloei-
 maand deezes Jaars.

Rouw-
 betoo-
 ning over
 hem door
 PROVO

Terstond naa 's jeugdigen Hoogleeraars
 overlyden, boodt de Academische Senaat
 der in diepe droefheid wegsmeltende zwan-
 gere Weduwe CLASINA JOHANNA JACOBA

DE

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. D. bl. 166.

(†) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* IV. D. bl. 10.
 De Eerw. BROWN heeft zich hier, op geene on-
 voordeelige wyze bekend gemaakt door zyne *Proe-
 ve over de Natuurlyke Gelykheid der Menschen, en
 over de Regten en Plichten, welke uit die Gelykheid
 voortvloeijen*, voorhanden in het XIII. D. der *Ver-
 bandelingen van TEYLERS Godgeleerd Genootschap*
 bl. 171.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 300.

STEPH. JOANN. VAN GEUNS.
MATH. FIL. & COLLG.

R. Verbeke, fecit.

DE VLIAGER, volgens gewoonte, het doen xcvii.
eener Lykreden aan; doch zy bedankte BOEK.
hier beleefdlyk voor. 't Geen haare heusch-
heid niet verlangde, vorderde de algeme- 1795.
ne hoogagting hem toegedraagen, van KLUIT en
meer dan eenen kant, des te ernstiger. TROUILA.
Betreurden een VAN SONSBEER en een
VAN LENNIP, Leerlingen van den in den
voorleden Jaare, vroegtydig weggerukten
Hoogleeraar P. NIEUWLAND op de *Leyd-*
sche Hoogeschoole diens naagedagtenis,
kort naa het afsterven (*), twee Acade-
mieburgers te *Utrecht* volbragten weinig
tyds naa het afsterven aan VAN GEUNS
dienzelfden pligt. P. W. PROVO KLUIT,
schoon in een ander vak, de *Rechtsgeleerd-*
heid, zich oefenende, en D. A. J. TROU-
ILA, die onder hem de *Geneeskunde* leer-
de, gaven een gepast blyk van de hooge
agting waar in VAN GEUNS, zo by de ge-
heele Academische Jongelingschap, als by
zyne Leerlingen stondt. De eerstgemelde
deedt eene *Lykreden*, en de andere sprak
een *Lykdicht* uit: beiden behaagden, zo
om derzelver inhoud, als de wyze van
uitvoering. Een gepast treurmuzyk ver-
meerderde den indruk, welke beide die
stukken maakte op de aanzienlyke menig-
te Burgers en Burgeresfen in de groote Ge-
hoorzaal der Academie zamengevloed (†).
By

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 159.

(†) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* III. D. bl.
183. Beide deeze zyn gedrukt en uitgegeeven te
Utrecht by de Wed. J. VAN TERVEEN en Zoon.

xcvii. By dit zeldzaam rouwbetoon liet men
 BOEK. het niet berusten. Een yverig Voorstan-
 — der van de Maatschappy *Tot Nut van 't*
 1795. *Algemeen* was de Overledene geweest, en
 laatst als Voorzitter van het aanzienlyk
Utrechts Departement afgetreden. By 't
 zelve werd beslooten diens gedagtenis, met
 eene plegtige Redenvoering te vereeren.
 Het agtenswaardig Medelid de Hooglee-
 raar JODOCUS HERINGA *Elizasoon* vol-
 bracht dien Lykdienst, in de *Pieters* of
Fransche Kerk, met eene *Nederduitsche*
 Lykreden. Een schoon uitgevoerd Treur-
 muzyk, naar drie Zangstukjes door bo-
 vengemelden PROVA KLUIT vervaardigd,
 stemde de gemoederen vooraf tot treurig-
 heid, verving tusschenbeiden de klagt des
 Redenaars, en sloot eindelyk de Reden-
 voering met zorgzagtende troosttoonen.
 Alle de Leden der Maatschappye verschee-
 nen in rouwgewaad. De Leerlingen des
 afgestorvenen, schoon de viertyd der Aca-
 demie reeds begonnen was, waren meest
 allen tegenwoordig, en was voorts de Ver-
 gadering, ter bywooning van die plegtig-
 heid, zeer aanzienlyk (*).

Hoe

(*) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* IV. D. bl. 1.
 De Redevoering ziet het licht te *Utrecht* by G. T.
 VAN PADDENBURG en Zoon. Dezelve gaat gepaard
 met veele *Byvoegzelen*, strekkende om ons nader
 den betreurden VAN GEUNS te doen kennen, „ zo
 „ als hy door zyn edel Character, en door zynen
 „ Eerbied voor God en Godsdienst voor allen die
 „ op hem betrekking hadden, hoogst beminlyk,
 „ en tevens door zyn uitgebreide Geleerdheid, en
 „ vooral door het aanleggen derzelve, ter getrou-
 „ we

Hoe veel gronds men hadt tot deeze zeldzaame en uisteevende vereering; zal een kort verslag zyns Leevens uitwyzen (*) Binnen *Groningen* zag hy het leevenslicht (†). By de eerste ontluiking zyner zielsvermogens vertoonde zich reeds een gunstige aanleg tot iets groots en edels. Lees- leerzucht en uitspanningen tekenden dit af. Eene voor zyn altoos zagtaartig, aandoenlyk en toegeevend Character vreemde begeerte, werd door de tydsomstandigheden en verkeerling in hem gaande gemaakt. Nog te jong om na de Academie te gaan, schoon daar toe genoegzaam onderlegd, wilde hy den tusschentyd ter zee doorbrengen, en als Adelborst dienen by eenen Zeecapitein, wiens moed en beleid in den toenmaaligen *Engelschen* Oorlog betoond, hoog geroemd werd. Zulks zou, behalven het voldoen van een ontvlamd heldenvuur in zyn jeugdigen boezem, dienen om teffens verzadiging te be-

xcvii.
BOEK.
1795.
Leevens-
verslag
van dien
Overle-
denen.

„ we waarneeming zyner moeilijke Posten, tot heil
„ van het Algemeen, voor de gansche Maatschappy
„ onwaardeerbaar was.”

(*) Het moge, benevens het door ons elders vermeld, wegens P. NIEUWLAND, eenigermate dienen, om de eer van vroeg ontluikende en rype verstanden, ook ten deezen tyde, in ons Vaderland op te houden, en dezelve te handhaaven tegen de ongunstige gevoelens deswegen ingeboezemd, door den Heere J. MEERMAN, in de aanvang der Voorrede, geplaatst voor de *Vergelyking der Gemeenebesten* door HUGO DE GROOT I. D. Te Haarlem by A. LOOSJES Pz. 1801.

(†) Op den 18 Nov. 1767.

xcvii. bezorgen aan zyn zugt om vreemde Lan-
 BOEK. den te zien, vreemde Dieren en andere
 — voorwerpen der Natuurlyke Historie, die
 1795. hem reeds vroeg bekoorde, te zien en te
 verzamelen.

Kinderpligt deedt hem van dit ontwerp afzien, en tot het gezet aanvangen der Academische Studien te *Harderwyk*, waar zyn Vader toen Hoogleeraar was, besluiten. Op verscheide voorbereidende Letteroefeningen lag hy zich volvlytig toe. Dan eerlang werden de onderscheide deelen der Geneeskunde zyn meer bepaald voorwerp. En smaak en gelegenheid wrogtten zamen, dat de Kruid- en Scheikunde bovenal zynen werkzaamen geest bezig hielden. Van zyne vorderingen, in het eerstgemelde vak strekte ten blyke, de vaardig opgestelde beantwoording eener vraagge by de Maatschappy der Weeten-schappen te *Haarlem* zonder gelukkig gevolg reeds tweemaal uitgeschreeven, over de onderwerpen der Natuurlyke Historie, van welke de verdere naspeuring ten nutte van ons Vaderland strekken konde. Het antwoord van deezen nog geen twintigjaari-gen Jongeling, werd met den Gouden Eerprys bekroond (*). Het zelfde jaar, 't welk hem deeze Letter- en Kunsteerschonk, zag nog een openbaar blyk van zynen onvermoeiden vlyt en vordering in
 de

(*) Werken van de Hollandsche Maatschappy der Weeten-schappen XXVI. Deel.

de Plantkundige Weetenschap het licht en vermeerderde zyn roem (*).

ICVR.
BOEK.

Intusfchen bleef de Scheikunde onder andere Letteroefeningen een aanzienlyk deel zyner bemoeijing, terwyl zyn Vader hem ook in de bewerking van dit deel zyns vlytbetoon ten sterkften aanmoedigde, en daar in voorging op het voetspoor der thans nieuwe leerwyze.

1795.

Onder de Candidaaten, eerst der Wysbegeerte, en vervolgens der Geneeskunde aangenomen, begaf hy zich na de *Leydsche* Hoogeschool, en maakte zich de lessen der groote Mannen daar bloeiende, ten nutte, terwyl hy van hunne vriendschap de onderscheidenste blyken genoot. In *Holland* stonden de Kabinetten en verzamelingen der schoonste en leerrykste voorwerpen in de Natuurlyke Historie voor hem open: bovenal dat van de *Leydsche* Academie onder bestuur van den Hoogleeraar BRUGMANS, dat der *Hollandsche* Maatschappy der Weetenschappen en van TEYLERs Stichting te *Haarlem*, waar de toegang en het volledig gebruik, anders niet gereedlyk te bekomen, hem allermaklykst gemaakt werd door den Opzigter Dr. VAN MARUM, zyns Vaders oude vriend. Te *Leyden* maakte hy kennis met den jongen JACQUIN van *Weenen*, dien hy op de Plantkundige uittochten vergezelde.

Ne-

(*) Dit werk was getyeld *Plantarum Belgii confederato indigenarum Specilegium, quo Davidis Gorterii viri Cl. Flora Provinciarum locupletatur.*

xcvii.
BOEK. Nevens zyn ouder Broeder JAN VAN
1795. GEUNS (*), tot Doctor in de Wysbegeerte bevorderd, zou hy naa het eindigen van den Academischen loop, op twee Vaderlandsche Hoogeschoolen, den tytel van Doctor in de Geneeskunde hebben kunnen aanvaarden. Dan de voldoening der vroegere reislust, nu anders en bepaelder gewyzigd, deedt hem vooraf, een en andere Hoogeschool bezoeken, niet zo zeer om op eenige buitenlandsche Hoogeschool nog lessen te gaan neemen, als wel om nader kennis te maaken met verdienstlyke Mannen, en voornaamlyk om zyne kundigheden in de onderscheide vakken der Natuurlyke Historie verder te volmaaken, byzonder in de Delfstofkunde.

Door *Westphalen* na *Hanover* reizende, en onder den weg alles opneemende wat zyner aandacht waardig was, kwam hy te *Göttingen*, hoorde de beroemdste Mannen, wisselde die lessen af met twee opspeurende tuschenreizen. *Göttingen* vaarwel gezegd hebbende, toog hy na *Wolfenbuttel* en *Brunswyk*; bezocht het merkwaardig *Haatzgebergte*. *Leipzig* en *Dresden* hielden hem eenigen tyd; de Academien van *Halle* en *Jena* vergat hy zo min te bezoeken als het *Saxisch* Ertsgebergte. Bezoeken by, en kennismaakingen met Mannen van

(*) Thans Leeraar by de Doopsgezinden te *Leyden*. De dag der bevordering deezer beide Zoonen, was der Ouderen vyf en twintig jaargen Trouwdag.

van naam ontbraken op deeze Reize niet. xcvii.
 Alles hadt hy voorbereid om, by zyne BOEK.
 t'huiskomst tot Doctor in de Geneeskunde —————
 bevorderd te worden. Eene plegtigheid 1795.
 door zynen Vader verrigt. Als Arts zette
 hy zich te *Amsterdam* neder, en maakte
 ras veel opgangs. Vriendschaplyke ver-
 bintenissen met geleerde Mannen, en de twee
 aanzienlyke Gezelschappen *Felix Meritis*
 en *Concordia*, dienden tot kweeking van
 zyn lust en yver voor de Weetenschap-
 pen (*).

De aanbieding van het Hoogleeraarschap
 in de Kruid- en Scheikunde op de *Har-
 derwyksche* Hoogeschool floeg hy, om kie-
 sche reden, af. Dan welhaast werd deeze
 grootmoedigheid beloond, door eene nog
 aanzienlyker bevordering, die hem tot
 Amptgenoot zyns Vaders op de Hooge-
 school te *Utrecht* maakte (†). Hy kreeg
 de aanstelling tot gewoon Hoogleeraar in
 de Genees- Kruid- en Natuurkennis des
 Menschlyken Lichaams (§).

By uitgestrekter Hoogleeraarlyken arbeid
 lag

(*) Van *Utrechts* Departement der Maatschappy
Tot Nut van 't Algemeen, 't welk hem met de ge-
 melde naagedagtenis vereerde, was hy een yverig
 werkend Medelid; zo maakte hy zich ook bekend
 by de *Haarlemsche*, *Zeeuwsche*, *Utrechtsche*, *Gro-
 ningsche* en *Gottingsche* Maatschappyyen, welke hem
 onder haare Leden hadden aangeschreeven,

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 302.

(§) Den 26 van Sept. 1791. aanvaarde hy die
 post met eene Intreederenvoering *de instaurendo in-
 ter Batavos studio Botanico.* *Algem. Kunst- en Let-
 terbode* IV. D. bl. 134.

XXXIII. DEEL. R

xcvii. lag hy meer en meer eers in : deeze ver-
 BOEK. aangenaamd door een allergewenschte Egt-
 1795. verbintenis ; spelde hem eene ruime maate
 van aardsch genoegens ; dan zeven maan-
 den , naa die gewenschte Egtvoltrekking ,
 werd hy , op den zestienden van Bloei-
 maand des Jaars MDCCXCV door een zag-
 ten dood uit den aardfchen kring zyner
 werkzaamheid gerukt , slegts den ouder-
 dom van zeven en twintig jaaren bereikt
 hebbende.

Volgens zyne begeerte werd hy aan de
Bild , in de open lugt , ter aarde besteld.
 Zyne Leerlingen gingen de treurkoets
 vooruit , namen , met eene hartroerende
 staatlykheid het lyk huns geweezen Leer-
 meesters en Vriends op hunne schouderen
 en droegen het grafwaards , waar hy ne-
 derzohk in de *Verzamelplaats van naver-*
wante Dooden , door zynen Vader , by dee-
 ze gelegenheid , aangelegd.

Eene welgemaakte gestalte , een weinig
 beneden de middelbaare groote , hadt hy
 omgedraagen ; een leevendig doordringend
 oog cierge zyn bevallig en van frissche
 gezondheid bloeiend gelaad , dat , alzins
 vriendelykheid en menschlievendheid uit-
 drukte . By een aandoenlyk gestel en zeer
 gevoelig hart hadt hy een ernstig naden-
 kend gemoed , eenen opregten inborst .
 Hy was een gemoedlyk Belyder des *Chris-*
tendoms , en werd tot het Genootschap der
Doopsgezinden , door den Doop ingelyfd ,
 schoon hy , buiten de door hem aangenomen
 Doop der Bejaarden , zich met dien
 Doop

Scint. Vindob. imp.

Doop niet verbondt aan eenig byzonder Kerkgenootschap. Te *Harderwyk* geene Gemeente van die gezindheid bestaande, geschiedde zulks te *Amsterdam*, en te meer dewyl zyns Vaders oude Boezemvriend ALLARD HULSHOFF, aldaar Leeraar was (*).

xcvii.
BOEK.
1795.

't Is dien Leeraar, wiens dood, ten deezen Jaare, op den dertigsten van Hooimaand, voorviel. Wy zouden, het ons ten pligt gesteld hebbende, in onze Geschiedenis, Vaderlandsche Mannen van uitsteekende bekwaamheden en verdiensten, te gedenken, een onverschoonlyken misflag begaan, indien wy van deezen Man niet met onderscheiding spraken. 's Mans waardige Amptgenoot WILLEM DE VOS, heeft diens Leeven en Character voorgesteld in eene Lykreden (†). Wy neemen daar uit de trekken over om zyne gedagtenis, tot eere van ons Vaderland, te ver-eeuwigen, en die hulde te bewyzen, aan hem, dien wy van naby kenden, met wien wy, in een zelfde oefenperk, drie jaaren sleeten, en dien wy het ons eene eere rekenen, onder onze Vrienden te hebben mogen tellen.

Dood
van AL-
LARD
HULS-
HOFF.

Het eerste leevenslicht aanschouwde ALLARD HULSHOFF, op den twintigsten van

Leevens-
berigt.

Sprok-

(*) *Leevensschets van STEVEN JAN VAN GEUNS Matbiaszoon. N. Algem. Kunst- en Letterbode* IV. D. bl. 193 enz.

(†) *Leeven en Character van ALLARD HULSHOFF, voorgesteld door WILLEM DE VOS. Te Amst., by J. VAN HULST en G. WARNARS. 1795.*

- xcvii.** Sprokkelmaand des Jaars MDCCXXXIV te
BOEK. *Groningen.* Uit deſtige Ouderen geſprooten,
 ſchynt hy meer door eigen luſt, dan ouderly-
1795. ke beſtemming of aanſpooring van buiten,
 reeds vroeg eenigen Leevenſtand, met de
 Weetenſchappen verknogt, boven het han-
 delberoep zyns Vaders, gekoozen te hebben.
 Een eerst aankomend Jongeling, vertoon-
 de hy weinig anders dan zich ook laat
 opmerken in duizenden. Gansch niet ge-
 lukkig van geheugen, moest hy op de
 Latynſche Schoole, den ſpyt gevoelen,
 hoe veelen hem voorbyſtreefden; doch
 ook in de Natuur zyn Eik en Ceder on-
 gemeen langzaam in derzelver aanwas,
 maar eerlang verheffen zy ſtaatlyk de agt-
 baare kruinen en blyven dan zeer aanzien-
 lyk onder het geboomte des wouds. Sleet
 hy zeven jaaren in die Taaloefening, zon-
 der dat hy eenigzins uitſtak, onder de Aca-
 demiejeugd zyner Geboortestad opgeſchree-
 ven, en zich zes volle jaaren, in meeniger-
 lei vakken, onder het geleide van uitſtee-
 kende Hoogleeraaren oefenende, ontwik-
 kelden zich, door eene gezetheid en yver,
 die weinig wedergade vindt, zyne ziels-
 vermogens, en dedden zich de blyken op
 van den aanſtaanden uitmuntenden Man.
 Bovenal was hy geheel ingenomen met de
 Redeneer- met de Wis- en met de Na-
 tuurkunde, zo in het proefondervindelyke,
 als in dat beſpiegelend gedeelte derzelve,
 hetwelk tot het onzichtbaare en onſtoflyke
 voornaamlyk betrekking heeft. Openlyk
 werd hy tot Doctor in de Wysbegeerte
 op

op het einde des Jaars MDCCLV bevorderd (*). XVII.
BOEK.

Met een schat van Taal- en andere voorbereidende kundigheden voorzien, kon hy met dezelve zich tot een meer gezette beroeps-studie bepaalen. Vroeg hadden zyne gedagten gelooopen op het Predikamt; maar hy liet dezelve eerlang vaaren, en schikte zich, in 't volgend Jaar, om de Studien in de Geneeskunst, waar toe hy reeds veel opgedaan hadt, verder aan *Leydens* Hoogeschool te voltooijen; reeds hadt hy, te dier Stede na eene wooning omgezien en dezelve besprooken. Maar op die eigene reis van *Groningen* na *Leydens* Academie kwam hy tot andere gedagten. Van deeze keuze en verandering geeft hy zelve deeze rekenfchap (†) — „ zestien jaaren bereikt heb-
„ bende, was myn oogmerk om my tot
„ den Predikdienst bekwaam te maaken.
„ Doch, alle vooroordeelen ter zyde zet-
„ tende, scheen het my, om de veelheid
„ en bepaaldheid der Geloofs-Artykelen
„ by de meeste Gezindheden, niet alleen
„ onmogelyk, de plaats van *Leeraar* te
„ bekleeden, maar zelfs by eenige tot
„ Lidmaat te worden aangenomen. Dit
„ deedt

(*) De stoffe door hem verkooren, droeg blyk van de toen by hem meest gelleefde Studie; de Tytel was *Disfertatio Philosophica Inauguralis qua Entis Realissimi Existentia a priori demonstratur.*

(†) Uit twee Brieven, in September en December 1756 aan zyn Leermeeester en Vriend den Hoog-
leeraar D. VAN DE WYNPERSE.

xcvii. „ deedt my besluiten tot de Studie der
 BOEK. „ Medicynen; schoon my de Praktyk der-
 „ zelve eenigzins vreeslyk voorkwam.
 1795. „ Terstond naa myne Promotie in de
 „ Wysbegeerte besloot ik dit verder voort
 „ te zetten. Doch aan de Praktyk ge-
 „ denkende, begon ik te aarzelen. Het
 „ verworpen ontwerp trok weder myne
 „ aandagt. En door eenige kennis en
 „ naauwkeuriger verneemen, naar de ge-
 „ steldheid van zommige *Doopsgezinde* Ge-
 „ meentens, byzonder te *Amsterdam* (*),
 „ meende ik de voorige tegenwerpingen
 „ eenigzins te kunnen oplossen. Hier
 „ beschouwde ik de vryheid van gevoe-
 „ lens en prediken in haaren vollen luis-
 „ ter, en bespeurde, dat de tydlyke uit-
 „ zigten voor een bekwaam Leeraar niet
 „ zeer duister waren. Of deeze schik-
 „ king over 't geheel de beste zy, wil
 „ ik niet beslissen. Zy scheen my zoda-
 „ nig voor myn persoon in 't byzonder.
 „ Ik pleegde hier op raad met eenige
 „ bekwaame Mannen (†). — Niemand
 „ derzelven zegt my myn inzicht af te raa-
 „ den. Veelen zetten 'er my toe aan.
 „ En voorts lettende op myne verkree-
 „ gene, schoon geringe kundigheden; en
 „ bo-

(*) Te *Groningen* behoorden de Ouders tot de Gemeente der *Doopsgezinden*, welke den naam droegen van *Oude Vlamingen*.

(†) Deeze waren inzonderheid der *Doopsgezinden* Hoogleeraar F. NIEUWENHUIS, de Oud. Leeraar P. FONTEIN, de Leeraar K. DE VRIES, de Heeren J. WAGENAAR en J. VAN MAURIK.

„bovenal op eigen genegenheid, heb ik xcvii.
 „ten laatsten best-geoordeeld, my met BOEK.
 „opregten, en zo veel ik weet onparty-
 „digen yver, onder den Zegen des Al- 1795.
 „lerhoogsten, tot de Studie der Godge-
 „leerheid, te *Amsterdam* te bepalen,
 „terwyl ik met aandacht wensch te lee-
 „zen, of liever niet wil ophouden zon-
 „der vooroordeel te leezen de Schriften
 „van andere Godgeleerden, wier uitge-
 „breide kennis, schranderheid en getal
 „my billyk agting inboezemt; en waar
 „van ik, zints een geruimen tyd, reeds
 „verscheiden, met vrugt en genoegten,
 „gewoon ben te onderzoeken.”

Aan die Kweekschool stak HULSHOFF
 uit in naarstigheit. Hy genoot het onder-
 wys van den schrandereren Hoogleraar
 F. NIEUWENHUIS, verzuimde niet die van
 der *Remonstranten* Hoogleraar J. KIRCH-
 HOUT, by te wonen, en A. VAN DER
 MEERSCH in de Kerklyke Geschiedenis-
 sen zo bedreeven, te hooren. Zyne Leer-
 meesters spraken van 's Jongelings voor-
 treffelykheid tot de overige Jongelingen,
 onder welken hy, reeds eer als een kun-
 dig Voorganger, dan als een Medeleer-
 ling, te beschouwen viel. Niet lange naa
 zyne bevordering tot Proponent, zocht eene
 en andere Gemeente zyn dienst te ver-
 krygen; doch eene Leeraarsplaats te *Am-*
sterdam openvallende, leedt geen twyfel,
 of hy was de man, geschikt om dezelve
 te vervullen: gelyk hy die met den aan-
 vang des Jaars MDCCCLX gaadlyk aanvaard-

xcvii. de: en vyf en dertig jaaren waarnam.
 BOEK. Ten deezen Jaare MDCCXCV, door eene
 ———— kwaale aangetast, werd hy te raade van
 1795. Ampt en Jaarwedde afstand te doen. Zy-
 ne verzwakking nam toe, en maakte een
 einde aan het leeven van eenen Man,
 die als Geleerde, als Openbaar Onder-
 wyzer, als een Verkondiger van het Euan-
 gelie, en als een voorbeeldlyk *Christen*,
 uitstak.

In alle die opzigten hem te schetzen,
 valt buiten ons bestek. Eene en andere
 byzonderheid roeren wy slegts aan. Als
 Geleerde leefde HULSHOFF tot Eer en
 Roem niet alleen van de *Doopsgezinde*
 Broederschappe, der Stede zyner Inwoo-
 ninge, maar ook van geheel ons Vader-
 land. Door zynen vroegen Leermeeester
 ENGELHARD opgeleid; maar meest, door
 eigene diep doorgezette oefening doorzult
 in de Wysbegeerte en Leermethode van
 LEIBNITZ en WOLFF, waar van zyne bo-
 venaangetoogene Verhandeling blyk draagt,
 gaf hy, te *Amsterdam*, andere begrippen
 gekreegen hebbende, nog Student zynde,
 eene Proeve in het licht, onder een ver-
 cierden naam (*), ter gansche ontzenu-
 wing, naar het scheen van den grooten
 omvang en de voornaamste sterkte, waar
 op

(*) De Tytel was *Beschouwing der beste We-
 reld, of Filosofische bedenkingen over Gods Goed-
 heid en Wysheid, de Vryheid der Menschen, en hun-
 nen staat in dit en het toekomend Leeven van AL-
 THOPHILUS FIKKUSEBIUS. Amst. 1758.*

op het zogenaamde *Stelzel van de beste* **ICVL.**
Wereld rustte; ten einde doorzigtige Aan- **BOEK.**
 hangers verder op deszelfs strekking uit —
 te lokken en wakker te maaken. Met **1795.**
 graagte werd dit Werkje geleezen. De
 aanval was geweldig. Veelen hielden het
 Geschrift voor onwederleglyk; allen voor
 een Meesterstuk. De groote MERIAN gaf
 'er, in buitenlandsche Tydschriften, de
 vleiendste en gunstigste beoordeelingen en
 uittreksels van.

Wy kunnen, om een en andere reden,
 niet nalaaten hier het slot van MERIANS
 schryven, mede te deelen. „ Zonder in
 „ dit geschil party te kiezen, laat ik voor
 „ de *Leibnitziaanen* de zorg over om dee-
 „ ze voornaame sterkte, dat Heiligdom
 „ hunner Leer, zelve te verdedigen.
 „ Doch ik kan niet eindigen, zonder den
 „ *Hollandfchen* Wysgeer het regt te doen,
 „ 't geen men hem verschuldigd is. Zyn
 „ geschrift is diep overdagt, deszelfs dee-
 „ len zyn zeer zamenhangend. — En
 „ om het te wederleggen, zal het, gelyk
 „ maar al te veel geschiedt, niet genoeg
 „ zyn, deeze of geene enkele zinsneede
 „ of afdeeling aan te tasten. Nog min-
 „ der zal hy hier kunnen slaagen, die zich
 „ ten stryde vertoont, enkel gewapend met
 „ eenige der gemeen bekende stellingen
 „ uit de Bovennatuurkunde van WOLFF.
 „ Men ontmoet hier scherpe redeneerin-
 „ gen, keurige ontvouwingen; geheel het
 „ onderwerp is met kunst behandeld, en
 „ ten zelfden tyde met juistheid en naauw-
 „ R 5 „ keu-

xcvii. „ keurigheid; — met één woord, men
 BOEK. „ moet iets meer zyn, dan enkel behoo-
 — ren tot den grooten hoop der Boven-
 1795. „ natuurkundigen, om met zo bekwaam
 „ een Tegenstander eenen kans te waa-
 „ gen. — De fraaije styl, waar in dit
 „ Werk geschreeven, en de schoone trek-
 „ ken, waar mede het doorzaaid is, wy-
 „ zen eenen opsteller aan, die aan *Neder-*
 „ *land* en deszelfs Taal eere aandoet. —
 „ Men ziet 'er in de daad uit, hoe ryk
 „ de *Nederduitsche* Taal zy in haaren ei-
 „ gen aart; hoe vrugbaar bovenal de-
 „ zelve zy in Wysgeerige uitdrukkingen.
 „ Hier toe heeft zy eigen oorspronglyke
 „ bewoordingen, niet ontleend van uit-
 „ heemschen, en welke de meeste talen
 „ niet in staat zouden zyn haar aan de
 „ hand te geeven.”

Te recht merkt de Eerw. DE VOS, dit
 getuigenis van MERIAN bygebragt hebben-
 de, aan; „ Welk eene Lofreden van eenen
 „ Buitenlander over onze Taal, over den
 „ toen nog onbekenden Schryver, en over
 „ HULSHOFF, toen nog onder de Scho-
 „ lieren op het Kweekschool der *Doops-*
 „ *gezinden* verkeerende.”

By de openbaarwording, dat HULS-
 HOFF de Schryver was, baarde alles ver-
 wondering, bovenal de losse en alleruit-
 geleezendste Schryftrant, mitsgaders de
 verbaazende ommekeer des jongen Schry-
 vers, die bescheiden, maar moedig, het
 aangewende spoor verliet, en meer der
 waarheid, dan de by hem zelf eertyds
 hoog-

hooggeschatte begrippen hulde wilde doen. xcvii.

Hoe zeer ook het Leeraarampt, althans BOEK.
in den beginne, al den arbeid van HULS-
HOFF eischte, wist hy egter tyd uit te 1795.
koopen tot een aanhoudend en diep be-
zien der gewigtigste onderwerpen, raaken-
de de Godheid, derzelver Eigenschappen
en Bedoelingen, betreffende den mensch-
lyken Geest, de eerste gronden onzer ver-
plichtingen; en bovenal om de Leer der
heilryke Openbaaringe met de hoogste be-
peinzingen van den schranderen Wysgeer
zamen te smengelen. Wy moeten ons
vergenoegen met het een en ander slegts
aan te roeren. Een schoon Vertoog over
de *Zedelyke Opvoeding* droeg een uitstee-
kenden Zilveren Eerprys weg by de *Haar-*
lemsche Maatschappy der Wetenschappen;
laater in dit Genootschap aangenomen zyn-
de, betoonde hy zich een verdienstlyk
Medelid. By de Academie te *Berlyn* werd
hy nu nog meer bekend, door twee uit-
muntende stukken, en het was van daar
inzonderheid, dat veele vermaarde *Duit-*
schers, zo van beter als slechter geruchte,
hem zints, als om stryd, met hun bezoek
overlaadden, en hy met eenigen briefwis-
feling onderhieldt.

By de gewigtigste ontdekkingen in an-
dere vakken was hy steeds opmerkzaam
op den staat der Godgeleerdheid en Zede-
kunde in *Duitschland*. Met den gang daar
van, geduurende zyn geheele leeven, bleef
hy ten vollen bekend. En hoe veel ver-
driets hem dit ook aanbragt, een Geschied-
en

xcvii. en Oordeelkundig verslag deswegen, wa-
BOEK. re van zyne hand allerwenschlykst ge-
weest (*).

1795. HULSHOFF beleefde een tyd, waar op
veele Stichtingen in ons Vaderland, ter

(*) Wy mogen, als een staal hier van, aanvoe-
ren, een gedeelte zyns Antwoords, op de Vraag
van TEYLERs Godgeleerd Genootschap, *Is het In-
wendig Bewys, afgeleid uit de Goedheid en Godebe-
zaamelykheid, of wel uit de strekking der Christyke
Leer ter bevordering van 's Menschen Gelukzalig-
heid, genoegzaam ter overtuiging dat dezelve waar-
tyk Godlyk, dat is, met de daad op Godlyken Last,
door JESUS en de Apostelen verkondigd is? Of moet
'er, om eene gegronde en volkomene overtuiging des
aangaande voort te brengen, het Uitwendig Bewys,
ontleend uit de Euangelische Geschiedenis en de Won-
derwerken, door de eerste Predikers dier Leere ver-
rigt, bykomen?* Het gevoelen der laatere Schryve-
ren, die alleen het Inwendig Bewys voldingend
houden, en het Uitwendige klein of niets agten,
hybrengende het gevoelen veeler *Verlichters* of
Nieuwe Hervormers bestrydende, geeft hy veelvul-
dige Aanhaalingen uit hunne Werken, en zegt 'er,
ten slot dit van, „Bykans alles, wat in dit Hoofd-
„deel voorkomt, moest belegd worden met be-
„wyzende Aanhaalingen; om, by zommigen, de
„Verdenking af te weeren, van vergrooting uit
„partydige Bitterheid. Indien ik hier toe, eenige
„jaaren lang, aantekeningen had verzameld uit de
„voorkomende nieuwste Schryvers, en voorts ge-
„bruik wilde maaken van de gewoone Hulpmid-
„delen en Woordenboeken, zou ik eene ryke
„Bloemleezing van deezen aart kunnen aanbieden.
„Doch de Ruiker, hoop ik, zal genoegzaam be-
„vonden worden ter bereiking van het Oogmerk.”
Zie *Verbandelingen van TEYLERs Godgeleerd Genoot-
schap* XV. D. bl. 316. Deeze Verhandeling werd
gedrukt toen de Eerw. Schryver op diens ziek en
sterfbedde lag, en hy, zo als wy in 't zekere on-
derrigt zyn, was zo begeertig om de uitvoering
daar

bearbeiding van Prysvraagen over stoffen, naar zynen smaak gelegenheid begonnen te geeven. Gunstig was zulks voor zynen Roem en het Nut van 't algemeen. Gouden en Zilveren Eerpryzen behaalde hy een en anderwerf, zo by het dingen na den Prys by het *Stolpiaansch Legaat*, als by TEYLERS Godgeleerd Genootschap. En hoe veel eers hem door menigvuldige bekrooningen beweezen zy, zal niemand ontkennen, dat HULSHOFF de Stichtingen verheerlykt en daar door anderen tot loflyken nayver aangespoord heeft. Een bekroond Vertoog by het *Haagsche Genootschap tot Verdediging van den Christlyken Oodsdienst*, ging reeds lang op zyn naam, en heeft hy gewild, naa zyn dood, als Vervaardiger bekend te worden (*).

De geheele reeks deezer Opstellen van HULSHOFF strekt, om hem als een Geleerd Vernuft van den eersten rang te schetzen en te doen bewonderen. Keurigheid kenmerk-

daar van te zien, dat het hem tot zonderling geoegen strekte, de afgedrukte bladen van dezelve en die zyner Mededingeren te ontvangen. Zyne Verhandeling werd met een Zilveren Penning bekroond.

(*) De Verhandeling strekte om aan te toonen, welke de voornaamste oorzaaken waren, dat allerlei Schriften, die of den Geopenbaarden Godsdienst in 't gemeen, of de voornaamste Waarheden van dezelve in 't byzonder bestryden, in onze dagen grooter opgang maaken dan voorheen, door CHRISTIAAN, *Verhandelingen van het Haagsch Genootschap ter Verdediging van den Christlyken Godsdienst*. 1791.

xcvii.
BOEK.
1795.

xcvii. merkte zyne Schriften, als mede eene
 BOEK. ryke volheid van oorspronglyke gedagten,
 — alles met schoone wendingen, en alles ge-
 1795. wyzigd door zulk eene onnavolgbaare *Nai-
 viteit*, en eene zo eigene manier van uit-
 drukken, dat de gansche zamenvoeging
 steeds een sterk treffend en teffens veelal
 behaagend geheel uitmaakte, nieuwe ge-
 zigtpunten aanwees, en altoos uitgebreide
 en heerlyke gedagten voor den geest stel-
 de. Iet zo eigens hadt hy in styl en
 voordragt, dat by geleerde Genootschap-
 pen de vermomde of vreemde hand, by
 de Beoordeelaars, den oorspronglyken
 • Schryver, bezwaarlyk dekken kon. —
 Hy bezat eene wondere begaafdheid om
 zyn styl naar de verschillende onderwer-
 pen te schikken (*).

In zyn eigenlyk vak, dat van Kerklyk
 Redenaar en *Euangelisch* Onderwyzer, stak
 hy even zeer uit. Dit was onder zo veel
 bywerks als hy ter hand nam, steeds de
 hoofdzaak gebleeven. Schoon het uiter-
 lyke geene onmiddelyke vooringenomen-
 heid baarde, of iet wegsleepens in zich
 hadt, ontbrak het aan geen natuurlyk- en
 deftigheid. De luisterende aandagt ging
 welhaast tot bewondering over. Onver-
 wagt klom het eenvoudige voorstel tot
 kiesche onderscheiding op, en liep uit in
 de

(*) Men ziet dit, met een voorbeeld, gestaaft,
 in *Iets over en van den Eerw. A. HULSHOFF* in de
Algem. Vaderl. Letteroefeningen, voor 1796. II.
 Stuk bl. 37.

de verheevenste en aaneenverbondene af- xcvii.
 leidingen. Hy wist aan zyne woorden een BOEK.
 zonderlingen klem by te zetten. Hy sprak
 niet alleen tot het verstand; maar ook tot 1795.
 het hart. Om de hartstogten te bewe-
 gen en de verbeelding, zonder te groote
 spanning, te treffen, en de nevelagtige of
 verwyderde voorwerpen des verstands on-
 derscheidener te maaken, en nader onder
 't oog te brengen, en den geest gevangen
 te neemen, bezigde hy een groote kunst,
 doch wist tevens dat kunstige te verbergen.

Hoog stondt, by alles, wat ter Gods-
 vrugt kan opleiden, ten allen tyde de
 Euangelische Bedeeling, het Geloof in den
 gekruisten Verlosfer, 't geen ten werkzaa-
 men beginzel wordt, om uit eene vuurige
 dankbaarheid en wederliefde tot alle God-
 verheerlykende en den menschen nuttige
 vrugten aan te spooren. Wy zouden dit
 overtoellig rekenen op te merken in een
 Christen-leeraar, indien, ten deezen op-
 zigte, by HULSHOFF niet iets byzonders
 plaats greep; en hy, in de latere jaaren
 zyns levens, wegens zommige bepaalin-
 gen, nopens de volstrekte vorderingen der
 Godlyke Regtvaardigheid, door zommigen
 minder gunstig beoordeeld, door anderen
 des te hooger gepreezen en gewaardeerd
 werd. Hy zelf heeft, wegens zyne veran-
 derde gevoelens sterker en gestrenger ge-
 sprooken, dan veelen in staat geweest zyn,
 uit de vergelyking zyner vroegere en laa-
 tere geschriften op te maaken. Die hem
 van naby gekend hebben, kunnen zich
 geen

xcvii. geen tydperk in HULSHOFFS leeven herin-
 BOEK. neren, waar in hy die gronden des *Chris-*
 — tendoms, zou voorbygezien, of getragt
 1795. hebben, de eigene kragt van de uitspraaken der Heilige Bladeren hier over weg te redeneeren. Een uiterste waar toe veel in deezen tyd voortholden. HULSHOFF doorzag waar op dit in 't einde zou uitloopen. De gemaatigder denkwyze van veelen, die, in alle opregtheid, in het Kruis van CHRISTUS roemen, kon in 't einde hem niet langer voldoen (*). Hy vindt eerlang alleen geruststelling voor zich zelve, door in *zommige stukken*, nader te komen aan de meer algemeen heerschende gevoelens by de *Contra-Remonstrantsche* Godegeleerden. — 's Mans Amptgenoot en Lykredenaar DE Vos, dit vermeldende, voegt 'er. met zo veele woorden, die wy affchryven, nevens. „ Ik zeg „ met nadruk, in *zommige stukken*; want „ toch in veele andere verschildte hy mer- „ kelyk. Ver was het 'er af, dat men „ hem, in eenig ander Genootschap, aan „ veele regelen gebonden, zou hebben „ kunnen verplaatzen. — Aan het volle „ geheel van zulk een onvaranderlyk za- „ menstel zou hy niet ligt verkleefd hebben kunnen zyn. — HULSHOFF voer- „ de „

(*) Wy gedenken hier een breedvoerig gesprek met HULSHOFF gehouden, vóór dat hy openlyk deeze veranderde begrippen ten kansel voerde; waar in hy betuigde, den tot dus lang gehouden *middenweg* niet langer te kunnen betreeden.

5, de altoos zyne eigene en dikwerf nieu- xcvii.
 „ we redenen aan. Niemand was minder B O E K.
 „ dan hy gesteld op Schoolsche benaa-
 „ mingen, zo men ze voor betere ver- 1795.
 „ wisselen kon. Door partyzugt werd
 „ hy nimmer gedreeven. Belang kon, al-
 „ thans in zynen Stand, geheel niet in
 „ aanmerking komen.”

HULSHOFF, zo zeer aan zyn Amptwerk, en daar aan paalende Letteroefeningen, overgegeeven, deedt zich als Vaderlander niet byzonder kennen. Zelfs in de veel omwisselenden staat onzes Vaderlands, die niet weinige Leeraars aftrok van hunne Beroepsbezigheden, liet hy zich door diên maalfstroom niet wegvoeren. Zo veel wy ons herinneren, was hy een rechtschaapen Voorstander van Vryheid; en meenen wy in 't zekere onderrigt te weezen, hoe hy, op een der jongste Bededagen zyns levens het woord voerende, het sterke en zwakke der twistende Partyen in den Lande, met eene onpartydigheid schetste, dat elk over den Redenaar verbaasd stondt. Wy mogen niet nalaaten hier op te tekenen, dat HULSHOFF, op den merkwaardigen dag voor ons Vaderland, den negtienden van Louwmaand deezes Jaars, schoon hy niet buitens huis geweest was, en alles alleen by gerugte vernomen hadt, hy egter aan eenen Boezemvriend, daar van eene fraaije tekening gaf; en is het daar uit dat men hem eenigzins, ten deezzen aanziene, kan leeren kennen; althans duidt het aan, dat hy verre van onver-

XXXIII. DEEL. S schil-

xcvii.
BOEK.

1795.

schillig was, en zich berigten liet toekomen van den loop der zaaken. Wy aarzelen niet, schoon het bekende, en door ons elders breedvoerig beschreevene gebeurtenissen behelze, zulks over te nemen. „ Het gebeurde alhier, myn waar- „ de Vriend! schynt miraculeus — of een „ Droom! Nog gisteren ochtend sprak „ men van dapperheid in het vernielen „ der Environs van *Schoonhoven* en *Woerden*, als of men *Holland* wilde defenderen. 'sAvonds was Dr. KRAYENHOFF reeds bekend als Commandant. „ De toevloed op den *Dam*, in 't *Wapen van Embden*, en andere Clubs boven „ alle beschryving — De vreugde was „ luidruchtig, maar niet woest. Na elf „ uren was alles stil en de nacht zeer „ vreedzaam en ongestoord — Voor acht „ uur heden de *Dam*, de Environs, Raadhuis, binnen en boven in den Tooren „ vol — Vryheidsboomen! — Zonderlinge geestdrift! eene nooit geziene „ algemeene Vriendlykheid, behulpzaamheid, begroeting, veiligheid; zonder „ vloek op iemand — als ware 'er geene „ andere party geweest — als ware vergeeflykheid *Mode* en *Point d'honneur* — „ Na het afgaan der Regeeringe, eene „ Intrin Municipaliteit verkozen, die „ bedaard delibereren kan over Burgermeesteren, Schepenen en Vroedschap „ pen, en ondertuschen de zaaken aan „ den gang houden — Een groote trein „ in orde geschaard, heeft de Mannen „ uit

„ uit het Werkhuis afgehaald, en men XCVII.
 „ zegt dat VISSCHER tot Hoofd-officier BOEK.
 „ is benoemd — De Schutterij van —
 „ MDCCCLXXXVII aanvangelijk georgani- 1795.
 „ feerd — Kleindere Officianten uit, en
 „ eenigen in den Eed genomen — On-
 „ ze dienstdoende Militairen moeten nog
 „ één of twee dagen op orde wagten —
 „ Na en van de Posten hebben de *Duit-*
 „ *sche* Knegten een Carmagnolen Leids-
 „ man — Van waar komt het Lint,
 „ reeds in gebruik by twee à drie hon-
 „ derd duizend Perfoonen? — Couran-
 „ ten, Boekjes en Prenten, moeten *en de-*
 „ *tail* verhaalen — Ik meld maar zo in
 „ 't algemeen, dat alles hier perfect vreed-
 „ zaam en bescheiden toegaat, zonder
 „ dat men ergens eenig ongeluk vernee-
 „ me — Te *Haarlem* schynt men even
 „ ver te zyn. — Wat groote dingen nu
 „ te wagten! Plannen, om zeven onder-
 „ ling kibbelende Staaten tot één te ma-
 „ ken — met éénheid is alles; met affchaf-
 „ fing van *enz. enz. enz.* Doch ik moet
 „ niet vooruitloopen — Gave de goede
 „ Voorzienigheid dat vervolg en uitkomst
 „ aan dit *goede begin* mogten beantwoor-
 „ den!” (*).

Eer nog deeze Leeraar, ten wiens op- Diens
 zigte zyne Lykredenaar verklaart, „ al Zoon W.
 „ wie VAN OOS-

(*) Getrokken uit een Brief van HULSHOFF aan
 zynen Boezemvriend den Hoogleeraar M. VAN
 GEUNS geplaatst in de *Aantekeningen* agter de Lyk-
 reden van de Eerw. W. DE VOS bl. 77. By deeze is een
 Lyst gevoegd der gedrukte Werken van HULSHOFF.

XCVII. „ wie HULSHOFF niet heeft toegeëigend
 BOEK. „ een Character, dat onder de *oorsprong-*
 — „ *lyke* en zeldzaame; dat onder de *grootte*
 1795. „ en verhevene, dat onder *agting-lof*- en
 TERWYK „ *verwonderingswaardige* te tellen valt —
 HULS- „ van dien durf ik wel ronduit zeggen,
 HOFF „ dat hy HULSHOFF nooit recht gekend
 sterft. „ heeft,” zynen laatsten dag zag, ontviel
 hem weinig weeken voor zynen dood, een
 Zoon, dien wy niet onvermeld mogen laa-
 ten. WILLEM VAN OOSTERWYK HULS-
 HOFF, behalven ééne Dogter, de eenige
 vrugt van 's Vaders Huwelyk met ANNA
 DEBORA VAN OOSTERWYK, den zesden
 van Lentemaand des Jaars MDCCLXXI ge-
 booren, was als het volle beeld zyns Va-
 ders, zo niet gevormd om deezen nog te
 overtreffen. Hy weidde zich, van vroeg
 af der Weetenschappen en Godgeleerdheid
 toe. In de eerste beginzelen der oude
 Taalen reeds vry verre gevorderd, werd
 hy daar in al speelende by de hand geleid
 door de in alles uitmuntenden, en in al-
 les verwonderenswaardigen PIETER NIEUW-
 LAND (*). Tot hooger onderwijs den
 grondslag gelegd hebbende, hoorde hy de
 lesfen der *Amsterdamsche* Hoogleeaaren
 WYTENBACH, WALRAVEN en VAN ZWIN-
 DEN, en vervolgens met het bepaalder
 doel des Leeraarampts, der *Doopsgezinden*
 Hoogleeraar HESSELINCK. Allen roem-
 den

(*) Van deezen hebben wy omftandig gesproo-
 ken in het XXVIII. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl.
 158. en elders. Zie ter aangetoogene plaatze.

den om ftryd zynen Geest, zyn Oordeel, zyne Zeden; en werd hy andere Kweekelijngen in de Weetenschappen, als een voorbeeld, aangepreezen.

xviii.
BOEK.

1795,

Schoon reeds, in den Jaare MDCCXCII, onder het getal der Proponenten by de *Doopsgezinden* aangenomen, hadt hy niet ten oogmerk zich terstond aan een vast beroep in eene Gemeente te verbinden. Het plan om zyne Letteroefeningen elders nog verder voort te zetten, werd volvoerd. Op *Utrechts* Hoogeschoole hoorde hy, twee jaaren, de Lessen der Hoogleeraaren BONNET en ROYAARDS over de Godgeleerdheid, en van ROSYN en HENNERT, over de Natuur- en Wiskunde. Met zo veel vlyts zette hy de beoefening der laatstgemelde Weetenschappen voort, dat hy tot het beklimmen van den trap van Meester in de Wysbegeerte volkomen bevoegd verklaard werd. In onderscheidene *Doopsgezinde* Gemeentens liet hy zich, staande dit verblyf op de *Stichtsche* Hoogeschoole, hooren, en voldeedt als Kansfelredenaar by uitstek. De tyd naderde, op welken hy ten oogmerk hadt zich, als gewoon Leeraar, aan deeze of geene Gemeente te verbinden, en ten dienste derzelve zyne opgedaane kundigheden te befteeden. Dan, de bekommering, welke, van vroeg af, wegens zyn zwak lichaamsgestel by Ouders en Vrienden plaats greep, werd maar al te gegrond gevonden. De bloedstortingen, welke voorheen zich menigmaalen eenigzins hersteld hadden,

xcvii. den, braken, in Sprakkelmaand deezes
BOEK. Jaars, met zo veel gewelds uit, dat 'er
1795. niets anders dan eene langzaam uitteering
te voorzien was. Die zukkelingen hiel-
den egter niet lang aan, duurden tot den
zeventienden van Bloeiimaand; wanneer
hy, tien weeken vóór zynen Vader, ne-
vens hem in 't zelfde huis, aan eene zelf-
de kwaal zukkellende, zagtyk den laatsten
adem uitblies (*).

In andere opzigten het spoor zyns Va-
ders betreedende, zette hy zich ook tot
het behaalen van Eerpryzen. Het Eere-
goud werd hem, van wegen de Maat-
schappy *Tot Nut van 't Algemeen* toege-
weezen, als Schryver van de *Geschiedenis*
van JOSEPH, een Schoolboek. Twee an-
dere Verhandelingen, de een getiteld Jo-
SEPH in zyne Kinderliefde en Trouw, en de
andere *Over het wederstien in de Eeuwigheid*;
hadden de goedkeuring van het *Haagsche*
Genootschap, en ieder een Zilveren Eere-
prijs weggedraagen. Behalven deeze ziet
nog van hem het licht eene Verhandeling
over het Nut onzer Onkunde in toekomstige
Gebeurtenissen (†).

Was

(*) Dus één dag later dan zyn Vriend, en Zoon
des Boezemvriends zyns Vaders, de *Uircchtsche*
Hoogleraar STEVEN JAN VAN GEÛNS *Matthiaszoon*,
aan wien wy hier boven bl. 250. in 't breede ge-
dagten.

(†) Het eerstgemelde is een der meest gezogste
Schoolboeken dier Maatschappye. De twee vol-
gende zyn in de Werken der Maatschappy, aan
welke zy gerigt waren, te vinden. En het laatste
is

Sc. Toulon, del. et fign.

Was 'er reden om zich te beklagen xcvii.
 over het vroegtydig afsterven deezer twee B O E K.
 Vrienden VAN GEUNS en HULSHOFF, lan-
 ger genot mogt het Vaderland trekken 1795.
 van eenen allerbekwaamsten en werkaa- J. F.
 msten Man, die, in zyn tyd, zo veel, en MARTI-
 meer dan iemand, deedt, om lust tot on- NET sterft
 derzoek en oefening in verscheide vakken,
 by zyne Land- en Tydgenooten op te
 wekken, den sinaak te zuiveren en Gods-
 dienstkennis te bevorderen; doch ook, in
 dit Jaar het Vaderland en der Weeten-
 schappen ontviel. Ik bedoel den Eerw.
 JOHANNES FLORENTIUS MARTINET, van
 deezen mag ons Geschiedblad de voor-
 naamste Leevensbyzonderheden niet ver-
 zwijgen, en wy betaalen, met genoeglyk
 herdenken, den tol der naagedagtenisse,
 aan eenen onzer oude bekenden.

's Mans Vader bekleedde het Leeraar- Beknopt
 ampt onder de Hervormden, in de voor- Leevens-
 maalige *Meyery van 's Hertogenbosch* op het berigt.
 Dorp *Deurne*, waar MARTINET het eerste
 leevenslicht, op den twaalfden van Zomer-
 maand des Jaars MDCCXXIX aanschouwde.
 Dan zynen Vader werd hem door den dood
 ontrukkt, toen hy slegts tien jaaren telde.
 's Hertogenbosch, werwaards zyne Moeder

zich
 is voorhanden in het *Nieuw Algemeen Magazyn van*
Weetenſchap, Konst en Smaak III. D. N. 4. by de
 Erven P. MEYER en G. WARNARS 1795. - Zie bree-
 der over den jongen HULSHOFF, *Vos Lykreden op*
den Ouden bl. 49. En iets over den Schryver van
 de *Geschiedenis van JOSEPH*, door de Eerw. R.
 KOOPMANS, voor dat Werkje geplaatst.

xcvii. zich met hem vervoegde, was de eerste
 BOEK. Kweekschool van Taalgeleerdheid, en de
 1795. plaats waar hy zich op de gronden der
 hoogere Weetenschappen toelei. De *Leydsche* Hoogeschool ontving den veelbeloo-
 venden Jongeling, die zich, in het beoe-
 fenen van allerlei Takken van Weeten-
 schappen, welke met zyn toekomend Be-
 roep van Leeraar in betrekking stonden,
 volvlytig kweekt. En het aantal Proponen-
 ten, waar onder hy, ten Jaare MDCCLII
 werd aangesteld, 't geen toen ten tyde,
 eenige honderden beliep, en dat hy van
 den Hoogleeraar ALBERTI in de Godge-
 leerdheid het onderwys ontvangen hadt,
 wiens Leerlingen min gezogt werden dan
 die van andere Hoogleeraaren, welke de
 naam eener zuiverder Regtzinnigheid, dan
 ALBERTI naging, waren oorzaaken, dat
 hy drie en een half jaar geene standplaats
 bekwam. Wel verre van dien tyd in le-
 dig wagten te slyten, of nutloos door te
 brengen, besteedde hy denzelven grooten-
 deels in het opvolgen zyner overheerschen-
 de neiging tot de Wysbegeerte, en lag
 zich naarstig toe op de by hem geliefde
 tak, de Natuurlyke Historie. Ten blyke
 zyner vordering strekte eene *Verhandeling*
over de Ademhaaling der Insecten, welke
 hy in 't openbaar verdedigde, ter gele-
 genheid dat hy den eeretrap van Meester
 in de Vrye Kunsten beklom.

De Gemeentens te *Gellekum* en *Reno*
 koozen hem ten Leeraar in den Jaare
 MDCCLVI. Hy verbleef 'er ruim drie jaa-
 ren,

ren, deeze Gemeentens voor die van *Edam* xcvii.
 verwisfelende. Eene voor hem, zeer ge- BOEK.
 wenschte verplaatzing, welke hem als Leer- 1795.
 aar, in wyder kring deedt arbeiden, en
 tevens nader by zyne hoogagters en vrien-
 den bragt, welke hy reeds in merkelyken
 getale telde. Zestien jaaren bediende hy
 de Gemeente in die *Noord-Hollandsche Stad*
 onder het vlytig voortzetten van zyne ge-
 liefde Letteroefeningen, en verwisfelde die
 Standplaats voor *Zutphen*. Op beide zyne
 eerste Standplaatzen hadt hy onder zyn
 huislyk opzigt en onderwys eenige Jonge-
 lingen genomen, die in hem een bekwaam
 Leermester en yverigen Voorganger
 vonden. Eene drieledige Vraag van de
*Hollandsche Maatschappij der Weetenschap-
 pen te Haarlem*, wat 'er tot dien tyd over
 de Natuurlyke Historie van ons Vader-
 land geschreeven ware? wat 'er nog aan
 ontbrak? en welk de beste wyze was waar
 op die Historie zou dienen geschreeven
 te worden? viel te zeer in zyn smaak,
 was te overeenkomstig met het geen hy,
 ten deezen opzigte, reeds gedaan hadt,
 dan dat hy zyne poogingen niet in 't werk
 stelde om den opgehangen Gouden Eer-
 prys te stryken. Deeze viel den Leeraar
 der *Remonstranten te Rotterdam* CORNELIUS
 NOZEMAN te beurt, dan met geen minder
 lof werd die van MARTINET bekroond,
 toen de beide Stukken in 't licht verschee-
 nen (*). Het slot deezer Verhandeling
 heeft

(*) Men vindt ze in het XI. Deel van de *Ver-
 hand.*

xcvii.
BOEK.

1795.

heeft iets MARTINET zo zeer kenmerken-
de, dat wy het, als een trek zyns cha-
racters, niet kunnen nalaaten hier plaats
te geeven. Naar den eisch van het laatste
lid der Vraag een Plan opgegeeven heb-
bende, wegens de beste wyze waar op de
Natuurlyke Historie des Vaderlands zou
dienen geschreeven te worden, laat hy 'er
op volgen; „ Dan, heeft de eigenliefde
„ my te gunstig van myn plan doen den-
„ ken? Zyn 'er onoverkomelyke zwa-
„ righeden, die de uitvoeringe stremmen
„ en geheel zullen tegenhouden? Door-
„ ziet de Maatschappy dezelve volkomen,
„ daar ze geheel voor myn oog verbor-
„ gen zyn? — Ja, zal ze daarom het
„ myne, zo dra deszelfs leezing ten einde
„ is, afkeuren? Wel aan, ik ga haar
„ helpen myn eigen Plan, hoe zeer het
„ my bekoort, den bodem in te slaan,
„ en wil haar een ander voorstellen, Zy
„ verklaare in 't openbaar, dat zy nooit de
„ hand aan de Beschryvinge van de Natuur-
„ lyke Historie onzes Vaderlands zal slaan,
„ en met genoegen zal zien, dat wy den
„ Heere J. LE FRANCO VAN BERKHEY
„ helpen in zyn begonnen werk (*), dan zal
„ ik

*handelingen der Hollandsche Maatschappy der Wee-
tenschappen by J. BOSCH 1769.*

(*) Getyeld de *Natuurlyke Historie van Hol-
land*, waar van het Eerste Deel het licht zag in
1769, en tot het vierde Deels Eerste Stuk in 1769
vervolgd is; maar toen, tot leedweezen aller Lief-
hebberen van de Natuurlyke Historie des Vader-
lands, is blyven steeken.

„ ik alle myne Landgenooten bidden , ICVIL.
 „ dat zy zich met my vereenigen, om BOEK.
 „ alle onze Waarneemingen aan *Hem* te ———
 „ zenden, en met alle kragten zo te on- 1795.
 „ derstaunen, dat men, naa verloop van
 „ weinig tyds, niet behoefte te vraagen,
 „ *Waar is de Natuurlyke Historie van Ne-*
 „ *derland?* ”

Wel zeer regtmatig hadt deeze Vader-
 lander de Eere verdiend om Lid te wor-
 den van de Maatschappye, die eene zo
 uitsteekende Verhandeling van zyne hand
 ontving; op de beklaaglyke waarneeming,
 die omtrent veele Geleerde Maatschappyen,
 geldt, dat in het aanneemen der Leden,
 waardige en verdienstlyke Vaderlanders
 voorbygegaan, en Vreemden, naatw. in
 naam bekend, met het Lidmaatschap ver-
 eerd worden; of dat byzondere betrek-
 kingen en omstandigheden, meer dan wee-
 zenlyke kundigheden, de wegen zyn om
 eene eere te verwerven, die van betere
 oorzaak behoort af te hangen, maakte on-
 ze MARTINET eene uitzondering, daar,
 ten volgende jaare, op de lyst der Leden
 zyn naam pronkte. Geen ydel vermeldde
 naam. Hy betoonde zich een der werk-
 zaamste Leden. Een door hem berede-
 neerd Register op de achttien eerste Dee-
 len van de Verhandelingen dier Maat-
 schappye, wyst uit, dat niemand van alle
 de Leden zo veele bydraagen tot die Ver-
 handelingen geleeverd heeft als de vlytige
 MARTINET: dezelve liepen over Natuur-
 ver-

XCVII. BOEK. verschynzels en de Natuurlyke Historie onzes Vaderlands (*).

1795. Geen wonder dat ook andere Geleerde Genootschappen een Man van zo uitgestrekte kunde en naam aanzogten, en het Lidmaatschap opdroegen. Die eer viel hem in den Jaare MDCCCLXXX ten deele by het *Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen*; en zeven jaaren laater by het *Bataafsche Genootschap en van de Proefondervindelyke Natuurkunde te Rotterdam*. Dan beide deeze Genootschappen trokken zo veel voordeels niet van den arbeid deezes Lids als de *Haarlemsche Maatschappij*. Slegts ééne Verhandeling over het *Grond-ys* werd door hem by het *Zeeuwsche Genootschap* ingeleeverd, en in deszelfs Werken geplaatst.

MARTINET mag onder de voorbeeldig werkzaame Schryvers gerangschikt worden; werkzaamheid was by hem zints langen tyd, eene behoefte geworden. Eene lyst van Werken door hem zelven opgesteld, of door hem in 't licht gegeven, draagt des getuigenis. Hy arbeidde meest in het vak der Natuurlyke Historie en der Kerklyke en Wereldlyke Geschiedenissen, en inzonderheid die des Vaderlands. Zyn Werk, getyteld *Katechismus der Natuur*, waar van het

(*) MARTINET verzamelde in den laatsten tyd zyns leevens in één Boekdeel de *Verhandelingen en Waarneemingen over de Natuurlyke Historie van ons Vaderland*, uitgegeeven te *Amsterdam* by J. ALLART. 1795.

het eerste Deel ten Jaare MDCCLXXVII het xcvii.
 licht zag, hadt een verbaazenden opgang, B O E K.
 naauwlyks ooit zyn wedergaa, en maakte
 den smaak in de Natuurlyke Historie, ten 1795.
 smaak zyner Landgenooten: en hoe veel
 bykomend lichts uit de waare Natuurken-
 nis te scheppen, verspreidde dit Werk!
 Hoe zeer diende het om veel by- en waan-
 geloofs te verbannen! Het werd niet al-
 leen in 't *Hoogduitsch* vertaald; maar, zo
 men ons stellig verzekerd heeft, in *Noord-*
America, in 't *Engelsch* vertolkt (*). Zy-
 ne *Historie der Wereld*, maakte een zyner
 hoofdwerken uit. Andere Schriften wer-
 den door hem uitgegeeven of vertaald (†).

Herhaalde aanvallen van beroerte had-
 den op 't laatst zyns leevens zyn denk-
 en spraakvermogen niet weinig geknakt.
 In den Zomer deezes Jaars MDCCLXXXV
 hadt hy zich na *Amsterdam* begeeven, om
 te zyner herstellinge, de kragt der Elec-
 trieke bewerkingen te beproeven; dan naa
 een gerusten nagt doorgebracht te hebben,
 over-

(*) Men zie de lyst zyner Werken agter de *Lee-
 vensberigten van J. F. MARTINET*; door den Eerw.
 A. VAN DEN BERG.

(†) Dit is reeds iets zeldzaams; dan veel zeld-
 zaamer, het geen men in de Berigten uit *Japan*,
 in Slachmaand 1784 ontvangen, leest, „ dat de
 „ voornaamste lieden in dat magtig Ryk zich zeer
 „ sterk begonden toe te leggen op het aanleeren
 „ van de *Hollandsche* Taal, en zeer verlangden na
 „ de beste *Hollandsche* Boeken; en dat SAMMON
 „ SAMMÉ, Landheer van *Tamba*, bezig was, met de
 „ overzetting van de *Katechismus der Natuur*, in
 „ de taal van zyn Land.” A V D. BERG als boven.

xvii. overviel hem, onder het ontbyt, zyne
BOEK. oude kwaal, die op een slaapziekte uit-
— liep, en, naa vyf dagen, aan zyn ruim
1795. zes en zestigjaarg leeven, op den vierden
van Oogstmaand, een einde maakte.

By deeze kenschets van 's Mans leeven moeten wy nog van zyn Character ge-
waagen. Zo veel schryvens zou veelligt
doen denken, dat hy aan dit Bywerk al
zyn tyd opofferde, en van zyn grooten
plicht als Leeraar weinig werks maakte;
doch de Gemeentens, in welke hy dit ampt
bekleedde, draagen getuigenis van het te-
gendeel. Hy was een getrouw aanklee-
ver van alle de Leerstukken, die het
Kerkgenootschap, waar toe hy behoorde,
van andere Christlyke Gezindheid onder-
scheidde; doch teffens een zeer gemaatigd
Godgeleerde, vervuld met eenen onver-
zettelyken afkeer van allen liefdeloozen
yvergeest. Hy was in alle opzigten een
bekwaam Kancelredenaar. Uitsteekend
blaakte zyne zucht, en daar aan geëvenre-
digd zyne bekwaamheid tot byzonder on-
derwys. De *Zutphensche* Jongelingen en
Jongedochters, gaf hy zestien jaaren lang
weeklyks geregeld lessen in de Natuur-
lyke Historie, en bragt die t'huis tot den
Godsdienst. Lieden van een laager stand
bezorgde hy dat onderweezen wierden.
Hy verspreidde het licht van Godsdienst-
kennis in de nabuurschap zyns Zomerver-
blyfs op eene ongemeene en zyne naage-
dagtenis vereerende wyze. Raadgeeving
was op zyne lippen. Daadlyke ondersteu-
ning

ning ontvingen de armen van zyne verstandig bestuurde liefdaadigheid; die in veele gevallen arbeidzaamheid bevorderde. Hy was, om dit alleen te vermelden, de Man, die met en nevens de Heeren VAN DER CAPELLEN en MEESTER, een groote Fabrick te *Zutphen* oprichtte, welke nog stand houdt, en aan meer dan honderd menschen werk, brood en vergenoegen schenkt.

MARTINET was een opregt liefhebber zyns Vaderlands; de treurige lotgevallen van 't zelve gingen hem diep ter harte. Zyn Wysgeerige geest en Geschiedkunde ontdekte hem, wat zyns oordeels behoorde te geschieden, om de rust en het welvaaren daar in te herstellen; doch nooit mengde hy zich in de veelvuldige verwarringen, welke hy beleefde. Een en ander zyner Schriften strekken tot getuigen van zyne Vaderlandsliefde, daar zy het nut van 't zelve ten zichtbaaren doel hebben. Het uitbarsten des voorigen Oorlogs met *Engeland* wekte by zyne Landgenooten den geest van kloeke zelfsverdediging ter Zee. MARTINET deedt het zyne, schreef het *Zeemans Handboek*, en gaf aan het leeven van den Matroos, eene zo vereerende en bevallige gedaante, als recht geschikt was om lust tot deezen levensstand in de gemoederen op te wekken, en den braaven Zeeman, in de oogen van anderen agtenswaardig te maaken. Hy gaf den Vaderlandschen Matroos goede voorbeelden van Deugd en Dapperheid; hy

voor-

xcvii.
BOEK.
1795.

xcvii. voorzag hem van nuttige voorschriften
 BOEK. voor zyn leeven en voor zyne daaden;
 ————— hy spoorde hem op tot eerbied voor GOD
 1795. en zynen dienst, en vervrolykte het hart
 door Vaderlandsche Gezangen.

Wanneer men, in den Jaare MDCCLXXXI de dapperheid der gesneuvelde Vaderlandsche Zeelieden op *Doggersbank*, met ondersteuning aan derzelve Weduwen zocht te vergelden, was MARTINET de man, die dit stuk met zo veel yvers zynen Stadgenooten aanpreef, dat deezen hem in staat stelden, om eene, naar gelange van het vermogen vry aanmerklyke somme aan dat Fonds toe te schikken. Waarom de Bestuurders van de *Amsterdamsche Zeeschool* die daar uit, naar het ontwerp en door de kragtdaadige medewerking van den Heere G. TITSINGH gesprooten is, hem als hun Medecommissaris erkend en zyn Naam als zodanig op hunne lysten geplaatst hebben.

Het laatste Werk, 't geen deezen onvermoeiden Man zynen Landgenooten, ruim twee jaaren voor zynen dood, geschonken heeft, zyn *Vaderlandsch Huisboek*, is, als 't ware, de oogst zyner veelvuldige waarnemingen in de Menschkunde. In dit stuk treedt hy alzins te voorschyn in zyn beminnesswaardig en inneemind character. Hy spreekt als een waar liefhebber zyns Vaderlands; maar wiens ziel een diepgaand verdriet heeft over het algemeen bederf der Zeden en de verbastering van den Godsdienst, welke, gelyk een geweldige

dige stroom, die dyken en dammen neder-
werpt, in den Vaderlande inbreken, zich
allerwegen verspreiden, en met allen tegen-
stand den spot dryven — als een Grys-
aart, die met het beste hart, nog eene
laatste proeve waagt. Het vondt grooten
byval, niet alleen om den Naam des ver-
dienstvollen Schryvers, niet alleen door
den aandoenlyken voordragt van het lof-
waardig oogmerk en de edele beweegre-
den van den Opsteller; maar van wegen
den inhoud, welke een schat behelst van
heilzaame, op eene zeer inneemende en
overtuigende wyze voorgestelde aanwijn-
gen, raadgevingen en vermaaningen. Het
ontwerp en de aanleg van dit Werk is,
in allen deele, pryslyk en heilzaam, en
de uitvoering daar aan evenredig. Deugd,
in de uitgestrektste betekenis van dit woord,
onder alle Leden der byzondere Huisge-
zinnen aan te kweeken, en daar door de
goede orde en het geluk dier kleine Maat-
schappye te bevorderen, was eene poo-
ging den Wysgeer en den Christen-lee-
raar waardig (*).

De Genootschappen van onderscheiden
aart en aanleg in den Vaderlande geeven
nu en dan gelegenheid, om de Gedagtenis
van

Iets we-
gens H.
G. Oos-
TERDYK.

(*) Wie MARTINET ten vollen wenschte te ken-
nen, die leeze de *Levensberigten van J. F. MARTI-
NET*, door A. VAN DEN BERG, voorgelezen in het
Genootschap van Natuurlyke en andere Weeten-
schappen, onder de zinspreuk PRODESSE CONAMUR
te *Arnhem*, van 't welk MARTINET Medelid van
Eere was. Te *Amst.* by J. ALLART 1796.

XXIII. DEEL. T

xcvii. van derzelver Leden, op eene meer on-
 BOEK. derscheidene wyze, te bewaaren, dan de-
 ——— zelve anderzins tot de Nakomelingschap
 1795. zou zyn overgaan. Aan deeze handelwy-
 ze hebben wy te danken een Leevensbe-
 rigt en Schets van den *Amsterdamschen*
 Arts, HERMANUS GERARDUS OOSTER-
 DYK. De Heer JERONIMO DE BOSCH,
 vereeuwigde op die wyze den Naam van
 dien Man, zyn Kunst- en Boezemvriend,
 te midden van het Genootschap *Concordia*
& Libertate, en stelt ons in staat om dien
 veelzins waardigen Vaderlander, in onze
 Geschiedenis te gedenken.

Katwyk aan den Rbyn was, op den ne-
 gentienden van Slachtmaand des Jaars
 MDCCXXXI, de Geboorteplaats van H. G.
 OOSTERDYK; doch hy verwisselde, daar
 zyn Vader, te gemelder plaatze Leeraar
 by de Hervormden, te *Utrecht* beroepen
 werd, die Stad voor de plaats zyn er Ge-
 boorte. Meer behaagen vindt de Jonge-
 ling in het *Latyn* dan in het *Fransch*.
 Vader en Grootvader verloor hy op twee
 elkander volgende dagen; laatstgemelde was
 Hoogleeraar in de Geneeskunde te *Leyden*.
 Deeze hadt hem sterk aangezet om Genees-
 heer te worden; schoon zyne zinnelyk-
 heid meer overhelde om 's Vaders beroep te
 volgen. Dan zyn Oom JOANNES OOSTER-
 DYK SCHACHT. Hoogleeraar in de Ge-
 neeskunde op *Utrechts* Hoogeschool, raad-
 geever omtrent het aanleggen van 's Kwee-
 kelins Studien geworden zynde, naa dat
 hy met lof de *Latynsche* Schoole verlaaten
 hadt,

hadt, bevlytigde hy zich, onder de ver-
maardſte Mannen der *Stichtſche* Hooge-
ſchoole van deezen tyd, op de voorberei-
dende Weetenſchappen, en zette zich
voorts bepaald tot de Geneeskunde. Na
een achtjaarig verblyf op die Hoogefchoo-
le werd hy tot Doctor in de Medicynen
bevorderd, en koos *Amſterdam* ter woon-
plaatze. Tyds genoeg vondt hy in den
aanvange om zyne Letteroefeningen voort
te zetten en by tuſſchenpoozen, aan zyn
luſt tot de *Latynſche* Dichtkunſt bot te
vieren; een luſt die hem van zyn vroege
jeugd af bezielde hadt, en op de Hooge-
ſchool, van tyd tot tyd, was aangekweekt.
Dan eene gemeenzaame verkeerſing met
Nederduiſche Dichteren, gepaard met het
genoegen, 't geen hy in den Schouwburg
vondt, deedt de *Latynſche* Poëzy, voor
eene wyl, plaats maaken voor de *Neder-
duiſche*. Veele zyner *Hollandiſche* Gedich-
ten zyn gedrukt, maar ſteeds op eigen
kosten, en aan zyne Vrienden medege-
deeld. Dan vervolgens kennis en vriend-
ſchap gemaakt hebbende met den Geleer-
den JERONIMO DE BOSCH, beving hem
van nieuws de luſt om zyne kragten in
de *Latynſche* Dichtkunſt te beproeven, 't
geen hy met eenen gelukkigen uitſlag be-
ſtondt.

De Dichtkunſt ſtrekte nu ter verpoo-
zinge van een werkzaam beroep: want
hy was als Arts by de *Amſtelaaren* zeer
geagt en gezogt. Die zelfde kunſt nam
hy te baate, toen, in de laaſte jaaren

xcvii. zyns leevens de Burgerlyke Oneenighe-
 BOEK. den, welke het Vaderland schokten, eenen
 ——— aanmerklyken invloed op OOSTERDYKS

1795. inwendige rust verkreegen, in zo verre dat
 droefgeestigheid de beheerscheresse van
 zynen geest begon te worden. Zulks spoor-
 de hem aan tot eene onderneming, welke
 noodwendig zyne gedagten van den toe-
 stand zyns Vaderlands veelal moest aftrek-
 ken. HORATIUS was zyn geliefd Dichter.
 Nu en dan hadt hy een Lierdicht
 in *Nederduische* verzen overgebracht, thans
 ondernam hy alle de Boeken van dien
Latynschen Lierdichter op dezelfde wyze
 te behandelen; en het mogt hem gebeu-
 ren, weinig dagen voor dat de ziekte hem
 aan zyn kamer verbondt, daar aan de
 laatste hand te leggen (*).

TOO. Op het ziek- en doodbedde strekte het
 leezen der Dichteren OOSTERDYK niet al-
 leen tot uitspanning en vervrolyking,
 „ maar,” dat wy hier de woorden zyns
 Lofredenaars affchryven, „ den dood voe-
 „ lende naderen, was hy niet alleen zon-
 „ der vrees; maar floeg de hand aan de
 „ Lier om het Opperweezen, in wellui-
 „ dende Verzen, voor zyne beweezene
 „ weldaad te danken: wanneer hy niet
 „ afliet, de byzondere gunst van God
 „ te

(*) De Heer DE BOSCH geeft ons hoope, dat
 dit belangryk werk door den druk zal worden ge-
 meen gemaakt. Gelyk hy ook een Bundel uitge-
 leezen Gelegenheds Verzen, als buiten twyfel te
 verwagten, aankondigt.

„ te erkennen, welke hem in zyne ziekte
 „ vergund hadt, zich met die Letteroe- xcvii.
 „ feningen te verlustigen, waar van hem, BOEK.
 „ in zyne gezonde dagen, zyne menig- 1795.
 „ vuldige bezigheden veeltyds hadden af-
 „ getrokken. Terwyl de Voorschriften
 „ van een redelyken Godsdienst, en een
 „ vast geloof in die Leer, welke door
 „ JESUS CHRISTUS is aan het licht ge-
 „ bragt, de bekommernissen deden ver-
 „ dwynen, en de aangenaamste uitzigten
 „ opleverden: zo dat hy nu de zalige
 „ rust inging met een welbereid en vro-
 „ lyk gemoed, en dien dag, verschriklyk
 „ voor anderen, aanmerkte als een geze-
 „ gend tydftip, wanneer hy, van alle
 „ aardfche zorgen ontslaagen, ruime stof-
 „ fe zou vinden tot uitbreidinge van de
 „ oneindige goedertierenheden des Aller-
 „ hoogften (*).”

Aan zodanig een Sterfbedde beant-
 woordde 's Mans Leeven, 's Mans geheele
 Character. Hy zag zyn laaften dag op
 den negentienden van Grasmaand des Jaars
 't welk wy beschryven.

Wy zouden deeze lyst van den Vader-
 lande door den dood ontrukte waardige
 Mannen kunnen vergrooten; doch, 't is
 voor

(*) Dit *Latynsch* Gedicht, door OOSTERDYK op
 zyn Sterfbedde gemaakt, vindt men agter de *Lof-*
reden op HERMANUS GERARDUS OOSTERDYK, door
 JERONIMO DE BOSCH. Te *Amst.* by P. DEN HENGST
 1795 uit welk Stukje wy het bovengemelde ont-
 leenden, en waar in wy zyn braaf Character met
 gepaste woorden geschilderd vinden.

xvii. voor onze Geschiedenisse genoeg, de voor-
BOEK. naamste en die zich meest deeden ken-
nen, vermeld, en hier door de eer van
1795. ons Vaderland, ten deezen aanzien, op-
gehouden te hebben. Ons bestek duldt
geen meer vermeldingen, en roept ons
om byzonderheden van eenen geheel an-
deren aart te behandelen.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Alkmaar (De Regentesfen van het Weeshuis te) tot de opbrengst van eenig Zilverwerk gemagtigd, 33.

Amsterdam, hoe weinig 'er werd opgebracht in een Kist tot inzamelinge gesteld, 25. Klagten van het Comité Revolutionair deswegen, by de overgifte, *Ald.* Voorslag der Kooplieden te dier Stede, tot het tegengaan van verspreide nadeelige gerugten, den Koophandel deezes Lands betreffende, 121.

B.

Batavia (Gesteldheid te) ten deezen Jaare, 197.

Beleenbank in Holland opgericht, 35. Misbruiken dier Beleenbank te keer gaan, 36.

Berbice (Directeuren van) vervoeogen zich by de Municipaliteit te *Amsterdam*, wegens het Beheer dier Volkplantinge, 267.

BOERS (C.) van zyn Hoogleeraarschap ontzet, 242. *Hersteld, Ald.*

Bogaards (F.) diens verzoek van Zilverwerk te mogen behouden behouden, zo hy de waarde niet betaalde, afgeslaagen, 33.

Bouwman (D.) krygt een Getuigenschrift, wegens opgebracht Zilver Vaatwerk, 32.

BRAAK (De Vice-Admiraal) na de *West-Indien* gezonden, 227.

C.

Ceylon, hoe door de *Engelschen* vermeesterd, 198.

Cochin aan de *Engelschen* overgegeeven, 200.

Colonie-raad van de West-Indien, Voorstel van P. PAVLUS deswegen, 202. D. WESTRIK en A. VEREUL slaan voor nog twee Persoonen in den Colonie-raad te doen zitting nemen, 208. Dezelve vernietigd, 209.

Commissie van Handel en Zeevaart (Het) doet een breedspreekig voorstel, ter bevordering van 's Lands belangen in die gewigtige

T 4

tak

takken, 123. Besluit daar op, 130.

Committe tot de Colonien en Bezittingen in Africa en America benoemd, 211.

CRAS (De Hoogleraar) neemt het beroep te *Leyden* niet aan, 243.

Curacao (Gesteldheid op) ten deezen Jaare, 227.

D.

Demerary en Essequibo, poogingen der *Engelschen* om deze Volkplantingen in hun magt te krygen, 220. Besluit om aldaar geen *Engelschen* in te neemen, 221. Brief des Gouverneurs VAN GROVESTIJNS, *Ald.* Wat 'er voorviel naa het vertrek diens tot de *Engelschen* overgegaanen Gouverneurs, 222. Nadere Brief door de *Engelschen* gezonden, 223. Hoe van de zyde der Volkplantinge beantwoord, 224. Gesteldheid aldaar, 227.

E.

Engelschen komen aan de *Kaap de Goede Hoop*, en eischen dien op voor den Prins VAN ORANJE, 187. Hunne bedryven aldaar, Zie *Kaap de Goede Hoop*. Hun opeischen van *Suriname* in den naam van WILLEM DE V, 211. Zie verder *Suriname*. Wat zy omtrent *Demerary en Essequibo* bestaan, 220. Zie voorts *Demerary en Essequibo*.

Essequibo. Zie *Demerary*.

F.

Fabrieken, poogingen aangewend ten voordeele van de Kleine Steden en het Platteland, wat de Fabrieken en Handwerken betreft, 121.

Franeker (Deerlyke gesteldheid der Hoogeschoole te) Herstel aan J. F. TIGCHELAAR toegekend, 248. Aanmerking hier over, *Ald.*

Franschen (Voorstellen aan de) van wegen de Algemeene Staaten gedaan, wegens den vryen uit- en invoer, 131. Bepaalingen daar op, van wegen de *Fransche* Representanten, 132. Plakaat daar mede overeenkomstig, 133. Onderhandeling, wegens de wedergave der Schepen aan Volken met de *Fransche* Natie in Oorlog, *Ald.* Hoe BLAUW en MEYER dit stuk te *Parys* aandringen, en zulks wordt opgenomen, 134. Onze Afgezanten waaken aldaar voor andere Handelbelangen, 135. Wat zy doen, op de ontvangen tyding wegens de overgaave van de *Kaap*, 194. Hoe zy de O. I. trachten te beveiligen, 195. Vloot uit *Frankryk* gezeld ter beveiliging onzer O. I. Schepen, 196.

FREDERICI (J. F.) diens gedrag by de opeischting van *Suriname* door de *Engelschen*, 212.

Friesland (In) wordt de Geldhof.

heffing des voorleden Jaars doorgezet, 64. Taal by de bekendmaaking hier van gevoerd, *Ald.* Uitzonderingen op de betaaling, 67. Erkentenis der gemaakte Landschulden, 68. Vermindering van het Hoofd- en Familiegeld, *Ald.* Belasting op zaaken van Weelde, 69. Bevel tot de opgave van ongemunt Goud en Zilver, 70. Ten welken einde dit geschiedde, *Ald.* Zulks gaat niet door, 71. Een Belasting van vier ten Honderd uitgeschreeven, *Ald.* Bekrompen gedrag van *Friesland* ten aanzien van de Fabrieken en Fabriekgoederen, 120.

G.

Gelderlands toestand ten opzichte van de Geldmiddelen, 89. Bezuinigingen in het Kwartier van *Nymegen*, 89. Vergelyking van den Staat des Kwartiers van *Nymegen* met de andere Kwartieren, 90. Voorstellen daar op gegrond, 92. Tot eene Geldheffing in het Kwartier van *Nymegen* beslooten, 96. De andere Kwartieren verstaan tot geene Provinciaale Geldheffing, 97. Hoe zeer dat van *Nymegen* zich beklagt, *Ald.* Het *Valkenhof* te *Nymegen* verkogt, 99. Aanmerkingen daar over, 100. Wat de Ver-

tegenwoordigers van *Gelderland* deden, om het gebruik van Inlandsch bewerkte Stoffen te bevorderen, 117.

Geldmiddelen, ten deezen opzichte waren de Gewesten nog op zich zelven gebleeven, 4. Werkzaamheden daar omtrent. Zie op de onderscheidene Gewesten.

Gespen by de meeste Patriotten in onbruik, 27.

GEUNS (S. J. VAN) *Matthiaszoon* overlydt, 250. Rouwbetooning over hem door PROVOKLUIT en TROUILA 251. De Hoogleeraar J. HERINGA houdt een Nederduitsche Lykreden over hem, wat daar mede gepaard ging, 252. Leevensverflag, 253.

GOGELL (J. J. A.) diens edelwoedig gedrag by de aanstelling tot Commisfaris der Beleenbank in *Holland* opgericht, 36.

's *Gravenhaage* (Opbrengst van *Gespen* in) 26. Kist daar geplaatst, en toebrenging van het daar geofferde, 26.

GROVESTENS (VAN) diens gedrag ten opzichte van de *Engelschen* gehouden by de opeifching van *Demerary* en *Essequibo*, 221.

H.

HAHN (J. G. H.) verwerft een Getuigfchrift, wegens een geofferde Zilveren Koelvat, 31.

HAMELSVELD (Y. VAN) wordt te *Leyden* de plaats van C. BOERS opgedraagen, 242.

Harderwyk, de Hoogeschool aldaar blyft in rust, 243. Nieuwe verordening aldaar, wegens het Wapendraagen der Letteroefenende Jeugd, 247.

Haringvischery, veel viel 'er deswegen te doen, 138. Bezorging der uitvaart, ten deezen Jaare, 139. Nadere voorzorgen, 140. Gesteldheid deezer Collegien in het Zuider- en Noorder Kwartier, 141. Benoodigdheden tot die Vischery van 's Lands wege, 142. Verzoek daar toe betrekkelyk, *Ald.* Voorstel tot een Decreet deeze Vischery betreffende, 144. Besluit omtrent de Papieren van het Zuider Kwartier die Vischery raakende, 145. Uitflag hier van, *Ald.*

HERINGA Elizasoon (J.) houdt eene Lykreden voor S. J. VAN GEUNS Matziaszoon, op besluit van het *Utrechts* Departement Tot Nut van 't *Algemeen*, 252.

HEUSDEN (A. J. VAN) Wed. ZOURMAN, vry verklaard van den Gouden Degen, haaren Man geschonken, op te brengen, 31.

Holland, ten aanzien der Geldmiddelen eerst beschouwd en waarom, 5. Verslag van den staat der

Geldmiddelen in dit Gewest; 6. Besluit om in 't zelve gemaakte Goud- en Zilverwerk te doen opbrengen, 14. Aanmaaning der andere Gewesten, om dit voorbeeld te volgen, 15. Veele zyn daar toe ongereed en volgen liever een ander plan, *Ald.* *Holland* blyft 'er op staan, en waarom, 16. Publikatie, wegens het opbrengen van gemaakt Goud en Zilver, 18. Nadere aandrang by de andere Gewesten, 22. Tydsverlenging der opbrengst, *Ald.* Zorg gedragen tegen de ontduikingen, 23. Veel Goud en Zilverwerk opgebragt, 29. Belcenbank opgericht, 35. Misbruik der Beleenbank te keer gegaan, 38. Eene Vrywillige Geldheffing geopend, *Ald.* Voorstel daar toe, 39. De betaaling der Intresfen by *Holland* toegezegd, 49. Reden van dit agterblyven gegeeven, *Ald.* Waakzaamheid tegen valsche Receptisfen, 51. De vrywillige Negotiatie heeft geen genoegzaamen opgang, *Ald.* Uitschryving van de Groote Geldheffing, 52. Veeler traagheid in die opbrenging, 56. Het tydperk der Betaalinge verlengd, *Ald.* Voorstel der *Urkenaaen* wegens die opbrengst, 57. Agterlykheid in de betaaling: tegengaan,

gaan, 58. Nog kragtiger middelen voorgeslaagen, 60. Nader aandrang, *Ald.*
Holland (Wat in) ten voordeele der Fabrieken was onderstaan, en verder gedaan werd, 107. *Hollands* sterke taal omtrent de bepaalingen door de *Franschen* aan den uit- en invoer gesteld, 131. Besluit by *Holland* over de Brief van WILLEM DEN V, aan de Volkplanting in *Suriname*, 213.
HULSHOFF (ALLARD) overlydt. Leevensberigt deezes Leeaars, 258.
 — (WILLEM VAN OOSTERWYK) kort berigt van diens Leeven, 276.

K.
Kaap de Goede Hoop, Voorstel van J. REDELINGHUIS ten opzichte van de *Kaap*, met aanbod om derwaards met een Commissie te vertrekken, 185. Gunstige tydingen van daar ontvangen, 187. De *Engelschen* komen daar, en eischen de *Kaap* op voor den Prins VAN ORANJE, 187. Die voorslag verworpen, 188. Oogmerk om de *Kaap* te verdeedigen, *Ald.* Uiterwerking van dit Berigt hier te Lande, 189. Nader voorstellen der *Engelschen* aan de *Kaapenaars*, *Ald.* Verdeedigbaarheid der *Kaap*, *Ald.* Vyandlykheden, 190. Krygsbe-

dryven, 191. Vorderingen der *Engelschen*, 192. Daadiging, 193. Het verrijt van onze Ministers te *Parys*, by het ontvangen van het berigt der overgave van de *Kaap*, 194.
KLUYT (A.) van zyn Hoogleeraarschap ontzet, 242. Hersteld, *Ald.*
KOOL (Wat den *Zaandykschen* Papier Fabriekur) wedervaart, wegens het Plaatdrukpapier, 111.
Kousen (De invoer van *Engelsche*, *Schotsche* en *Iersche*) door de Algemeene Staaten verboden, 116.

L.
Leyden, hoe zeer en op welk eene wyze die Stad het gebruik van Inlandsche Stoffen voorstaat, 113.
 — (Bezending van wegen de Hoogeschoole te) aan de Provisioneele Representanten van *Holland*, 231. N. SMALLENBURG tot Rector verkozen, 232. Bezending uit de *Leydsche* Studenten, *Ald.* De Hoogeschool voor een Lands Universiteit verklaard 234. Voorstellen de Indemniteiten betreffende, *Ald.* Gemaakte schikkingen, 235. Het verzoek der Vrydommen afgeslaagen, 236. Verdere voordragt van bezwaaren, ten opzichte van de Hoogeschool, *Ald.* Wat 'er wegens het *Diploma* voorviel, 239. Aanschryving

ving om Regt te doen in den naam des Volks van *Holland*, [241](#). VoORDA als Hoogleeraar hersteld, *Ald.* Eenige Hoogleeraars, als C. BOERS, A. KLUYT en PESTEL van hunne posten verlaaten, [242](#).

LUCAS (E.) Besluit om hem na de *Kaap* en de *Oost-Indien* af te vaardigen, [201](#).

M.

Maatschappij (Beklaaglyk Vertoog, wegens de O. I.) [146](#) De Perſoonen van wege*n Holland* aangesteld tot opzigt van de O. I. Maatschappij, doen een Verzoek om in eenige zaaken volmagt te bekomen ter behandeling, [149](#). Agteruitvaart der O. I. Maatschappij van 1782-1794. Het gedaan verzoek toegeſtaan, [150](#). Voorſtel van de zyde des Bewinds, om, tot bezuiniging, de Werklieden gedaan te geeven, [250](#) 't Zelve verworpen, [151](#). Een ander redmiddel voorgedraagen, [152](#). Edelmoedig gedrag van G. TITSINGH te dier gelegenheid, [154](#). Voorziening in Geldbehoefte, [155](#). Verſlag wegens de Maatschappij in Zomermaand ingediend, [156](#). Inhoud van 't zelve, *Ald.* Gelaſtigden tot het ontwerpen van een Plan ten beste dier Maatschappij, [162](#). Uitgebragt Plan, [163](#). In-

houd van 't zelve, [164](#). Dit by *Holland* goedgekeurd, [174](#). Berigt ter beſtrydinge van dit Plan, *Ald.* Het Plan, met eenige veranderingen aangenomen, [182](#). Nadere Vastſtellingen en Bepaalingen, [183](#). Het Octroy nog twee jaaren verlengd, [184](#). Hoe onze Ministers te *Parys* te O. I. Schepen door *Fransche* hulp tragten te beveiligen, [195](#). Vloot daar toe uit *Frankryk* gezeild, [196](#).

Malacca, hoe aan de *Engelſchen* overgegeeven, [200](#).

MARCK (FREDRIK ADOLPH VAN DER) Hoogleeraar te *Lingen*, te *Deventer*, bekleedt het Protectoraat van het Gymnasium te *Burg Steinfurt*, [244](#). In zyn Hoogleeraarampt op de Hoogſchool te *Stad en Lande* hersteld, [245](#). Vergeefsch na *Utrecht* geroepen als Raad in den Hove van Juſtitie, *Ald.* Houdt Leſſen voor zyne *Groningſche* Medeburgers, [246](#).

MARTINET (JOANNES FLACRENTIUS) ſterft, [279](#). Beknopt Leevensberigt, *Ald.*

Middelburg (De Wiſſelbank te) hersteld, [81](#).

N.

Noordzee, Viſchvangst in dezelve verboden. Zie *Viſchvangst*.

Nymegen (Bezuinigingen in het Kwartier van) [89](#). Ver-

Vergelyking van dat Kwartier met andere Kwartieren in *Gelderland*, 90. Voorstellen daar op gegrond; 92. Tot eene Geldheffing in dat Kwartier beslooten, 96. De andere Kwartieren verstaan in geene Provinciaale Geldligting, 97. Hoe zeer dat van *Nymegen* zich beklagt, *Ald.* Het *Valkenhof* te *Nymegen* verkogt, 99. Aanmerkingen daar over, 101.

O.

Oost-Indien. Zie *Maatschappy*. OOSTERDYK (HERMANUS GERARDUS) Schets van het leeven deezes Mans, 289. *Overyssel*, geldlooze staat van dat Gewest, 83. Wat men tot herstel deedt, onder veelvuldige tegenkanting, 85. Een vyftigste Penning geheeven, 88.

P.

PAULUS (F.) diens voorstel, wegens het Beheer der *West-Indische Volkplantingen* van den Staat, 202. PEENE (C. D. VAN) Wed. AMESHOFF tot de opbrengst van eenig Zilverwerk gevolmagtigd, 34. PESTEL van zyn Hoogleeraarschap ontzet, 242. Hersteld, *Ald.*

R.

REDELINGHUIS (J.) diens voorstel wegens de *Kaap de Goede Hoop*, 185. Biedt

zich aan om derwaards met eene Commissie te vertrekken, 186.

Rotterdam (Poogingen van een Comité te) om de Fabrieken en Trafieken in den Lande te doen bloeijen, 107. Klagten van 't zelve over de weipige vrugt, 108. Bemoediging, 111.

S.

Salt-Bommel, voordragt der Afgevaardigden ter Kwartiers Vergadering, wegens de Opbrengsten der onderscheidene Kwartieren, en voorstel daar op gegrond, 92.

Schepen (Bepaaling wegens den uitvoer van) en Scheepsbouwstoffen, 130.

SLUISKEN (A. J.) Gouverneur aan de *Kaap de Goede Hoop*, weigert der *Engelsen* opeisching, 187. Zie verder *Kaap de Goede Hoop*.

SMALLENBURG (N.) tot Rector der *Leydsche* Hoogeschool verkozen, 232.

Staaten (De *Algemeene*) verbieden den invoer van vreemde Kousen, 114. Bepaaling wegens den uitvoer van Scheepsbouwstoffen en Schepen, 130. Voorstellen den *Franschen* gedaan, wegens den vryen uit- en invoer, 131. Bepaalingen op dit stuk, van wegen de *Fransche* Représentanten, 132. Plakaat hier mede overeenkomstig uitgevaardigd, 133.

Stad

Stad en Lande, Proeve van Lyfrenten aldaar genomen om in de Geldbehoefte te voorzien, 73. Losrenten beproefd, 73. Geldheffing van vier ten honderd uitgeschreeven, 75. Onwilligheid van zommigen ter opbrengfte, *Ald.* Door welke middelen daar in voorzien, 76.

F. A. VAN DER MARCK in zyn Hoogleeraarschap hersteld, 244.
STEENGRAGT (C. J.) de Wed. van **VAN DER GOLTZ** vergund, een Beker, den Admiraal **DE RUITER** geschenken, te behouden, 30.
Sticht (Geldheffingen in 't) van onderscheiden aarten hoe aangelegd, 81.
Suriname (Brief van **WILLEM DEN V.** aan den Gouverneur van) 211. Voorstel wegens het gedrag des Gouverneurs, 211. Aandoening welke 's Prinses Brief verwekte, 213. Besluit omtrent deezen Brief by *Holland* genomen, *Ald.* Besluit by hun Hoog Mogenden. Advys van **VOORDA** en **VALCKENAAR**, 218.

T.
Tak (*Economische*) nu *Nationaale Huishoudelyke Maatschappy*, verslag van de poogingen door denzelfven aangewend ter bevordering van Fabrieken en Trafieken, 109.

TISCHELAAR (I. F.) becher.

stel der *Franeker* Hoogeschoole aan hem toegeschreeven, 248. Aanmerking hier over, *Ald.*

TITSINGH (G.) diens edelmoedig gedrag by eene schaarsheid van penningen ter O. I. Maatschappye, 154.

U.
Urkenaaren, dier voorstel wegens eene Geldopbrenging, 57.

Utrecht, de Hoogleeraar **F. SAXE** keert, naa de Omwenteling tot zyn Post weder, 249. **W. L. BROWNE** verlaat, by de Omwenteling de Hoogeschool, en trekt na *Schotland*, *Ald.* Verliest door den dood den Hoogl. **S. J. VAN GEUNS**, 750. Zie **S. J. VAN GEUNS**.

V.
VALCKENAAR, Hoogleeraar te *Leyden*, doet zyne Intree-redenvoering, 243. Aanvaart het Gezantschap na *Spanje*, 243.

VEREUL (A.) en **D. WESTRIK** doen een voorstel om nog twee Perfoonen in den Colonieraad te doen zitting neemen, 208.

Vischery (Grootte) zie *Haringvischery*.

Vischvangst in de *Noordzee* verboden, en waarom, 135. Onder zekere bepalingen vrygesteld, 136.

VOORDA (B.) als Hoogleeraar hersteld, 241.

West.

W.

West-Indien, Voorstel van P. PAULUS wegens het Beheer der *West-Indische* Volkplantingen van den Staat, 202. Voorstel van D. WESTRIK en A. VEREUL om nog twee Perfoonen in den Colonieraad te doen zitting neemen, 208. A. VEREUL en STAPHORST daar toe benoemd, 209. Tot verandering in het Beheer beslooten, *Ald.* Wat *Zeeland* bedingt en verwerft, 210. Het Comité benoemd, 211. De Vice-Admiraal BRAAK na de *West-Indien* gezonden, 227.

WESTRIK (D.) en A. VEREUL doen een voorstel om nog twee Perfoonen in den Colonieraad te doen zitting neemen, 208.

WILLEM DE V. schryft uit *Kew* een Brief na de *Kaap de Goede Hoop*, 187. In handen van de Hooglee-
raaren VOORDA en VALCKENAAR gesteld, 189. Diens Brief aan de Volkplanting van *Suriname*, wat daar over te doen viel,

212. Besluit deswegen by *Holland* genomen, 213. By hun Hoog Mogenden. 217. Advys van VOORDA en VALCKENAAR. *Ald.*

Z.

Zeeland, diep in schuld, schryft de Opbrengst van ongemunt Goud en Zilver uit, 78. Traagheid in de opbrengst, en uitgeputte staat der kasfe, 79. Vrywillige Geldleening uitgeschreeven, van geen baat, 80. Andere redmideelen deels gevonden in een levering van Tarwe aan de *Franschen*, *Ald.* Eene lasting van zes ten honderd, *Ald.*

— men neemt 'er geen genoegen in het ontworpen Plan ter redding van de O. I. Maatschappye, 174. Wederspreeking van 't zelve, *Ald.* enz.

— (Onder welk beding) toetreedt tot het vernietiging van den Colonieraad en de aantelling van het Comité tot de zaaken van de Colonien en Bezittingen in *Africa* en *America*, 210.

HDI

HW 2AJM J

